

НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

МОЗАЇКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник
наукових праць

Випуск 1

2025

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв

Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

МОЗАЇКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 1

Ніжин – 2025

УДК 373.3(082)

М74

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 9 від 27.02.2025 р.

Редакційна колегія:

Білоусова Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Вдовенко І. С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Лосєва Н. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя;

Філоненко О. С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту НДУ ім. Миколи Гоголя.

М 74 Мозаїка початкової освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», 26.02.25, м. Ніжин. Випуск 1 / за заг. ред. Білоусової Н. В., Філоненко О. С. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 299 с.

У збірнику друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних науковців, керівників та вчителів закладів освіти присвячені дослідженню актуальних проблем змісту початкової освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу. За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

УДК 373.3(082)

ЗМІСТ

Акімова О. М. Складові елементи інклюзивної компетентності вчителя початкових класів.....	8
Аніщук А. М. Використання діяльнісного підходу у забезпеченні освітнього процесу дошкільної та початкової освіти.....	11
Бабакіна О. О. Формування фахових компетентностей у майбутніх учителів початкових класів до роботи в інклюзивному просторі.....	14
Басюк Н. А. Роль невербального спілкування у педагогічному процесі.....	18
Біла Л. М. Новітні підходи до навчання молодших школярів.....	21
Білоусова Н. В. Мультимодальне навчання молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».....	25
Бобро А. А. Система формування медіакомпетентності учнів початкових класів у процесі партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та сім'ї....	30
Бобро Л. В., Мовчан В. О. Особливості співпраці закладу дошкільної освіти та початкової школи у забезпеченні комфортного переходу дитини між ланками освіти.....	35
Бурова В. С. Підвищення ефективності навчання англійської мови учнів початкової школи через застосування сервісу Quizlet в умовах змішаного навчання (із досвіду роботи).....	38
Возняк І. І. Використання цифрових сервісів та застосунків у формуванні дискурсивної компетентності вчителя початкових класів.....	43
Волкова І. В. Комунікативно-мовленнєва активність як одна зі складових професійної майстерності майбутнього вчителя початкових класів.....	48
Гетьман Т. О. Психологічна підтримка учнів початкових класів з ООП в освітньому процесі НУШ.....	53
Гордієнко О. А. Використання інноваційних технологій у процесі формування творчих здібностей молодших школярів.....	57
Гордієнко Т. В. Особливості роботи з учнями з особливими освітніми потребами в межах технологічної та мистецької галузей у початковій школі.....	62

Гудима Н. В. Діяльнісний підхід у формуванні читацької компетентності молодших школярів.....	68
Добрідень А. В. Основні засади формування професійного іміджу сучасного вчителя початкової школи.....	75
Долматова М. П. Методичні рекомендації щодо викладання іноземної мови в початковій школі.....	78
Дубровська Л. О. Сторітелінг як інноваційна технологія освітнього процесу в початковій школі.....	82
Ємець О. А., Коваленко О. М. Навчальні втрати учнів початкових класів у мовно-літературній галузі (читання): результати опитування вчителів.....	86
Зеленько О. М. Компетентнісний підхід щодо педагогічного патронажу в початковій школі.....	89
Зубцова Ю. Є. Особливості становлення та розвитку системи початкової освіти в Україні (від зародження до початку ХХ століття).....	95
Ікальчик А. П. До питання формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів.....	100
Караман О. М. Авторська методика роботи з солоним тістом із молодшими школярами під час уроків навчання грамоти.....	105
Коваль К. В. Толерантність в освітньому середовищі як чинник гармонійного розвитку здобувачів початкової освіти.....	108
Коваленко Н. М. Використання інтерактивних дошок на уроках читання в початкових класах під час змішаного навчання.....	112
Ковальчук О. В. Проблемне навчання як засіб розвитку пізнавальної активності учнів.....	117
Колісніченко А. П. Формування вміння самопідтримки у молодших школярів у Новій українській школі.....	121
Комар О. А. Технологічний підхід до підготовки майбутніх учителів.....	125
Котельницька І. Ю. Діяльнісний підхід як ефективний засіб формування ключових компетентностей у початкових класах.....	129
Кульчицька Л. М. Діяльнісний підхід у процесі інтегрованого навчання....	133

Лавреха Н. О. Компетентісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу в початковій школі	138
Леськова Н. В. Від прогалин до успіху: цифрові технології в подоланні освітніх втрат у початковій школі.....	142
Литвинюк О. І. Ієрархія принципів компетентнісного навчання техніки англomовного читання.....	145
Лосєва Н. М. Шляхи вдосконалення початкової освіти.....	150
Лоюк О. В. Окремі психолого-педагогічні аспекти організації дослідницької діяльності здобувачів початкової освіти.....	154
Лященко В. М. Формування професійної компетентності вчителя початкових класів щодо виховання особистості учня з особливими освітніми потребами...	157
Маркович В. О. Теоретичні основи педагогічної компетентності майбутніх учителів	162
Мельник А. В. Авторська методична розробка заняття з теми: «Цікаво про гроші».....	165
Мелекєсцева Н. В. Lego-технології як засіб формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.....	170
Mkrtichian O. A. Innovative technologies and trends in blended learning for primary education: enhancing engagement and educational outcomes.....	174
Новак А. М. Формування в молодших школярів цілісного сприйняття світу через спілкування з природою	179
Новгородська Ю. Г. Професійна готовність майбутніх учителів початкових класів до інноваційної діяльності.....	182
Олешко Л. В. Тренди та інноваційні технології в освітньому процесі початкової школи в умовах змішаного навчання	187
Оловаренко О. І., Проворна І. О. Українська мова та методика її викладання в початковій школі як чинник формування професійної компетентності.....	191
Павлова А. М. Прийом Fishbone (Фішбоун) – стратегія розвитку критичного мислення в НУШ.....	195

Переяслова І. А., Леськова Н. В., Коваленко Н. М. Виклики та можливості дистанційного навчання: досвід Золотівського ліцею № 16 Гірської МТГ Северодонецького району Луганської області.....	199
Петриченко Л. О. Дефініція «професійна компетентність» в психолого-педагогічному дискурсі.....	205
Платонова О. Г. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти.....	208
Попова О. І., Кобець А. Д. Мультимедіа як чинник стимулювання молодших школярів до освітньої діяльності в умовах змішаного навчання.....	212
Попчук В. М. Практичні кейси в роботі з дітьми з ООП.....	217
Процько І. С. Основні положення компетентісно-орієнтованого навчання іноземних мов здобувачів початкової освіти.....	222
Саєнко Ю. О., Боброва К. І. Інтеграція онлайн-додатків у змішане навчання учнів початкової школи: можливості та виклики.....	227
Самойленко О. В. Педагогічний менеджмент як наукова основа та практичний інструмент управління освітнім процесом у сфері початкової освіти.....	231
Самсоненко Л. М. Театральна педагогіка в новій українській школі як засіб формування життєвокомпетентної, творчої особистості	234
Семенюк А. С. Soft skills на уроках: творчі підходи до розвитку креативного мислення в початковій школі.....	239
Таран К. О. Особливості формування мотивації здобувачів початкової освіти в сучасних умовах.....	245
Тараненко І. М. Сервіс WordWall як ефективний інструмент формування лексичних навичок учнів початкової школи на уроках англійської мови в умовах змішаного навчання	250
Фатьянова Т. О. Педагогічні аспекти формування ключових та предметних компетентностей в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».....	255
Філоненко О. С. Віртуальні екскурсії до різних країн як засіб формування толерантності	259

Філоненко Ю. М. Формування відповідальності у здобувачів вищої освіти на заняттях із фізичного виховання	263
Чемоніна Л. В. Реалізація діяльнісного підходу у процесі формування галузевих компетентностей учнів початкової школи на уроках мови.....	265
Шафрай Т. І. Інтерактивний зошит як засіб для впровадження діяльнісного підходу у щоденну практику вчителя початкових класів на уроках ЯДС	269
Шефер С. С. Компетентнісно-орієнтоване навчання в початковій школі.....	274
Штепура В. І. Компетентнісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу в початковій школі	277
Ющенко Н. В. Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку в умовах сучасного закладу освіти	281
Ярош О. А. Формування математичної компетентності молодших школярів засобами цифрових інтерактивних технологій.....	286
Ященко О. М. Кейс-технологія в початковій школі	291
Мозуль І. В. Можливості інноваційних технологій для підвищення ефективності змішаного навчання в початковій школі.....	295

Акімова О. М., доцентка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сьогодні наукові психолого-педагогічні розвідки щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів наголошують на винятковій ролі інклюзивної освіти, як складового концепту формування професійної компетентності. Зважаючи, що успішність розбудови системи інклюзії в освітньому просторі початкової школи напряму залежить від сформованої особистої готовності та здатності до упровадженні принципів інклюзії в межах фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів, звернемося безпосередньо до дефініції «інклюзивна компетентність» більш детально.

Дослідники І. Мицишин, І. Микитюк досліджуючи особливості професійної компетентності вчителя інклюзивного класу початкової школи характеризують поняття як таке, що [2, с. 176]: «...характеризується здатністю організувати ефективну педагогічну діяльність, усвідомленим розумінням своєї ролі в суспільстві, безперервним самовдосконаленням й саморозвитком особистості, забезпеченням оптимальних варіантів організації навчально-виховного процесу».

На ціннісній складовій змісту поняття «інклюзивна компетентність» наголошує А. Василюк [1, с. 30]: «...може виявлятися лише в єдності з цінностями особистості, а також з її інтересами та мотивацією до інклюзивної діяльності».

Сутність поняття «інклюзивної компетентності» С. Наход визначає як [3, с. 231]: «...інтегральне особистісне утворення, що входить до складу «soft skills» педагога початкових класів, об'єднує аксеологічний, прогностичний, інноваційний, соціально-комунікативний, акмеологічний компоненти та обумовлює здатність вчителя здійснювати професійні функції в процесі інклюзивного навчання, враховуючи різні освітні потреби дітей, забезпечуючи

їх включення в загальноосвітнє середовище, створюючи умови для їхнього розвитку та соціалізації».

У ході фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів зміст поняття «інклюзивна компетентність майбутніх учителів початкових класів» визначаємо як: «готовність та здатність майбутніх учителів початкових класів до реалізації професійних та трудових функцій щодо підтримки та супроводу здобувачів початкової ланки освіти в інклюзивному освітньому просторі початкової школи» [4].

Складовими елементами інклюзивної компетентності у ході професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів вважаємо показники критеріїв: мотиваційного, знаннєвого, діяльнісного, ціннісного, рефлексивного, а саме [4]:

- мотивація майбутніх фахівців характеризується стійким інтересом, потребою у самовираженні, сформовано особистий запит на професійну самореалізацію в інклюзивному освітньому просторі початкової школи;
- особиста практика характеризується професійним оптимізмом, емпатією, неупередженістю щодо реалізації принципів інклюзії у власній професійній діяльності;
- сформовані знання характеризуються повнотою, глибиною, системністю, власними узагальненнями та навиками самостійного визначенні освітніх запитів, урахування особистих, вікових особливостей молодших школярів в інклюзивному освітньому просторі початкової школи;
- сформовані дидактичні, діагностичні, прогностичні, організаторські, комунікативні, пропедевтичні, контрольні-оцінні, рефлексивні уміння, м'які навички роботи як члена Команди психолого-педагогічного супроводу;
- діяльність в інклюзивному освітньому просторі початкової школи характеризується свідомим використанням методів самопізнання, самооцінки, самоаналізу, самоконтролю щодо власної готовності та здатності до підтримки навчальної діяльності молодших школярів в ІОП;
- сформовані рефлексії щодо здатності до прийняття ефективних рішень та відповідального ставлення до реалізації ФК в ІОП у ході розв'язання складних

спеціалізованих задач в сфері початкової освіти та інклюзивного навчання з розумінням відповідальності за власні дії.

Отже, сформованість у майбутнього вчителя початкових класів інклюзивної компетентності виступає складовою професійної підготовки, визначає майбутні програмні результати відповідної підготовки, може виступати одним із показників конкурентноздатності майбутнього фахівця початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Василюк А. Про інклюзивну компетентність вчителя. Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, 20 жовтня 2022 р.) / Упор. Удич З.І., Шульга І.М. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 29-30.
2. Мицишин І., Микитюк І. Особливості професійної компетентності вчителя інклюзивного класу початкової школи. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2019. Вип. 34. С. 171–178.
3. Наход С. А. Інклюзивна компетентність у складі «soft skills» майбутніх педагогів початкових класів.
4. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в інклюзивному освітньому просторі : монографія / О. М. Акімова ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2024. 280 с.

Аніщук А. М., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства важливе значення приділяється вихованню активної і творчої особистості, здатної креативно мислити, приймати нестандартні рішення, генерувати оригінальні ідеї, адаптуватися до стрімких змін, швидко розв'язувати проблеми та навчатися впродовж життя.

У початковій школі розпочинається навчальна діяльність, яка спирається на вікові надбання дитини дошкільного віку та потребує належних педагогічних форм та методів роботи. Дошкільний вік є фундаментом розвитку навичок та базових компетентностей, необхідних дитині для подальшого навчання в школі. Він передбачає взаємодоповнювальний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових якостей та процесів, досягнення відповідної до цього віку психофізіологічної та психологічної зрілості. Це надає можливість дитині опанувати нову соціальну ситуацію розвитку – перехід до систематичного шкільного навчання, оволодіння новою соціальною роллю учня та відповідними функціями та діями, які сприяють формуванню навчальної діяльності [1, с. 35].

А. Богуш вважає, що наступність між дошкільною і початковою ланками повинна передбачати успадкування школою діяльнісного аспекту життя дитини на дошкільному етапі. Діяльнісний аспект передбачає збереження унікальної провідної діяльності дошкільного віку з поступовим її ускладненням і переходом до нової, складнішої навчальної діяльності, яка вимагає від дитини довірливості всіх психічних процесів [3, с. 477]. Застосування вихователями закладу дошкільної освіти діяльнісного підходу, врахування специфічних видів дитячої діяльності забезпечує формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності до систематичного навчання в початковій школі старшого дошкільника.

Збереження субкультури дошкільного дитинства передбачає активне використання в початковій школі провідної для дошкільного періоду ігрової

діяльності та забезпечення індивідуального досвіду, який здобула дитина в усіх специфічно дитячих видах діяльності, зокрема, у комунікативній, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, господарчо-побутовій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти освітній процес у початковій школі організовується за циклами, з урахуванням вікових особливостей фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6-10 років. Перший цикл початкової освіти – адаптаційно-ігровий (1-2 класи); другий цикл – основний (3-4 класи). Це створює передумови поступового психологічно-комфортного переходу дитини від гри до навчання, які є провідними видами діяльності дітей відповідно дошкільного і молодшого шкільного віку [4, с. 2]. Тому у першому циклі початкової освіти Державним стандартом передбачено організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів.

Діяльнісний підхід знайшов широке відображення в наукових дослідженнях сучасних українських вчених : І. Алексєєнко, Г. Атанової, О. Бойван, І. Бега, Л. Зайцевої, Н. Гузій, Г. Іванюк, Г. Костюка, В. Лозової, Ю. Павлова, О. Пометун, І. Романюк, Л. Роміциної, Н. Тализіної, О. Чоботар та ін. Зокрема, Л. Роміцина обґрунтувала методичні особливості ефективного впровадження діяльнісного підходу в освітній процес; І. Романюк зазначила, що діяльнісний підхід буде ефективним, якщо забезпечуватимуться ідеї теорії поетапного формування розумових дій, понять, ідеї контекстного навчання.

На думку Ю. Павлова, діяльнісний підхід розглядає процес формування особистості через активну предметну діяльність та активні способи пізнання світу, активні комунікації з іншими людьми [6, с. 227]. Основною категорією діяльнісного підходу є діяльність, в освіті – це діяльність учня (самостійна або під керівництвом учителя), що проявляється як активна взаємодія з навколишньою дійсністю з метою розв'язання певної суперечності, особистісного саморозвитку у спільній, колективній діяльності [7 с. 143].

Основою діяльнісного підходу є діалогізація навчального процесу, що визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію вчителя і учня. В основі діяльнісного навчання лежать відкриті запитання, проблемні завдання, які спонукають учнів до самостійного пошуку відповіді, розвивають критичне та системне мислення.

Види діяльності дітей старшого дошкільного віку зберігаються і змістовно збагачуються у молодшому шкільному віці. Це дозволяє здійснювати поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності у перший цикл початкової освіти – адаптаційно-ігровий, що передбачає активне використання у початковій школі провідної для дошкільного періоду ігрової діяльності, в процесі якої дитина ефективніше засвоює навчальний матеріал, використовує безліч вмінь одночасно, вчиться спілкуватися. Ігровий досвід є оптимальним способом залучення дітей до навчальної діяльності.

О. Шаран, В. Шаран, Е. Данканич зазначають, що під час ігрової діяльності дитина соціально взаємодіє з іншими дітьми, вчиться спілкуватися, доводити свою думку, приймати оптимальні рішення. У грі діти використовують вже набуті знання і вміння, а також розширюють їх, доповнюючи наявний досвід [7, с. 143-144].

Організація ігрової діяльності штучно не відокремлюється від цілісного навчально - виховного процесу початкової ланки загальноосвітнього навчального закладу. Гра розглядається не автономно, а на засадах інтеграції з іншими видами діяльності й організаційними формами з їх взаємопроникненням: навчальної і трудової, навчальної і спортивної, дозвіллевої тощо [2, с. 187].

Одним із дієвих методів реалізації діяльнісного підходу є проєктна діяльність, оскільки сприяє розвитку ключових компетентностей, наскрізних умінь молодших школярів та їхнього творчого потенціалу. Л. Добровольська, В. Кириленко виділяють позитивні сторони проєктного навчання учнів: із задоволенням виконують запропоновані завдання; відчують почуття гордості за результати роботи; навчаються доказово мислити, продукувати ідеї; вчать співпрацювати у колективі, поважати думку товариша; знають як і де знаходити потрібну інформацію, аналізувати її, корисно працювати з електронними

пристроями; вміють планувати свою роботу, формулювати мету і ставити завдання для її досягнення; створюють певний продукт, аналізують результати своєї праці [5, с. 6] .

Інтегровані заняття, побудовані на основі діяльнісного підходу, створюють умови для активної взаємодії учнів з навчальним матеріалом, засвоюючи його в контексті практичного застосування. Інтегровані заняття виступають інструментом, який забезпечує цілісність сприйняття навколишнього світу. Це дозволяє поєднувати знання з різних навчальних галузей у єдиній темі, роблячи процес навчання більш осмисленим і практично значущим для дітей.

Таким чином, завдяки використанню діяльнісного підходу в освітньому процесі молодших школярів повноцінно забезпечується досягнення мети початкової освіти, а саме: всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / під керівництвом Т.О. Піроженко. К.: Видавництво, 2021. 37 с.
2. Бібік Н. Гра в навчанні молодших школярів: варіативність підходів до застосування. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 185-192. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736746/1/41-18-PB-186-193%20%281%29.pdf> (дата звернення: 11.02.25)
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник ; за ред. А. М. Богуш. Київ : *Вища школа*, 2007. 542 с.
4. Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабміну від 21.02.2018 № 87 зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.25)

5. Добровольська Л.Н., Кириленко В.М. Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення. С. 4-6. URL: file:///D:/Download/pv_4_2023-6-8.pdf (дата звернення: 11.02.25)

6. Павлов Ю. О. Теорія і практика формування основ професійної компетентності майбутніх фахівців ресторанного сервісу у професійно-технічних навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 537 с.

7. Шаран О. В., Шаран В. Л., Данканич Е. І. Використання діяльнісно-ігрового підходу під час вивчення математики та інформатики в початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 84. С. 142-145. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2022/84/24.pdf> (дата звернення: 11.02.25)

Бабакіна О. О., професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

На сучасному етапі трансформації системи вищої освіти особливої уваги набуває проблематика підготовка майбутніх педагогічних фахівців до роботи в умовах реалізації засад інклюзивної освіти в початковій школі.

На цінності упровадження філософії інклюзивної освіти у професійну підготовку фахівців спеціальності 013 Початкова освіта наголошує О. Акімова [3, с. 6]: «На сучасному етапі процес трансформації та реформування системи освіти в Україні характеризується провідною тенденцією – наскрізним впровадженням норм філософії інклюзії, що виступають ключовими аспектами та сучасними інструментами організації освітнього процесу для здобувачів різноманітних рівнів освіти, зокрема і початкового».

Зважаючи, що концепти інклюзії наскрізно реалізуються в освітньому процесі початкової школи, звернемося до вітчизняних розвідок дефініції «фахова компетентність» у психолого-педагогічному аспектах.

Фахова компетентність майбутнього вчителя початкових в наробках А. Зичкова визначається як [1, с. 47]: «...складний, безперервний, творчий процес його професійної самореалізації. Тому кожен майбутній учитель, який прагне до вдосконалення своєї педагогічної майстерності, повинен усвідомити перспективи свого професійного розвитку у процесі інноваційної педагогічної діяльності».

Дослідниця М. Островська процес формування фахових компетентностей майбутніх учителів початкової школи розкриває як [2, с. 242]: «...оволодіння особистістю загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності. Процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі можна умовно поділити на такі основні компоненти: загальна підготовка методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога)...».

Проділяємо наукову думку дослідниць І. Шульга, О. Радченко щодо змісту формування інклюзивної компетентності у процесі фахової підготовки [4, с. 202]: «...формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів має носити системний характер та охоплювати різні навчальні дисципліни у закладі вищої освіти, проте, передусім це завдання реалізується на заняттях з педагогіки та відповідних методик викладання навчальних дисциплін».

Зважаючи на вище зазначене, у процес підготовки майбутніх фахівців галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти включені освітні компоненти, що передбачають формування готовності та здатності до реалізації професійних функцій в інклюзивному освітньому просторі, навчально-методичне забезпечення котрих забезпечує Олена Акімова,

а саме [3]: «Інклюзивна освіта»; «Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі»; «Філософія інклюзивної освіти».

Зазначені освітні компоненти передбачають послідовне ознайомлення здобувачів вищої освіти з базисними теоретико-методологічними, нормативно-правовими, організаційно-методичними компонентами втілення інклюзивної парадигми в Україні на сучасному етапі. Зокрема, із чинним законодавством, що забезпечує реалізацію оригінальної концепції інклюзії; принципами, якими керуються всі учасники освітнього процесу; технологічними комплексами, що покликані об'єднати діяльність багатьох українських фахівців спільним практичним інструментарієм; специфікою практичної реалізації навчання та соціального інтегрування учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах, а також особливостями організації системи педагогічного супроводу учнів в умовах інклюзивного навчання.

Виходячи з вище зазначеного, процес формування фахових компетентностей у майбутніх учителів початкових класів до роботи в інклюзивному просторі передбачає формування «інклюзивної компетентності», як складовою професійної підготовки, передбачає упровадження в освітньо-професійні програми спеціальні освітні компоненти, що здійснюють теоретичну та практичну підготовку до діяльності в умовах інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Зичков А. К. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи засобами інноваційної педагогічної техніки. *Педагогіка вищої та середньої освіти*, 37, 2013. С. 44–48.

2. Островська М. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій. № 6 (6) (2022): *Наука і техніка сьогодні*. С. 234-244.

3. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в інклюзивному освітньому просторі : монографія / О. М. Акімова ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-

педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2024. 280 с.

4. Шульга І., Радченко О. Формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали II Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, 20 жовтня 2022 р.) / Упор. Удич З.І., Шульга І.М. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 200-203.

Басюк Н. А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Ключову роль у здійсненні ефективної професійної діяльності відіграє вміло побудоване педагогічне спілкування. За його допомогою відбувається сприйняття партнерами один одного, їх взаємовплив, обмін інформацією (передавання, приймання і розуміння інформації), продуктивна організація взаємодії. Педагогічне спілкування створює у колективі сприятливі умови для взаємопізнання, самоутвердження, співпереживання, обміну емоційними переживаннями та ставленнями, співробітництва і співтворчості.

Крім мовлення, особливу вагу у педагогічному спілкуванні мають невербальні сигнали. Супроводжуючи вербальне повідомлення, невербальна комунікація доповнює, поглиблює, збагачує, спростовує, а в окремих випадках навіть заміняє його, виявляючись більш виразним та дієвим засобом, ніж слово. Дослідження, проведені американським психологом, професором Альбертом Меграбяном, доводять, що найбільший вплив на свідомість слухача здійснює саме невербальний компонент розмови – 65%, тоді як вербальний займає 35%.

Ефект «непослідовного спілкування», який вивчав учений, полягав у тому, що навіть у ситуаціях неконгруентності, коли невербаліка суперечила словесній інформації, учасники експерименту надавали перевагу мові тіла та інтонації голосу.

Якщо основним і єдиним каналом передачі вербальної інформації є слово, то до передачі невербальної інформації одразу залучається кілька каналів. Серед них: міміка, жести, рухи, зоровий і тактильний контакт, постава, поза, невербальні аспекти мовлення (інтонація, акцент, тембр, тон голосу, дикція, швидкість мовлення, паузи), простір, час. Особливість невербальної комунікації полягає в тому, що інформація сприймається й інтерпретується несвідомо.

«Зчитуючи» невербальні сигнали вчителя, учні налаштовуються на взаємодію, переймають його інтерес та емоційне ставлення до навчальної інформації, осягають новий матеріал. Особливо чутливими до невербальної поведінки свого класовода є молодші школярі. Їм вдається дуже добре розкодувати вираз обличчя та мову тіла вчителя, вгадуючи його емоції та настрої, визначаючи його позицію до того, що він говорить. Невербаліка надає мовленню емоційного забарвлення, робить його насиченим, виступає інструментом педагогічного впливу на школярів. Володіння вчителем уміннями й навичками невербального спілкування є показником його педагогічної культури й педагогічної майстерності. А. Макаренко серйозну увагу приділяв розвитку цих навичок у педагогів. Стосовно себе він зазначав: «Для мене, в моїй практиці, як і для багатьох досвідчених учителів, такі «дрібниці» стали вирішальними: як стояти, як сидіти, як підвищити голос, посміхнутися, подивитися» [1, с. 480]. А також зізнавався: «Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «Іди сюди!» з 15-20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів на обличчі, в постаті і в голосі. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде або не почує того, що треба» [1, с. 481]. Доведено: вчитель, який володіє природною й виразною мімікою, проявляє небайдужість, інтерес до учнів і їх справ виражальними рухами обличчя та тіла, швидко встановлює довірливі стосунки зі школярами. Разом з тим, невербальна комунікація істотно

впливає на регулювання взаємовідносин, на емоційну атмосферу й самопочуття учнів та вчителя у класі.

Невербальні дії дають змогу педагогу виразити власний емоційний стан, своє відношення до учня, його відповіді або вчинку. Інколи достатньо здивовано піднятих брів або суворого погляду, щоб учень припинив робити те, що вчитель не схвалює. Позитивній взаємодії сприяють усмішка, кивок голови, піднятий до губ палець.

Невербальні сигнали корелюють з емоційними та розумовими процесами людини. Чіткі мімічні прояви мають насамперед базові емоції: радість, здивування, страх, гнів, смуток, відраза. Міміка є відображенням взаємозв'язку думок і почуттів, миттєвих та глибинних душевних переживань особистості. У роботі з молодшими школярами однаково важливими є як виразність власної міміки, так і вміння розпізнавати внутрішній стан співрозмовника за елементами невербальної поведінки.

Висновки про емоційний стан, наміри, ставлення учнів до чого-небудь учитель виводить не зі слів учнів, а за результатами власного спостереження за їх поведінкою. Експресія обличчя, погляд, рухи тіла несуть значно більше інформації, ніж слова. Розуміння та виявлення підтексту, схованого в експресії обличчя та мові тіла, допомагає педагогу та учням з'єднатися на емоційному рівні, проявляти емпатію.

Допомогти зрозуміти невербальні сигнали, проаналізувати їх і обрати ефективні стратегії поведінки може розвинений емоційний інтелект педагога, який ґрунтується на добре розвиненій інтуїції та педагогічній спостережливості. Під час університетської підготовки майбутні вчителі початкової школи вивчають лицьові можливості, учаться контролювати й керувати власною мімікою, задіювати усі мімічні компоненти обличчя, знайомляться зі змістом невербальних знаків, звертають увагу на власні рухи, пози, жести у ході мікрОВикладання, квазіпрофесійної діяльності, інтерпретують подану ними невербальну інформацію, удосконалюють власні вміння створювати виразний образ педагога.

Важливим умінням майбутнього педагога є вміння візуально визначати за невербальною поведінкою учнів ознаки зосередженості, інтелектуальної втоми, втрати зацікавленості. Про активну роботу думки, уважність, зосередженість свідчать зацікавлений погляд, зоровий контакт з учителем, дещо зсунуті до перенісся брови. Зовнішнім проявом зосередженості є стійкий погляд у напрямку вчителя або іншого джерела інформації (іншого мовця, наочних засобів). Зацікавленість проявляється блиском очей і виразністю погляду.

Таким чином, володіння учителем невербальними засобами є вагомим компонентом педагогічного спілкування. Умілому їх застосуванню у педагогічному процесі педагоги мають навчитися в процесі підготовки до майбутньої професії.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. Методика організації виховного процесу. Твори : В 7 т. Київ: Рад. школа, 1954. Т. 5. 400 с.

Біла Л. М., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування системи початкової освіти в Україні вимагає підготовки вчителя нового покоління. Концепція «Нова українська школа» [4] наголошує на збереженні цінностей дитинства, необхідності гуманізації навчання, особистісному підході, розвитку здібностей кожної дитини, створенні нового навчального середовища. Це спонукає учителя початкової школи до володіння глибокими знаннями педагогіки, психології, методики навчання дітей відповідно до сучасних завдань МОН України. Особлива увага зосереджується на інноваціях під час навчання школярів. Від вдалого старту здобувачів педагогічної професії залежить подальше їх просування по траєкторії успіху в майбутньому.

Нині реформа активно впроваджується на рівні початкової освіти – першого рівня повної загальної середньої освіти. Основні засади реформування початкової освіти сформульовано в працях вітчизняних учених, таких як О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко, К. І. Пономарьова, О. І. Ляшенко та ін. Науковці трактують сучасні підходи до навчання як інноваційні, оригінальні, новаторські ідеї, прийоми, засоби навчання. Під сучасними новітніми підходами до навчання у початковій школі, на нашу думку, розуміють насамперед ті, що суттєво поліпшують мотивацію учнів до освітнього процесу.

Новітні підходи до навчання молодших школярів базуються на сучасних педагогічних технологіях, психологічних дослідженнях та цифрових інструментах. Вони спрямовані на розвиток критичного мислення, креативності та особистісного потенціалу дитини [2].

Серед сучасних підходів до навчання, які набули поширення у практиці початкової освіти, виділяють такі ключові підходи [3]:

- Проектне навчання - це метод, за якого учні працюють над певним проектом протягом визначеного часу. Цей метод дозволяє їм досліджувати конкретну тему, співпрацювати з однокласниками та представляти свої результати. Проекти можуть бути міждисциплінарними, що сприяє комплексному засвоєнню знань.

Переваги проектного навчання

- Розвиток дослідницьких навичок.
- Формування відповідальності за власне навчання.
- Підвищення мотивації через цікаві та актуальні завдання.

- Гейміфікація - це використання ігрових елементів у навчальному процесі. Завдяки цьому методу уроки стають більш захопливими, а учні легше засвоюють нові знання через ігрову діяльність.

Приклади гейміфікації

- Використання балів, значків та рейтингів для заохочення.
- Створення навчальних ігор та квестів.
- Використання інтерактивних платформ з елементами гри.

- Перевернуте навчання передбачає, що учні вивчають новий матеріал вдома за допомогою відеоуроків або інших ресурсів, а на уроках в школі застосовують ці знання на практиці. Це дозволяє вчителю більше часу приділяти індивідуальній роботі з учнями та практичним завданням.

Переваги перевернутого навчання

- Збільшення часу на активну взаємодію в класі.
- Можливість учням працювати в своєму темпі.
- Підвищення рівня самостійності в навчанні.

- Сучасні цифрові технології відкривають нові можливості для навчання. Інтерактивні дошки, планшети, онлайн-ресурси та навчальні програми роблять уроки більш динамічними та цікавими [1].

Приклади використання цифрових технологій

- Інтерактивні вправи та тести.
 - Віртуальні лабораторії та симуляції.
 - Онлайн-платформи для спільного навчання.
- Навчання через мистецтво. Цей метод передбачає інтеграцію мистецтва в навчальний процес. Малювання, музика, театр та інші види мистецтва допомагають учням виражати свої емоції, розвивати творчі здібності та краще засвоювати навчальний матеріал.

Переваги навчання через мистецтво

- Розвиток емоційного інтелекту.
 - Підвищення креативності та уяви.
 - Зміцнення зв'язків між різними навчальними дисциплінами.
- Інтерактивне навчання базується на активній взаємодії учнів між собою та з вчителем. Це можуть бути дискусії, групові завдання, рольові ігри та інші форми активної участі.

Приклади інтерактивного навчання

- Робота в парах або малих групах.
- Використання інтерактивних опитувань та вікторин.
- Організація дебатів та обговорень.

- Фінансова та підприємницька грамотність

- Ознайомлення з основами економіки, бюджетування, підприємництва.
- Використання бізнес-симуляцій, створення власних мініпроектів.

Сучасна освіта вимагає нових методів і підходів, які враховують індивідуальні особливості дітей, мотивують їх до навчання та розвивають ключові компетентності. Ми у своїй практичній діяльності, а саме у 1 класі Ніжинської гімназії №3, мали змогу пересвідчитись, що ефективне навчання базується на поєднанні інноваційних методик, інтерактивних технологій і творчого підходу. Використовували інтегроване навчання, а саме: на уроці «Я досліджую світ» під час теми про пори року поєднували читання казки про осінь, малювання осіннього пейзажу та вивчення осінніх прикмет; компетентнісний підхід: на уроках математики учні розв'язують завдання, пов'язані з реальним життям (розрахунок покупок у магазині, вимірювання відстаней).

Отже, потреба в сучасних підходах до навчання у початковій школі спричинена необхідністю докорінної зміни системи освіти, організації навчально-виховного процесу. Учителі початкової школи мають відчувати зміни в освіті. Сучасні учні повинні мати такі навички як розуміти суть речей, осмислювати ідеї й на основі цього шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати і відстоювати особисту думку. Саме цьому сприяють сучасні підходи до навчання як ефективний засіб підвищення інтересу школярів до навчання.

Застосування вчителем сучасних підходів до навчання у початковій школі сприяє активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, вихованню прагнення мислити критично, творчо, логічно. Найбільших успіхів можна досягнути, вміло використовуючи весь арсенал засобів навчання разом із різними методами (традиційними й сучасними), створюючи атмосферу доброзичливості й взаємоповаги, впливаючи на емоційну сферу школярів, формуючи ситуацію успіху для кожного учня, сприяючи розвитку творчої особистості молодшого школяра.

Список використаних джерел:

1. Застосування новітніх підходів при організації навчальної діяльності наймолодших здобувачів освіти. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/zastosuvannia-novitnikh-pidkhodiv-pry-orhanizatsii-navchalnoi-diialnosti-naimolodshykh-zdobuvachiv-osvity-84907.html>. (дата звернення: 10.02.25)
2. Нові педагогічні технології та інновації в НУШ: курс лекцій / уклад. Пушкар Н. С. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 138 с. URL: <http://lpc-dspace.org.ua/bitstream/123456789/613/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%202022-2023.pdf> (дата звернення: 10.02.25)
3. Новітні методи навчання на уроках в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/novitni-metodi-navchannya-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-445781.html> (дата звернення: 10.02.25)
4. Огляд концепції Нової української школи. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf. (дата звернення: 12.02.25)

Білоусова Н. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МУЛЬТИМОДАЛЬНЕ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасна початкова освіта спрямована на забезпечення індивідуального підходу до навчання, враховуючи особливості сприйняття інформації кожного учня. Одним із ключових аспектів диференціації освітнього процесу є врахування психотипів дітей, серед яких виділяють аудіалів, візуалів, кінестетиків та дигіталів. Правильний підбір методів і завдань сприяє кращому засвоєнню матеріалу, підвищенню мотивації та ефективності навчання. У сучасній науковій літературі такий підхід до навчання називають мультимодальним навчанням.

Мультимодальне навчання – це підхід до навчання, який передбачає використання різних каналів сприйняття інформації, таких як текст, зображення, аудіо та відео, для кращого засвоєння матеріалу. Таке навчання інтегрує кілька модальностей, різних способи представлення інформації, щоб забезпечити більш глибоке і різнобічне сприйняття навчального матеріалу.

Науковці виділяють 4 психотипи дітей у залежності від провідного каналу сприйняття інформації:

1. Аудіали – діти, які сприймають інформацію переважно через слух. Вони добре запам'ятовують пояснення вчителя, люблять слухати історії, музику, ритмічні вправи, аудіо-книги. Дитина-аудіал чутлива до тембру, тону голосу. І вчителю краще інтонаційно виділяти важливі частини матеріалу. Також корисно проговорювати матеріал для кращого запам'ятовування. У початковій школі можна використовувати повторення вголос учнями, по черзі або індивідуально.

2. Візуали – учні, які найкраще засвоюють матеріал через зорові образи. Вони легко сприймають графіки, схеми, малюнки, відео. Такі діти віддають перевагу виділенню інформації за допомогою маркерів і крейди. Вони краще засвоюють матеріал, працюючи з навчальними картками та наочними матеріалами. Не люблять, якщо їм не видно вчителя та дошку.

3. Кінестетики – діти, що сприймають інформацію через рухи, дотики, маніпуляції з предметами. Їм важливо виконувати практичні завдання, досліджувати та експериментувати. Під час уроку б бажано дозволити їм м'яти пластилін і губку, перекладати ручки та олівці в пеналі, складати/розбирати конструктор тощо. Дитині-кінестетику важливо розуміти мету завдання та його практичне значення, оскільки це допомагає краще засвоювати правила й теореми. Вони приймають рішення не одразу, їм потрібен час для осмислення, тому важливо не тиснути на них, а дати можливість діяти у своєму темпі — і тоді результат вас приємно здивує.

4. Дигітали – учні, які віддають перевагу логічному мисленню, аналізу, класифікації та структурованій інформації. Їм важливо бачити логічну

послідовність. Тому їм просто дається механіка, фізика, математика. Їм краще працювати з дослідженнями, обробкою інформації, програмуванням. З учнями-дигіталами варто застосовувати чіткі та логічні пояснення, використовуючи схеми, графіки й інші види інфографіки, оскільки це сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Хоча таких дітей у класі зазвичай небагато, вони можуть ефективно сприймати інформацію й іншими способами, якщо матеріал подано структуровано, зрозуміло й логічно.

Пропонуємо приклади завдань для різних психотипів на уроцках «Я досліджую світ»

Для аудіалів:

- Слухання аудіозаписів природних явищ (шум дощу, спів птахів) із подальшим обговоренням.
- Робота в парах: пояснення певного природного процесу словами однокласнику.
- Ритмічні завдання, наприклад, створення віршів або пісень про природу.
- Під час самостійного виконання завдань не звертати увагу на звуки або рухи губ, які він може видавати під час запам'ятовування.

Для візуалів:

- Використання карт, схем, ілюстрацій для пояснення матеріалу.
- Перегляд відеоекспериментів, фотоматеріалів про природу та навколишнє середовище.
- Створення малюнків або ментальних карт за темою уроку.
- При виконанні самостійної роботи або домашнього завдання варто дозволити мати під рукою аркуш, на якому він може малювати, креслити чи робити позначки.

Для кінестетиків:

- Проведення дослідів: спостереження за змінами в природі, вирощування рослин у класі.
- Робота з природними матеріалами: створення аплікацій із листя, виготовлення макетів екосистем.

- Інтерактивні ігри, що включають рухову активність (наприклад, моделювання життєвого циклу тварини через рухи).
- Під час виконання завдань не вимагати тривалого сидіння в одному положенні, а давати можливість для активних перерв (переміщатися по кімнаті, пострибати тощо).

Для дигіталів:

- Складання логічних схем і таблиць для систематизації інформації.
- Робота з фактами: аналіз причинно-наслідкових зв'язків у природних явищах і процесах.
- Виконання завдань на класифікацію (наприклад, розподіл тварин за середовищем проживання).

Для ефективної роботи з запам'ятовування і відтворення інформації з молодшими школярами рекомендуємо під час роботи використовувати:

1. Поєднання різних інтерактивних методів з метою задоволення потреб усіх психотипів: метод проєктів, рольові ігри, квест-уроки, шкала думок, займи позицію, ротаційні трійки, дерево рішень, робота в парах і групах тощо.
2. Адаптовані завдання та матеріали під кожен урок залежно від індивідуальних особливостей учнів.
3. Інтерактивні дошки, відеоматеріали та аудіозаписи, які допоможуть залучити аудіалів і візуалів.
4. Посильні практичні завдання для кінестетиків через експерименти, досліди та рухливі вправи.
5. Логічні схеми, таблиці та чіткі пояснення для дигіталів через структурування інформації.
6. Диференційований підхід через використання різних форматів завдань з можливістю вибору учнями.
7. Історії, приклади з реального життя, щоб активізувати інтерес учнів до предмету.
8. Чергувати інтелектуальні завдання з рухливими перервами.

Виходячи з перерахованого вище, мультимодальне навчання має ряд переваг під час навчання молодших школярів:

- Покращення розуміння та запам'ятовування. Діти краще сприймають і запам'ятовують інформацію, коли вона подається через різні модальності, оскільки це дозволяє залучити різні частини мозку.
- Індивідуалізація навчання. Учні мають різні стилі навчання. Хтось краще сприймає текст, інші – візуальні чи слухові матеріали. Мультимодальне навчання дозволяє врахувати ці особливості, роблячи процес навчання більш ефективним для кожного.
- Активізація учнів. Використання різних форматів навчання (відео, ігри, інтерактивні завдання) допомагає зберігати увагу дітей, зменшує монотонність уроків і робить навчання більш захоплюючим.
- Розвиток креативності та критичного мислення. Завдяки різним форматам навчання учні можуть бути більш креативними у вирішенні завдань, а також навчаються аналізувати і порівнювати різні джерела інформації.
- Універсальний доступ. Мультимодальні ресурси (наприклад, електронні аудіокниги, відеоуроки) можуть бути доступні в будь-який час і в будь-якому місці, що дає учням можливість продовжувати навчання поза класом і поза школою.

Загалом, мультимодальне навчання дозволяє створити більш різноманітне, цікаве та ефективне освітнє середовище для молодших школярів.

Отже, потрібно усвідомлювати, що в чистому вигляді не існує абсолютних аудіалів, візуалів, дигиталів чи кінестетиків, а є провідний канал сприйняття інформації. Урахування психотипів учнів у освітньому процесі сприяє більш ефективному засвоєнню знань, розвитку інтересу до предмету та формуванню ключових компетентностей. А в поєднанні з використанням різноманітних методів і завдань дозволяє зробити уроки «Я досліджую світ» цікавими, інтерактивними та доступними для кожного учня, незалежно від його особливостей сприйняття інформації.

Список використаних джерел:

1. Візуал, аудіал, кінестет, дигітал. Як визначити типи сприйняття інформації? URL: <https://anna-kuchyna.com/uk/vizual-audial-kinostet-digital-yak-viznachiti-tipi-spriinyattya-informacziyi/> (дата звернення: 9.02.25)
2. Візуал, аудіал, кінестетик, дискрет – хто це? Або особливості сприйняття інформації. URL: <https://pl.kpi.ua/2098-2/> (дата звернення: 9.02.25)
3. Мультисенсорне навчання: зрозуміти учнів і навчати по-новому. URL: <https://nus.org.ua/2018/04/20/multysensorne-navchannya-zrozumity-uchniv-i-navchaty-po-novomu/> (дата звернення: 9.02.25)

Бобро А. А., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї

Ускладнення світу медіа та легкий доступ до медіапродукції створює ризики для учнів початкових класів. Тому, формування медіабезпеки учнів виступає у наш час нагальною потребою закладів загальної середньої освіти. Результативність формування медіабезпеки учнів початкової школи залежить від успішної взаємодії суб'єктів даного процесу, а саме вчителів, учнів та родин школярів.

Вирішити дану проблему може допомогти тільки системна робота. Ми розробили програму формування медіабезпеки учнів початкових класів у процесі партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та сім'ї, яку коротко представимо.

Ця програма інтегрує в єдину систему різні компоненти, зокрема мету, завдання, зміст, форми, методи та педагогічні умови, що сприяють формуванню

медіабезпеки учнів початкових класів у процесі співпраці між закладом загальної середньої освіти та родиною.

Системний підхід до розробки програми не лише підкреслює значущість кожного елемента для ефективного становлення медіабезпеки молодших школярів, а й наголошує на їхньому взаємозв'язку та взаємовпливі. Саме така взаємодія складових забезпечує високий рівень результативності у сфері медіабезпеки дітей молодшого шкільного віку в умовах партнерства між школою та сім'єю.

Програма складається з чотирьох базових блоків: концептуального, змістового, технологічного та результативного.

Концептуальний блок містить основні компоненти, які обґрунтовують потребу здійснення процесу формування медіабезпеки учнів молодшого шкільного віку спільними зусиллями школи та сім'ї та визначають його перспективи: законодавчо-правова база, мета та завдання.

Прослідкуємо шлях обґрунтування потреби організації та удосконалення процесу формування медіабезпеки в початковій школі засобами партнерської взаємодії школи та сім'ї в основних державних та освітніх документах.

Базовим документом у цьому плані ми вважаємо Конституцію України, стаття 34 якої гарантує право кожного українця «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір» [4].

Дане положення розвиває Закон України «Про медіа», в якому записано, що державна політика спрямована на «створення умов для задоволення та забезпечення інформаційних і культурних прав та потреб громадян України» [2].

Наступним важливим документом у логічному ланцюжку обґрунтування процесу формування медіабезпеки молодших школярів, на наш погляд, є Державний стандарт початкової освіти. Завданням мовно-літературної освітньої галузі визначено формування вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати та критично оцінювати інформацію в медіа текстах та використовувати її для збагачення власного досвіду. А метою інформатичної освітньої галузі є

формування інформаційно-комунікаційної компетентності та навичок безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві [1].

Слід зазначити, що в умовах сучасних трансформацій початкової освіти, особливої актуальності набувають питання гуманізації та демократизації суб'єктних відносин на засадах педагогіки партнерства. У Концепції Нової української школи однією з провідних ідей є теза про партнерство школи, родини та соціуму. Саме гармонізація взаємовідносин учнів, вчителів та батьків як суб'єктів освітнього процесу, має стати каталізатором розвитку особистості молодшого школяра [3].

Сучасні громадяни України, зокрема й учні закладів загальної середньої освіти, мають доступ до всіх видів медіа. Однак, недостатній рівень теоретичних знань і практичних навичок, особливо у молодших школярів, ускладнює розпізнавання ризиків медіасередовища та своєчасне запобігання потенційним загрозам інформаційного простору.

Тому питання формування медіабезпеки стає актуальною потребою сьогодення, а заклади освіти відіграють ключову роль у його вирішенні. Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від об'єднаних зусиль школи та сім'ї. Саме партнерська співпраця цих двох важливих інституцій забезпечує комплексний та результативний підхід до формування медіабезпеки учнів молодшого шкільного віку.

Змістовий блок нашої програми включає ключові компоненти, що відображають процес формування медіабезпеки учнів початкової школи через партнерську взаємодію школи та родини. До основних компонентів цього процесу належать мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний і рефлексивний. Їхній вибір зумовлений необхідністю комплексного підходу до формування медіабезпеки за участі вчителів, учнів та батьків, які спільно забезпечують ефективність цього процесу.

Мотиваційний компонент спрямований на формування інтересу молодших школярів, педагогів і батьків до питань медіабезпеки як способу захисту від ризиків інформаційного суспільства. Він передбачає розвиток усвідомленої

потреби всіх учасників процесу здобувати знання, формувати навички безпечної роботи з медіа та спільно опановувати основи медіаграмотності.

Знаннєвий компонент зосереджується на оволодінні теоретичними основами медіабезпеки в умовах партнерської співпраці школи та сім'ї. Він включає розвиток у молодших школярів навичок аналізу, критичного відбору та використання медіаконтенту, а також розширення їхньої когнітивної сфери через знайомство з культурними та освітніми надбаннями, які сприяють формуванню власної медіабезпеки.

Діяльнісний компонент охоплює практичну складову процесу формування медіабезпеки. Він передбачає розвиток у молодших школярів навичок безпечного користування медіа та створення власних медіапродуктів. Успішність цього компонента забезпечується різноманітними методами та формами співпраці школи й родини, що сприяють активному застосуванню отриманих знань на практиці.

Рефлексивний компонент передбачає формування здатності учнів, педагогів і батьків критично аналізувати ризики медіапростору, визначати причини проблем, оцінювати рівень сформованості медіабезпеки та знаходити ефективні способи захисту в інформаційному середовищі.

Таким чином, змістовий блок програми забезпечує комплексний підхід до формування медіабезпеки молодших школярів, ґрунтуючись на взаємодії школи та родини як ключових суб'єктів цього процесу.

Третій блок програми – технологічний – поєднує форми та методи формування медіабезпеки учнів молодшого шкільного віку у процесі партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та сім'ї.

До найбільш ефективних методів, що базуються на активній взаємодії учасників освітнього процесу, належать інтерактивні методи навчання, ігрові підходи, проектний метод та інформаційно-комунікаційні технології. Саме ці методи сприяють формуванню медіабезпеки молодших школярів, забезпечуючи активну залученість учнів, батьків і педагогів у навчальний процес.

Для успішної реалізації програми важливим чинником є педагогічні умови – комплекс обставин і можливостей, що забезпечують досягнення її мети. До ключових педагогічних умов формування медіабезпеки молодших школярів у процесі спільної діяльності вчителів, батьків та учнів ми відносимо:

– створення активного поліфонічного комунікативного середовища взаємодії школи та сім'ї, що сприяє формуванню медіабезпеки через партнерську співпрацю;

– забезпечення системності та безперервності процесу формування медіабезпеки, що передбачає узгодженість дій батьків, педагогів і учнів на всіх етапах навчання;

– проведення постійного моніторингу ефективності формування медіабезпеки, що дозволяє оцінювати результати й своєчасно коригувати освітні підходи в межах партнерської взаємодії школи та родини.

Таким чином, застосування інтерактивних методів та створення сприятливих педагогічних умов сприяє ефективному формуванню медіабезпеки молодших школярів, підвищуючи рівень їхньої захищеності в сучасному інформаційному просторі.

Отже, впровадження схарактеризованої програми має сприяти досягненню високого рівня зформованості медіакомпетентності учнів початкових класів у процесі партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.02.2025).

2. Закон України «Про медіа» від 11.02. 2024 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення 15.02.2025).

3. Концепція Нової української школи. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення 15.02.2025).

4. Конституція України. URL:

<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i> (дата звернення 15.02.2025).

Бобро Л. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Мовчан В. О., вчителька початкових класів Дружбинського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Ічнянської міської ради Прилуцького району Чернігівської області

ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОМФОРТНОГО ПЕРЕХОДУ ДИТИНИ МІЖ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Проблема формування партнерських відносин у різних ланках освітнього процесу стає дедалі актуальнішою та значущою. Партнерство між учасниками освітнього процесу є запорукою їх продуктивної взаємодії та одним із способів вирішення проблем. Сучасні виклики потребують єдності, послідовності та цілісності в освітній системі. Такий підхід забезпечить формування активної особистості, спроможної до самостійного мислення, творчих підходів, оцінювання та дій. Принцип наступності є особливо важливим у процесі реалізації Нової української школи, оскільки успішність навчання в школі тісно пов'язана з рівнем знань, умінь, навичок та розвитком пізнавальних інтересів і активності дитини, сформованих у період дошкільного дитинства.

Наступність відіграє ключову роль, яка пов'язує дошкільну та початкову освітні ланки в контексті реформування освітньої системи. У дошкільних закладах це виявляється в підготовці дитини до школи, тоді як у початковій ланці – у застосуванні набутого досвіду та знань. Саме наступність між дошкільною та початковою освітою є важливою передумовою безперервності освітнього процесу.

Необхідність наступності в діяльності, пов'язаних між собою ланок освіти, обґрунтовували у своїх працях Я.А. Коменський, Й.-Г. Песталоцці, К. Ушинський, С. Русова. Зміст наступності між дошкільною та початковою освітою широко представили А. Богуш, В. Галузьяк, І. Перережко, М. Сметанський, Т. Степанова та ін.

Базовий компонент дошкільної освіти (редакція 2020 року) та Державний стандарт початкової освіти (2018 рік) визначають пріоритетними особистісно-орієнтований, компетентнісний, діяльнісний і середовищний підходи до розв'язання основних завдань в системі дошкільної та початкової освіти. Ці нормативні документи спрямовані на забезпечення всебічного розвитку дитини, зокрема її фізичного, комунікативного, пізнавального, соціально-морального, художньо-естетичного та креативного аспектів, а також на здобуття нею практичного досвіду. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на вибір завдань та змісту роботи з дітьми, що сприяє відкриттю перед ними «науки життя», яка має на меті формування життєрадісних, самостійних, практично вмілих та творчих особистостей [1; 3].

Збереження цінностей дошкільного дитинства, особистісний підхід, розвиток дитячих здібностей та створення предметно-розвивального середовища в комплексі забезпечують психологічний комфорт переходу дитини з однієї ланки освіти в іншу. Це сприяє прояву творчих здібностей у дітей та формуванню дослідницького підходу до оточуючого світу.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти мають багато спільних рис. Зокрема, це гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе ставлення до дитини, визначення самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості. Урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини, опора на досягнення попереднього етапу розвитку, створення сприятливих умов для формування та розвитку пізнавальних психічних процесів, спрямованості на активність у соціумі, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення

до оточуючих – всі ці аспекти є ключовими для забезпечення комфортного переходу дитини між ланками освіти.

Спільною особливістю співпраці закладу дошкільної освіти та початкової школи є дотримання принципу наступності. Саме даний принцип забезпечить психолого-педагогічний комфорт для дитини у процесі її переходу із дитячого садка до школи.

А. Богуш вважає, що наступність полягає в ознайомленні вчителів початкових класів із програмами та методиками навчання і виховання дітей у дошкільних закладах, з їхніми результатами та метою врахування отриманих знань у подальшій діяльності початкової школи. Наступність також передбачає перспективну роботу, де ключовим є ознайомлення педагогів дошкільних закладів з програмами та технологіями навчання і виховання учнів початкової школи. Це є показником, що дозволяє визначити вікові орієнтири засвоєння знань, умінь і навичок дітьми дошкільного віку [2].

Л. Калмикова зазначає, що для забезпечення наступності дошкільної та початкової ланок освіти необхідно забезпечити наступні педагогічні умови:

1. Створення безпечного освітнього середовища, де дитина може почувати себе вільно, комфортно та без страху виражати власні емоції.
2. Врахування індивідуально-психологічних характеристик дітей.
3. Постійна опора на попередньо здобуті компетенції з метою їх удосконалення, осмислення на новому рівні та підготовка школярів до засвоєння нових знань і набуття практичного досвіду.
4. Впровадження засобів стимулювання та заохочення дітей до пізнавальної активності.
5. Забезпечення моніторингу очікуваних результатів навчання учнів, форм і методів роботи з ними на всіх етапах навчання.
6. Корекція освітніх результатів [4].

Таким чином, дошкільна та початкова освітні ланки мають спільну мету – виховання унікальної особистості та створення оптимально сприятливих умов для розвитку пізнавальних та психічних процесів, конструктивних мотивів

поведінки, нахилів, потреб і характеру дитини, а також самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до людей, природи та оточуючого середовища.

Організації процесу комфортного переходу дитини з однієї ланки освіти до іншої має будуватися на принципах наступності та перспективності. Також необхідно дотримуватися умов: співпраця закладу дошкільної освіти та школи повинна бути тривалою і безперервною; робота – систематичною та плановою, а завдання – комплексними та інтегрованими.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: затв. наказом МОН України № 33 від 12.01.2021 р.

2. Богуш А. М. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 28. С. 23-27

3. Державний стандарт початкової освіти (Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 19, ст. 637).

4. Калмикова Л. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вирішення. *Наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Матеріали конференції*. Переяслав – Хмельницький. 2020. С. 10-15.

Бурова В. С., учителька англійської мови Ніжинської гімназії № 10 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ СЕРВІСУ QUIZLET В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ)

Одним із трендів сучасної освіти є змішане навчання (англ. – blended learning), яке, за оцінками експертів, лишатиметься таким у найближче десятиліття. Ця форма організації навчання дає змогу більш ефективно використовувати переваги очного та онлайн навчання, компенсувати недоліки кожного з них [6, с. 8].

Поява Інтернету в системі освіти стимулює бажання вчитися, розширює зону індивідуальної активності кожного учня, збільшує швидкість подачі якісного матеріалу в межах уроку [1]. Умови змішаного навчання в початковій школі передбачають поєднання традиційного навчання з цифровими технологіями. Це підхід, що сприяє індивідуалізації освіти, підвищенню мотивації учнів та розвитку комп'ютерної грамотності.

Сьогодні інтернет-простір пропонує велику кількість ресурсів для створення своїх унікальних тестів, перевірки знань граматики, лексики, навичок читання та аудіювання, а також надає можливості використання вже створених тестів або їх доопрацювання [1]. Звісно, усі тести мають різні можливості, у результаті чого конкуренція серед розробників таких сервісів вкрай висока. Учитель може вибрати те, що буде відповідати його вимогам і необхідному рівню.

На практиці переконалася, що під час змішаного формату навчання дітей початкової школи, найбільш ефективним став Quizlet – безкоштовний інтерактивний сервіс, який дозволяє легко запам'ятовувати будь-яку інформацію, яку можна представити у вигляді навчальних карток. Все, що потрібно - це знайти в базі або створити інтерактивний матеріал - власні картки, додавати до них картинки/аудіофайли, а потім виконувати вправи та грати в ігри, щоб запам'ятати матеріал.

Важливо звернути увагу на те, що при вивченні іноземної мови виникають певні труднощі із запам'ятовуванням нової лексики. Звісно, існує безліч технік, які допомагають впоратися із даним завданням, але з досвіду роботи можу впевнено сказати, що спосіб засвоєння слів/словосполучень за допомогою карток, як і раніше, є одним з найефективніших. Цей процес стає легшим, бо є

можливість скористатись картками Quizlet, які доступні як для комп'ютера, так і для будь-якого мобільного пристрою, щоб учні могли тренувати нові слова в будь-який час і в будь-якому місці. Важливо відмітити, що високу ефективність у запам'ятовуванні матеріалу показав режим тренувань і контролю вивчених карток.

Цікаво, що даний сервіс не лише допомагає учням запам'ятати лексичні одиниці та тренувати словниковий запас, а й вчителям дає можливість легко проводити індивідуальний аналіз знань учня, що сприяє покращенню навчального процесу.

Важливо відмітити, що основними функціями Quizlet є спільне навчання, під час якого учні можуть ділитися картками онлайн, що сприяє груповому навчанню та взаємодії. Картки зі словами та термінами, створені вчителем, спрямовані на вивчення нової лексики, а це дозволяє учням вивчати слова з англійської мови в ігровій та доступній формі. Під час застосування даного сервісу помітила, що велику роль відіграє візуалізація інформації, так як картки допомагають унаочнити матеріал, що сприяє кращому запам'ятовуванню. Quizlet дозволяє учням навчатися у власному темпі, адже вони можуть повторювати матеріал стільки разів, скільки потрібно, щоб повністю його засвоїти. Така можливість є особливо корисною для учнів, які потребують більше часу для розуміння матеріалу або хочуть додатково тренуватися поза уроками.

Не одноразово доведено на практиці, що за допомогою цього сервісу можна активно не лише розвивати лексичну компетенцію, а також формувати всі види мовленнєвої діяльності, а саме: аудіювання, читання, письмо, говоріння [2, с. 8]. Наприклад, для введення і демонстрації нового матеріалу використовую флешкартки (Flash Cards), які легко створити на основі тих лексичних одиниць, які проходять учні в даний момент. Особливістю Quizlet є те, що він пропонує декілька варіантів перекладу до заданого користувачем слова, а також підбере відповідне зображення.

Під час дистанційного навчання добре зарекомендували себе можливості сервісу, коли учні прослуховували вимову слова, тим самим закріплюючи його звукову форму. Зіставлення звучання слова з його графічним написом під час виконання завдань дозволяє глибше зрозуміти закономірності, що лежать в основі читання лексичних одиниць англійської мови.

Хотілося б поділитися деякими прикладами застосування Quizlet при навчання англійської мови учнів початкових класів в умовах змішаного навчання:

1. Флешкартки (Flashcards). Метою є запам'ятовування нових слів та фраз. Маємо картку зі словом «apple» + зображення яблука. Натискання на картку — відкривається переклад та вимова. Можна варіювати дане завдання, де вчитель додає речення, наприклад: I like apples. Учні самостійно переглядають картки вдома або в класі, потім проводиться усне опитування: учитель показує слово, а діти пояснюють його значення.

2. Гра «Метч» (Match) підійде для швидкості розпізнавання слів. Учням пропонується набір слів англійською мовою та їх відповідники українською мовою (або зображення). Вони мають швидко з'єднати правильні пари, наприклад: Dog → Cat → .

3. Режим «Написання» (Write), мета якого практика правопису. Учень бачить зображення або слово українською мовою і повинен правильно написати його англійською мовою. Наприклад, зображення → потрібно написати house. Ця вправа дуже ефективна для закріплення слів після введення нової лексики. Діти можуть отримати його в якості домашнього завдання.

4. Гра «Гравітація» (Gravity) має на меті тренування швидкого згадування лексики. Слово англійською мовою опускається зверху екрана вниз. Учень має швидко набрати правильний переклад, інакше слово «розіб'ється». Діти також можуть тренуватися вдома.

5. Режим «Тест» (Test Mode) стане у нагоді для перевірки знань. Автоматично створюється тест з різними типами запитань: вибір правильної відповіді, написання слова, з'єднання слів із зображеннями. Наприклад, при

вивченні кольорів можна застосувати таким чином: What colour is the teddy? (Blue, Green, Yellow, Red, Brown) → Brown. Даний режим підійде для підсумкової перевірки вивченої теми.

6. Quizlet Live (Командна гра) полягає у колективному навчанні та закріпленні матеріалу. Можна клас об'єднати в групи. Кожен учасник отримує частину відповіді. Учні мають спільно знайти правильну відповідь на запитання вчителя. Даний вид діяльності підходить для роботи в класі як інтерактивна гра для повторення теми та на онлайн-уроках для роботи в групах.

Отже, підсумовуючи вище викладений матеріал, можна з упевненістю сказати, що сервіс Quizlet допомагає підвищити результативність навчання, для учнів відкривається доступ до нетрадиційних джерел інформації, зростає ефективність самостійної роботи, надаються абсолютно нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних навичок. Цей сервіс є ефективним для початкової школи в умовах змішаного навчання, оскільки поєднує ігрові елементи, персоналізований підхід та розвиток різних мовних навичок. Він допомагає зробити вивчення англійської мови цікавим, зручним і доступним як для вчителів, так і для дітей.

Список використаних джерел:

1. Жоглік О. Можливості використання Quizlet на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/mozhlivosti-vikoristannya-quizlet-na-urokah-angliysko-movi-415589.html> (дата звернення 12.02.2025).

2. Кузнєцова Н. Створення віртуального середовища для вивчення іноземної мови (технологія Веб 2.0). *Англійська мова та література*. Х: Основа, 2012. № 19/21. С. 8–10.

3. Нещерет А. Quizlet на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/quizlet-na-urokah-angliysko-movi-361071.html> (дата звернення 09.02.2025).

4. Прус О. Використання Quizlet для вивчення нової лексики. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-servisu-quizlet-dlya-vivchennya-novo-leksiki-289060.html> (дата звернення 09.02.2025).

5. Цветова О. Використання інтерактивної платформи Quizlet на уроках англійської мови під час дистанційного та змішаного навчання. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-interaktivno-platформи-quizlet-na-urokah-angliysko-movi-pid-chas-distanciynogo-ta-zmishanogo-navchannya-279766.html> (дата звернення 14.02.2025).

6. Шелестова О. Змішане навчання у початковій школі. Методичні рекомендації. К: Фенікс. 2021. 48 с.

Возняк І. І., кандидатка педагогічних наук, доцентка, старший науковий співробітник Центрального науково-дослідного інституту ЗСУ

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ ТА ЗАСТОСУНКІВ У ФОРМУВАННІ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У сучасній освіті цифрові технології прогресують важливу роль у професійному розвитку педагогів, особливо в контексті формування дискурсивної компетентності. Інформаційно-цифрова компетентність забезпечує здатність вчителя ефективно та правильно використовувати мовлення в різних педагогічних ситуаціях: при поясненні матеріалу, організації дискусій, роботі з батьками. Використання цифрових сервісів та застосунків допоможе педагогам розвивати комунікативні навички, урізноманітнювати освітній процес та підвищувати його ефективність.

Проблема формування дискурсивної компетентності вчителів початкових класів є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, О. Вашуленко [1], Н. Гончарова [2] та О. Ковальчук [3] досліджували різні аспекти розвитку дискурсивної компетентності молодших школярів та майбутніх вчителів початкової школи. О. Горобець [4] вивчала можливості використання навчальних ігор для формування дискурсивної компетентності молодших школярів, а Л. Карташова [5] розглядала питання формування цієї компетентності в умовах особистісно орієнтованого навчання. М. Пасічник [7]

досліджувала особливості формування дискурсивної компетентності учнів початкової школи в процесі навчання української мови.

Сучасні цифрові сервіси та застосунки надають широкі можливості для розвитку дискурсивної компетентності, сприяючи формуванню комунікативних навичок, критичного мислення та аргументації.

Нами розроблено класифікацію інструментів за їх функціональним призначенням та можливостями для розвитку дискурсивної компетентності майбутніх учителів:

1. Сервіси для створення та обміну контентом:

- Текстові редактори та платформи для публікацій: Google Docs, Microsoft Word Online, Medium, які дозволяють створювати та спільно редагувати тексти, обмінюватися ідеями та отримувати зворотний зв'язок.
- Сервіси для створення презентацій: Google Slides, Sway, Prezi, які допомагають візуалізувати інформацію, структурувати виступ та ефективно доносити свою думку до аудиторії.
- Платформи для обміну відео: YouTube, Vimeo, що дозволяють створювати та поширювати відеоконтент, розвиваючи навички усного мовлення та презентації.

2. Інструменти для організації дискусій та спілкування.

- Форуми та платформи для обговорень Reddit, Stack Exchange, Discord надають простір для обміну думками, обговорення актуальних питань та розвитку навичок аргументації.
- Сервіси для відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Skype) дозволяють організувати онлайн-зустрічі, вебінари та дискусії, сприяючи розвитку навичок спілкування в різних форматах.
- Месенджери (Telegram, Viber) використовуються для обміну повідомленнями, організації групових чатів та обговорень.

3. Застосунки для розвитку критичного мислення та аналізу інформації:

- Інструменти для фактчекінгу (Snopes, PolitiFact) допомагають перевіряти достовірність інформації та розвивати навички критичного сприйняття контенту.
- Сервіси для аналізу даних (Google Analytics, Wolfram Alpha) дозволяють обробляти та інтерпретувати великі обсяги інформації, сприяючи розвитку аналітичних здібностей.
- Застосунки для створення ментальних карт (MindManager, XMind) допомагають структурувати інформацію, генерувати ідеї та розвивати логічне мислення.

4. Ігрові та інтерактивні інструменти:

- Онлайн-ігри та симулятори (Civilization, SimCity) розвивають стратегічне мислення, вміння приймати рішення та аргументувати свій вибір.
- Інтерактивні платформи для навчання (Kahoot!, Quizizz, Classcraft, Roblox, Fortnite) дозволяють створювати вікторини та ігри, сприяючи розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

5. Сервіси для саморозвитку та навчання:

- Онлайн-курси та платформи для дистанційного навчання (Coursera, edX, Udegy) пропонують різноманітні курси з розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та аргументації.
- Застосунки для вивчення іноземних мов: Duolingo, Babbel, які сприяють розширенню лінгвістичного кругозору та розвитку міжкультурної комунікації.

Серед критеріїв вибору цифрових сервісів та застосунків слід назвати такі:

1. Функціональність, адже сервіс повинен відповідати поставленим завданням та сприяти розвитку конкретних аспектів дискурсивної компетентності.

2. Зручність використання, оскільки інструмент має бути інтуїтивно зрозумілим та легким у використанні.
3. Доступність, оскільки сервіс повинен бути доступним для вчителів та учнів з урахуванням їх технічних можливостей.
4. Безпека - важливо враховувати питання безпеки даних та конфіденційності інформації.

Нами запропонована такі рекомендації щодо використання цифрових сервісів та застосунків у формуванні дискурсивної компетентності вчителя початкових класів:

1. Інтеграція в навчальний процес - цифрові інструменти повинні органічно поєднуватися з традиційними методами навчання та сприяти досягненню навчальних цілей.
2. Системність та послідовність. Використання цифрових сервісів має бути систематичним та спрямованим на поступовий розвиток дискурсивної компетентності.
3. Активність та залученість. Важливо створювати умови для активної участі учнів здобувачів ЗВО у роботі з цифровими інструментами та заохочувати їх до самостійного дослідження та експериментів.
4. Рефлексія та аналіз, оскільки необхідно проводити рефлексію щодо ефективності використання цифрових сервісів та аналізувати результати навчання для подальшого вдосконалення методики.

Формування дискурсивної компетентності вчителів початкових класів є важливим завданням сучасної освіти. Розроблено класифікацію інструментів за їх функціональним призначенням та можливостями для розвитку дискурсивної компетентності майбутніх учителів, яка включає сервіси для створення та обміну контентом; застосунки для розвитку критичного мислення та аналізу інформації; ігрові та інтерактивні інструменти; інструменти для організації дискусій та спілкування; сервіси для саморозвитку та навчання. Проведене дослідження сприятиме вдосконаленню навчального процесу у ЗВО та підвищенню якості освіти в початковій школі. Створено методичні рекомендації щодо використання

цифрових інструментів у навчальному процесі, спрямовані на формування дискурсивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. В. Розвиток дискурсивної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. *Початкова школа*. 2012. № 1. С. 19-22.
2. Гончарова Н. О., Ковальчук О. В. Формування дискурсивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 118. Кіровоград, 2013. С. 114-118.
3. Горобець О. М. Формування дискурсивної компетентності молодших школярів засобами навчальних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інновації*. 2016. № 4 (48). С. 112-117.
4. Карташова Л. І. Формування дискурсивної компетентності учнів початкової школи в умовах особистісно орієнтованого навчання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2011. № 198. С. 78-82.
5. Ковальчук О. В. Теоретичні засади формування дискурсивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Випуск 71. С. 132-136.
6. Олійник В. В. Формування дискурсивної компетентності молодших школярів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2014. № 7. С. 23-26.
7. Пасічник М. С. Формування дискурсивної компетентності учнів початкової школи в процесі навчання української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. Випуск 1 (15). С. 128-132.

Волкова І. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри української лінгвістики, літератури та методики освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВА АКТИВНІСТЬ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сфера педагогічної праці, як відомо, належить до такого виду професійної діяльності, в якому провідну роль відіграє процес спілкування. Саме спілкування є основним засобом, через який здійснюється реалізація завдань навчання та виховання. У цьому контексті педагогічне спілкування містить у собі потужний резерв підвищення професійної майстерності педагога. Педагоги-майстри домагаються високих досягнень насамперед за рахунок того, що перевершують своїх колег в умінні краще організувати, використовувати можливості педагогічного спілкування, в умінні змістовно наповнювати й індивідуалізувати цей процес. Тому підготовка вчителя філолога початкових класів на сучасному рівні має включати систему заходів, спрямованих на оволодіння не тільки необхідних йому спеціальних знань, а й на формування найважливіших педагогічних властивостей учителя, таких, як комунікативно-мовленнєва активність.

Під комунікативно-мовленнєвою активністю (стосовно говоріння) розуміється «властивість особистості, що виявляється в прагненні здійснити різноманітну мовленнєву діяльність на рівні тих комунікативних можливостей, до яких вона готова в сенсі володіння мовою. Комунікативно-мовленнєва активність – це і прояв вольових зусиль, і водночас внутрішня готовність людини діяти відповідним чином у конкретній комунікативно-мовленнєвій ситуації, це і динамічна інтегральна властивість особистості, здатна змінити під впливом навчання свій характер від відтворювального до творчого» [2, с. 30].

Виокремимо такі види комунікативно-мовленнєвої активності, що розрізняються залежно від вольових зусиль особистості: а) потенційна, б) реалізована; залежно від характеру виконуваної діяльності: а) репродуктивна, б)

реконструктивна, в) творча; залежно від стійкості прояву: а) ситуативна, б) інтегральна.

Для характеристики видів комунікативно-мовленнєвої активності врахуємо ще два боки цього явища: результативна, тобто ті реальні досягнення, які стали результатом тієї чи іншої мовленнєвої діяльності; динамічний бік, який дає формальну характеристику виконуваної студентом діяльності за такими її якостями, як, наприклад, легкість пробудження комунікативно-мовленнєвої активності, інтенсивність, тривалість збереження, розподіл у часі.

Прояв комунікативно-мовленнєвої активності також залежить від природних передумов; особливостей характеру людини; наявності потреби в самовираженні; конкретної ситуації, обстановки; рівня володіння мовою; організації навчання (стимулів, методів, прийомів навчання); характеру педагогічного спілкування викладачів з учнями; характеру спілкування товаришів по навчальній групі [3, с. 251].

Ми виокремлюємо ті показники активності, які найчастіше згадуються різними авторами: ініціативність, характеристика діяльності (енергійність, інтенсивність, розмах, широта, масштаб результатів), позитивне ставлення до діяльності (сумлінність, інтерес, допитливість), самостійність, самодіяльність, саморегуляція, усвідомленість діяльності, воля, цілеспрямованість, творчість. У низці досліджень деталізовано критерії інтелектуальної активності школяра: запитання учнів до вчителя, схильність до аналізу помилок, критичність, здатність до перенесення знань, оперування набутим багажем знань і вмінь, розв'язання задач різного рівня складності, прагнення дізнатися причину явищ тощо (загалом близько 50). Таким чином, активність «заміряється» як об'єктивними критеріями (коли оцінюються результати діяльності), так і досить суб'єктивними – такими, як мотив, потреба, інтерес тощо.

Інтегральна активність особистості свідчить про те, що студент не просто може в тих чи інших випадках виявляти активність у мовленні, а по-іншому не може чинити, діяти.

Незважаючи на безліч критеріїв визначення комунікативно-мовленнєвої активності, зупинимось лише на тих, які, на наш погляд, є більш показовими та більш об'єктивними. Якщо комунікативно-мовленнєва активність проявляється в прагненні здійснювати мовленнєву діяльність, то в навчальній ситуації для студентів лексичний обсяг висловлювань кожного студента та кількість навчального часу, реально витраченого на говоріння кожного студента, можна піддати елементарному підрахунку. Виділені критерії можуть здатися формальними. Однак для вивчення проблеми комунікативно-мовленнєвої активності майбутніх педагогів ці показники становлять певну цінність. Вони не тільки відповідають діяльності, в якій проявляється активність, а й фіксують діяльнісний стан суб'єкта. Крім того, вони можуть стати такими, що реально працюють у навчальних цілях.

Наша аудиторія – дорослі люди, які можуть за потреби самостійно встановити (за допомогою хронометра, годинника) свою комунікативно-мовленнєву активність, дати їй оцінку, побачити її в динаміці. «Виявлено домінуючу тенденцію мовленнєвої поведінки – збереження сформованого типу комунікативно-мовленнєвої активності при змінах мовного коду. Це дає можливість говорити про відносну стабільність феномена комунікативно-мовленнєвої активності незалежно від мовної системи, засобами якої вирішуються вербальні завдання» [1, с. 252].

Не заперечуючи великого значення традиційних методів у системі освіти, слід, однак, підкреслити, що їхні можливості в плані формування комунікативно-мовленнєвої активності студентів усе-таки таки відносно невеликі. Необхідне використання й інших, більш адекватних для цих цілей засобів і форм організації навчального процесу.

Нам видається творчим підхід, заснований на колективних, групових формах навчання, які, на наш погляд, активізують резервні можливості особистості студента й підвищують його комунікативно-мовленнєву активність. Одним із видів колективної навчальної взаємодії, яку ми використовуємо на заняттях, є робота в різних групах (робота в парі, у малій групі, у великій групі).

Для такої взаємодії характерна неофіційність, «невимушеність, довірливість спілкування; наявність психологічно комфортного чинника «разом», що сприяє подоланню в собі невпевненості; рівноправність співрозмовників за статусом; рівноактивність співрозмовників, взаємозалежність» [2, с. 34]. Для роботи в різних групах характерні спільність вироблення комунікативного завдання (за обопільної згоди співрозмовників); наявність часового чинника (мають бути задані межі часу на занятті для підготовки комунікативного завдання); ініціативність у виборі мовних засобів. Також характерні репліки співрозмовників, уточнювальні запитання, або хоча б підтакування; переважання висловлювань, побудованих на основі опор, схем. Під час таких занять проводиться робота у двох напрямках: удосконалюються вміння, отримані студентами раніше, і формуються комунікативні вміння, пов'язані зі спілкуванням у різних типах груп.

Як показують наші спостереження, спілкування в різних групах сприяє підвищенню комунікативно-мовленнєвої активності студентів і формуванню певних комунікативних умінь. Серед них, на наш погляд, можна виділити два типи загальних комунікативних умінь, пов'язаних а) з аналізом та оцінкою мовлення: - уміння аналізувати комунікативну ситуацію; уміння організувати спілкування всередині групи; уміння об'єктивно оцінити мовлення інших і своє власне; б) зі створенням мовлення: уміння публічно мислити; уміння спілкуватися в групі з рівноправних членів; уміння користуватися як вербальними, так і невербальними засобами спілкування (у межах, визначених програмою).

Розгляньмо вміння за тими ситуаціями спілкування, які використовуються на заняттях. Ситуація підготовки до спілкування, активізація внутрішнього мовлення (індивідуальна робота): уміння витягувати та переробляти інформацію (зокрема фіксувати її у формі конспекту, опорного конспекту, у схемах, моделях тощо) з урахуванням того, що інформацію належить передати «іншому» так, щоб той її засвоїв; уміння обрати комунікативну мету (повідомити або обмінятися інформацією з товаришем) і реалізувати її під час висловлювання. Ситуація

обміну монологами (робота в навчальній парі): уміння привернути увагу співрозмовника, зокрема правильно звернутися до нього; уміння утримати увагу співрозмовника; уміння швидко реагувати на реакцію «слухача»; уміння сформулювати запитання; уміння обмінятися інформацією з товаришем. Ситуація з елементами обговорення (робота в малій групі): уміння говорити з урахуванням малої аудиторії; уміння аргументувати (заперечувати або погоджуватися з іншою точкою зору); уміння терпимо ставитися до чужої точки зору; уміння прийняти на себе, за необхідності, роль комунікативного лідера. Ситуація спілкування з елементами дискусії (робота в навчальній групі): уміння самовизначатися в колективі з приводу обговорюваної інформації («згоден – не згоден», якщо заперечуєш – то з приводу чого); уміння адресувати повідомлення (опоненту, всій групі, викладачеві); уміння організувати говоріння інших.

Організація занять може мати різні форми. Вище було описано лише одну з них, характерною особливістю якої є збільшення часу, відведеного під говоріння більш ніж удвічі. Під час обміну монологами, наприклад, говоріння в середньому становить 8 хвилин, у ситуації спілкування з елементами обговорення – 15 хвилин, у спілкуванні з елементами дискусії – 20 хвилин і, що особливо важливо, усі студенти без винятку перебувають у ситуації, в якій не говорити не можна. Звісно, студенти з низькою комунікативно-мовленнєвою активністю говоритимуть лише на другому етапі (обмін монологами), але ж це теж цілих 10 хвилин на кожного, а студенти з високою мовленнєвою активністю матимуть можливість говорити на 2, 3, 4-му етапах близько 25 хвилин. У середньому на кожному занятті на одного студента припадає чистого часу 5 хвилин. Природно, що збільшується і лексичний обсяг висловлювань студентів.

Наші спостереження показують, що у студентів підвищується і прагнення говорити. Вони виявляють високу мовленнєву активність і розглядають її як природний і бажаний стан, що поступово перетворюється на стійку властивість особистості. Подібна форма занять, на яких відбувається розвиток підготовленого або частково підготовленого мовлення, може проводитися за будь-якою мовознавчою темою.

Таким чином, організація колективної навчальної взаємодії в різного типу групах, в яких відбувається інтенсивне спілкування, сприяє збільшенню (формуванню) комунікативно-мовленнєвої активності.

Список використаних джерел:

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Пехота О. М., Старєва А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя. Миколаїв : Іліон, 2005. 272 с.
3. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект: монографія. Тернопіль : Астон. 2007. 164 с.

Гетьман Т. О., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри загальної та практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ООП В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Розвиток практичної психології в системі освіти, створення психологічного забезпечення навчально-виховного процесу пов'язані із загальними потребами сучасного суспільства, необхідністю гуманізації й психологізації змісту освіти. Увага до особистості дитини з особливими освітніми потребами, її індивідуальності вимагає розробки професійних засобів психолого-педагогічного супроводу. Збільшення кількості дітей з ООП потребує перебудови навчання й виховання.

Концепція перебудови передбачає принципову зміну погляду на дитину, позбавляючись існуючих стереотипів і установок, на яких переважно будуються дії педагога. Інклюзивний підхід в освіті покликаний сформувати педагогічну свідомість учителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які

заважають сприймати дитину з ООП як цілісну особистість, повноцінну складову суспільства [4].

Умови доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими потребами зазначені в нормативних документах: Закон України «Про освіту», стаття 1, пункт 20 «Інклюзивне навчання»; наказ Міністерства освіти і науки України «Про порядок комплектування інклюзивних груп» від 02 квітня 2015 року № 1/9-169 [1].

В умовах модернізації української освіти, запровадження реформи Нової української школи, особливої актуальності набуває проблема створення розвивального середовища та оптимальних умов для розвитку, виховання й навчання дітей з ООП, що відповідають тенденціям реформування освіти на шляху до її відкритості, демократичності та доступності для всіх категорій населення країни, а також з уведенням в освітнє середовище інноваційних технологій [2].

Психолого-педагогічний супровід дитини як забезпечення оптимальних умов для її розвитку і входження у соціум є глибоко індивідуалізований процес, побудований на ґрунті наукових знань про загальні, типові та індивідуальні її особливості, які формуються під впливом багатьох чинників: біологічних передумов її розвитку, особливостей педагогічного впливу, соціальної взаємодії у закладі освіти і в сім'ї.

Традиційно психологічне вивчення дітей з особливими освітніми потребами зосереджувалося на їхній пізнавальній діяльності, почасти – на регулятивних функціях, що було основним у забезпеченні навчання в умовах уніфікованого педагогічного процесу у спеціальній школі. Відповідно, сьогодні найбільше методично забезпеченими у психологічному супроводі дітей цієї категорії є діагностика і корекція пізнавальної діяльності дитини.

Розбудова Нової української школи, яка є метою сьогоденішнього реформування освіти у нашій країні, поставила у центр уваги психологічного супроводу дитини формування її компетентностей на шляху психосоціальної адаптації як здатності до набуття певної соціальної ролі та відповідної їй

поведінки. Тому особливої актуальності набуває вивчення особистості дитини з особливими освітніми потребами, зокрема її психосоціального розвитку та формування компетентностей у спілкуванні, самопізнанні, професійно-трудовому самовизначенні. Ці питання сьогодні активно вивчаються, а пов'язані з ними технології психологічного супроводу дітей потребують подальшого розроблення.

Однією із основоположних засад успішного розвитку, навчання, реабілітації і соціалізації дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення належної суспільної підтримки, толерантності і пошуку ефективних шляхів включення їх у соціум. Вирішення означеної проблеми в нашій країні має державне значення.

Відповідно до нового Закону України «Про освіту» дитина з особливими освітніми потребами визначається як «...особа, яка має порушення фізичного чи психічного розвитку, у тому числі особа з інвалідністю або інша особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою розвитку, навчання, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті суспільства» [13, п. 12, ст. 1; 5].

Нова Українська Школа (НУШ) поставила за мету забезпечити інклюзивне навчання, де кожна дитина, незалежно від фізичних чи психологічних особливостей, має право на якісну освіту. Одним із важливих аспектів цього процесу є формування позитивного психологічного клімату у класах, що дозволяє дітям з ООП відчувати себе комфортно, безпечно та підтримано. У цьому контексті психологічна підтримка та взаємодія між усіма учасниками навчального процесу є ключовими для успішної інклюзії.

Оновними її аспектами є:

1. Індивідуальний підхід. Кожна дитина з ООП має свій набір сильних і слабких сторін, що потребує гнучкого підходу у навчанні та психологічному супроводі. Психологи повинні допомагати вчителям розробляти індивідуальні плани підтримки, які враховують як особливості розвитку, так і емоційні потреби дитини.

2. Техніки емоційного саморегулювання. Діти з ООП часто стикаються з труднощами в самовираженні і вираженні своїх емоцій. Психологи навчають дітей технік саморегуляції, що дозволяє їм краще справлятися зі стресом, тривогою або злістю.

3. Підтримка в адаптації до нових умов. Інклюзивні класи часто складаються з дітей з різними рівнями розвитку та потреб. Психологи допомагають створити комфортне середовище для кожного учня, де він може поступово адаптуватися до навчання в нових умовах.

Важлива роль у роботі з дітьми з ООП надається вчителю, адже від його зусиль залежить результат успішного навчання учнів та їх соціалізації. Тому важливе під час навчального процесу активне застосування диференційованого викладання, при якому учитель – активний учасник процесу, наставник, який організовує і забезпечує:

- 1) оптимальні умови навчання, найсприятливішу навчальну атмосферу;
- 2) такий спосіб презентації теми, який би давав змогу залучати всі відчуття і, водночас, спонукав до діяльності, був би захоплюючим, необтяжливим і невиснажливим;
- 3) творче і критичне мислення учнів, яке стимулює засвоєння інформації;
- 4) засвоєння матеріалу через гру, можливості його застосування у найрізноманітніших практиках, емоційно забарвлені навчальні та практичні ситуації;
- 5) застосування знань, уміння пов'язувати їх із життям;
- 6) регулярне повторення й оцінювання в різний спосіб тощо [3].

Отже, психолого-педагогічний супровід дитини в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Зусилля, спрямовані на покращення та розвиток інклюзивної освіти, мають стати невід'ємною частиною загальної підтримки шкіл для підвищення ефективності їхньої роботи.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.10.2018).
2. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. С. 7.
3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. С. 122.
4. Попелюшко Р. П. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в інклюзивному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, №1(9)/2014. С. 109-113
5. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції : кол. монографія / [авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук] ; наук. ред. А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко. Київ : Ніка-Центр, 2020. 113 с.

Гордієнко О. А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реформування сучасної початкової освіти ставить за мету надання можливості здобувачам освіти реалізувати свій творчий потенціал та розвивати здібності. У національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено:

«Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...» [6], а Закон України «Про загальну середню освіту» стверджує: «Завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань» [3].

Проблема розвитку творчої особистості завжди цікавила науковців, і тепер вона набуває особливої актуальності. Саме в початковій школі як першому етапі загальноосвітньої підготовки дитини забезпечується розвиток дитини, формування у неї вміння читати, писати, навички користування книжкою, іншими джерелами інформації. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування творчих здібностей особистості, її духовного та емоційного становлення. А це можливо за умови правильної організації творчої діяльності учнів. За дослідженнями науковців (Т. Байбари, Н. Бібік, Р. Гавриш, Ю. Гільбуха, Л. Лохової, О. Савченко та ін.) оригінальність мислення, допитливість, акуратність і винахідливість найактивніше формується в молодшому шкільному віці. Коли інтерес дитини успішно сформований, її зацікавленість до навчання знаходиться на високому рівні [1, с. 31].

Молодший школяр опирається на набуті в дошкільному дитинстві знання, активно діє та робить певні висновки, здатна виконувати складні розумові операції. Вчитель повинен обдумувати проблемні ситуації та підбирати найдоцільніші методи та принципи для їх вирішення. З метою активізації пізнавальної діяльності на уроках можна використовувати різноманітні інноваційні технології [7, с. 50].

Розвивати творчість – означає виховувати у дітей інтерес до знань, позитивні мотиви учіння, самостійність у навчанні. На думку Г. Кіт, О. Демченко, «творчий педагог має кардинально змінити шкільне освітнє середовище, забезпечити формування позитивної мотивації учіння. Провідним мотивом навчальної діяльності має стати не страх, а пізнавальний мотив або мотив самореалізації» [4, с. 252]. Розвиток творчих здібностей може йти різними шляхами. Н. Міщенко підкреслює, що розвиток креативності дітей значно

підвищується, якщо дотримуватись спеціально створених педагогічних умов: доброзичливе емоційне середовище під час роботи; врахування потреб та потенційних можливостей учнів; підтримування та поглиблення інтересу до творчої діяльності, що в цілому спонукатиме учнів до активної діяльності [5].

В освітньому процесі початкової школи використовуються різноманітні інноваційні технології: ігрові технології навчання, інтерактивні технології, проєктне навчання, інформаційно-комп'ютерні технології.

Гра – це перша можливість дитини проявити себе, свої здібності, самоствердитись. Навчання через гру розвиває увагу, пам'ять, мислення, креативність, вміння знаходити вихід із критичних ситуацій, стимулює активну діяльність учня. Ігрові технології об'єднують дітей за групами інтересів, вчать працювати в парах, групах, шукати компроміси, виявляти помилки. Якщо вчитель систематично проводить ігри, це привертає увагу дітей, бо кожна дитина бере участь у цікавій роботі.

Доречні також інтерактивні технології: асоціативний куш (коли дітей потрібно швидко налаштувати на потрібну тему), мікрофон (як на початку уроку для виявлення знань з теми уроку, так і для підведення підсумків в кінці уроку), мозковий штурм (дає змогу проявити творчість), очікування, читання із зупинками, гра «Так чи ні», дискусія «За і проти», «Незавершене речення», «Коло ідей», «Займи позицію», робота в парах тощо. Вони дозволяють кожному учню швидко окреслити свій погляд, підвищують зацікавленість у навчальному процесі, сприяють подальшій роботі. Інтерактивне навчання, зокрема групову роботу, можна застосовувати на різних етапах вивчення навчального матеріалу. Інтерактивні вправи, які використовують на початку уроку замість опитування, дозволяють актуалізувати знання для полегшення сприйняття нового, ефективні вони й на уроках систематизації знань, закріплення вивченого, як фрагмент повторювально-узагальнюючого уроку тощо.

Позитивні результати демонструє *метод проєктів* як одна із найбільш поширених у сучасній практиці інновацій. Метод проєктів тісно пов'язаний зі *створенням лепбуків*. Коли дитина шукає необхідну для уроку інформацію, вона

намагається її якнайкраще розкрити, належно оформити, представити для розгляду та обговорення, вчиться презентувати і «захищати» свій проєкт. Для оформлення результатів цієї роботи створюються лепбуки, які ще деякий час будуть демонструвати корисну інформацію дітям.

Презентацією найбільш важливих результатів інноваційної роботи у школі І ступеня є уроки з використанням *мультимедійних технологій*, що суттєво допомагають учителю в його професійній діяльності: для підбору додаткового текстового та ілюстративного матеріалу, створення карток з індивідуальними завданнями, роздатковим матеріалом, додатковими пізнавальними текстами тощо. Створені за допомогою ІКТ презентації дають можливість не тільки продемонструвати матеріал із теми, яка вивчається, а й розвивати у школярів творче, логічне та алгоритмічне мислення, зважаючи на те, що всі презентації будуються за єдиною логічною схемою. Доцільними для уроків будуть презентації-фільми, презентації з використанням анімації, що допомагають не лише скласти яскравий емоційний і водночас науковий образ, а й активізують пізнавальну діяльність учнів, допомагають в роботі над формуванням поняття та його запам'ятовування.

Інноваційні технології поділяються на певні види технологій (групова технологія, технології індивідуального навчання, ігрова технологія, інтерактивне навчання, мультимедійні технології, мережеві технології та кейс-технології), а кожний вид технології має свої методи [2, с. 25]. Доречними для використання на уроках в початковій школі будуть зокрема такі:

Робота в парах. Серед них можна назвати такі: відредагувати роботи одне одного; відповісти на запитання; скласти текст, придумати загадку або прислів'я, виправити помилку тощо.

Робота в групах. Для того, щоб була більш ефективною не лише для вивчення чогось нового, а й для стимуляції творчої діяльності, в об'єднаних групах мають бути діти із різним рівнем знань та досвіду. Правила роботи в групах передбачають повагагу до думки інших, потрібно обговорювати ідею, а не людину.

«П'ять чому». Учні під час уроку мають задавати п'ять запитань на кожне висловлювання вчителя, щоб дізнатися більше про тему уроку та розширити свої знання. Цей метод використовується для виявлення причин та наслідків, що лежать в основі певної проблеми. Найголовніша мета цієї технології – визначити ключову проблему, повторюючи питання «Чому?», придумати способи її розв'язання.

«Асоціативний кущ», якому багато вчителів початкових класів віддають перевагу. На початку роботи вчитель називає головне слово теми, діти називають слова, які викликають асоціації стосовно цього слова, фіксують їх у вигляді своєрідного «куща». Найголовнішою перевагою технології є те, що вона допомагає розвитку мовлення.

«Мікрофон». Технологія надає можливість підвести певні підсумки, висловити власну думку чи позицію. Найкраще цю технологію використовувати в кінці уроку. Відповіді дітей не коментуються і не оцінюються; коли хтось висловлює свою думку, інші не перебивають, не говорять та не вигукують з місця.

Отже, за допомогою інноваційних технологій у здобувачів освіти формуються комунікативні вміння та навички, вони навчаються дискутувати, приймати рішення, критично мислити, використовують свої знання у повсякденному житті. Якщо вчитель добирає до кожного заняття такі види діяльності, які активізують мислення, дають поштовх для роздумів – все це буде зацікавлювати дітей, формувати їх творчі здібності. Інноваційні технології сприяють формуванню самостійності, ініціативності молодшого школяра.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Р. Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра на уроках української мови. *Початкова освіта*. 2009. № 5–7. С. 31–33.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 203 с.

3. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017, № 38–39. 15 с.

4. Кіт Г. Г., Демченко О. П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 251–255.

5. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 138–144.

6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 12.02.25)

7. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ: Магістр-5, 2007. 255 с.

Гордієнко Т. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В МЕЖАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛУЗЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Інклюзивна освіта є одним із ключових пріоритетів сучасної української школи, зокрема в межах Нової української школи (НУШ). У початковій школі технологічна та мистецька галузі відіграють важливу роль у розвитку дітей, адже вони сприяють формуванню моторики, креативного мислення, емоційного самовираження та соціалізації. Однак учні з особливими освітніми потребами (ООП) потребують адаптації навчального процесу відповідно до своїх можливостей і потреб.

Попри реформування освітньої системи та розвиток інклюзії, педагоги часто стикаються з труднощами у впровадженні ефективних методик роботи з дітьми з ООП у зазначених галузях. Важливими стають питання створення адаптивного освітнього середовища, використання спеціальних методів та інструментів навчання, організації індивідуальної підтримки учнів.

Таким чином, дослідження особливостей організації освітнього процесу для дітей з ООП у технологічній та мистецькій галузях є актуальним і необхідним для забезпечення рівного доступу до якісної освіти та успішної соціалізації кожної дитини.

В Україні проблема роботи з учнями з особливими освітніми потребами в межах технологічної та мистецької галузей у початковій школі досліджується низкою науковців. О.М.Опалюк аналізує застосування інформаційних технологій у навчанні та вихованні учнів з ООП, підкреслюючи їхню роль у компенсації фізичних недоліків та розвитку психофізичних процесів [3]. А. Веремчук та О. Хом'як досліджують інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами, акцентуючи увагу на важливості створення відповідних умов у закладах освіти для реалізації інклюзивного навчання [4].

Останні дослідження підкреслюють важливість використання сучасних методик та технологій у роботі з учнями з особливими освітніми потребами (ООП) у початковій школі, особливо в технологічній та мистецькій галузях. Софія Потюк розглядає застосування арт-терапії як здоров'язберезувальної технології. Вона зазначає, що арт-терапія створює комфортне психологічно-безпечне середовище, сприяючи індивідуально-творчому розвитку дітей з ООП. Арт-терапевтичні техніки допомагають мобілізувати творчий потенціал учнів та підтримують їхню психоемоційну стабільність. Юлія Бондар досліджує розвиток творчих умінь молодших школярів з ООП за допомогою інтерактивних технологій. Вона підкреслює, що інтерактивні методи, такі як кооперативне навчання, ситуативне моделювання та обговорення дискусійних питань, стимулюють нестандартне мислення та сприяють соціалізації учнів. Ці підходи дозволяють дітям з ООП активніше залучатися до навчального процесу та

розвивати свої творчі здібності [2]. Світлана Михальська, Сергій Старик та Тетяна Докучина аналізують особливості застосування ІКТ у навчанні дітей з ООП. Вони зазначають, що ефективність використання ІКТ залежить від вибору відповідних інструментів з урахуванням специфіки порушень у дітей. Наприклад, для учнів з розладами спектру аутизму доцільно використовувати персональні комп'ютери та мобільні пристрої з відповідними додатками, тоді як для дітей з порушеннями мовлення корисними є тематичні презентації та анімовані зображення [2].

Загалом, сучасні дослідження акцентують увагу на необхідності адаптації навчальних методик та використанні новітніх технологій для забезпечення ефективного навчання учнів з ООП у початковій школі, особливо в технологічній та мистецькій галузях.

Мета статті - розкрити особливості роботи з учнями з особливими освітніми потребами в межах технологічної та мистецької галузей у початковій школі, окреслити ефективні методи адаптації навчального процесу, а також надати практичні рекомендації для педагогів щодо створення інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме розвитку, самовираженню та соціалізації дітей з ООП.

Робота з учнями з особливими освітніми потребами (ООП) у технологічній та мистецькій галузях початкової школи НУШ ґрунтується на принципах інклюзивного навчання, диференціації та індивідуального підходу. Ці галузі мають значний потенціал для розвитку дрібної моторики, креативності, самовираження та соціалізації учнів [1, с. 20].

Варто зупинитись на основних принципах роботи з дітьми з ООП у технологічній та мистецькій галузях: індивідуалізація навчання, адаптація завдань відповідно до можливостей дитини, що передбачає використання різних каналів сприйняття інформації, візуальний, аудіальний, кінестетичний підходи, розвиток моторики та сенсорного сприйняття, застосування різних матеріалів, текстур, інструментів, емоційну підтримку, формування доброзичливої атмосфери, позитивне підкріплення, колективну взаємодію, підтримку роботи в

парах і групах для соціалізації, гнучкості та терпіння, поступове ускладнення завдань, адаптація методів навчання.

Завданнями технологічної освіти в інклюзивному середовищі вважаємо такі – розвиток практичних навичок, самостійності, здатності працювати з матеріалами, тому для адаптації занять для різних категорій учнів з ООП можемо запропонувати такі рекомендації:

- для учнів з порушеннями зору доцільне використання рельєфних матеріалів, контрастних кольорів, аудіоінструкції, тактильні схеми та шаблони, виконання завдань із допомогою асистента або однокласників;

- для учнів з порушеннями слуху варто використовувати візуальні інструкції (схеми, покрокові малюнки), жестову мову, написані пояснення, демонстрацію виконання завдань у повільному темпі;

- для учнів з розладами опорно-рухового апарату підійде модифікація інструментів (наприклад, товстіші пензлі, адаптовані ножиці), опора на сильніші моторні навички (наприклад, заміна ножиць на рвану аплікацію), робота з пластиліном, глиною, мозаїкою для розвитку моторики;

- для учнів з інтелектуальними порушеннями бажано застосовувати поділ завдань на дрібніші етапи, повторення інструкцій, використовувати зразки, покрокове пояснення, використовувати картки із символами для підтримки розуміння;

- для учнів з РАС (розладами аутистичного спектра) рекомендуємо дотримуватись стурктурованості, традиційності і передбачуваності занять, використовувати візуальний розклад та візуальні інструкції та передбачити можливість роботи в окремій зоні для зменшення сенсорних подразників [2, с. 103].

Щодо особливостей навчання у мистецькій галузі, то вбачаємо такі основні її завдання: розвиток естетичного смаку, уяви, самовираження, емоційної рівноваги. тому пропонуємо варіанти адаптації мистецьких занять для учнів з ООП:

- гнучкість у виборі матеріалів та технік, малювання пальцями, використання губки, штампів, аплікація, колаж, ліплення з пластиліну чи солоного тіста, спрощені форми композиції, контрастні кольори;

- чітка структура заняття, візуалізація етапів роботи, демонстрація виконання завдання в режимі «роби, як я», використання коротких простих інструкцій;

- розвиток сенсорного сприйняття, використання різних текстур (пісок, тканина, фольга, гудзики), робота з кінетичним піском, аквареллю, пальчиковими фарбами;

- адаптація для дітей із гіперчутливістю чи гіпочутливістю, учням із сенсорними порушеннями пропонують альтернативні матеріали (м'які кисті замість пальчикових фарб тощо), дітям, яким складно витримати контакт із матеріалами, пропонують рукавички, додатковий час на адаптацію;

- музичний супровід та емоційний комфорт, використання спокійної музики для зниження стресу, вільний вибір кольорів і технік для самовираження, заохочення роботи в групах для емоційного контакту [4, с. 71].

Надзвичайно важливою є роль учителя та асистента в інклюзивному навчанні. Учитель у технологічній та мистецькій галузях має бути гнучким і готовим змінювати підхід, використовувати наочні матеріали та технології (відеоуроки, інтерактивні дошки), забезпечувати підтримку через асистента вчителя, враховувати емоційний стан дитини та не перевантажувати її, підтримувати позитивний зворотний зв'язок та мотивацію. Асистент учителя допомагає адаптувати завдання, спостерігає за комфортом дитини, підтримує учня у виконанні завдань [5, с. 120].

Отже, робота з учнями з ООП у технологічній та мистецькій галузях у НУШ сприяє їхньому розвитку, самовираженню та соціалізації. Дослідження особливостей роботи з учнями з особливими освітніми потребами у межах технологічної та мистецької галузей початкової школи показало, що успішна реалізація інклюзивного навчання у цих сферах потребує комплексного підходу. Основні висновки можна сформулювати так:

- необхідно враховувати особливості кожної дитини, розробляючи спеціальні методики та навчальні матеріали;

- використання сучасних технологій (інформаційно-комунікаційні технології, арт-терапевтичні методи, інтерактивні засоби) сприяє залученню дітей з ООП до навчального процесу, підвищенню їхньої мотивації та розвитку творчого потенціалу;

- міждисциплінарний підхід дозволяє гармонійно поєднувати різні види діяльності, що особливо важливо для дітей із порушеннями когнітивного та сенсорного розвитку;

- професійна підготовка вчителів та асистентів учителів є важливим чинником ефективного впровадження інклюзивного навчання. Вони повинні володіти спеціальними методиками, адаптаційними стратегіями та вміти працювати з учнями з різними видами порушень.

Формування сприятливого освітнього середовища в початковій школі сприяє успішній інтеграції дітей з ООП, розвитку їхньої самооцінки, соціалізації та креативного самовираження. З огляду на актуальність теми, подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективності різних педагогічних технологій для навчання дітей з ООП у творчих сферах, та на аналіз впливу мистецької діяльності на емоційний стан і соціальну адаптацію учнів з ООП, що допоможе розширити використання арт-терапевтичних методик у школах.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Т. В., Білоусова Н. В. Особливості організації ефективної педагогічної діяльності вчителя початкових класів в умовах інклюзії *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. № 2. С.18-26.

2. Михальська С., Старик С., Докучина Т. (2023). Особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Освіта. Інноватика. Практика*, 11(10), С. 101–105.

3. Опалюк О. М. Інформаційні технології в освіті дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* Випуск №19 (2022), с. 217-227.

4. Опалюк О. М., Вержиховська О. М., Михальська Ю. А. Сучасні комунікативні технології. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: СОПСР, 2021. 203 с.

5. Потюк С. В. Використання арт-терапевтичних технологій при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2022. № 47. С. 118–122.

Гудима Н. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Для різнобічного розвитку особистості школярів важливу роль відіграє читання, про що свідчать численні дослідження вчених у цій галузі. Читання передбачає наявність вмінь, що пов'язані із відтворенням звуків у словах, та вміння усвідомлювати прочитане, аналізувати його. У зв'язку із цим відбулось значне переосмислення навчання у галузі читання: замість механічного накопичення та засвоєння великих обсягів інформації, увага зосереджується на навчанні учнів осмислено опрацьовувати будь-яку інформацію, оцінювати її та використовувати відповідно до потреб.

Вивченням особливостями читацької компетентності, її складовими займались такі вчені, як О. Вашуленко, О. Ісаєва, О. Куцевол, В. Мартиненко, О. Савченко, С. Сарафян, Н. Чепелева, Т. Яценко та інші. Великий унесок у впровадження діяльнісного підходу в освітній процес початкової школи зробила О. Рома, яка є авторкою-укладачкою методичних посібників LEGO «Гра по-

новому, навчання по-іншому» та «Шість цеглинок в освітньому просторі школи».

Метою статті є описати процес формування читацької компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено обов'язкові загальні результати навчання у межах ключової компетентності «володіння державною мовою»: здатність сприймати текст, вивчати й тлумачити його, збагачувати естетичний та соціально-емоційний досвід, оцінювати прочитане, самостійно здійснювати вибір для читання, вміння перетворювати інформацію та читати творчо [3, с. 176].

Упродовж кожного циклу навчання (1-2 та 3-4 класи) читацька компетентність має свої специфічні характеристики, які обумовлені індивідуально-психологічними особливостями школярів. Відіграє роль читацький досвід учнів, розвиток їх психічних пізнавальних процесів, специфікою сприймання текстів тощо.

У 1-2 класах учень має оволодіти певними знаннями, навичками та вміннями [3, с. 176]: здатність прогнозувати зміст текст за його обкладинкою, заголовком, ілюстраціями; вміння усвідомленого читання вголос нескладних за змістом і формою текстів; знаходити взаємозв'язок між прочитаним та певними життєвими ситуаціями; вміння виділяти головне у тексті від другорядного; здатність визначати тему прочитаного тексту; здатність виражати власне емоційне ставлення до тексту; вміння розуміти емоції літературних героїв та продемонструвати їх під час інсценізації; здатність аргументовано висловлювати власну думку щодо того, що сподобалось у прочитаному творі, а що ні; здатність осмислено та самостійно обирати книги для читання; здатність зображувати малюнки до прочитаного, добирати ілюстрації із запропонованих; здатність експериментувати із текстом – змінювати певні його частини, імпровізувати із репліками у процесі інсценізації тощо.

Упродовж навчання у 3-4 класах учень має оволодіти певними знаннями, навичками та вміннями [3, с. 176]: здатність прогнозувати зміст текст за його

обкладинкою, заголовком, ілюстраціями, анотацією; вміння усвідомленого читання вголос та мовчки різних видів текстів; здатність за окремими елементами інформації бачити цілісну картину; здатність самостійно та обгрунтовано формулювати висновки щодо прочитаного; здатність розуміти та описувати (вербально і невербально) емоції та почуття головних героїв, здатність співпереживати їм; здатність оцінювати текст та висловлювати своє ставлення до нього; здатність на основі тексту наводити аргументи до своїх суджень; вміння визначати мету читання та добирати відповідні тексти; здатність експериментувати із текстом – змінювати певні його частини, імпровізувати із репліками у процесі інсценізації, переказувати текст із різних позицій тощо.

Із метою опанування вищезазначених навичок та вмінь необхідно усвідомлено добирати активні методи та техніки навчання. Для більш успішного формування читацької компетентності потрібно систематично та цілеспрямовано використовувати їх як в освітньому процесі, так і в позакласній роботі на основі діяльнісного підходу.

У молодшому шкільному віці зростає зацікавлення до навколишнього світу, підвищується потреба в отриманні нових знань у різноманітних сферах. Важливо навчити учнів здійснювати самостійний пошук нової інформації, використовувати її відповідно до ситуації. Для активізації самостійної роботи учнів під час читання можна виконувати такі завдання [1, с. 56–65]: висловлювати свою думку щодо прочитаного та захищати її, використовуючи набуті знання й аргументи; поставити запитання до тексту з метою підвищення його розуміння, з'ясування незрозумілих аспектів; залучення до допомоги іншим учням, у яких виникли труднощі у процесі роботи із твором; завдання, які передбачають самостійне опрацювання додаткової літератури; завдання, які передбачають пошук декількох варіантів вирішення поставленого завдання; завдання, які передбачають самостійну перевірку, аналіз власних пізнавальних та практичних дій.

Формування вмінь інтерпретувати та узагальнювати інформацію, аналізувати та оцінювати текст як ключових компонентів читацької

компетентності забезпечується застосуванням інтерактивних видів діяльності на уроках. Українська вчена О. Савченко виокремлює такі способи інтерактивної взаємодії, які є ефективними для застосування на уроках читання [4, с. 34–39]: використання сюжетних та рольових ігор; аналітичне та прогностичне читання; розігрування ситуацій, інсценування прочитаних творів; робота у парах, у малих і великих групах; лаконічне висловлення своєї думки або доповнення незавершених речень («Мікрофон», «Займи позицію» тощо); створення асоціативних кушів, сенканів, тематичних павутинок; участь у дискусіях з метою розв'язування морально-етичних завдань; самостійна розроблення проєктів та їх презентація; виконання завдань із дослідницьким спрямуванням (інтерв'ю, літературна експедиція, віртуальна мандрівка тощо); завдання, які передбачають рефлексію щодо власної діяльності та її результатів (індивідуальні, парні, групові).

Автори посібника «Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання» на уроках рекомендують застосовувати такі стратегії критичного читання, які також сприяють розвитку читацької компетентності [3]:

«Читання із зупинками». Ця стратегія передбачає, що учні читають текст мовчки. Вчитель ставить перед учнями завдання – відповісти на певне запитання, шукаючи відповідь у тексті. Це питання вчитель ставить або перед прочитанням тексту, або після нього. Питання можуть бути спрямовані на перевірку розуміння прочитаного, прогнозування розгортання подальших подій. Ця стратегія сприяє розвитку таких дослідницьких вмінь як прогнозування, асоціювання та порівняння. Її мета полягає у здійсненні контролю над процесом усвідомлення тексту під час його читання. Учні вчать аналізувати причиново-наслідкові зв'язки, порівнювати прогнози із справжнім змістом тексту.

«Читання у парах». Спільне опрацювання та обговорення тексту спрямоване на формування навичок активного слухання, ведення діалогу, розвиток навичок взаємодіяти, висловлювати власну думку та ставити різні типи запитань до прочитаного. При цьому вчитель повинен скеровувати взаємодію

учнів: запропонувати напрям роботи над текстом, пояснити у якому контексті має відбуватись обговорення, надати рекомендації щодо ефективної спільної діяльності.

Графічні організатори читання допомагають візуалізувати зміст тексту для підвищення рівня його розуміння, осмислення, запам'ятовування. Вони сприяють кращій структуризації матеріалу і не потребують великих зусиль. До графічних організаторів читання можна віднести такі:

«Карта персонажів» допомагає узагальнити та графічно зобразити інформацію про головних героїв тексту, їх рис характеру, особливостей. Такий прийом часто застосовують на початковому етапі збирання інформації для подальшого порівняння характерів героїв, їх поведінки.

«Семантична карта» допомагає структурувати інформацію про певний термін та підібрати до нього суміжні слова і фрази.

«Знаю – Хочу дізнатися – Дізнався» – це графічний організатор, який дозволяє учням проаналізувати власні знання щодо певної інформації, пізнавальні потреби та здобуті знання. Учні мають заповнювати відповідні колонки під час роботи із текстом. У першій колонці потрібно записати ті факти, які вже були відомими. Друга колонка має містити очікування від тексту, а також запитання, на які учень прагне отримати відповіді, і, які стосуються відповідної тематики. У третій колонці учні записують ті факти, про які вони дізнались з прочитаного тексту. Такий прийом сприяє розвитку саморефлексії, аналізу власної діяльності. Учні краще усвідомлюють у яких темах і питаннях вони вже добре орієнтуються, а які потребують подальшого вивчення.

Окреслені стратегії варто використовувати не тільки на уроках читання й української мови, а й під час навчання інших навчальних предметів. Вони актуальні для роботи як із художніми, так і з інформаційними текстами.

Американські педагогині Гейл Буше та Джоан Мозер розробили педагогічну технологію «Щоденні 5», яка спрямована розвинути навички чітко і зв'язно висловлювати власні думки, розвивати читацькі вміння та навички, підвищувати зацікавленість у читанні, збагачувати словниковий запас. Ця

методика складається із п'яти видів діяльності: «Читання для себе», «Читання для когось», «Слухання», «Робота зі словами», «Письмо для себе». Кожна із яких має певні особливості та передбачає виконання завдань [2].

Педагогічна технологія «Щоденні 5» є корисною для розвитку читацької компетентності. Вона сприяє тому, що учні вчаться самостійно працювати із текстами, висловлювати та аргументувати свою точку зору, зацікавлюються процесом читання, розширюють свій лексичний запас, вчаться слухати інших, вести ефективний діалог. Безоціночне ставлення та дозвіл на помилки у процесі виконання вищеописаних видів робіт допомагає підвищити впевненість учнів у собі та своїй силі, стимулює проявляти себе та свої здібності.

Щоб сформувати в учнів початкової школи читацьку компетентність, необхідно [5]: сприяти зацікавленню учнів читанням, формуючи постійну потребу у даній діяльності; створювати сприятливі психолого-педагогічні умови для роботи із текстом, його сприйняття, аналізу та оцінки; формувати навички аналізу творів; сприяти розвитку усного та писемного мовлення; використовувати різноманітні методи і прийоми навчання; сприяти організації пошуково-дослідної роботи молодших школярів.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив виокремити такі педагогічні умови, які б сприяли ефективному формуванню читацької компетентності учнів початкової школи: систематична робота над вдосконаленням читацьких дій учнів під час опрацювання текстів; формування позитивної мотивації учнів до читання за допомогою застосування активних прийомів та методів навчання, які б сприяли підвищенню зацікавленості до читацької діяльності; організувати читання не лише в рамках шкільної програми, а й заохочувати до позакласного читання, пропонуючи дітям різні жанри та формати текстів; застосовувати інтерактивні методи навчання, які роблять процес читання більш цікавим та активним (дискусії, ігри, інсценізації творів тощо); поєднувати читання з іншими предметами шкільної програми, щоб показати його зв'язок з реальним життям; використовувати різноманітні методи

оцінювання читацької компетентності, щоб відстежувати прогрес кожної дитини та надавати їй необхідну підтримку.

Отже, сучасний учитель Нової української школи має постійно розвиватись, самовдосконалюватись. Педагог повинен бути не лише носієм певних знань, але й експериментатором та творчою особистістю. Він має не боятись пробувати використовувати у своїй діяльності нові методи та технології навчання. Тільки такий учитель зможе надихнути дітей досліджувати та пізнавати навколишній світ, мислити нестандартно та критично оцінювати інформацію.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. С. Домашні завдання як один із видів самостійної навчальної діяльності школярів. *Наукові записки* [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки. Вип. 119. 2014. С. 56–65.

2. Здебська Т. М. Педагогічна технологія навчання читання та письма «Щоденні 5» для формування читацької компетентності в умовах Нової української школи. URL: <https://genezum.org/library/pedagogichna-tehnologiya-navchannya-chytannyu-ta-pysmu-shchodenni-5-dlya-formuvannya-chytackoi-kompetentnosti-v-umovah-novoi-ukrainskoi-shkoly> (дата звернення: 14.02.25)

3. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.

4. Савченко О. Я. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми. *Початкова школа*. 2017. № 4. С. 34–39.

5. Філіпчук В. В. Формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку. Харків, 2020. 235 с.

6. Hudyma N., Mieliekiestseva N., Kovalchuk O., Dorozh I., Pavelko V. Training future primary educators for professional roles within the “New Ukrainian school” framework // *Conhecimento & Diversidade*, Niterói. 2024. V. 16, n.

43 jul./set. P. 71-92. URL:

https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11824 (дата звернення: 14.02.25)

Добридень А. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному світі, де інформація та технології розвиваються надзвичайно швидко, роль вчителя початкової школи набуває особливого значення. Адже саме в початкових класах закладаються основи знань, формуються перші уявлення про світ, розвиваються особистісні якості дитини. Тому професійний імідж вчителя початкової школи є важливим фактором успіху його педагогічної діяльності.

Професійний імідж вчителя – це цілісний образ, який формується у свідомості учнів, батьків, колег та суспільства загалом. Він включає в себе не тільки зовнішній вигляд, але й професійні якості, манеру спілкування, поведінку, цінності та переконання.

Основними засадами формування професійного іміджу сучасного вчителя початкової школи є:

Учитель має володіти глибокими знаннями з предмету, який викладає, знати сучасні методики навчання, вміти застосовувати інноваційні технології. Важливо постійно підвищувати свою кваліфікацію, брати участь у професійних конкурсах, конференціях, семінарах.

Педагог має бути доброзичливим, чуйним, терплячим, емоційно стійким, вміти знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини. Важливо бути прикладом для учнів, демонструвати високі моральні якості, культуру поведінки та спілкування.

Одяг вчителя має бути охайним, діловим, відповідати ситуації. Важливо стежити за своєю зовнішністю, бути завжди в хорошій фізичній формі.

Учителю необхідно вміти чітко та зрозуміло висловлювати свої думки, слухати та чути дітей, батьків, колег. Важливо бути відкритим до спілкування, вміти вирішувати конфліктні ситуації.

Учитель має дотримуватися професійної етики, важливо бути відповідальним за свої слова та дії.

Формування професійного іміджу сучасного вчителя початкової школи – це тривалий та складний процес, який потребує постійного самовдосконалення, розвитку професійних та особистісних якостей. Професійний імідж є важливим фактором успіху педагогічної діяльності, сприяє підвищенню авторитету вчителя, встановленню довірливих стосунків з учнями та батьками, створенню позитивного іміджу навчального закладу.

На основі дослідження наукових джерел та досвіду практикуючих вчителів, виокремлюємо важливі аспекти, що сприяють ефективному формуванню позитивного іміджу вчителя:

- усвідомлення вчителем важливості формування власного позитивного іміджу, його ролі та значення в роботі, що включає в себе особисте прагнення до саморозвитку, розширення кругозору та поглиблення самопізнання;
- формування та корекція професійного іміджу майбутнього вчителя потребує системного та комплексного підходу, важливо використовувати різноманітні методи та форми роботи, враховуючи індивідуальні особливості кожного педагога;
- процес формування іміджу є активним та особистісно-орієнтованим, тому майбутній педагог має бути залучений до самопізнання, постійного вдосконалення та професійного зростання;
- у процесі підготовки майбутніх вчителів важливо використовувати кар'єро-орієнтований підхід, який передбачає наявність спеціальних

дисциплін, що висвітлюють особливості формування іміджу та його значення для успішної кар'єри;

- володіння основами естетичного оформлення свого зовнішнього вигляду та вміння ефективно презентувати себе.

Проаналізовані аспекти є важливими для успішного формування позитивного іміджу вчителя, що сприяє підвищенню його авторитету, встановленню ефективної взаємодії з учнями та батьками, а також досягненню високих результатів у професійній діяльності.

Вашій увазі пропонуємо поради щодо створення позитивного іміджу вчителя початкової школи:

1. Працюйте над своїм професійним розвитком.
2. Відвідуйте курси підвищення кваліфікації, читайте фахову літературу, обмінюйтеся досвідом з колегами.
3. Одягайтеся охайно та зі смаком, будьте завжди ввічливими та доброзичливими.
4. Розвивайте свої комунікативні навички, вчіться слухати та чути учнів, чітко та зрозуміло висловлювати свої думки.
5. Будьте терплячими та доброзичливими і пам'ятайте, що діти різні, і кожна дитина потребує індивідуального підходу.

Створення позитивного іміджу – це тривалий процес, який потребує від вчителя початкової школи постійної роботи над собою. Проте, результат вартий того, адже саме від іміджу вчителя залежить успіх його педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Добридень А. В. Актуальність поглядів Антона Макаренка на проблему педагогічної техніки сучасного вчителя URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/3546> (дата звернення: 10.02.2025).
2. Добридень А. В. Змістовий аспект поняття «Доброзичливість» у психолого-педагогічних дослідженнях. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15137> (дата звернення: 12.02.2025).

3. Добридень А. В. Імідж вчителя як показник його педагогічної майстерності. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/7275> (дата звернення: 10.02.2025).

4. Добридень А. В. Професійне самовиховання майбутнього вчителя. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/1848> (дата звернення: 11.02.2025).

5. Добридень А. В. Теоретичний аналіз комунікативної культури молодших школярів URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15136> (дата звернення: 10.02.2025).

6. Добридень А. В. Формування творчої компетентності в учнів початкових класів. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/7276> (дата звернення: 14.02.2025).

Долматова М. П., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри прикладної лінгвістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Викладання іноземної мови в початковій школі має свої особливості, оскільки діти цього віку володіють високою здатністю до наслідування, добре запам'ятовують новий матеріал через гру та через використання інтерактивних методів навчання, які сприяють взаємодії.

Але, не дивлячись на сприятливі вікові особливості для вивчення мови, молодші школярі мають труднощі в навчанні. На нашу думку, є кілька основних причин, чому учні початкових класів можуть мати труднощі з вивчення англійської мови:

1. Недостатня мовна практика. Діти не спілкуються англійською поза уроками, а отже, швидко забувають новий матеріал. Також мало часу відводиться на розмовну практику на уроці.

2. Відсутність мотивації. Діти не розуміють, навіщо їм вчити англійську, якщо вона не є частиною їхнього щоденного життя. Матеріал здається їм нудними або нецікавими.

3. Недостатнє занурення у мовне середовище. Більшість спілкування на уроці ведеться рідною мовою. Відсутність англомовних мультфільмів, книг або ігор удома.

4. Методичні проблеми. Складні чи неадаптовані під рівень дітей підручники.

Використання лише граматично орієнтованого підходу без ігор, пісень та інтерактивних вправ.

5. Обмежена підтримка з боку батьків, які не знають англійської або не можуть допомогти з домашнім завданням. Відсутність англомовних книг або навчальних матеріалів удома.

6. Індивідуальні особливості дітей. Деяким дітям потрібно більше часу для засвоєння мови, ніж передбачено навчальною програмою з предмету. Відсутність упевненості або страх зробити помилку в усному мовленні.

На нашу думку, з метою покращення ситуації, варто використовувати більше ігор, пісень, комунікативних вправ, інтерактивних технологій та створювати на уроці атмосферу зацікавленості та підтримки.

Нижче наведемо ключові методичні рекомендації, які допоможуть зробити навчання ефективним і цікавим для учнів.

1. Використання ігрових методів. Гра є природною діяльністю для дітей молодшого шкільного віку, тому навчання іноземної мови має містити елементи гри. Наприклад:

- Лексичні ігри («Memory» для запам'ятовування слів, «Бінго» з новими словами). Наприклад, при вивченні теми «Фрукти» можна грати у «Memory», де діти перевертають картки із зображеннями фруктів та слів.
- Рольові ігри (імітація покупок у магазині, діалоги в ресторані, подорожі тощо). Наприклад, під час теми «У магазині» діти розігрують діалоги продавця та покупця.

- Фізичні ігри («Simon says», «Twister» для вивчення команд і частин тіла). Під час теми «Частини тіла» гра «Simon says» допомагає засвоїти нову лексику.

2. Використання наочності та аудіовізуальних матеріалів. Важливо підтримувати процес навчання візуальними та аудіоелементами:

- Флеш-картки для запам'ятовування нової лексики. Наприклад, під час вивчення теми «Кольори» можна використовувати картки різних кольорів і просити дітей називати їх.
- Перегляд відео та мультфільмів іноземною мовою. Для теми «Погода» можна переглядати короткі мультиплікаційні відео з описом погодних умов.
- Пісні та римівки (наприклад, «Head, Shoulders, Knees and Toes» для вивчення частин тіла). Для теми «Дні тижня» можна використовувати пісеньку «The Days of the Week Song».

3. Інтегроване навчання. Поєднання іноземної мови з іншими предметами допомагає учням краще засвоювати матеріал:

- Математика. Лічба іноземною мовою, вирішення простих задач. Наприклад, у темі «Числа» можна проводити гру «Хто швидше рахує?», де діти виконують прості арифметичні дії іноземною мовою.
- Образотворче мистецтво. Підписування малюнків іншомовними словами. Для теми «Тварини» можна запропонувати дітям намалювати тварин та написати їх назви.
- Фізкультура. Команди іноземною мовою під час рухливих ігор. Для теми «Дії та рухи» можна проводити гру «Повтори рух», де діти виконують команди вчителя.

4. Формування мовленнєвої компетенції. Навчання має бути спрямоване на розвиток усіх мовних навичок: говоріння, слухання, читання та письма. Наприклад:

- Говоріння: щоденні короткі діалоги, обговорення зображень. Для теми «Моя сім'я» діти можуть розповідати про членів своєї сім'ї, використовуючи зображення.
- Слухання: аудіоказки, прослуховування простих діалогів. Для теми «Тварини» можна використовувати записи голосів тварин та обговорювати їх.
- Читання: робота з адаптованими текстами. Для теми «Пори року» діти читають короткі історії про кожну пору року.
- Письмо: заповнення карток, написання простих речень. Для теми «Мій дім» діти можуть підписувати кімнати та предмети в будинку.

5. Мотивація та створення сприятливого середовища. Для ефективного навчання необхідно мотивувати дітей:

- Використовувати систему заохочень (стікери, похвали, сертифікати). Наприклад, для теми «Одяг» можна проводити «Дефіле моди», де діти описують свій одяг і отримують нагороди за правильні відповіді.
- Створювати «мовне середовище» (декорування класу плакатами, використання іноземних слів у повсякденному житті). Для теми «Класні предмети» можна розмістити написи англійською мовою на шкільному приладді.
- Заохочувати використання мови у парній та груповій роботі. Наприклад, у темі «Транспорт» діти можуть створювати діалоги про поїздки та види транспорту.

Отже, викладання іноземної мови в початковій школі має бути різноманітним, інтерактивним і орієнтованим на природні особливості навчання дітей. Поєднання ігор, наочності, інтеграції з іншими предметами та мотиваційних методів допоможе зробити навчальний процес цікавим і продуктивним для учнів.

Список використаних джерел:

1. Іноземні мови. Методичні рекомендації для вчителів на 2024/25 рік.

URL: <https://osvita.ua/school/metod-rekom/93006/> (дата звернення: 19.02.25)

2. Особливості викладання іноземної мови в 1-ому класі. URL:

<https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-osoblivosti-vikladannya-inozemno-movi-v-pershomu-klasi-nush-411424.html> (дата звернення: 19.02.25)

Дубровська Л. О., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Застосування сторітелінгу є актуальним в освіті. Сторітелінг - це спосіб передачі інформації через розповіді історій. Людство займалося цим весь час: казки, міфи, легенди... Саме молодші школярі дуже люблять слухати та розповідати історії про себе та інших.

Сьогодні спілкування наше все більше йде у світ віртуальний. Реальне спілкування стає предметом розкоші, певним чином, є мистецтвом, якому треба знову навчатися і до якого необхідно повертатися.

Сторітеллінг – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

Сторітеллінг (у перекладі з англійської story означає історія, а telling розповідати; отже, сторітеллінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

Методика була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії Armstrong International.

У процесі створення сторітеллінга Девід Армстронг врахував відомий психологічний фактор: історії значно легше сприймаються, коли вони більш захоплюючі та цікаві, ніж правила або директиви. Після того, як людина

вислухала вас, вона починає вам довіряти. Стає значно простіше переконати її у чомусь та мотивувати [2].

Чому сторітелінг слід використовувати в початковій школі?

- Діти люблять слухати історії більше ніж доповіді, описи чи визначення тому що вони легше сприймаються (задіяна не лише раціональна сторона сприйняття інформації, а й образна). Отже, реалізується принцип доступності навчання.

- Історія впливає на почуття дитини, а це підвищує рівень концентрації уваги. Тому всі уважно слухають навчальний матеріал, сприймають його, а потім з легкістю можуть відтворити. Правда теж у формі історії. Отже, реалізуються принципи міцності знань та емоційності навчання.

- Історія динамічна. Сучасні діти з кліповим мисленням краще сприйматимуть історію, ніж текст іншого виду.

- В історії є герой, який змінюється. Ці зміни відбуваються в процесі боротьби, наполегливої праці, виконання складних завдань тощо. Молодші школярі вчать тому, що можна подолати труднощі. А якщо діти ще будуть «включені» в історію, вони навчаться бути наполегливими. Отже, реалізується принцип активності й самостійності.

- Будь-яка історія для дітей розповідається із використанням малюнків, відео, презентацій. Отже, реалізується принцип наочності.

Сприйняття молодшими школярами інформації у вигляді цікавої історії є більш доступним і зрозумілим. Використання такої технології дає можливість описати свої вчинки та почуття, проаналізувати власні дії, оцінити наслідки та зробити висновки на майбутнє. Сторітелінг успішно використовують у бізнесі для просування брендів та товарів на ринку. В 2006 році ця технологія була визнана бізнес-ідеєю року [4].

За допомогою сторітелінгу можна отримати два важливі результати:

- пожвавлення атмосфери у класі, зняття напруженості, створення невимушеної обстановки;

- він є одним із найбільш простих та швидких шляхів встановлення контакту між вчителем та учнями, засобом привернення та утримання уваги.

Сторітелінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх. Історія залежить від того, для якої саме аудиторії вона призначена. В історії будь-якого виду є кілька ключових принципів, які відрізняють її від простого викладу фактів: наявність персонажа; наявність інтриги; наявність сюжету. Складові частини історії: герой; сюжет; тема та ідея. Героєм історії може бути предмет, людина, явище, вигадана істота, природа, символ. Сюжет повинен містити експозицію, зав'язку, розвиток дій, кульмінацію та розв'язку.

Технологія сторітелінгу є цікавим, оскільки пояснення матеріалу у формі розповіді історій розвиває в учнів уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти. Сторітелінг може бути застосований у будь-якому місці та у будь-який час. Історії дозволяють розповісти про те, як приймаються рішення та будуються стосунки. Через обмін історіями, вибудовуючи емоційні зв'язки, учні та вчителі створюють правильні й більш якісні взаємостосунки [3].

Види сторітелінгу:

-культурний – розповідає про цінності, моральність та вірування;

-соціальний – розповідь людей один про одного (можна розповідати дітям історії з життя відомих людей, що може стати для них прикладом для побудови свого життя);

-міфи, легенди – вони відображають культуру й нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим;

-jump story – всі люблять слухати історії про містичних істот, коли неочікуваний кінець змушує підстрибнути на стільці від страху; такі історії допомагають подолати власні страхи;

-сімейний – сімейні легенди зберігають історію наших родин, ці історії передаються з покоління в покоління та мають повчальний характер;

-дружній – ці історії об'єднують друзів, оскільки вони згадують про певний досвід, який вони пережили разом;

-особистий – особисті історії розповідають про власний досвід та переживання. Це важливий вид сторітеллінга, оскільки подібні історії допомагають зрозуміти себе, і почати розвиватися.

Отже, технологія сторітеллінгу сприяє формуванню в учнів орієнтовної основи поведінки в мовних ситуаціях; ознайомленню учнів з варіантами мовних дій, умінь їх комбінувати і знаходити нові рішення. Виробляється впевненість у володінні прийомами, заснованими на особистому досвіді; створюється досвід вираження своєї особистісної позиції в спілкуванні, адекватної самооцінки «продуктів спілкування», вміння презентувати себе. На заняттях важливо не тільки розповідати історії, а й давати дітям можливість створювати і розповідати історії самим. Дослідження ролі сторітеллінгу показали, що варто заохочувати цей метод викладання, тому що він допомагає не тільки запам'ятати матеріал, а й збагатити усне мовлення.

Список використаних джерел:

1. Концепція нової української школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukr_ainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 15.02.25)

2. Аналіз методу навчання StoryTelling. URL: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=788263#1> (дата звернення: 15.02.25)

3. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2017. 206 с.

4. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання. URL: <http://ar25.org/article/storitelling-yakefektyvnyy-variantneformalnogo-navchannya.htm> (дата звернення: 15.02.25)

5. Українська мова. Технологія “Сторітелінг”. URL: <http://nus.org.ua/teacher/ukrayinska-mova-tehnologiyastoriteling/> (дата звернення: 15.02.25)

Ємець А. А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

Коваленко О. М., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

НАВЧАЛЬНІ ВТРАТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ГАЛУЗІ (ЧИТАННЯ): РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ

Один з основних викликів сьогодення, з яким стикнулася сучасна система освіти України, пов'язаний з необхідністю подолання навчальних втрат учнів. Численні наукові розвідки, присвячені цій проблемі, спрямовані на пошук ефективних способів діагностування навчальних втрат (Т. Ф. Алексеєнко, Н. М. Бібік, О. В. Вашуленко, Н. П. Листопад, В. О. Мартиненко, О. В. Онопрієнко, Т. С. Павлова, О. М. Петрук, Л. В. Шелестова та ін.), на визначення шляхів їх мінімізації (І. Л. Ліпчевська) та подолання (Т. Ф. Алексеєнко, О. В. Барановська, О. М. Петрук та ін.).

Важлива роль у виявленні та подоланні навчальних втрат учнів відводиться вчителю, оскільки саме він має створити максимально сприятливі умови для запобігання їх виникненню, а, якщо це не вдалося досягти в повному обсязі, тоді правильно діагностувати й окреслити траєкторію їх подолання з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. З огляду на це

особливий інтерес викликає питання щодо оцінювання наявних в учнів навчальних втрат.

У січні 2025 року було проведено опитування вчителів початкових класів з 15 областей України. Мета дослідження – оцінка педагогами наявності проблем у сформованості навички читати в учнів початкових класів. Метод збору даних – онлайн-опитування в Google формі.

Загальна кількість респондентів – 821. Найбільша кількість учасників опитування представляє Запорізьку (33,5%), Херсонську (16,2%), Харківську (16,1%), Чернігівську (15,5%), Вінницьку область (8%). Частка представників інших областей (Дніпропетровської, Волинської, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Черкаської, Чернівецької) значно менша: від 0,2% до 2,9% від усіх опитаних. Однак, на нашу думку, наявних даних достатньо для того, щоб отримати загальну картину розуміння педагогами проблеми навчальних втрат з читання.

Переважає більшість респондентів (84,4%) працює в міських закладах освіти. Значна частина учасників опитування (62,9%) має педагогічний стаж понад 20 років, 24,2% - від 11 до 20 років, що дозволяє ставитися до їхніх відповідей як до авторитетних.

Респонденти на момент опитування працювали в різних класах початкової школи (від першого по четвертий), усі класи представлені майже пропорційно. Також в опитуванні взяли участь учителі-логопеди, асистенти вчителя, педагоги групи подовженого дня та інші шкільні працівники, однак їхня частка в опитуванні невелика й не перевищує 3% від усіх респондентів.

Щодо формату навчання, то лише четверта частина всіх учасників працює офлайн, 46,5% проводять уроки онлайн і 27,4% - у змішаному форматі. Серед областей, де превалує змішане та онлайн навчання, з об'єктивних причин, пов'язаних з безпековою ситуацією, Запорізька, Харківська, Херсонська, Чернігівська, Сумська.

На запитання «Чи збільшилася, на Вашу думку, кількість учнів, які мають труднощі в набутті навички читання в порівнянні з «доковідним» часом?»

більшість респондентів відповіли ствердно: 56,6% позначили відповідь «збільшилася», 12,1% – «суттєво збільшилася». Тих, хто дотримується іншої думки, значно менше: 19,6% – «не змінилася», 3,3% – «зменшилася», 0,7% – «суттєво зменшилася». 7,6% респондентів обрали варіант «складно відповісти».

Під час аналізу відповідей було висунуто гіпотезу, що більшість педагогів, які вважають, що кількість учнів, які мають труднощі з читанням, не змінилася, або навіть зменшилася, працюють офлайн, або мають невеликий педагогічний стаж, або працюють в 3-4 класах, які зазвичай демонструють певну сформованість навички читання. Однак гіпотеза не знайшла підтвердження: не було знайдено кореляції між малим педагогічним стажем та обраним варіантом. Не було помічено й особливої переваги у форматі навчання: педагоги, які не відзначають особливого погіршення в якості читацьких навичок учнів, працюють як офлайн, так і онлайн, так і в змішаному форматі.

Досить показовим для розуміння сучасної ситуації в освіті є відповідь на відкрите запитання «Назвіть основні труднощі в набутті навички читання, наявні в учнів Вашого класу». Аналіз результатів показав, що всі відповіді можна поділити на дві групи: у першій були зазначені негативні фактори, труднощі, з якими стикаються педагоги, які навчають дітей читати, у другій - проблеми, наявні в сучасних учнів.

У першій групі, яка більша порівняно з другою, відповіді досить типові для педагогічного середовища і пов'язані із пошуками винуватців у читацьких проблемах дітей. Традиційно від учителів звучать нарікання на батьківську байдужість (відсутність позитивного прикладу, не зацікавленість навчанням дітей), негативний вплив гаджетів і комп'ютерних ігор, дистанційний та змішаний формат навчання, на стресогенну ситуацію в країні, недосконалість програм і підручників. Більш цікавими з огляду на заявлену тему є результати аналізу другої групи відповідей, яка дозволяє скласти картину наявних на сьогодні труднощів формування навички читання. Серед цієї групи можна виділити когнітивні, логопедичні та пов'язані із несформованістю складових навички читання. Серед когнітивних проблем учителі зазначають, перш за все,

проблеми з пам'яттю та увагою. Логопедичний аспект проблеми, на думку педагогів, пов'язаний із несформованістю фонематичного слуху, порушенням звуковимови, дефектологічними особливостями, дислексією. В останній підгрупі труднощів найчастіше вчителі вказували проблеми із розумінням прочитаного, потім із правильністю і швидкістю, виразністю, способом читання (несформованість складового способу, невміння читати цілими словами).

Отже, з огляду на результати проведеного опитування, можна зробити висновок, що на сьогодні серед навчальних втрат у галузі читання найбільше занепокоєння викликає рівень сформованості навички читання, що поєднує в собі технічну й смислову сторони. Перспективним напрямом роботи щодо подолання виявлених недоліків є реалізація індивідуального підходу до учнів з метою пошуку ефективних прийомів у площині поєднання традиційних та інноваційних форм роботи.

Зеленько О. М., учителька початкових класів, учителька-методистка вищої категорії Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЩОДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПАТРОНАЖУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасне суспільство вимагає компетентісного підходу до навчання, яке є освітянською реалією. Воно вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому й професійних ситуаціях [2].

Компетентнісний підхід в початковій школі розглядається як такий засіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, що забезпечує засвоєння ними змісту навчання та досягнення мети навчання при розв'язанні певних проблемних завдань. Відповідно до Нового Держстандарту [1] основною компетентністю на уроках є комунікативна компетентність, тому що вона забезпечує набуття учнями вміння обговорювати проблеми, доводити власну позицію, виробляти власну точку зору, розвивати критичне і креативне мислення та адаптуватися у середовищі.

Проблема реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі відображена в працях українських науковців : Т. Байбари, С. Бондар, М. Вашуленка, І. Гудзик, І. Єрмакова, О. Онопрієнко, О. Пометун, О. Савченка, Є. Сахарчука та ін.

Базовими поняттями компетентнісного підходу є «компетентність» і «компетенція». О.Я. Савченко [3, с. 12] зазначає, що компетентнісний підхід визначається як спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових і предметних компетентностей, які в свою чергу формують загальну компетентність як інтегровану характеристику досягнень учня, де «компетентність – це здатність особистості, яка набута в процесі навчання, вона включає знання, досвід, цінності і ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці. Компетентність – це володіння учнем певної компетенції». Тоді як «компетенція – це об'єктивна категорія, суспільно визначений рівень знань, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Вона відчужена від людини, є наперед заданою соціальною нормою».

Варто зазначити, що компетентнісно спрямований підхід до початкової освіти – це теоретично обґрунтована система ідей, принципів та пов'язаних з ними способів та форм практичної діяльності закладу загальної середньої освіти, яка спрямована на становлення та розвиток життєвої компетентності й компетенцій учня, набуття ним досвіду самостійного і творчого вирішення складних життєвих проблем, набуття та успішне виконання соціальних ролей [4].

Даний підхід ґрунтується на таких положеннях [3]:

1. Освіта – це процес і результат набуття учнем життєвої компетентності, здатностей, компетенцій щодо самостійного і творчого розв’язання проблем у різних сферах діяльності особистості.
2. Школа повинна враховувати динаміку та незворотність суспільних змін, швидкість науково-технічного прогресу.
3. Зміст освіти – дидактично опрацьований, оформлений соціальний досвід вирішення пізнавальних, моральних, світ оглядних проблем, питань пов’язаних з конкретними видами діяльності особистості та її життєтворчістю.
4. Компетентнісно спрямована освіта передбачає організацію освітнього процесу, за якою створюються умови розвитку життєвої компетентності учнів, формування відповідних здатностей.
5. Оцінювання освітніх результатів має базуватися на моніторингу, аналізі рівня розвитку життєвих компетенцій, компетентності, тобто здатності вирішувати життєві завдання, набувати й виконувати соціальні ролі.

Ці характеристики компетентнісного підходу є унікальним інструментом педагога і допомагають будувати взаємодію з учнями і у ході педагогічного патронажу – способу організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми (частина 8 статті 9 Закону України «Про освіту») [5]:

На нашу думку, перш ніж застосовувати компетентнісний підхід щодо педагогічного патронажу в початковій школі, охарактеризуємо вимоги до сучасного уроку, зорієнтованого на реалізацію компетентнісного підходу [3]:

- формування навичок роботи з різними джерелами інформації;

- використання життєвого досвіду;
- творче застосування набутих знань на практиці;
- підвищення рівня мотивації учнів ;
- наявність контролю та взаємоконтролю за процесом навчання;
- формування моральних цінностей особистості;
- розвиток соціальних і комунікативних здібностей учнів.

Так, підготовка уроку із застосуванням компетентнісного підходу може обіймати більше часу на початковому етапі, коли вчитель витрачає час на знаходження та створення дидактичних матеріалів, розробку проблемних ситуацій, підбір практичних завдань тощо. Проте, при систематичній організації компетентнісного навчання вчителю стає легше, оскільки він набуває досвід та накопичує ресурси, які можна використовувати в подальшій діяльності. В результаті, з часом педагог стає більш вправним у створенні цікавого та ефективного освітнього простору, що сприяє формуванню компетентностей у здобувачів початкової освіти [4].

У 2024-2025 навчальному році у початковій школі Ніжинської гімназії №3 за заявою батьків на індивідуальну форму навчання (педагогічний патронаж) зараховано двоє здобувачів освіти перших класів та одного учня третього класу. Всі вони за станом здоров'я, згідно довідки ЛКК, не можуть щодня відвідувати гімназію й навчатися в колективі за розкладом, що передбачає по 4 або 5 уроків на день.

До складання індивідуального навчального плану були залучені заступник директора з навчально-виховної роботи, батьки, класні керівники, психолог, педагоги. Де зазначено цілі формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти та особливості форм організації освітнього процесу, методи і засоби навчання, які використовуються для досягнення певного рівня очікуваних результатів навчання.

Під час педагогічного патронажу з цими учнями ми використовуємо компетентнісний підхід, який передбачає викладання теми через створення проблемних ситуацій і застосування практико-орієнтованих завдань. Це надає

учням можливість проводити аналіз і синтез інформації, оцінювати її та створювати новий продукт. До прикладу, за компетентнісного навчання під час вивчення теми «Властивості повітря» у 3 класі урок може розпочинатися зі створення проблемного питання або проблемної ситуації. Кожна властивість повітря може складати окрему ситуацію чи питання, що дозволяє організувати вивчення матеріалу не лінійно, а концентрично. Такий підхід стимулює учнів до аналізу та розв'язання реальних завдань, що сприяє засвоєнню матеріалу на більш глибокому рівні та розвитку практичних навичок. Такий шлях до розкриття теми довший, але значно дієвіший. Подібна робота сприяє формуванню не лише предметних знань, але й ключових компетентностей та м'яких навичок, що є важливим складником сучасної освіти.

Важливим інструментом для втілення компетентнісного навчання є вміння вчителя вести проблемний діалог, сприяти взаємодії учнів. Разом з тим, використання електронних ресурсів, матеріалів для досліджень, наочних посібників розширює арсенал педагога, допомагає зробити навчання інтерактивним та більш цікавим для дітей. Важливу роль в освітньому процесі відіграє підручник. Якщо він містить компетентнісні завдання, побудований із використанням проблемного підходу, передбачає завдання для взаємооцінювання та самооцінювання – це значною мірою сприяє ефективності компетентнісного навчання молодших школярів. Проте, підручник не повинен бути єдиним засобом навчання в контексті компетентнісного підходу. Важливо поєднувати його з електронними ресурсами, дидактичними матеріалами, наочними посібниками та іншими засобами, щоб створити розвивальне освітнє середовище, яке сприяє формуванню компетентностей учнів [2].

Отже, реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів буде успішною за умови комплексного забезпечення усіх складників освітнього процесу, зокрема: чіткого визначення цілей навчання, добору відповідного змісту навчання, оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, використання ефективних методів, прийомів та форм організації навчальної діяльності, а також відповідної професійної підготовки

вчителя. Упровадження компетентнісного підходу має бути системним і багатовимірним процесом, що спрямовує всі складники освітнього процесу на особистісно-діяльнісну, результативну освіту, стимулює вчителів осучаснити свою методичну підготовку.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення 13.02.2025).
2. Іщенко О. Підручники для Нової української школи – помічники вчителя у формуванні критичного мислення учнів молодших класів. Початкова школа. 2019. № 3. С. 4–7.
3. Компетентнісний підхід у формуванні навчальної діяльності молодших школярів : навчальний посібник. Т. Я. Довга, О. О. Нікітіна та ін. Кіровоград : Ексклюзив–Систем, 2014. 104 с.
4. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. Рідна школа. 2014. № 4-5. С. 12-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2014_4-5_8. (дата звернення: 13.02.2025).
5. Онопрієнко О. В. Нова українська школа: актуалітети модернізації початкової загальної освіти. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. Київ: Педагогічна думка, 2017. Вип. 19. С. 244–252.
6. Організація педагогічного патронажу для здобувачів освіти. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B6%D1%83_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8. (дата звернення 13.02.2025).

Зубцова Ю. Є., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Запорізького національного університету

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ВІД ЗАРОДЖЕННЯ ДО ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ)

У період реформування системи освіти в Україні, поряд із необхідністю її інтеграції до європейського та світового освітнього простору, проголошується необхідність збереження і збагачення власних культурно-історичних традицій. Національна система освіти пройшла тривалий шлях розвитку, обумовлений історичними подіями, соціально-економічними реформами, розвитком промисловості, технічним прогресом та ін. Освіта віддзеркалює розвиток суспільства та держави, а заклади освіти на різних історичних етапах формують особистість відповідно до соціального замовлення.

Історію розвитку та становлення початкової освіти в Україні досліджували: Н. Багрій, Н. Белозьорова, В. Вихрущ, В. Вдовенко, В. Вишневський, О. Гайдай, Т. Гавриленко, Т. Довженко, О. Замашнікіна, В. Землянська, Н. Клочко, Т. Кравченко, В. Курило, І. Лебідь, М. Левківський, Л. Медвіль, М. Мінц, Л. Ніколенко, О. Пилипів, Л. Рябовол, М. Сахній, С. Сірополко, С. Смолюк, С. Фатальчук, Н. Цюсь, Г. Черненко, І. Шумілова, Н. Янц та ін.

Здійснений історико-педагогічний аналіз наукових праць з історії національної освіти та педагогічної думки, дає підстави виділити такі етапи:

- I етап – зародження початкової школи (X ст. – кінець XVIII ст.);
- II етап – становлення початкової освіти (1800-1900);
- III етап – утвердження початкової освіти (1900-1917; 1917-1920);
- IV етап – початкова освіта в радянський період (1920-1990 рр.);
- V етап – початкова освіта в умовах незалежності України (1991-2015 рр.);
- VI етап – початкова освіта в умовах Нової української школи (2016 – дотепер).

В цій публікації окреслимо основні події від зародження початкової освіти до початку 20 століття.

Зародження освіти загалом та початкової освіти зокрема на теренах України знаходимо за часів Київської Русі. В X-XI ст. вже існували «школи грамоти» та «школи книжного вчення», в яких діти отримували елементарну освіту з навчання грамоти, арифметики та релігійну освіту [4].

В період з XII по XVI століття школа зберігала церковний характер: парафіяльні храми та монастирі були осередками, де містилися школи. Учителями переважно були дяки, священники, паламарі, яких ще називали «бакаларами», «дидасками», «майстрами», «уставниками» [6]. Читання залишалось найголовнішим предметом.

У церковних школах в Україні XVI-XVII ст. вчили читати азбуку, потім богослужбні книги, навчали каліграфічному письму, молитвам та церковному співу, прищеплювали релігійну свідомість [4]. Також функціонували єзуїтські школи, в яких дотримувалися засад європейської педагогіки та норм християнської моралі. Працювати там вчителям могли тільки члени Ордену.

У козацьких школах того ж періоду дотримувались демократичних засад та реалізовували принцип гармонійного виховання: крім вивчення загальноосвітніх предметів та релігійного виховання, увага приділялась і психофізичному вдосконаленню та формуванню патріотичних якостей. Під час навчання застосовувались дитячі забави, ігри, фізичні вправи [4].

З другої половини XVI століття розпочинають свою діяльність Братські школи, в яких викладали українською мовою та виховували повагу до українських традицій. В елементарному типі таких шкіл крім навчання грамоті та лічбі, входило малювання, вивчення катехізу та співи. Учнів ділили на три групи відповідно до їх навичок: одні вчилися розпізнавати букви, інші – читали і вчили напам'ять матеріал, треті – вчилися пояснювати прочитане [5].

Як зазначає Н. Белозьорова, наприкінці XVII – на початку XVIII століття в початкових школах на Лівобережній та Слобідській Україні переважно навчалися діти городян, козаків та селян. Проте у другій половині XVIII століття

внаслідок посилення національного гноблення й розорення селян та козаків більшість сільських шкіл припинили своє існування [2].

На початку XVIII століття на Правобережній та Лівобережній Україні існували і так звані «цифірні школи», в яких навчали грамоті, арифметиці, елементарній алгебрі, геометрії, тригонометрії. В окремих селах існували «дяківки» – приватні навчальні заклади, де, власне, вчителями були дяки.

В Галичині, Буковині та Закарпатті в кінці XVIII століття для здобуття початкової освіти в селах та невеликих містах діяли тривіальні школи, а у великих містах – головні школи. Там навчалися письма, арифметиці, читання, практичних вправ. При головних школах могли діяти і педагогічні курси для вчителів. В такому випадку школи мали назву «нормальні» [5].

На початку XIX століття на території України, що перебувала під владою Російської імперії, царський уряд провів реформу системи освіти. Згідно з «Попередніми правилами народної освіти» створювалися навчальні заклади чотирьох типів: парафіяльні училища, повітові училища, гімназії та університети. В свою чергу парафіяльні школи, які були підпорядковані церкві, були таких типів: школи грамоти (однорічний курс навчання), однокласні (дворічний курс) та двокласні (п'ятирічний курс). Крім того великі заклади освіти за підтримки Міністерства освіти, організовували діяльність початкових шкіл. До прикладу, у 1805 р. у Харкові відкрився перший в Україні університет, який відіграв значну роль у розвитку початкової освіти [2].

Досліджуючи розвиток освіти і педагогічної думки на Переяславщині, Т. Багрій зазначає, що в означений період єдиної системи шкільництва не було: існували різноманітні програми та терміни навчання, які підпорядковувалися різним відомствам. Зміст навчального процесу зводився до надання елементарних знань. Викладали в школі, як правило, місцеві священики. Методика викладання була обмеженою, проте вчителі намагалися унаочнювати матеріал та застосовували народні традиції та звичаї під час навчання [1].

Дослідниця розвитку земських шкіл Приазов'я, І. Шумілова, називає етап розвитку освіти другої половини ХІХ ст. «корфовським», що обумовлено використанням в школах методів та методик викладання М. Корфа [7].

У цей же період почали з'являтися земські школи, в яких вводилися нові дисципліни, більше уваги приділялося розумовому та моральному вихованню, застосовувалися прогресивні для того часу методи викладання. Передові вчителі земських шкіл Переяславщини намагалися використовувати на уроках книги відомих українських авторів, з метою навчання дітей рідною мовою [1].

У земських школах Північного Приазов'я почали вводитися предмети ремісничого та сільськогосподарського компонентів (основи городництва, садівництва, виноградарства, бджільництва); елементи історії рідного краю, географії, музики, співів [7].

У східноукраїнському регіоні, відповідно до наукових розвідок Н. Белозьорової, розповсюдженим у початковій школі був метод заучування, який застосовувався не тільки під час засвоєння курсу Закону Божого, що містив малозрозумілі для дитини поняття, а і при вивченні інших предметів початкового навчання [2]. Серед методів, які сприяли активізації діяльності, можна виділити використання вчителями яскравих та зрозумілих дітям прикладів з їхнього життя, зв'язного переказу прочитаного, читання з поясненням, евристичних бесід [3]. З метою формування уміння свідомо читати та писати, використовувалася методика одночасного навчання читання та письма за допомогою таблиць; запроваджувались заняття-імпровізації [2].

Уперше у 1897 р. з'являються державні навчальні програми. Так, Міністерством народної освіти публікуються «Приблизні навчальні програми» для початкових шкіл. У трирічній початковій школі учнями вивчалися закон Божий, арифметика, російська мова, читання, інколи церковний спів [2].

Офіційні шкільні документи, датовані кінцем ХІХ століття, свідчили про те, що в початковій школі мала формуватися законослухняність, «відданість інтересам імперії». Таким чином, виховним аспектам, в тому числі і релігійному

вихованню, приділялося більше уваги ніж дидактичним завданням, що, в свою, чергу, негативно відбивалось на рівні освіченості дітей.

Починаючи з 90-х рр. XIX ст., земства почали боротися за підвищення якості початкової освіти; було вироблено методологію, згідно з якою вивчалася потреба в початкових школах; складався кошторис розвитку освіти з метою переходу до обов'язкової початкової освіти.

Отже, в період зародження початкової освіти в Україні пріоритет належав церкві, а освіта носила церковно-релігійний характер. Основними книгами в школах були богослужбні. Другий етап розвитку початкової освіти в Україні характеризується недосконалістю навчально-виховного процесу, початкові школи переважно надавали учням лише навички механічного читання і письма. На якість початкової освіти негативно впливала велика кількість учнів у класі; низький соціальний статус вчителя; політика «русифікації»; недостатнє фінансування; віддаленість шкіл; відсутність належних класних приміщень, меблів, книжок. Разом з тим до XX століття початкова школа залишалась єдиним доступним шляхом здобуття елементарної освіти: навчання читання, письма, лічбі. Застосований історичний підхід дозволяє дослідити витоки, переоцінити накопичений досвід, виявити позитивне, що стане запорукою втілення в практику прогресивних ідей минулого.

Список використаних джерел:

1. Багрій Т. В. Розвиток освіти і педагогічної думки на Переяславщині (початок XVIII – перша чверть XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2011. 20 с.
2. Белозьорова Н. О. Організація і методика навчання та виховання учнів початкових шкіл України другої половини XIX – початку XX ст. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* 2014. №1 (22) С. 6-17.
3. Довженко Т. О. Словесні методи навчання у діяльності початкових шкіл України другої половини XIX століття : автореф. дис... канд. пед. наук :

13.00.01 / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2002. 18 с.

4. Історія педагогіки / за ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.

5. Медвіль Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні : навч. посіб. Київ : Вікар, 2003. 335 с.

6. Сірополко С. Історія освіти в Україні / підготував Ю. Вільчинський. 2-ге вид. Львів: Афіша, 2001. 664 с.

7. Шумілова І. Ф. Розвиток земських шкіл Приазов'я другої половини XIX – початку XX століття: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 2004. 26 с.

Ікальчик А. П., учителька початкових класів, заступниця директора з навчально-виховної роботи Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальність проблеми. Змістове наповнення формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів є таким, що динамічно змінюється відповідно до запитів суспільства, освітніх тенденцій, потреб на ринку праці в Україні й за її межами. Відповідно до Професійного стандарту [2], метою професійної діяльності вчителя є організація навчання та виховання здобувачів освіти у процесі здобуття освіти. Досягнення цієї мети стає можливим за умови системного формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів ще в період навчання у виші й під час проходження виробничої практики зокрема. Актуальність проблеми зумовлена потребою пошуку шляхів підвищення мотивації до оволодіння професійними компетентностями студентів-практикантів спеціальності 013 Початкова освіта .

Мета статті. У статті розкрито актуальність практичного формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів, подано методичні поради й рекомендації, що ґрунтуються на досвіді авторки.

Практична спрямованість тез полягає в підкресленні значущості готовності майбутніх учителів початкових класів до формування професійної компетентності в умовах сучасного соціально-економічного становища України в реаліях сьогодення.

Наказом МОН України від 28 серпня 2024 року № 1225 затверджено новий професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», у якому зазначено, що процеси навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти є наскрізними. Їх цілісність забезпечується наявністю у вчителя компетентностей, необхідних для виконання всіх трудових функцій. Головними орієнтирами, на які має спиратися вчитель закладу загальної середньої освіти під час реалізації своїх трудових функцій є повага до особистості здобувача освіти й визнання пріоритету його зацікавлень, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу, підтримка пізнавального інтересу й наполегливості; забезпечення рівного доступу до освіти кожного учня без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу на засадах інклюзивності й безбар'єрності; формування нетерпимості до корупції, дотримання принципів академічної доброчесності; становлення вільної особистості здобувача освіти, підтримка його самостійності, підприємливості, ініціативності, впевненості в собі; розуміння важливості розвитку мислення й пошанування істини; формування культури здорового способу життя, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; створення безпечного, вільного від насильства й цькування освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри; плекання в здобувачів освіти любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля; утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії здобувачів освіти

між собою та з дорослими; формування в дітей громадянської активності та стійкості, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання та традицій, державної мови; формування української національної й громадянської ідентичності, готовності до захисту незалежності й територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів і суспільно-державних цінностей України; формування готовності здобувачів освіти виявляти свою громадянську позицію, що передбачає вміння аналізувати суспільне життя й ідентифікувати себе з українською нацією, суспільством, обстоювати права й свободи українського народу, готовності бути залученими до діяльності у сфері безпеки та оборони України. Вчитель спільно з батьками сприяє розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню в них навичок здорового способу життя, дбає про їхнє фізичне і психічне здоров'я; формує усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, поважати людську гідність і права людини, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; настановленням і особистим прикладом утверджує повагу до суспільної моралі та цінностей, зокрема правди, справедливості, рівності, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства; формує в здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами [2]. З огляду на перелічені орієнтири, студент-практикант має бути вмотивованим на формування в собі мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної, інклюзивної, здоров'язбережувальної, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної компетентностей, компетентності педагогічного партнерства та здатності навчатися впродовж життя. Попри складності воєнного часу, вчитель початкових класів має враховувати психологічні особливості дітей цієї вікової групи, а відтак, бути стресостійким прикладом свідомого громадянина, турботливої матері, розважливого друга, щоб належним чином забезпечити збереження ментального здоров'я, формування стійкості, налагодження конструктивної комунікації. Володіти широким спектром методів

і прийомів для навчання здобувачів освіти, здійснювати інтегроване навчання, розробляти вправи й завдання для навчального предмета чи інтегрованого курсу, застосовувати інноваційні технології, залучати здобувачів освіти до дослідницької діяльності, за потреби гнучко й оперативно замінювати форми роботи, обирати альтернативні форми організації освітнього процесу, ефективні для формування особистості залежно від мінливих обставин. Реалії воєнного стану в Україні змушують вчителя початкових класів бути готовим до екстрених змін в освітньому середовищі навіть протягом навчального дня. Тому майбутній вчитель початкових класів має на високому рівні володіти й навичкою створення цифрових освітніх ресурсів та здатністю використовувати їх в освітньому процесі.

Безумовно, успішною й конкурентноспроможною є особистість адекватною самооцінкою. Майбутній вчитель початкових класів має досконало володіти навичками врахування в освітньому процесі не лише індивідуальних і вікових особливостей, а й психоемоційного стану учнів, використання стратегій роботи, які сприяють формуванню я-ідентичності, розвитку позитивної адекватної самооцінки, здруженню дитячої спільноти, у якій шанують і підтримують цінність кожного. Особливо чутливою ця компетентність є в колективах, де присутні діти з особливими освітніми потребами.

Після початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України надзвичайно гостро постало питання формування здоров'язберезувальної компетентності не лише в сенсі навичок гігієни, санітарії, збереження фізичного, психоемоційного здоров'я, а й у здатності надавати першу домедичну допомогу учасникам освітнього процесу. Майбутні вчителі початкових класів мають володіти знаннями рекомендацій, актів законодавства, посібників ДСНС, МОЗ України та інших матеріалів щодо правил безпеки життєдіяльності, санітарних вимог і норм в закладах освіти, протиепідемічних правил, норм щодо доступності шкільних будівель і споруд, правил запобігання та протидії

насилъству та булінгу (цькуванню) в закладі освіти, засобів пожежогасіння, аптечок, індивідуальних засоби звукового інформування про небезпеку, тощо.

Висновки. Щоб ефективно функціонувати в освітньому просторі та бути конкурентоспроможними на ринку праці не лише країни, а й світу, майбутні вчителі початкової школи повинні володіти не тільки знаннями, уміннями й навичками, а й бути професійно компетентними в глобальному, загальноєвропейському розумінні цього поняття [1]. Крім цього, специфіка роботи вчителів початкових класів полягає в обов'язковій суб'єкт-суб'єктній взаємодії зі здобувачами освіти, що передбачає демонстрацію власного прикладу педагога, його вміння надихнути, зрушити пізнавальний інтерес, повести за собою, надати впевненості в подальшому поступі, що має призвести до постійного розширення й удосконалення освітньої траєкторії учня чи учениці. Така взаємодія може забезпечити позитивні результати виключно за умови сформованої професійної компетентності вчителя початкових класів, що співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу, впевнено оперує навичкою цілепокладання, успішно обирає методи та способи досягнення цілей, співставляє досягнені результати з очікуваними, тобто володіє компетентностями, необхідними для виконання віх трудових функцій педагога.

Список використаних джерел:

1. Гринько В.О. Професійна компетентність майбутнього вчителя початкової школи в контексті світових тенденцій. Теорія та методика навчання (з галузей знань), випуск 11, т.1, 2019.
2. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом МОН від 29.08.2024 № 1225.
3. Концепція НУШ, ухвалена рішенням Колегії МОН України 27.10.2016.

Караман О. М., учителька початкових класів опорного закладу загальної середньої освіти “Раухівський ліцей” Раухівської селищної ради Березівського району Одеської області

АВТОРСЬКА МЕТОДИКА РОБОТИ З СОЛОНИМ ТІСТОМ ІЗ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ПІД ЧАС УРОКІВ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Зараз ми всі живемо в дуже непрості часи і не всі діти мають можливість відвідувати дошкільні заклади освіти. З початком навчання в школі такі діти, не маючи належного підґрунтя, мають певні труднощі у навчанні.

Науковцями доведено, що дрібна моторика тісно пов'язана з розвитком мовлення та грамотності. Робота руками сприяє концентрації уваги та розвитку пам'яті. Ліплення дозволяє засвоювати знання через практичну діяльність, що особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку. Такий інтерактивний підхід сприяє активній участі учнів у освітньому процесі, тому що діти емоційно включаються до роботи. Замість традиційного заучування правил, діти працюють через образне мислення, малювання, ліплення та моделювання.

В. О. Сухомлинський говорив, що у дітей молодшого шкільного віку мозок знаходиться на кінчиках пальців. Потрібно просто змусити їх працювати, виконувати роботу пальчиками.

Солоне тісто є доступним та ефективним інструментом у навчанні грамоти. Поєднання творчості з навчанням покращує засвоєння матеріалу та розвиває всі когнітивні навички учнів. Візуальне, емоційне і тактильне сприйняття сприяє міцному засвоєнню матеріалу.

Протягом певного часу в своїй роботі під час уроків, особливо навчання грамоти, використовуємо солоне тісто або як ще можна сказати – працюємо з біокерамікою.

Пропонуємо власний рецепт виготовлення солоного тіста, який є дуже простим. Потрібно взяти 1 склянку холодної води, дві склянки борошна, чайну ложку олії, одну склянку солі. У холодну воду висипаємо сіль, за потреби додаємо барвники та ароматизатори, потім муку та олію. Усе ретельно

перемішуємо. Приблизно отримуємо 450 - 490 грамів тіста. Увесь процес замішування та приготування тіста займає приблизно 3-4 хвилини. Однієї порції вистачає для роботи 5 учням.

Потрібно врахувати, що тісто потрібно підготувати заздалегідь, забезпечуючи таким чином його м'якість і зручність у роботі. На уроках ми не використовуємо ніяких запобіжних заходів таких як, допоміжні килимки, рукавички... Діти все роблять на своїй парті. Наше тісто екологічно чисте і його рештки легко відчистити від одягу та меблів. Воно дуже практичне, не шкідливе, навіть якщо шматочок потрапив до рота, то ніякої загрози дітям не несе. Є лише один побічний ефект при його використанні – усі стають дуже щасливими й радісними.

Цей процес захоплює всіх, а особливо дієвим він є у роботі із дітьми з особливими освітніми потребами.

Метод Дейвіса (Davis Dyslexia Correction Method) – це підхід до корекції дислексії та дисграфії, розроблений Рональдом Дейвісом. Він ґрунтується на припущенні, що люди з дислексією мислять образами, а не словами, і можуть компенсувати свої труднощі шляхом спеціальних вправ і технік. Дислектики часто втрачають орієнтацію під час читання або письма. Метод Дейвіса навчає їх стабілізувати сприйняття та контролювати увагу.

Метод Дейвіса ефективно використовується в навчанні дітей молодшого віку, які мають труднощі з читанням, письмом та розумінням тексту. Він допомагає:

- поліпшити сприйняття тексту за рахунок просторового та образного мислення;
- зменшити стрес і тривожність під час навчання;
- збільшити зацікавленість дітей у вивченні мови через інтерактивні методи.

Цей метод підходить не лише дітям з дислексією, а й усім учням, які потребують альтернативних способів навчання. Прогрес серед таких дітей помітно відчутний.

На нашу думку, під час роботи з солоним тістом доцільно комбінувати роботу в парах і групах з метою розвитку комунікативних навичок. Діти, навіть найбільші мовчуни і замкнені, починають спілкуватися один з одним для вирішення спільного завдання. У процесі роботи спостерігаємо, що діти розмовляють по темі, підштовхують, підказують та допомагають одне одному. Учаться слухати і чути співрозмовника. Нерішучі учні починають спілкуватися і вчать доводити свою думку. Звичайно наголошуємо учням на творчому процесі, а не на правильності виконання. Завжди підтримуємо вербально будь яку роботу дітей і не перестаємо захоплюватися їх витворами мистецтва.

З нашого досвіду роботи методика роботи з солоним тістом може виглядати наступним чином:

- Запам'ятовування алфавіту через дотик і форму. Ми ліпимо букви у різних стилях і шрифтах; предмети, які починаються на вивчену букву. Дитина із заплющеними очима, навпомацки, доторкуючись до букви, яку виліпив сусід по парті чи дитина, яка працює з ним в парі – намагається відгадати букву чи предмет, який виліпив партнер. Потім пропонуємо учням помінятися ролями. Такі вправи спрямовуються на навчання дітей концентрувати увагу та уникати плутанини між літерами та звуками.

- Мовні ігри з тістом: формуємо слова, загадки, речення, що підвищують грамотність. Ми помітили, що дуже добре використовувати роботу із солоним тістом, під час вивчення словникових слів. На початку пропонуємо дітям виліпити слово-предмет. Потім даємо завдання розказати про нього, що їм відомо про цей предмет. Потім діти ліплять слово вже окремими буквами. Якщо працюють в парі, то цікаво спостерігати за дітьми, як вони підлаштовують свої букви розміром, шрифтом до букв, які виготовляє їх пара або сусід. Під час цього процесу учні домовляються у виборі кольору, розміру, форми. Додумуються, що якщо слово завелике, то краще працювати над ним цілою групою. Така робота дуже об'єднує і згуртовує дітей і призводить до досягнення поставленої цілі.

- Використовуємо ліплення для візуалізації казок, природничих тем тощо. На уроках літературного читання під час виготовлення персонажів до

прочитаних текстів або казок, поєднуємо мовленнєвий розвиток з творчим мисленням. Діти з легкістю характеризують героя, надаючи йому властивих характеристик, попрацювавши із тістом.

- Разом ми створюємо спільні панно та виставки, колажі, які зберігаємо, щоб мотивувати дітей. До визначних подій на дереві класу, робимо виставку будь то виліплені сердечка із тіста до дня святого Валентина чи голуби до дня Єднання, квіти, сніжинки, листочки тощо... Усі вироби гарно виглядають на дереві, яке намальоване на тканині та прикріплене до стіни. Вироби кріпимо безпечними булавками, скріпками.

- Поступово діти самі планують, які фігури чи букви вони хочуть створити. Діти вчаться змішувати кольори і вміють зробити для свого виробу безліч відтінків. Приховуючи різні предмети у шматку тіста на уроках математики, діти з легкістю вивчають склад числа, складають схеми до задач і починають мислити більш ґрунтовно, розуміючи суть процесу, який відбувається в задачі.

При бажанні можна ліпити чи не на кожному уроці в початковій школі. Але більше уваги приділяємо в першому та другому класі і зменшуємо кількість часу роботи з тістом уже у третьому і четвертому класі. Хоча діти завжди питають і просять попрацювати з тістом.

Отже, включення ліплення у освітній процес, особливо дітей початкової школи, сприяє мотивації дітей до навчання та підвищує їхню зацікавленість у вивченні грамоти, робить навчання більш цікавим та захоплюючим. Робота із солоним тістом створює сприятливу атмосферу для розвитку задатків і здібностей кожної дитини.

Коваль К. В., асистентка кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Перспективні тенденції розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства зумовлюють появу нових підходів до змісту та структури системи освіти. Заклади загальної середньої освіти спрямовують свою діяльність не лише на передачу та однолінійне засвоєння знань, але й на формування особистості, здатної до співіснування у багатокультурному суспільстві, що постійно розвивається [6]. Одним з основних напрямків реалізації стратегії розвитку сучасної освіти є створення безпечного освітнього простору, що охоплює не лише фізичну безпеку, але й психологічну та інформаційну. У цьому контексті формування толерантності здобувачів початкової освіти відіграє вирішальну роль у забезпеченні комфортного навчання та гармонійного розвитку учнів в освітньому середовищі [5].

Проблема формування толерантності у здобувачів початкової освіти почала активно досліджуватися протягом останнього десятиліття та стала об'єктом досліджень таких науковців, методистів та вчителів: А. Басюк, Н. Бахмат, Н. Бирко, І. Вахоцька, О. Гордійчук, Т. Коваль, Н. Олійник, Т. Сторчова та ін.

Мета дослідження – теоретично дослідити та описати значення толерантності в освітньому процесі як чинника гармонійного розвитку здобувачів початкової освіти.

Початкова школа є першим соціальним інститутом, де дитина навчається взаємодіяти з однолітками та дорослими поза межами сім'ї. Тут вона набуває перший досвід побудови стосунків у колективі, вчиться висловлювати власну думку, розуміти почуття інших та налагоджувати спільну комунікацію з оточенням. Саме тому вчителю необхідно розуміти, що різнобічний розвиток здобувачів початкової освіти буде відбуватися лише за умови формування в них інтересу та пізнавальної активності в освітньому середовищі [1].

Від атмосфери у закладі загальної середньої освіти залежить комфорт учня, його мотивація до навчання, соціалізація та психологічний стан. Якщо дитина відчуває себе прийнятою, почутою та цінною, вона більш охоче взаємодіє з однокласниками, активно бере участь в освітньому процесі та демонструє високу

пізнавальну активність. Якщо в класі домінує недружня атмосфера, присутні випадки дискримінації, нерівності чи байдужого ставлення, це може призвести до замкнутості дитини, втрати інтересу до навчання та навіть розвитку проблем з поведінкою. У такому випадку ЗЗСО перестає бути місцем розвитку, а стає джерелом стресу [5].

З метою створення комфортного та безпечного освітнього середовища адміністрація ЗЗСО має активно приділяти увагу формуванню толерантного освітнього простору. Толерантне середовище дозволяє уникнути конфліктів, зменшує прояв агресії та булінгу, сприяє розвитку почуття довіри та підтримки. Коли дитина бачить, що її думка важлива, а вчитель та однокласники ставляться до неї з повагою, вона легше адаптується до освітнього процесу, бере участь у спільних заходах і формує позитивне ставлення до шкільного життя [6].

За переконанням Н. Бирко, розбудова толерантного освітнього середовища набула особливого значення в умовах воєнного стану та має ґрунтуватися саме на формуванні ключових особистісних якостей здобувачів початкової освіти, таких як взаєморозуміння, емпатія, гуманність, взаємоповага, взаємопідтримка та ін. Воєнний стан вплинув на психоемоційний розвиток багатьох учнів, вони можуть відчувати страх, невпевненість, тривожність, що ускладнює їх адаптацію в освітньому середовищі. У таких умовах виховання толерантності є не тільки аспектом розвитку особистості, а й необхідним інструментом для подолання стресу [2].

На думку І. Вахоцької, толерантність в інклюзивному освітньому середовищі є ключовим чинником гармонійного розвитку учнів, оскільки сприяє формуванню атмосфери взаємоповаги, прийняття та співпраці. Інклюзивна освіта передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, фізичних чи інтелектуальних відмінностей, соціального статусу чи культурного походження [3]. Формування толерантного ставлення здобувачів початкової освіти один до одного слід розглядати не лише як моральну цінність, а і як важливу педагогічну стратегію, яка забезпечує

комфортне середовище для кожної дитини, створюючи умови для її всебічного розвитку та успішної соціалізації [4].

Толерантність, як важлива особистісна якість, активно досліджується науковцями не тільки в Україні, але і в країнах Європи, Азії та США, адже вона є основою інтеграційних процесів, зокрема у сфері освіти, працевлаштування та громадянських прав. Багатокультурні держави, такі як Канада та США, активно впроваджують політику мультикультуралізму, спрямовану на підтримку рівних можливостей для всіх етнічних та соціальних груп. Такий підхід не лише полегшує гармонізацію суспільних відносин, а й підтверджує актуальність досліджень у сфері формування толерантного освітнього середовища, що є фактором стабільного розвитку суспільства [7].

Отже, аналіз сучасних тенденцій розвитку сфери освіти засвідчує, що успішна соціалізація здобувачів початкової освіти значною мірою залежить від формування толерантного освітнього середовища. Заклади загальної середньої освіти покликані не лише передавати знання, а й виховувати особистість, здатну до ефективної взаємодії у багатокультурному суспільстві. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли діти можуть відчувати стрес, тривожність та невпевненість. Формування толерантності здобувачів початкової освіти сприяє зниженню рівня конфліктності, зменшенню проявів агресії та булінгу, розвитку взаєморозуміння, співпраці та взаємоповаги.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. В., Сторчова Т. В. Організація освітньої діяльності учнів закладів загальної середньої освіти: психолого-педагогічний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. № 34. 2023. С. 111–122.
2. Бирко Н. М. Впровадження основ педагогіки толерантності в практичну діяльність сучасних закладів освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. Вип. 4 (111). 2022. С. 5–18.

3. Вахоцька І. О. Формування толерантності в інклюзивному освітньому середовищі. *Сучасна інженерія та інноваційні технології*. Вип. 32 (3). 2024. С. 11–14.

4. Гордійчук О. Є. Виховання толерантності молодших школярів крізь призму вивчення літературних творів інклюзивного спрямування. *Перспективи та інновації науки*. № 10 (28). 2023. С. 126–141.

5. Лесик А. С., Попова О. І., Коваль К. В. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану: тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. № 6 (40). 2024. С. 245–253.

6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібик Н. М. Київ : Видавничий дім «Плеяди, 2017. 206 с.

7. Олійник Н. А., Коваль Т. В., Басюк А. М. Досвід європейських країн у вихованні толерантності молодших школярів. *Перспективи та інновації науки*. № 9 (27). 2023. С. 326–336.

Коваленко Н. М., учителька початкових класів Золотівського ліцею № 16 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської обл., учасниця хабу «Цифровий простір педагога» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ»

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДОШОК НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ПІД ЧАС ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Невід’ємною частиною загального процесу навчання й виховання учнів в початкових класах є виразне читання. На всіх уроках учитель працює з книгою, текстом, мовленням учнів, що потребує постійного вдосконалення. І саме виразне читання вчителя є першим прикладом у формуванні навичок читання у школярів.

«Майстерність мовлення, виразного читання, – зазначає Г. Олійник, – необхідні вчителю не тільки тому, що за самою специфікою його роботи доводиться багато говорити, читати, а й тому, що виразне слово допомагає ефективно застосовувати методи педагогічного впливу на учнів, розвивати їхню пізнавальну діяльність» [2, с. 5].

З перших днів навчання дітей проводиться робота з формування навичок виразного читання. Спочатку навчаються слухати, відповідати на запитання, висловлювати власні думки, встановлювати послідовність букв у словах та слова у реченнях, аналізувати звуки, склади, слова, речення. Потім учаться правильно та свідомо читати вголос, мовчки очима, застосовувати логічні наголоси, гучність, обирати темп читання, виконувати вправи різних видів, які спрямовані на розвиток уваги і пам'яті, артикуляційного апарату, поля зору, правильного сприймання текстів.

У сучасному світі інформаційних технологій робити уроки читання під час змішаного навчання більш цікавими та захоплюючими для учнів початкової школи допомагають інтерактивні дошки.

Однією з головних переваг інтерактивних дошок є їхня візуальна привабливість. Вони дозволяють використовувати мультимедійні матеріали, такі як зображення, відео та анімації. Це робить уроки яскравішими та привабливішими для учнів, що, в свою чергу, сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Крім того, інтерактивність є важливою складовою цих дошок. Школярі можуть взаємодіяти з матеріалом безпосередньо на дошці, що сприяє активному залученню у процес навчання. Вони можуть робити нотатки, відповідати на запитання та брати участь у групових завданнях. Це допомагає дітям бути активнішими та залученішими в освітній процес, особливо під час дистанційного або змішаного навчання.

Ще однією перевагою є можливість отримання миттєвого зворотного зв'язку. Вчителі можуть оперативно перевіряти знання учнів за допомогою інтерактивних завдань, опитувань або тестів, отримуючи миттєві відповіді і коригуючи навчальний процес відповідно до потреб дітей.

Удосконалювати навички виразного читання можна за допомогою різних вправ. Наприклад, під час відтворення вже знайомого тексту або під час перевірки домашнього завдання підійде вправа «Диктор». Для цього учню достатньо сісти за стіл вчителя і читати, періодично відриваючи очі від тексту, щоб подивитися на слухачів. Перед випробовуванням цієї вправи доречно за допомогою інтерактивної дошки прослухати аудіо- та відеозаписи текстів і віршів у виконанні професійних акторів або дикторів, які виразно читають текст. Після перегляду аналізується манера читання і учні повторюють за прикладом. Можна також порівнювати свої записи з професійними та шукати шляхи для покращення. А потім також можна провести «Конкурс читців» з подальшим обговоренням. Спочатку вчитель після прослуховування читців вказує на недоліки читання учнів, згодом діти вже самі починають розуміти, чого не вистачає їх однокласникам, щоб бути виразнішими. Найкращі читці отримують в нагороду оплески, це спонукає всіх учнів до подальшої роботи над своїми навичками виразного читання.

Використання інтерактивних дошок для виразного читання відкриває багато можливостей. Одним із таких методів є читання з позначками. Учні читають текст вголос, а на інтерактивній дошці вчитель позначає інтонацію, наголоси та паузи за допомогою різних кольорів та графічних символів. Наприклад, можна використовувати червоний колір для позначення наголосів, синій для пауз, а зелений для інтонаційних підйомів. Це допомагає дітям краще розуміти, як правильно інтонувати текст.

Інший підхід – розділення тексту на частини. Текст виводиться на інтерактивну дошку і разом з учнями розділяється на частини (речення, абзаци). Обговорюється, як зміна інтонації і темпу читання може вплинути на сприйняття кожної частини. Наприклад, учні можуть практикувати читання одного абзацу з різною інтонацією, щоб зрозуміти, як змінюється його сприйняття.

Дітям подобається читання за особами й інсценування творів чи уривків з них. Тут учні можуть відзначитися своїм артистизмом, показати своє ставлення до прочитаного, свої емоції. У цій вправі найбільше виявляються навички

виразного читання. А в цей час на інтерактивній дошці можна демонструвати зображення персонажів, сцен з декораціями до різних частин тексту, щоб діти ще більше поринули в події твору. Тут ще було б добре використати вправу «Розподілене читання», де учні розподіляють текст на ролі і читають його вголос, кожен свою частину. Інтерактивна дошка використовується для відображення ролей та черговості читання, що допомагає краще організувати процес і зробити його більш зручним і наочним.

Далі можна обговорити емоції, які має викликати той чи інший уривок. Учні читають текст з різною емоційною забарвленістю і обговорюють, як це впливає на сприйняття. Наприклад, можна просити учнів читати один і той самий уривок з різними емоціями: радістю, сумом, гнівом. Можна навіть не вказувати, з якими емоціями читати, а демонструвати на слайдах дошки різноманітні емоційні вирази персонажів. Дітям треба буде самим здогадатися, з якою інтонацією та емоцією читати слова героїв твору. Такі вправи допомагають зробити процес виразного читання більш цікавим та ефективним.

Щоб допомогти школярам підтримувати увагу та координацію між слухом і зоровим сприйняттям, доречно застосувати вправу «Слідкуй за голосом». Вона полягає в тому, що один учень виразно читає текст, а інші учні мають слідкувати за читанням на інтерактивній дошці та показувати вказівкою або позначками, де саме вони перебувають.

Також на свідоме і виразне читання дієво впливають створення завдань на інтерактивній дошці, де учні повинні вибрати правильні інтонаційні варіанти для різних частин тексту у формі вікторини або інтерактивного опитування. Наприклад, можна створити завдання на вибір правильного наголосу в словах або реченнях.

А розподіл класу на невеликі групи з завданням підготуватися до виразного читання певного тексту теж має суттєвий вплив. Під час уроку кожна група може представити своє читання іншим, а інші групи можуть давати зворотний зв'язок. Це сприяє розвитку навичок командної роботи та виразності.

Уміння виразно читати й говорити формується в учнів протягом усього початкового навчання. У цьому віці дітям властиві відкритість, чутливість, щирість, емоційне сприйняття навколишнього світу. Необхідно, щоб робота з формування навичок виразного читання велася так, щоб можна було захопити кожного, щоб навіть найбільш інертний учень відчув задоволення від результатів своєї роботи. У цій статті наведено лише окремі види вправ щодо формування навички виразного читання. Їх безліч, і всі вони чудові, дієві, корисні.

І використання інтерактивних дошок на уроках читання в початкових класах під час змішаного навчання безумовно сприяє розвитку виразності, підвищує зацікавленість та мотивацію учнів до навчання. Поєднання традиційних методів навчання з новітніми технологіями робить навчальний процес більш ефективним та захоплюючим, допомагаючи дітям краще засвоювати матеріал, розвивати свої навички, підвищувати мотивацію дітей до навчання.

Список використаних джерел:

1. Інтегрування інтерактивних дошок в навчальний процес: як нові технології змінюють освіту. URL: <https://mental.ua/intehruvannia-interaktyvnykh-doshok-v-navchalnyi-protses/> (дата звернення: 19.02.25)
2. Олійник Г. А. Виразне читання. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 224 с.
3. 7 причин використовувати інтерактивні дошки INTBOARD. URL: <https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/7-prichin-vikoristati-interaktivni-doshki-intboard/> (дата звернення: 19.02.25)
4. Інтерактивна дошка або інтерактивна панель в освітньому процесі. URL: <https://osvita.ua/news/91974/> (дата звернення: 19.02.25)

Ковальчук О. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, старша викладачка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

Сучасний освітній процес ґрунтується на принципі дитиноцентризму, що має на меті формування повноцінної, самодостатньої та творчої особистості, здатної до пізнання, спілкування та успішної самореалізації. Важливу роль у цьому відіграє проблемне навчання, теоретичні засади якого формувалися протягом тривалого часу. Зокрема, ідеї проблемного навчання можна знайти в працях таких видатних педагогів, як Ж. Руссо, Ф. Дістервег, К. Ушинський.

Технологія проблемного навчання нами розглядається як цілеспрямована організація освітньої діяльності учня, за якої він самостійно здобуває нові знання, а не отримує їх у готовому вигляді. Це відбувається через розв'язання спеціально створених проблемних ситуацій [1]. Основним рушієм такого навчання є суперечність між уже набутими знаннями та необхідністю оволодіння новими. Відправною точкою виступає проблемна ситуація, що потребує аналізу, уточнення та вирішення.

Ця технологія сприяє формуванню у здобувача освіти власної позиції, активному здобуттю нових знань, розвитку навичок та стимулює пізнавальну діяльність. Реалізація такого підходу до навчання можлива за умови введення системи понять, яка включає проблему, проблемну ситуацію, проблемні вправи, завдання та запитання. Послідовне розв'язання цих компонентів активізує освітній процес, що сприяє самостійному оволодінню знаннями через пошук та аналіз інформації.

Технологічний аспект проблемного навчання та характер освітнього процесу передбачає наявність партнерської продуктивної співпраці вчителя і школяра, під час якої вчитель спрямовує пізнавальну активність дитини, яка засвоює навчальні дії щодо розв'язування проблемних завдань, оцінки їх результату та самоконтролю власної діяльності. На уроках в початковій школі

технологія проблемного навчання проявляється самостійним пошуком учнями правильних рішень під час розв'язування проблемних та пізнавальних вправ.

Незмінною умовою ефективності проблемного навчання є виділення проблемного завдання: педагог не повинен ставити учня в скрутне становище, а повинен зацікавити його у пошуку істинності. Основний зміст уроку в площині проблемного навчання відводиться організаційним формам, методам та прийомам доцільного використання проблемних вправ, що стимулюють активне навчання учнів. Варто додати, що у темі проблемного навчання активне інтенсивне навчання – це цілеспрямована навчально-пошукова діяльність школяра, що спрямована на подолання проблем й обов'язково має пізнавальний інтерес, мотиви і орієнтований на отримання не лише запланованих результатів, а і безпосередньо на зміну та розвиток його як особистості [2].

Теорія і практика технології проблемного навчання визначає основними складниками наступні компоненти: «проблемна ситуація», «проблемна вправа», «проблемне завдання», «проблемне запитання». Проблемна ситуація – це ситуація, що «виникає тоді, коли в учнів для успішного розв'язання певного пізнавального (пошукового) завдання не вистачає потрібних знань» [3]; «створюється учителем на підставі пізнавального завдання або проблемного запитання, що стимулює мислення учнів, підвищує їхню активність у набуванні знань, виробленні вмінь та навичок» [4].

Проблемна ситуація – це ситуація, розв'язання якої потребує від суб'єкта навчання активного пошуку відсутніх знань.

Сучасна теорія проблемного навчання розрізняє два види проблемних ситуацій: психологічну і педагогічну. До першої відноситься діяльність учнів, друга представляє організацію освітнього процесу.

Педагогічна проблемна ситуація створена за допомогою активізацій дій, запитань вчителя, у якій підкреслюється новизна, важливість та інші відмітні якості об'єкта пізнання. Створення психологічної проблемної ситуації індивідуальна.

Проблемна ситуація – це певний психологічний стан, що виникає в результаті мисленнєвої взаємодії учня з навчальним матеріалом і викликає пізнавальну потребу задля розкриття суті процесу або явища, що вивчається. Учні для вивчення нової теми повинні самостійно використати мисленнєві операції: аналіз, синтез, порівняння, аналогію, узагальнення.

Науковці виділяють шість правил створення проблемної ситуації. Зокрема:

1. для створення проблемної ситуації, перед учнями необхідно поставити завдання, виконання якого вимагає засвоєння нових знань і опанування нових навичок;

2. завдання повинно відповідати розумовому потенціалу здобувачів освіти;

3. проблемне завдання можна використовувати для пояснення нового матеріалу;

4. у коло проблемних завдань можуть увійти: засвоєння нового навчального матеріалу; формулювання запитання, гіпотези; практичне завдання.

У психолого-педагогічній літературі дослідниками виділяються чотири рівні проблемності, які можна використовувати під час уроків:

- учитель сам пропонує проблему (завдання) і сам її розв'язує при активному слуханні та обговоренні учнями. До цього рівня відноситься проблемний виклад;

- учитель пропонує розв'язати проблему, а учні самостійно або під керівництвом учителя розв'язують її, використовуючи частково-пошуковий метод. За цим рівнем учні позбавлені зразка, вони самостійно думають, шукають відповіді;

- учні разом із педагогом визначають проблему й самостійно її розв'язують;

- учень пропонує проблему і сам її розв'язує.

Учитель обирає рівні відповідно до категорії учнів, враховуючи їхні можливості розв'язувати проблеми та ситуації. Виконання завдань на всіх рівнях не є обов'язковим – учні можуть працювати вибірково, обираючи один чи кілька підходів, що й зумовлює «проблемний підхід».

Останні три рівні мають дослідницький характер, тому проблемне навчання спрямоване на розв'язання нестандартних завдань. У процесі такої діяльності учні не лише засвоюють нові знання, а й розвивають навички творчої роботи.

Тому для створення проблемної ситуації варто враховувати її специфіку та всі компоненти. У числі таких компонентів:

- необхідність виконання певної дії, за якої виникає пізнавальна потреба в новому, невідомому, що має бути розкрито під час виникнення проблемної ситуації;
- можливості учнів у виконанні поставленого завдання та аналізі умов і відкритті нового.

У цілому технологія проблемного навчання включає наступні дії: а) зіткнення з проблемою, створення проблемної ситуації; б) збір і аналіз даних, учні проводять пошук достовірних даних про об'єкти і явища; в) висунання гіпотез, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; г) перевірка припущень; д) побудова учнями пояснення; е) аналіз процесу дослідження.

Отже, проблемне навчання – це діалогічний процес, у межах якого учень не лише засвоює знання, а й активно шукає нові підходи до їх застосування. Це сприяє розвитку його мислення, творчості та здатності самостійно розв'язувати складні завдання.

Список використаних джерел:

1. Бутенко В. Г. Педагогічні умови створення проблемних ситуацій на уроках «основи здоров'я» в початковій школі. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2018. 2(12). С. 12–19.

2. Журавльова Л. О., Сергеева Л. О. Формування самостійності молодших школярів в умовах початкової школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогіка. 2015. № 2. С. 121–125. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2015_2_21 (дата звернення: 11.02.25)

3. Сафонова О. Використання проблемних ситуацій у початковій школі. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства* : збірн. наук. праць. Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2020. 2. С. 135-140.

Колісніченко А. П., учителька початкових класів Комунального закладу «Харківський ліцей № 99» Харківської міської ради, здобувачка другого (магістерського) рівня Харківської гуманітарно - педагогічної академії

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ САМОПІДТРИМКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У «Державному стандарті початкової освіти» зазначено, що реалізація мети початкової освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як: міцного здоров'я та добробуту, яких можливо досягти шляхом формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку [1].

Психоемоційний розвиток передбачає формування ментального здоров'я у здобувачів початкової освіти. Проблематика ментального здоров'я стала об'єктом досліджень психології, валеології, педагогіки та соціології. Відзначимо, що переважна більшість науковців при описі даної дефініції тим або іншим чином представляє її характеристики вміння самопідтримки.

З іншого боку, важливість цілеспрямованого формування у молодших школярів вміння самопідтримки, як своєрідного підґрунтя особистісного розвитку та успішного навчання, відзеркалює сучасні тенденції початкової освіти: всебічний розвиток дітей, підготовку їх до подальшого навчання та активного життя в суспільстві, а також формування основних життєвих навичок, необхідних для успішної адаптації та самореалізації в сучасному світі.

Аналіз наукових розвідок свідчить про те, що відображення відповідної проблематики в царині початкової освіти є недостатнім і таким, що не відповідає вимогам часу, а зміст та умови забезпечення вказаної характеристики у здобувачів початкової освіти залишаються предметом наукової дискусії й

потребують подальшого обґрунтування, деталізації та супроводу в умовах діяльності закладів загальної середньої освіти.

Одним із ключових аспектів збереження ментального здоров'я в медицині є розуміння, що це не тільки відсутність хвороби, а й здатність до адаптації до різних життєвих ситуацій, позитивний погляд на своє життя. До психологічних аспектів відносять: здатність керувати своїми почуттями, а також справлятися з негативними емоціями. Важливою складовою ментального здоров'я є також соціологічний аспект - здатність будувати та підтримувати здорові стосунки з іншими людьми.

Проблему формування ментального здоров'я та його окремих складових висвітлено у психологічних розвідках С. Єфімова, О. Кочерга, С. Максименка, Л. Лавріненко, Ю. Мельника, С. Ройз.

Мета дослідження полягає у характеристиці педагогічних аспектів процесу формування вміння самопідтримки у молодших школярів у Новій українській школі.

Ментальне здоров'я - багатовимірне поняття, що має велику кількість трактувань. Доеднуємося до визначення поняття, запропонованого ВООЗ «Ментальне здоров'я - це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя» [2].

Сучасні підходи формування і збереження ментального здоров'я (та його складових) здобувачів освіти представлено у Всеукраїнських програмах за ініціативи Олени Зеленської, серед яких: «Ти як?» та курс «Уроки щастя». За допомогою них учні отримують найважливіші знання й навички для щасливого і плідного життя. Зокрема, мова йде про емоційну компетентність, розуміння власних потреб і почуттів та розуміння ментального здоров'я і як дбати про нього.

В ментальному здоров'ї вміння самопідтримки є ключовим елементом, оскільки воно включає розуміння власних емоцій, встановлення здорових стосунків та розвитку позитивного способу мислення.

На думку дослідника М. Савчина, умінням можна вважати здатність людини використовувати наявні знання, поняття, оперувати ними для виявлення суттєвих властивостей об'єктів і явищ, успішного розв'язання теоретичних і практичних завдань [4, с. 224]. Аналіз структури навичок дозволяє класифікувати їх на елементарні, прості та складні. Вміння самопідтримки відносимо до складних навичок, бо завершує такі аспекти, як усвідомлення та аналіз власних емоцій, задоволення базових потреб і формування почуттів безпеки.

Самопідтримка - спосіб нормалізації психологічного стану, що полягає у формуванні стійкого сприйняття дійсності [3].

До складових вмінь самопідтримки слід віднести: здоровий спосіб життя, спілкування з друзями та близькими, включення в релаксаційні практики, а також заняття улюбленими справами. Прояви цих умінь вбачаємо, коли систематично вибудовується міцна система самопідтримки, яка може складатися з декількох вправ, за допомогою яких формується самопідтримка. Також відомі переваги умінь самопідтримки: похвалити себе, приймати себе, зберігати впевненість у своїх рішеннях та продовжувати діяти в складних ситуаціях.

Формування вміння самопідтримки повинно починатися ще в ранньому дитинстві. Чим краще дитина володітиме цими вміннями, тим легше їй буде повноцінно проживати дитинство та в дорослому житті спиратися на це підґрунтя, вдосконалювати його та нарощувати.

Формування вміння самопідтримки визначаємо як складний та багатогранний процес, який ефективно впливає на розвиток особистості учнів, підтримку їх мотивації та розвиток самодисципліни.

Сучасне навчання молодших школярів у м. Харків відбувається, переважно, у дистанційному форматі. І тут є певні недоліки: ризики, пов'язані з ізоляцією, стресом, тривожністю; відсутність повноцінних соціальних контактів. Тому, одним із завдань початкової школи має бути подолання цих бар'єрів та формування власної безпеки, знання алгоритмів дій в разі надзвичайних ситуацій.

Схарактеризуємо підходи до формування умінь самопідтримки у молодших школярів на прикладі роботи з другокласниками за типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Я. Савченко.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» передбачає вивчення низки тем, в яких передбачено ознайомлення з власною безпекою та життям в суспільстві. Тому учням пропонуємо наступні види роботи: створення лепбуків із безпечної та здорової поведінки, створення пам'яток поведінки під час повітряної тривоги, моделювання ситуацій поведінки в суспільстві, формування навичок співжиття і співпраці, участь у волонтерській діяльності нашого ліцею.

На уроках математики під час вивчення теми «Величини» складання розпорядку дня та планування своєї діяльності. Використовуємо логічні задачі, які стимулюють критичне мислення та кмітливість. Наприклад, завдання, де діти повинні знайти рішення різних ситуацій, які вимагають аналізу та прийняття рішень.

Під час уроків літературного читання використовуємо метод казкотерапії, де учні можуть знайти шляхи вирішення своїх внутрішніх переживань, страхів та подолання комплексів.

Формування умінь самопідтримки відбувається комплексно. Для зняття втоми і напруги під час уроків, пропонуємо проведення фізкультхвилинок у поєднанні з тілесноорієнтованими вправами, з метою зняття напруги та усвідомленні власних відчуттів. Наприклад: «Холодне дихання», «Дихання рослини», а також танцювальні руханки.

Вбачаємо важливість інформування дітей про важливість ментального здоров'я та надання необхідних знань.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в розробці та апробації системи роботи вчителя початкових класів з формування компетентного батьківства, зокрема у проблематиці формування вміння самопідтримки у молодших школярів у Новій українській школі.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. : затв. Постановою Каб. мін. України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.02.2025).
2. Ментальне здоров'я. Як подбати про себе. URL : <https://prozdorovia.in.ua/statti/mentalne-zdorov-ia/> (дата звернення: 02.02.2025).
3. Михайлишин І. Методи психічної саморегуляції особистості. *Психологічні науки*. Вип. 1. 2002. с. 548 – 549
4. Савчин М. В. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. К: Академвидав, 2007. 422 с.

Комар О. А., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Науково-технічний прогрес кінця ХХ початку ХХІ століття обумовив технологізацію не тільки багатьох галузей виробництва, він невмолимо ввійшов у сферу культури, гуманітарних галузей знань. Нині ми вже говоримо про інформаційні, методичні та інші подібні технології, в тому числі й у сфері освіти.

Сучасні вчені стурбовані станом освіти і деякі з них вбачають у технологізації чергову панацею від усіх негараздів; треті (а з тими й автор цих рядків) вважають, що технологізація - об'єктивний процес, який фактично є певним етапом еволюції освіти . Для розв'язання якісно інших завдань нове, наступне покоління буде спиратись на досягнуті технологічні здобутки своїх попередників.

Ситуація в світі складається таким чином, що зростаючий енергетичний потенціал технологій суттєво переважає можливості нормативної регуляції, і

суспільство вступає в смугу кризи. В подальшому посилюється напруга екологічних і соціальних конфліктів, і воно стає або жертвою особистої могутності, або ж встигає, звичайно, перебудувати технологічні, організаційні, інформаційні, нормативні параметри діяльності.

Очевидно, що в основу освітньої системи в якості генеральної ідеї повинно бути покладений гуманістичний світогляд, який передбачає формування таких якостей особистості, як усвідомлення природи і людини у їх єдності, відмова від авторитарного, міфологічного стилю мислення, терпимість, нахил до компромісу, уважне ставлення до чужої думки, інших культур, цінностей, думок, вірувань [1, с. 20].

Вища школа незалежної України переживає болісний процес становлення, відходу від тотальної уніфікації та стандартизації навчально-виховного процесу. В зв'язку з цим переосмислюються цінності, долаються консерватизм і стереотипи педагогічного мислення.

Сучасні соціальні умови підвищують вимоги до професійного рівня спеціаліста, націлюють на формування особистості ініціативної, самостійної, наділеної творчим мисленням. Гостро стоїть проблема розвитку творчих здібностей особистості, творчої уяви, інтуїтивного мислення, оригінальних способів дій, відходу від шаблонів та ін.

Виходячи з того, що традиційні методи не забезпечують в повній мірі активного навчання студентської молоді передусім тому, що за такої організації навчання важко встановити обернений зв'язок, управління, контроль з боку викладача та самоконтроль, ми у процесі навчання студентів застосовуємо педагогічні технології навчання.

Термін «педагогічна технологія» розглядають як «мистецтво використання результатів наукових досліджень у сфері освіти; проект педагогічної системи, яка реалізується на практиці; сукупність засобів і методів навчально-виховного процесу, що безперечно призведуть до запланованого результату; процес цілеутворення та об'єктивного контролю за отриманими результатами; системний метод створення, використання і призначення всього процесу

викладання засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів у їх взаємодії. Отже, в основі поняття «педагогічна технологія» лежать процеси конструювання, моделювання, прогнозування, проектування, програмування, тобто процеси упорядкування педагогічного середовища.» [3, с. 132].

Педагогічна технологія навчання орієнтується на гарантоване досягнення цілей та ідею повного засвоєння навчального матеріалу. Досягнення цілей навчання гарантується розробкою викладачем всього процесу навчання при опануванні тими, хто навчається певним предметом; характером навчального процесу, навчаючих процедур (методів). Отже, для певного змісту (предмету) по кожному його розділу ставляться цілі навчання. Далі, відповідно до цілей навчання, весь навчальний зміст кожного розділу розбивається на фрагменти (певні навчальні елементи), які підлягають засвоєнню. Разом з тим розробляються перевірочні роботи (контрольне письмове опитування, тестування та ін.) для здійснення майбутнього поточного контролю; далі організовується навчання, перевірка (поточний контроль), корекція і повторення, застосування теоретичних знань на практиці. Тобто, відбувається навчання. Цикл навчання має такі складові:

- встановлення цілей навчання;
- попередня оцінка рівня навченості;
- навчання, сукупність навчальних процедур (форм і методів) і коректування відповідно результатам оберненого зв'язку;
- підсумкова оцінка результатів і постановка нових цілей.

Таким чином навчальний процес набуває модульного характеру – складається з блоків, які наповнюються відповідно різним змістом. Обернений зв'язок, об'єктивний контроль знань – суттєва ознака технології навчання.

Сьогодні цікавими і актуальними є інтерактивні технології навчання, коли відбувається спів-навчання, взаємо-навчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх тих, хто навчається. Це спів навчання, взаємо навчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Введення в сучасні навчальні заклади України інтерактивних методик у викладання фахових дисциплін дає можливість докорінно змінити ставлення до об'єкту навчання, перетворивши його на суб'єкт, тобто зробити студента співавтором своєї версії, семінарського заняття тощо.

Інтерактивне навчання використовують в разі застосування фронтальної й кооперативної форм організації навчальної діяльності студентів (інтерактивні технології передбачають саме ці дві форми, кожна з цих форм має свої особливості, на які необхідно зважати при визначенні способів організації засвоєння студентами знань).

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їх перевагою є те, що учасники навчального процесу засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), збільшується в аудиторіях кількість молодих людей, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Вони займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань. Значно підвищується особистісна роль викладача – він виступає як лідер, організатор. Але треба зазначити, що проектування і проведення заняття за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях викладача, його вмінню переглянути і перебудувати свою роботу зі студентами.

Досвід роботи за інтерактивними технологіями дає нам змогу зробити висновки про те, що на сучасному етапі розвитку суспільства це, можливо, є одним із пріоритетних напрямків підготовки людини нового суспільства з усіма позитивними її якостями.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). К. Грамота. 2003. 216 с.

2. Комар О. А. Нове покоління обирає інтерактивні технології навчання/ Підготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах у контексті процесів глобалізації: Матеріали Всеукраїнської наук.-метод. конф.: м. Умань. 17-18 листопада 2005р. К. Міленіум, 2005. 212с.

3. Словник-довідник з професійної педагогіки. Одеса: Пальміра. 2006.
URL : <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf> (дата звернення: 4.02.25)

Котельницька І. Ю., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Згідно Державного стандарту [2] реалізація мети початкової освіти ґрунтується на ціннісних орієнтирах, серед яких визначено такі, що стосуються діяльнісного підходу, а саме: визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру, обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість дитини; радість пізнання, що обумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності.

Діяльнісний підхід в освіті – це спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Впровадження ігрових та діяльнісних методів навчання в освітній процес є необхідним для всебічного розвитку дитини, формування в неї наскрізних умінь, які дадуть їй можливість бути конкурентоспроможною у майбутньому [1].

Звертаючись до світових наукових досліджень та освітніх практик, сьогодні ми можемо з упевненістю сказати, що діяльнісний підхід («навчання

через гру») – це найкращий і найприродніший спосіб підготувати дитину сьогодні до світу завтра, передусім розвинути наскрізні вміння, які є надважливими у сучасному світі. Діяльнісний підхід – це переосмислення та зміна підходів педагогів від схеми «пояснив, закріпив, перевірів» до «відкритого завдання – запитання – роботи в команді – власного пошуку – обґрунтування власної думки – радості від процесу навчання і відповідальності за те, що я можу, хочу, буду, знаю і вмю». Саме тому діяльнісний підхід в освіті – це спосіб реалізації ідей та змісту Нової української школи [4].

У Державному стандарті початкової освіти визначено 11 ключових компетентностей [2]:

1. Вільне володіння державною мовою.
2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державною) та іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій
5. Інноваційність.
6. Екологічна компетентність.
7. Інформаційно-комунікаційна компетентність.
8. Навчання впродовж життя.
9. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей.
10. Культурна компетентність.
11. Підприємливість та фінансова грамотність.

У нормативних документах про початкову освіту акцентується увага на важливості оволодіння здобувачами початкової освіти ключовими компетентностями, тому, на нашу думку, саме діяльнісний підхід є ефективним засобом формування цих ключових компетентностей.

Варто зазначити, що педагогам і батькам важливо усвідомлювати різницю між звичайною грою для відпочинку та власне діяльним підходом. Адже діяльний підхід – не окрема гра чи активність-п'ятихвилинка на уроці. Це наскрізний процес, спосіб взаємодії педагога з дитиною, з допомогою якого дитина вчиться мислити, шукати та використовувати інформацію. Діяльний підхід – дієвий інструмент тренування, який дозволяє ставити питання до світу навколо, не боятися помилок, ризикувати, пробувати знову і знову. При застосуванні діяльного підходу у центрі процесу має перебувати сама дитина. Учні в навчальному процесі мають бути глибоко вмотивованими, ментально включеними, почуватися комфортно й радісно, при цьому беручи на себе відповідальність. Тоді діти охоче ініціюють власну діяльність, розвивають свою ідею і саме в такий спосіб навчаються [1].

Діяльний підхід – більше, ніж гра. Це успішна методика, що дозволяє учням залишатися дітьми, але при цьому навчатися, розвивати навички та вміння. Навчання через гру не лише допомагає вчитися самому, на власному досвіді. Такий підхід дозволяє учням швидше адаптуватися до шкільного життя. Це допомагає налагодити комунікацію в колективі та розвинути навички командної роботи вже у наймолодших школярів [6].

Шляхи реалізації діяльного підходу [4]:

- Проблемне навчання. Це метод навчання, який ґрунтується на використанні проблемних ситуацій як основного засобу активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхніх творчих здібностей.
- Розвивальне навчання. Це педагогічна система, спрямована на всебічний розвиток особистості учнів, їх інтелектуальних, творчих та інших здібностей.
- Особистісно-орієнтоване навчання. Це процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії учнів і вчителя, метою якого є засвоєння предметних знань, вироблення відповідних умінь і навичок як засобу саморозвитку особистості, її становлення як суб'єкта освітньої діяльності.
- Інтерактивні технології. Це спосіб пізнання, заснований на діалогових формах взаємодії учасників освітнього процесу; навчання, занурене в

спілкування, в ході якого в учнів формуються навички спільної діяльності, метод, при якому всі навчають кожного і кожен навчає всіх.

- Метод проєктів. Освітня технологія, яка передбачає динамічний підхід до організації навчального процесу, при якому учні отримують глибші знання через активне дослідження викликів і проблем реального світу.
- Технологія 5 Е. Педагогічна технологія, що реалізує діяльнісний підхід до навчання.

Отже, діяльнісний підхід є ефективним засобом формування ключових компетентностей здобувачів освіти, оскільки він сприяє розвитку пізнавальних інтересів і мотивації до навчання. Учні, які беруть активну участь в освітньому процесі, краще розуміють і запам'ятовують матеріал, а також відчують задоволення від навчання; формує вміння самостійно мислити, аналізувати, розв'язувати ситуації. Діяльнісний підхід передбачає, що учні самостійно шукають інформацію, формують гіпотези, проводять дослідження та експерименти. Це допомагає їм розвинути критичне мислення, логіку та творчі здібності; сприяє розвитку комунікативних навичок. У процесі спільної діяльності учні вчаться працювати в команді, спілкуватися один з одним, обговорювати та аргументувати свої думки; формує вміння співпрацювати та взаємодіяти з іншими людьми, вміння слухати, розуміти інших людей, поважати їхні думки та почуття.

Підсумовуючи, варто зазначити, що впровадження діяльнісного підходу в початковій школі обумовлено нормативно-правовою базою, психологічними та віковими особливостями молодших школярів. Такий підхід до навчання сприяє організації навчальної діяльності з позиції конкретного учня на засадах рівноправного партнерства та емпатії, активного діалогу, визнання унікальності періоду дитинства.

Список використаних джерел:

1. Більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/85081/> (дата звернення: 11.02.2025).

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 11.02.2025).
3. Діяльнісний підхід у школі. URL: https://cms.learningthroughplay.com/media/dx1copjh/ltp-at-school_ukranian_version.pdf (дата звернення: 13.02.2025).
4. Діяльнісний підхід в освіті. URL: <https://formula.education/wp-content/uploads/2024/08/prezentacziya-diyalnisnyj-pidhid-v-osviti-.pdf>.
5. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 11.02.2025).
6. Надвірняк А. Діяльнісний підхід як засіб формування ключових компетентностей здобувачів освіти на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/diyalnisniy-pidhid-yak-zasib-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-zdobuvachiv-osviti-na-urokah-angliysko-movi-394740.html>. (дата звернення: 11.02.2025).

Кульчицька Л. М., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 3
Ніжинської міської ради Чернігівської області

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний світ вимагає виховання активної, творчої особистості, яка здатна адаптуватися до стрімких змін, генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення та вчитися впродовж усього життя. Педагогічною технологією, яка дає змогу вирішити ці завдання, є діяльнісний підхід, який пов'язує проблемні та проектні, дослідницькі, експериментальні й пошукові методики у цілісну педагогічну систему, яка дає змогу розвинути особистість учня на основі засвоєння ним не лише знань, умінь і навичок, а насамперед узагальнених способів навчальних дій шляхом цілеспрямованої, науково

обґрунтованої організації власної освітньої діяльності. Тобто, у процесі використання форм, прийомів та методів реалізації освітнього процесу народжується не робот, який чітко виконує певні види дій і операцій, а особистість, яка обирає, оцінює, критично мислить, діє всупереч поширеним стереотипам, набуває через власний досвід м'які, гнучкі навички, програмує і конструює різні види діяльності, що задовольняють потреби в її саморозвитку та самореалізації.

Діяльнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти і командної роботи; успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію [2, с. 1]. Із діяльнісним підходом найближче пов'язана категорія діяльності (активності суб'єкта), що виражається в доцільній зміні навколишнього світу, а також у перетворенні людиною самої себе. Тлумачення діяльності дозволяє поняття «діяльнісний підхід» розглядати за трьома збалансованими напрямками: 1) діяльнісний характер підходу (активний, самостійний, перетворювальний) – процес навчання є завжди навчанням предметно практичних та розумових дій; 2) розвиваюча спрямованість підходу – особистісний розвиток учня, який характеризує становлення особистості, її «саморозвиток» у процесі діяльності в предметному світі, при цьому не просто індивідуальної, а спільної, колективної діяльності; 3) особливості реалізації (організація й управління) діяльнісного підходу у навчанні – цілеспрямованість, мотиваційна обумовленість, самостійна або керована вчителем взаємодія учня з навколишньою дійсністю, коли відбувається розв'язання суперечностей між репродуктивним і творчим пізнанням, раніше засвоєною інформацією і її новою порцією тощо [2, с. 1]. У педагогіці діяльнісний підхід означає організацію та управління цілеспрямованою освітньою діяльністю учня в загальному контексті його життєдіяльності – спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання та виховання, особистісного досвіду в інтересах становлення здобувача освіти. Державний стандарт початкової освіти

передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано предметній основі у другому циклі (3-4 класи) [1]. Державний стандарт початкової освіти, реалізація Концепції Нова українська школа вимагають від педагогів переорієнтації освітнього процесу від пояснювально-ілюстративного до самостійного продуктивного, не лише на теоретичному, а й на практичному рівні. Вивчаючи різні навчальні предмети, інтегровані курси, учні набувають нових знань з різних галузей, через те дуже важливо щоб знання були усвідомленими і відбувалося навчання, а не його ілюзія. Саме тому діяльнісний підхід – це відповідь на питання як навчати для кожного педагога. Незважаючи на відмінності, підходи до формування поняття мають спільне: перші уявлення про поняття формуються на основі конкретно-чуттєвого сприйняття. Дані конкретно-чуттєвого сприйняття аналізуються, при цьому в предметах і явищах, що досліджуються, виділяються суттєві ознаки, відкидаються несуттєві. Так поступово відбувається абстрагування. Цей процес іноді завершується формальним (словесним) визначенням поняття, яке синтезує у собі його суттєві ознаки; відбувається перехід від наочно-дієвого сприйняття до абстрактного мислення. Таким чином, оволодіння поняттям будь-якої величини пов'язано з активною розумовою діяльністю учнів, виконанням таких розумових операцій, як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування і узагальнення. Знання основних способів формування понять є необхідною умовою для успішної роботи вчителя по формуванню в процесі навчання системи наукових понять [5, с. 6-7]. Часто перешкодою до результативного, компетентісно орієнтованого навчання є відмінності в інформованості учнів у різних галузях знань, життєвих обставинах тощо. Тому дослідники вказують на важливість ситуацій аперцепції або звернення до життєвого досвіду учнів. Правильне відображення взаємозв'язку між двома або більше об'єктами як єдиного цілого, що дає можливість послідовно підводити учнів до розуміння досить складних зв'язків і взаємин між собою і навколишнім світом (наприклад, скласти павутинку залежностей або взаємин: я піклуюсь...; про мене піклуються...; я

допомагаю...; мені допомагають...; встановити зв'язок між професією і її значенням для інших людей [3, с. 2]. Інтегровані методики викладання діяльнісного підходу це: активне навчання, кооперативне навчання, емпіричне навчання, навчання через відкриття, навчання на основі запитів дітей, проблемне навчання, проєктне навчання та інтерактивне навчання. Тут використовується практична, реальна, пов'язана з життям діяльність, а вчителі виконують швидше роль фасилітатора, ніж керівника. Характерною особливістю діяльнісного підходу є те, що він передбачає змістовні завдання, активну участь, спільну роботу учнів і допомогу один одному. Ефективні групи можуть включати учасників із різними або однаковими здібностями, різного або однакового віку залежно від вимог завдання або освітнього середовища. Учні у групах можуть індивідуально працювати над завданнями, які сприяють досягненню спільної цілі або разом над спільними завданнями. Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами освітнього процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють здійснювати. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, використання рольових ігор. Усі інтерактивні технології поділяються на чотири групи: фронтальні технології, технології колективно-групового навчання, ситуативного навчання та навчання у дискусії. Серед інтерактивних методів широко використовуються такі як: мозкова атака, кубування, асоціативний куш, мікрофон, коло ідей, робота в малих групах, «займи позицію», метод «Прес», акваріум, подорож, рольові ігри тощо [4, с. 1]. Поєднання індивідуальної роботи з парною та груповою, колективною формами роботи, що ґрунтуються на партнерській взаємодії, формують критичне мислення, ініціативу, творчість, креативність, розвиватимуть уміння міркувати, аналізувати, порівнювати, обґрунтовувати, обговорювати, ставити запитання й шукати відповіді на них, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, рефлексувати,

робити висновки, вирішувати життєві ситуації. Дуже важливо, щоб освітній процес для дітей був цікавим і значущим. Для цього педагогу потрібно глибоко усвідомлювати ключові принципи діяльнісного підходу, які полягають в тому, що учні отримують знання не в готовому вигляді, а шляхом пошуку, дослідження, активного включення, експерименту, виконання проєктів, спілкування і взаємодії, комунікації, пропонування власних креативних ідей і бачення, вміння аргументувати думку. Засвоєння знань відбувається постійно – під час пошуку й аналізу інформації, планування діяльності, аналізу результатів, формулювання висновків та окремих знаннєвих діяльностей: мінілекцій, обговорень, роботи з різною інформацією, взаємоосвіти тощо. Виконання досліджень можливе як у навчальний час, так і після уроків. Також під час освітнього процесу нам, педагогам, необхідно приділяти більшу увагу організації роботи в групі: встановленню правил поведінки, важливості чути одногрупників, умінню шукати компроміси, планувати й розподіляти обов'язки, рефлексувати щодо ефективної роботи в групі. Представлення результатів досліджень повинно відбуватися максимально різноманітними способами: через створення електронних чи реальних інфографік, плакатів, брошур, аплікацій, лепбуків, ментальних карт, мультимедійних презентацій, слайдшоу, відеороликів, скрайбінгів, під час навчальних конференцій тощо. Для збагачення та урізноманітнення форм і методів діяльнісного навчання доцільно використовувати підручники (електронні), навчальні, навчально-методичні комплекти, які створені та видані відповідно до модельної навчальної програми, електронні освітні ресурси, фото-, відеоресурси та лайфхаки. Отже, діяльнісний підхід забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 року № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.02.25)

2. Дописувачі Вікіпедії. Діяльнісний підхід [Інтернет]. Українська Вікіпедія; 19 травня 2021, 18:00 UTC [цитовано 11 травня 2022]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4#:~:text (дата звернення: 13.02.25)
3. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1-4. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722352/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%BE1.pdf> (дата звернення: 13.02.25)
4. Дописувачі Вікіпедії. Інтерактивне навчання [Інтернет]. Українська Вікіпедія; 17 квітня 2022, 09:20 UTC [цитовано 18 травня 2022]. Доступно із: <https://cutt.ly/IHRrcOt> (дата звернення: 13.02.25)
5. Листопад Н. П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу : методичні рекомендації [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2020. 72 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/vyvchennya-velychyn-na-urokakh-matematyky-v_pochatkoviy-shkoli.pdf (дата звернення: 13.02.25)

Лавреха Н. О., учителька початкових класів вищої категорії, старша учителька Ніжинської гімназії № 2 Ніжинської міської ради Чернігівської області

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У законі України «Про освіту» розробленому на основі Концепції «Нова українська школа» на період до 2029 р., проголошено курс на впровадження компетентнісного підходу до освіти. Компетентнісна освіта – особистісно-діяльнісна. У ній зміщується акцент на здатність особи до практичних дій в певному контексті. Звичайний результат навчання «знаю що...» змінюється у

напрямі «знаю як...» [2, с. 1]. Компетентнісний підхід – це підхід, за якого формуються ключові компетентності здобувача освіти як особистісно набутий досвід. У такому випадку компетентність – це усвідомлене особистісне знання, усвідомлена цінність власної пізнавальної діяльності та відповідальності за її результат.

Компетентісне навчання передбачає реалізацію діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходу в освіті. Діяльнісний підхід до навчання є наймовірно цікавим та ефективним інструментом для організації освітнього процесу, який реалізує принцип зв'язку навчання з життям та формує активну й ініціативну позицію учнів [1, с. 2]. Сучасна школа ставить дитину в центр освітнього процесу. Вона – дослідник, практик, учень не просто отримує знання, а відкриває їх через власний досвід. Дитина має не просто слухати про щось, а й «відчути» це на практиці, спробувати, порівняти, дослідити, зробити власний висновок. Саме такі знання стають особистими, значущими. Діяльнісний підхід сприяє розвитку потенціалу кожної дитини, допомагає їй розкрити свої таланти та здібності.

Реалізація діяльнісного підходу - це творчий процес, який потребує від учителя гнучкості, креативності та любові до дітей. Важливо будувати стосунки з дітьми на засадах партнерства, довіри та взаємоповаги. Учитель – не той, хто «транслює» знання, а той, хто допомагає дитині їх «відкрити». Діяльнісний підхід – це переосмислення та зміна підходів педагогів від схеми «пояснив, закріпив, перевірів» до відкритого завдання – проблемного запитання – роботи в команді – особистого пошуку – обґрунтування власної думки – радості від процесу навчання і відповідальності за те, що я можу, хочу, буду, знаю і вмію [3, с. 38]. Головне - пам'ятати, що навчання має бути цікавим та захоплюючим для кожної дитини, допомагати їй розкрити свій потенціал та підготуватися до успішного життя. Діяльнісний підхід сприяє розвитку самостійності, адже дитина вчиться ставити цілі, планувати свою роботу, оцінювати результати. Знання, отримані в процесі діяльності, краще запам'ятовуються та легше застосовуються на практиці. Навчання набуває сенсу, адже діти бачать зв'язок

між отриманими знаннями та реальним життям. Важливо будувати стосунки з дітьми на засадах партнерства, довіри та взаємоповаги.

Освітнє середовище класу також сприяє реалізації діяльнісного підходу. Звичайний клас перетворюється на міні-лабораторію, дослідницький центр, де учні можуть експериментувати, спостерігати, робити відкриття. Стіни, підлога, підвіконня стають майданчиками для навчання. Діти люблять діяти, досліджувати, творити власними руками, тому вчитель має підібрати такі форми роботи, запитання, проблемні ситуації, які спонукатимуть школярів до активного пізнання, аналізу, бажання самостійно шукати відповіді, помилятися і знову шукати.

Ефективність діяльнісного підходу підсилюється через організацію групової роботи в класі. Під час обговорення в групах, парах, презентації результатів роботи розвиваються комунікативні навички, вміння співпрацювати в команді та знаходити спільну мову з іншими людьми, домовлятися, обґрунтовувати свою думку, формуються навички емпатії. Групова робота корисна для формування навички дискутувати.

Діяльнісний підхід дає можливість організувати активну творчу діяльність молодшого школяра через гру, проекти, дослідницьку діяльність, кейс-технології та інтеграцію, проблемне вивчення матеріалу та навчання на основі запитів. Ефективним інструментом діяльнісного підходу є ігри з цеглинками LEGO. Вони урізноманітнюють та активізують навчально-пізнавальну діяльність на уроці, розвивають моторику, увагу, уяву, фантазію, креативне мислення, дозволяють поєднати навчання із задоволенням.

Діяльнісний підхід на ранкових зустрічах – це справжній калейдоскоп можливостей для розвитку дитини як особистості. Замість традиційного «Доброго ранку!», ми активно включаємо дітей в спілкування, обмін думками, ідеями, долучаємо до спільної творчої діяльності, динамічних руханок. «Ранковий детектив» пробудить цікавість до теми, що буде вивчатися, «віночок компліментів» створить позитивну атмосферу у класі, гра-енергізатор

збадьорить і додасть сил, телемарафон «Новини дня» сприятиме збагаченню словникового запасу та розвиватиме вміння слухати співрозмовника.

Проектна діяльність – це не просто «зробив і забув», а глибоке занурення в тему, яка цікава для дитині, пошук та критична оцінка інформації з різних джерел, це оригінальний «кінцевий продукт» (плакат, комікс, реклама, лепбук, міні-книжечка і т.д.) та продумана аргументована презентація своєї роботи.

Дослідницька діяльність передбачає уміння формулювати проблеми, які потребують дослідження, висувати гіпотези на основі власних спостережень, ретельно планувати та проводити експерименти, аналізувати отримані результати та робити висновки, ділитися своїми знаннями з іншими.

Проблемне навчання у рамках діяльнісного підходу – це не тільки «вирішення задач». Педагог вчить дітей бачити проблеми в повсякденному житті, шукати різні варіанти вирішення проблеми, аналізувати їх, обирати оптимальний варіант. Навчання на помилках – це не тільки «аналіз невдачі»: Вчимо дітей сприймати помилки як можливість для навчання та зростання, не боятися помилятися та йти далі.

Сучасні діти – це покоління, яке живе в світі інформаційних технологій, постійних змін та викликів. Їм недостатньо просто «зазубрити» факти, вони мають навчитися мислити критично, аналізувати, знаходити рішення, співпрацювати. Саме діяльнісний підхід допомагає нам сформулювати такі навички. Компетентнісне навчання є вимогою часу, необхідністю, продиктованою запитом сучасного світу. Воно допомагає людині стати успішною, щасливою та реалізованою особистістю.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. Початкова школа. 2010. № 9. С. 1–4.
2. Савченко О. Я. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. Рідна школа. 2014. № 4–5. С. 12–16.

3. Хвостенко О. Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення. *Дидакал : часопис : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Європейський вектор розвитку вищої освіти України»*, 14–15 листоп. 2023 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. № 24. С. 37-40.

Леськова Н. В., вчителька початкових класів вищої категорії Золотівського ліцею № 16 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської області, старший вчитель, учасниця хабу «Цифровий простір педагога» та коворкінгу «Мисли&ти» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ»

ВІД ПРОГАЛИН ДО УСПІХУ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні виклики у сфері освіти стали особливо помітними в умовах пандемії, вимушеної перерви в навчанні в умовах воєнного стану, неможливість навчання у форматі офлайн, технічні обмеження для навчання онлайн та переходу на дистанційне навчання з новими викликами: відсутність електроенергії та інтернету. Початкова школа, як базовий рівень формування знань і навичок, зазнає значних змін у методах навчання, що може призводити до втрати частини навчального матеріалу. Освітні втрати можуть проявлятися як через недостатню взаємодію учнів із навчальним контентом, так і через труднощі з адаптацією вчителів до нових форматів роботи. Цифрові застосунки мають потенціал зменшити ці втрати шляхом підвищення персоналізації, інтерактивності та безперервності навчального процесу.

Основні причини освітніх втрат:

- *Ментальне здоров'я та психосоціальне благополуччя*
Війна та повітряні тривоги суттєво впливають на психіку дітей.
- *Зниження мотивації*

Відсутність живої взаємодії та соціальної підтримки може знижувати мотивацію учнів, що негативно впливає на їхню здатність концентруватися та засвоювати інформацію.

- *Технічні та організаційні проблеми*

Нерівномірний доступ до інтернету, недостатнє технічне забезпечення як учнів, так і вчителів, а також низький рівень цифрової компетентності педагогів створюють додаткові бар'єри для ефективного навчання.

Цифрові технології відкривають можливості для більш адаптивного та інтерактивного навчання, що дозволяє мінімізувати прогалини в знаннях. Використання цифрових застосунків в освітньому процесі відіграє важливу роль:

1. *Персоналізація навчання*

- Індивідуальні траєкторії: цифрові платформи дозволяють створювати персоналізовані плани навчання, які враховують рівень знань кожного учня та їхній темп засвоєння матеріалу.
- Адаптивні завдання: системи аналізують успішність учнів і надають завдання, які відповідають їхнім потребам, що дозволяє зменшити прогалини в знаннях.

2. *Залучення та мотивація*

- Інтерактивність: використання інтерактивних завдань, відеоуроків, анімацій та ігор стимулює увагу та цікавість учнів до навчання.
- Гейміфікація: введення елементів змагання, нагородження балами або медалями допомагає підвищити мотивацію і зробити освітній процес захоплюючим. Такі інструменти, як Kahoot!, Quizizz, Baamboozle, Quizlet застосовують елементи ігор (бали, рейтинги, нагороди).

3. *Моніторинг та зворотний зв'язок*

- Аналітичні інструменти: цифрові застосунки дозволяють вчителям оперативно відстежувати успішність кожного учня, виявляти слабкі місця та коригувати навчальний процес.

- Персоналізований зворотній зв'язок: учні отримують конкретні рекомендації щодо покращення результатів, що сприяє швидшому засвоєнню матеріалу.

4. Доступність та гнучкість

- Безперервність навчання: цифрові ресурси доступні в будь-який час і з будь-якого місця, що особливо важливо при дистанційному навчанні або в позаурочний час.
- Різноманітність форматів: учні можуть використовувати різні формати навчальних матеріалів — текст, відео, аудіо, інтерактивні вправи — що дозволяє задовольнити різні стилі сприйняття інформації.

5. Підвищення цифрової грамотності

- Розвиток навичок: використання цифрових застосунків стимулює учнів освоювати сучасні технології, що є важливим аспектом у підготовці до майбутньої професійної діяльності.

Використання цифрових застосунків сприяє розвитку технічних навичок як в учнів, так і у вчителів. Це важливо для успішної інтеграції технологій у навчальний процес і підготовки до майбутнього, де цифрова грамотність стає невід'ємним компонентом.

Подолання освітніх втрат у початковій школі за допомогою цифрових застосунків має великий потенціал. Персоналізація навчання, інтерактивність, використання гейміфікації та постійний зворотний зв'язок сприяють підвищенню якості засвоєння матеріалу. Проте для успішного впровадження необхідно подолати ряд викликів, пов'язаних із підготовкою педагогів, технічним забезпеченням та врахуванням психолого-педагогічних аспектів. Спільні зусилля шкільних адміністрацій, викладачів та державних структур можуть забезпечити створення умов для ефективного використання цифрових технологій та зменшення освітніх втрат.

Створення комплексних систем, що об'єднують інструменти для навчання, оцінювання та зворотного зв'язку, сприятиме більш гармонійному освітньому процесу. Маємо позитивний вплив використання цифрових застосунків на

успішність учнів, розвиток критичного мислення та формування навичок 21-го століття.

Отже, цифрові застосунки створюють нові можливості для підвищення ефективності навчання в початковій школі. Вони не лише сприяють персоналізації та інтерактивності навчального процесу, але й забезпечують безперервний доступ до навчальних ресурсів, допомагають оперативно відстежувати успішність учнів та надавати зворотний зв'язок. В результаті, використання цифрових технологій дозволяє значно зменшити освітні втрати, підвищити мотивацію та забезпечити гармонійний розвиток учнів у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Діагностика та механізми подолання освітніх втрат у навчанні молодших школярів. URL:
https://drive.google.com/file/d/1QH3C3vD_b0vwOOhlycKjH9SnOSQMt8whe/view
(дата звернення 22.02.25)
2. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. URL:
<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/07/31/Unicef.Immmediate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf> (дата звернення 22.02.25)
3. Шляхи подолання освітніх втрат у початковій школі: навчально-методичний посібник / за заг. ред. В.В. Кондратової. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 164 с.

Литвинюк О. І., завідувачка, старший науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії контрастивної лінгвістики та методики викладання іноземних мов Видавництва «Навчальна книга»

ІЄРАРХІЯ ПРИНЦИПІВ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ АНГЛОМОВНОГО ЧИТАННЯ

Інтеграція української системи освіти до світової потребує, поряд з іншим, гармонізації принципів і вимірювання результатів навчання, зокрема, за PISA в частині читацької компетентності та володіння англійською [1; 2]. Навичка англомовного читання передбачає опанування техніки читання (встановлення графемно-звукових кореляцій з ідентифікацією значення мовної одиниці), а також розуміння тексту, яке є досвідом читацької діяльності учнів, що «охоплює володіння ними на практичному рівні системою початкових (...) знань; компетентнісно-орієнтованими (...) уміннями, навичками у комунікативно-мовленнєвій, інформаційній сферах, (...) рефлексивним досвідом, який формується під час взаємодії учня з текстами різних видів» [3, с. 88], Майже одночасне в нашій початковій школі навчання техніки читання рідною та іноземною мовами потребує упорядкування дидактичних принципів для обох. Для англійської це питання мало розроблене для діяльнісного підходу попри цінний доробок ряду авторів з методики її викладання (О. Б. Бігич, Л. В. Біркун, С. С. Вдовенко, О. І. Вишневський, З. Воронка, А. Ф. Гергель, О. О. Коломінова, Р. Ю. Мартинова, В. М. Плахотник, Т. К. Полонська, С. В. Роман, Т. Л. Сірик, Н. К. Скляренко, М. Е. Сухолуцька та інші). Така нестача полягає в певній еkleктичності добору принципів навчання. Мета нашої розвідки – виявлення відповідності або невідповідності критеріям діяльнісного підходу системи принципів щодо навчання техніки англомовного читання. Для її досягнення вирішимо такі завдання: 1) уточнимо кореляцію між міжнародними принципами освіти, іншомовної освіти та вітчизняними; 2) співвіднесемо їх з дидактичними принципами першої ланки української освіти в частині навчання техніки англомовного читання; та 3) оцінимо ступінь узгодження принципів в аспекті компетентнісно-орієнтованого навчання за діяльнісним підходом.

Традиційний для вітчизняної системи освіти навчально-виховний процес має створене поколіннями педагогів міцне теоретично-практичне підґрунтя. На захід від Карпат освіта донедавна обмежувалася навчальним процесом. Цю розбіжність помітно при аналізі основних принципів, визначених спеціальною комісією ЮНЕСКО для розвитку освіти в світі в XXI столітті задля заміни її мети

з набуття знань на цілісну: 1) навчатися, щоб знати (learning to know – щоб поєднувати широкі загальні знання з вузькою спеціалізацією, а також щоб навчитися учитися), 2) навчатися, щоб робити (learning to do – щоб виконувати професійні обов'язки, вміти працювати в команді, перелаштовуватися залежно від різноманітних соціальних, робочих, формальних і неформальних ситуацій), 3) вчитися, щоб жити разом (learning to live together – розвивати розуміння інших та взаємозалежності при виконанні спільної роботи, уміння лагодити конфлікти у дусі поваги до плюралізму, взаєморозуміння, злагоди), 4) вчитися бути [собою] (learning to be – розвиватися як особистість, діяти самостійно, розсудливо, відповідально, враховувати свої особливості пам'яті, розсудливості, почуття прекрасного, фізичних здібностей та комунікативних навичок) [4].

Визначені статтею шостою Закону України «Про освіту» засади освіти деталізують ці чотири принципи ЮНЕСКО та містять загальнодидактичні принципи науковості, доступності, наочності, свідомості, міцності навчання, систематичності та послідовності, а також окреслюють межі використання основних принципів навчання за діяльнісним підходом: 1) здобуття учнем знань у самостійній навчально-пошуковій діяльності, а не отримання їх в готовому вигляді; 2) наступність, поетапність навчання відповідно до вікових і психологічних особливостей розвитку; 3) формування цілісної картини світу у дитини та усвідомлення нею свого місця в ньому; 4) можливості максимального освоєння програми; 5) психологічного комфорту; 5) розвитку варіативності мислення учнів, здатності приймати прийнятні рішення в ситуаціях вибору; 7) розвиток креативності учнів. Принципи діялісного підходу реалізуються через його методи, орієнтовані не на пасивне сприйняття та відтворення, а на активну навчально-пізнавальну діяльність різних видів, розвиток мотивації, цілепокладання, планування, оцінки та зміни своїх дій індивідуально і в групі.

Отже, на рівнях інтернаціональному та національному принципи освіти в цілому узгоджуються із загальнодидактичними принципами та принципами діялісного підходу. На рівні школи ситуація небезспірна в частині навчання техніки читання іноземною мовою, тобто – в 1-2-му класах, а саме.

У пояснювальній записці чинної Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, зазначені принципи дитиноцентрованості і природовідповідності; узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання; науковості, доступності і практичної спрямованості змісту; наступності і перспективності навчання; взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей; логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси; творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання; адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей. У програмі, розробленій під керівництвом Р. Д. Шияна, принципи не виділено, однак з контексту вбачається, що вони тотожні. Такі принципи є надійною базою для навчання за діяльнісним підходом, але чужорідною вставкою в обох програмах є перенесення до них з Загальноєвропейських рекомендацій для мовної освіти рівня pre-A1 способу навчання техніки читання в 1-2-х класах – шляхом зорового сприймання одночасно цілого слова і малюнкового зображення предмету, яке це слово позначає (букви не вивчають).

Для дітей, які рідною мовою вчать читати закодовані кириличним алфавітом тексти, психологічною основою розпізнавання записаних латиницею слів є автоматизація розпізнавання певного набору пар «стимул – реакція». При цьому стимул асоціюється з певним зображенням, яке в силу вікових особливостей маленькі візуали сприймають першим, бо в парі «слово – предмет» останній є сильнішим подразником для дітей 6-8 років, адже у них образне мислення переважає, візуальна інформація сприймається значно швидше і краще. В методиці навчання англійської мови такий шлях має назву методу цілих слів, від якого у зв'язку з його низькою ефективністю відмовилися значна кількість шкіл в США, Великій Британії та інших англійськомовних країнах (критичних публікацій десятки). Для учнів європейських країн, рідною мовою яких є французька або одна з германських, такий метод опанування англійського читання неважкий, адже лексика англійської переважно

складається з загальногерманських коренів зі значним шаром запозичень з середньовічної французької. Тому маленький француз, німець, норвежець близько половини виучуваних англійських слів сприймає як перекручені свої, бо в нього є відповідні звукові та зорові опори-асоціації, а маленький українець має прототипом лише картинку предмету, яку й запам'ятовує швидше, ніж вміщене коло неї слово. Психологічною основою тут є біхевіористська: стимул – реакція – підкріплення. Діяльнісний же підхід спирається на когнітивну психологічну базу, тобто – принципово інакшу.

Таким чином, з усіх складових програми наш школяр навчається за діяльнісним підходом, а з техніки читання англійською мовою – за репродуктивним «зоровим сприйманням» та, відповідно, на інших принципах. Таке розщеплення, з одного боку, знайомить учня з альтернативним способом навчання, а з іншого знижує мотивацію до отримання нового знання шляхом пізнавально-пошукової діяльності, адже учневі достатньо впізнати та назвати предмет на малюнку, а назва сама співпадає зі значенням поруч надрукованого.

Результати навчання – менші за програмою Р. Д. Шияна (у межах семи тематичних груп лексики, яка пред'являється за комунікативними ситуаціями, учень має зорovo розпізнавати знайомі слова, що супроводжуються малюнками; сприймати короткі, прості інструкції у знайомому контексті; здогадуватися про значення слів, якщо вони супроводжуються малюнком або символом) та більші за програмою О.Я.Савченко (додаються вимоги вміння читати кореспонденцію, розпізнавати в текстах інформацію про день, час та місце події тощо). Але на практиці не всі діти при 2-3 тижневих годинах можуть їх досягнути. Наслідок – зникнення мотивації. З дидактичної точки зору тут постає питання, чи є зорове сприймання опануванням саме читання, адже не навчають ані техніці читання, ані розумінню значення прочитаного слова – фактично дитину тренують в оперуванні аналоговими зображеннями предметів, до яких прикріплене знакове, яке саме по собі, без малюнка чи фото, не використовують.

З викладеного вище можемо зробити висновок, що система принципів освіти та дидактичних ієрархічна, добре узгоджена на вищих рівнях, але на

низовому гармонія порушена включенням (очевидно, вимушеним, адже в усіх інших своїх складових обидві програми гармонійні) психологічно чужої для діяльнісного підходу вставки – зорового сприймання замість навчання техніки читання. Така еkleктичність перевантажує учнів, знижує мотивацію опанування англійської мови, низько результативна, занадто екстенсивна за ресурсовитратами, а тому потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. PISA 2022 Results. Learning During – and From – Disruption. Volume II. OECD, 2023. 456 p.
2. PISA 2022 The State of Learning and Equity in Education. Volume I. OECD, 2023. 488 p.
3. Мартиненко В. О. Моделі уроків формування досвіду читацької діяльності учнів 2-4 класів / Савченко О. Я., Бібік Н. М., Мартиненко В. О. та ін.; Організаційні форми навчання у початковій школі : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2017. С. 88-106.
4. Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century – Paris : UNESCO Publishing, 1996. 46 p.

Лосєва Н. М., докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Початкова освіта для людини має ключове значення, оскільки на цьому етапі закладаються основи розвитку її здібностей та й починається побудова академічної кар'єри. В умовах сьогодення, не жаль, якість навчального процесу є кризовою і на це суттєво вплинули пандемія та війна. Освітяни добре розуміють, що вкрай необхідними є системні дії, спрямовані на подолання наявних проблем у формуванні базових чи фундаментальних компетентностей учнів, бо під загрозою може бути майбутнє наступних поколінь.

Фундаментальні компетентності розуміються як сукупність навичок, знань та установок, які необхідні всім людям для особистого розвитку та інтеграції в суспільство. Вони також є ключовими, бо дозволяють продовжувати навчання протягом життя і досягати більш просунутих планів. Визначення фундаментальних компетентностей залежить від різних країн та їх освітніх систем. Наприклад, країни європейського союзу визначають наступні вісім: мовна комунікація; математична компетентність; знання фізичного світу; соціальна та громадянська компетентність; культурна та мистецька; уміння навчатися; знання цифрових технологій; а також автономія та особиста ініціатива. У країнах Європи існують певні заходи, що дозволяють їм спрямувати зусилля на подолання кризи. Рамкова програма RAPID (розроблена ЮНЕСКО та Світовим банком) узагальнює перелік заходів, які країни можуть розглянути та адаптувати до місцевого контексту. Заходи включають: 1. Охоплення навчанням всіх дітей у школі (важливо контролювати зарахування, відвідуваність та успішність учнів; розуміти, чому деякі діти не повернулися до школи, і допомогти їм повернутися та залишитися у школі). 2. Періодичне оцінювання рівня навчання, яке формує освітню політику, дозволяє приймати обґрунтовані рішення про підходи до навчання, методи оцінювання успішності та покращення результатів. Форми оцінювання повинні не тільки фіксувати знання та навички учнів, але й допомагати їм краще усвідомлювати, як і для чого вони навчаються. Це включає просування культури оцінювання, яка є регулярною та інклюзивною з акцентом на задоволення індивідуальних потреб учнів та використання таких технологій, як цифрові та гібридні оцінки. 3. Пріоритет навчання ключових компетентностей. Зусилля надаються базовим навичкам грамотності та розрахункам, а також знанням, які необхідні учням для просування з усіх предметів та набуття більш просунутих навичок у майбутньому. 4. Підвищення ефективності викладання. Шкільні системи повинні впроваджувати стратегії, які зроблять освіту більш ефективною, актуальною та релевантною, а також гарантувати, що педагогічні програми навчання орієнтовані на поточний рівень учнів, індивідуальні програми самостійного навчання, тьюторство і корекцію.

Учені європейських країн вказують, що увагу треба приділити здоров'ю та психосоціальному благополуччю дітей. Пандемія завдала шкоди психічному здоров'ю та психосоціальному благополуччю як учнів, так і викладачів, посиливши ризики для тих, хто перебуває у маргіналізованому становищі. Отже, вкрай важливо забезпечити безпеку шкіл, здоров'я дітей, їх захист від насильства і доступ до основних послуг, таких як харчування, консультування, вода, санітарія та гігієна. Сприяння благополуччю дітей має велику внутрішню цінність, а також сприяє навчанню: діти навчаються найкраще, коли відчувають радість та почуття приналежності до школи [1]. Також педагоги дослідили, що індивідуальне навчання ефективно впливає на динаміку навчання учнів, які зазнають утруднень, але ж наймати вчителів для всіх учнів, які мають проблеми, це дорого і може суттєво збільшити бюджет шкільної системи. Проте виявити потенційні можливості успішного навчання дитини, її рівень креативного потенціалу доволі легко зробити за допомогою стандартизованих, призначених для цієї процедури, тестів. Передбачення здібностей учнів в процесі навчання може суттєво допомогти вчителю в організації навчального процесу та розробці дидактичних матеріалів до уроків. Зауважимо, що подібні ідеї проголошували й українські вчені, розробляючи для наших школярів тести логіко-математичної компетентності [2]. Співпадають думки європейських та українських учених й щодо необхідності якісної освіти самих вчителів, гарної підготовки майбутніх педагогів в університеті, проходження практик, співпраці з колегами у шкільному колективі, націленому на високі результати, вчасної перепідготовки чи підвищення кваліфікації тощо [3]. Наприклад, в Європі у державних школах навчається багато дітей з країн третього світу і вчителю доводиться витратити надто багато часу на управління класом і мало часу на викладання. Спільноти вчителів допомагають одна одній, наприклад, розповсюджують готові базові плани уроків, навчально-методичну літературу щодо конкретних розробок уроків з певних тем, проводять щотижневі інтерактивні зустрічі за допомогою інформаційних технологій з метою обговорення різноманітних питань та реальних педагогічних ситуацій. Вчителі розуміють, що в наш час нові

технології відіграють важливу роль у суспільстві і є дуже корисними в освіті. Завдяки цим інноваційним інструментам процес навчання стає більш інтерактивним та захоплюючим і вчителі діляться своїми знаннями та досвідом з колегами. Багато уваги приділяється інноваційним освітнім методикам, які полегшують розуміння та навчання учнів початкової школи. Найбільш відомі: перевернутий або інвертований клас (діти зазвичай вивчають предмети і виконують завдання вдома); кооперативне навчання (об'єднання учнів у невеликі команди); навчання на основі компетенцій (закріплення та набуття нових навичок робиться у вигляді практичних занять); навчання, засноване на роздумах (діти навчаються аналізувати, сперечатися, включати певні речі в контекст, і зрештою думати); гейміфікація (інтеграція динаміки та механіки ігор та відеоігор в освітнє середовище) тощо. Особливо слід сказати про розробку захоплюючих інноваційних навчальних матеріалів в таких галузях, як математика, яка може бути складною для деяких школярів і вони можуть чинити опір при вивченні. Ми впевнені, що підлаштовуючи навчальний матеріал під вік дитини, використовуючи в класі методи релаксації та рекреації [4], вчитель допоможе дітям відчувати достатню готовність до навчання, оскільки вони розвиватимуться у гармонійній атмосфері.

Немає сумніву, що початковій освіті слід приділяти багато уваги та шукати шляхи ефективно покращити її, бо це той період життя дитини, коли мозок ще пластичний, а навчання найбільше впливає на інтелектуальний розвиток і подальше майбутнє людини, отже й нашого суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. <https://profuturo.education/observatorio/enfoques/como-mejorar-la-calidad-de-la-educacion/>_(дата звернення 11.02.2025)
2. Раков С.А., Вашуленко О.П., Горех В.П., Милянник А.І, Пузирьов В.В. Три виміри логіко-математичної компетентності. *Вісник. Тестування і моніторинг в освіті*. 2009. № 12. С. 6-15.

3. Лосева Наталія, Віктор Стрельніков. Розвиток готовності педагогічних працівників до самовдосконалення на основі короткотермінових курсів-тренінгів. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 1 (190). С.49-53.
4. Лосева Н. М., Кодіна Паскуаль Р. Рекреаційна математика у підготовці вчителя початкової школи: досвід факультету освіти університету Барселони. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*, 2022, № 3. С. 93-100.

Люк О. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ОКРЕМІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В умовах соціально-економічного життя сучасного суспільства зростає потреба в самостійних людях, здатних швидко орієнтуватися в новому інформаційному потоці, адаптуватися до ситуацій, що змінюються, творчо підходити до розв'язання проблем, проявляти пошукову активність. Надзвичайно цінними в означеному контексті є інтелектуальні та практичні уміння людини, що забезпечують їй відкриття нових суб'єктивних знань та способів діяльності – дослідницькі уміння, які формуються в ході дослідницької діяльності.

Особливо сприятливі внутрішні передумови щодо формування дослідницького ставлення до світу спостерігаються у дітей молодшого шкільного віку. Це, безумовно, пов'язано з розвитком їхніх пізнавальних потреб та інтересів. Саме вони стають пусковим механізмом для здійснення школярами захопливих досліджень, що дозволяє їм пізнавати нове про навколишній світ. Означене знайшло позитивний відгук у Державному стандарті початкової освіти, який одним із ціннісних орієнтирів сучасної початкової школи визначає радість пізнання, що обумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності [1].

Учені А. В Степанюк., Г. В. Ягенська *дослідницьку діяльність* трактують як «один із способів реалізації особистісно зорієнтованого підходу в освіті, оскільки вона опирається на досвід, осмислене прийняття цілей діяльності, створення умов для розкриття особистісного потенціалу, постійну рефлексійну діяльність здобувачів освіти. Це ієрархічна, педагогічно керована система взаємодії суб'єктів, що спрямована на пізнання живої природи і в результаті якої виникає суб'єктивно нове знання або його нова якість і оволодіння учнями дослідницькими вміннями» [3, с. 753].

Дослідницька діяльність, на думку вчених І. Мороз, П. Мороз, – «вид навчальної діяльності, який ґрунтується на певній самостійності учнів у розв'язанні творчого (дослідницького) завдання із завчасно невідомим рішенням і спрямований на відкриття учнем суб'єктивно нових знань і способів дій» [2, с. 13]. У процесі дослідницької діяльності учні мають усвідомлювати й розуміти як проблему, мету й завдання, так і хід навчального дослідження (розв'язання дослідницького завдання), його результати.

Отже, дослідницька діяльність вирізняється з-поміж інших видів діяльності творчим характером, проведенням власного дослідження. Організація такої діяльності у початковій школі потребує врахування вікових особливостей учнів, використання активних методів навчання та створення сприятливого середовища для пізнання нового.

Молодші школярі відзначаються природною допитливістю, схильністю до експериментування та бажанням відкривати нове. Реалізації означеного найкраще сприятимуть гра, спостереження та практична діяльність.

З огляду на певні вікові особливості дітей молодшого шкільного віку дослідницьку діяльність варто організовувати таким чином:

1. *нетривала концентрація уваги* – дослідницькі завдання повинні бути цікавими та різноманітними;
2. *переважання наочно-образного мислення* – варто використовувати на уроках:
 - *наочні засоби навчання*: об'єкти неживої і живої природи, таблиці, атласи, карти, малюнки, фотографії, плакати, картини, моделі, муляжі, макети тощо;

- *наочні методи навчання*: ілюстрування та демонстрування (сприяють формуванню спостережливості, здатності до аналізу інформації, вміння робити висновки, узагальнення), відеометод (стимулює допитливість, аналіз інформації та пошук відповідей), спостереження (діти вчаться аналізувати навколишній світ, фіксувати зміни та робити висновки);
- *практичні методи навчання*: учнівські досліди (дозволяють учням безпосередньо взаємодіяти з предметами та явищами, сприяють формуванню уявлень та наукових понять), практичні роботи різного змісту та з різними матеріалами (сприяють розвитку дрібної моторики, творчого мислення, просторової уяви, самостійності, уважності та навичок розв'язання проблем); моделювання (сприяє розвитку логічного та творчого мислення, уяви, аналізу і синтезу, вміння розв'язувати проблеми та застосовувати знання на практиці); проектування (сприяє розвитку самостійності та вмінню працювати в групі);

3) *емоційність і схильність до гри* – ефективними є ігрові методи навчання, наприклад, дослідницькі ігри (квести, розв'язання проблемних ситуацій), рольові ігри;

4) *допитливість* – робота з інформаційними джерелами (довідниками, енциклопедіями, цифровими ресурсами).

Ключову роль у створенні мотивації до дослідницької діяльності відіграє вчитель. Він виступає не лише джерелом знань, а й координатором навчальної діяльності учнів. Важливим в цьому контексті є:

- *стимулювання запитань* – учні повинні мати можливість бачити проблеми, самостійно формулювати запитання та шукати відповіді;
- *підтримка ініціативи* – вчитель заохочує самостійність, творчість і активну участь школярів у освітньому процесі, створюючи умови для висловлення та реалізації власних ідей;
- *долучення до активної взаємодії* – співпраця в групах підвищує ефективність навчання.

Дослідницька діяльність у початковій школі є потужним засобом розвитку творчого мислення, самостійності та навичок пізнавальної активності.

Урахування вікових особливостей дітей, використання сучасних методів навчання, активна роль учителя створюють сприятливі умови для формування дослідницької компетентності здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 року № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 12.12.2024).

2. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

3. Степанюк А. В., Ягенська Г. В. Особливості формування дослідницької компетентності здобувачів освіти у процесі вивчення природничих наук: реалії сьогодення. *Вісник науки і освіти. Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»*. 2023. № 12(18). С. 748–760. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)-748-760](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18)-748-760)

Лященко В. М., докторка філософії, доцентка кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

В умовах Нової української школи приділяється велика увага навчанню і вихованню особистості учня з особливими освітніми потребами.

Поняття «навчання» і «виховання» є взаємопов'язаними самостійними поняттями, які постійно взаємодіють в освітньому процесі.

Поняття «виховання» походить від французького слова «chovet» і в перекладі означає – вирощувати. Українська педагогіка трактує це поняття як «оберігати від небезпеки». У фольклорних джерелах у значенні «виховувати» вживається термін «навчати». За допомогою навчання відбувається процес передачі знань, досвіду, здійснюється формування умінь і навичок, які є важливою складовою виховання. І. Герbart – найвидатніший представник німецького освітнього руху, який створив концепцію «виховуючого навчання», вважав освіту невіддільною від виховання, яке спрямоване на підготовку людини до повсякденного життя.

Виховання – це передача досвіду суспільних стосунків і формування духовної сфери особистості.

Опираючись на сучасні концепції виховання, пріоритетними напрямками виховної діяльності учнів початкових класів є виховання в них творчої спрямованості, моральності, формування ціннісних орієнтацій. Це стосується і учнів з особливими освітніми потребами в умовах навчання в інклюзивному класі.

Учні з особливими освітніми потребами – поняття, яке широко охоплює всіх учнів, чий освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми і стосується учнів з порушеннями психофізичного розвитку, в тому числі учнів з інвалідністю, обдарованих учнів, учнів із соціально вразливих груп [4, с. 15].

Особистісно-орієнтована концепція виховання в сучасному закладі освіти вимагає перегляду виховних орієнтирів, які допоможуть учням з особливими освітніми потребами в умовах початкової школи соціалізуватися у сучасному освітньому середовищі, яке швидко змінюється. Гуманістична концепція виховання Нової української школи вимагає перегляду принципів виховання і виховних завдань у роботі з школярами з порушеннями розвитку, які мають особливі освітні потреби.

Міжособистісне спілкування в освітньому закладі повинно будуватися на загальнолюдських цінностях і реалізуватися з дотриманням основних принципів організації виховного процесу.

В умовах інклюзивного класу початкової школи це перш за все, принцип гуманізму, який відіграє важливу роль у формуванні особистості учнів з особливими освітніми потребами. Саме цей принцип акцентує увагу на прийнятті кожного школяра, таким, яким він є, з його особливостями розвитку, з його потребами і можливостями.

Багато дослідників наголошують на важливості формування толерантності як провідної риси особистості. Вони тлумачать толерантність як готовність прийняти інших такими, якими вони є, взаємодіяти з ними на засадах згоди через розвиток їхньої особистості [3, с. 30]. У своїх працях К. Ушинський зазначав, що «виховання визначає людину всю, якою вона є, з усіма її вродженими і набутими особливостями» [1, с. 42]. Принцип особистісно-орієнтованого підходу, в центрі якого стоять особистісні особливості учня з особливими освітніми потребами.

Основна місія вчителя початкової школи, який працює в інклюзивному класі надати повноцінну підтримку таким учням у конструктивному розвитку, використовуючи індивідуалізовані і диференційовані підходи у своїй діяльності.

У вихованні учнів з особливими освітніми потребами, велику роль відіграє принцип суб'єктивності, який допускає суб'єктивні стимулювання свідомості учня, допомагає створити суб'єктивні умови формування його особистості.

Принцип творчості допомагає розвитку особистості учня початкових класів з особливими освітніми потребами, забезпечує врахування тих механізмів індивідуального процесу, які допоможуть йому існувати в сучасному мінливому світі.

Принцип розвитку морально-ціннісної сфери сприяє створенню умов для прояву учнем з особливими освітніми потребами ініціативи, власної активності, формування навичок самоорганізації, самообслуговування. Професійна компетентність вчителя початкових класів щодо розвитку морально-ціннісної сфери, моральна спрямованість педагогічного процесу реалізує повагу до особистості школяра, реалізує допомогу й підтримку, співробітництво в процесі розвитку.

Важливим у роботі з дітьми інклюзивного класу є принцип діяльнісного підходу. Саме діяльнісний підхід до виховання забезпечує динаміку розвитку учня початкових класів з особливими освітніми потребами. Він невіддільно поєднаний із певною системою впливу на виховання особистості молодшого школяра з особливостями розвитку.

Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами є технологічно складним педагогічним процесом. Він вимагає не тільки віртуозної роботи педагога, у якого в класі кілька дітей навчається за індивідуальним навчальним планом і потребують особливої уваги і допомоги [3, с. 7].

Принцип системності у виховному процесі учнів з особливими освітніми потребами виявляється у виокремленні етапів, процесів і впливів на учня.

Виховні ситуації – це спеціальні організаційні педагогічні умови з метою виявлення чи формування у процесі життєдіяльності школярів системи відповідних ставлень [1, с. 283].

Принцип універсальності. Цей принцип дуже важливий не тільки в організації освітньої діяльності в умовах інклюзивного класу, де на першому місці стоїть завдання – створення універсального дизайну, а і у виховній діяльності. Основа виховної системи завжди визначається універсальністю і чіткістю. У роботі з учнями з особливими потребами важлива універсальність і чітка конкретизація у всіх напрямках діяльності вчителя початкових класів.

Методика виховання – це окремий розділ педагогічної науки, в контексті якої, виховання передбачає формування особистості учня у двох аспектах.

Перший аспект – це формування особистості учня, як процес і результат його розвитку, який визначається з позиції психологічного підходу і включає діагностичний підхід. В умовах інклюзивного навчання діагностичний підхід відіграє важливу роль щодо планування розвитку учня з особливими освітніми потребами.

Другий аспект – це формування особистості учня, як цілеспрямоване виховання його особистості. Такий педагогічний підхід включає спеціально організовану діяльність по формуванню особистості учня з особливими

освітніми проблемами, а також цілеспрямований, систематичний вплив, який здійснюється в усіх формах діяльності вчителя: індивідуальних, групових та колективних.

Молодший шкільний вік – це етап становлення особистості учня з особливими освітніми потребами. Велику роль у виборі методів виховного впливу належить вчителю початкових класів. Саме його професійна компетентність допомагає розвитку особистості учня з особливими освітніми потребами.

Для роботи в інклюзивному класі початкової школи у педагогів мають бути сформовані моральні установки у галузі інклюзивної освіти, професійні компетентності, ціннісні орієнтації та психологічна готовність до навчання дітей із психофізичними порушеннями в інклюзивному середовищі [2, с. 73].

Отже, принципи виховання та зумовлені ними педагогічні умови вирішують проблему ефективного здійснення впливу на особистість учня початкових класів з особливими освітніми потребами, його соціалізацію і творчий розвиток. Тільки професійна компетентність вчителя початкових класів буде сприяти вихованню особистості учня з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Вержиховська О. М., Бугера Ю. Ю., Опалюк О. М. Спеціальна методика виховання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. Кам'янець-Подільський : СОПСР, 2023. 290 с. (Електронне видання)
2. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навч.- метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
3. Психологічний супровід інклюзивної освіти: підручник / за заг. ред. Т. О. Докучиної. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2020. 172 с.

4. Спеціальна педагогіка: навч. посіб. / уклад. О. В. Мартинчук, І. М. Маруненко, К. В. Луцько та ін. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

Маркович В. О., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 10 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Якісна освіта — один з найважливіших пріоритетів нашої держави. Саме тому вчителі початкової школи мають бути високо кваліфікованими та професійно компетентними. Виходячи з цього проблема формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів є надзвичайно актуальною.

Професійна компетентність педагога - ключовий фактор забезпечення якісного навчально-виховного процесу у початковій школі. Це поняття вміщує сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Професійна компетентність майбутніх вчителів початкових класів надзвичайно важлива для здійснення якісного освітнього процесу, бо саме вчителі молодших школярів закладають той самий фундамент, із яким продовжують працювати вчителі-предметники у середній школі та у старших класах.

Тривалий час вважалося, що виховання особистості майбутнього вчителя в процесі його професійного навчання забезпечується засвоєнням системи педагогічних знань. І чим більшою була інформаційна насиченість такого навчання, тим кращою здавалася підготовка вчителя. Але практика засвідчила хибність такого підходу. Реальне шкільне життя ставить у такі ситуації, коли самих теоретичних знань замало, потрібні практичні вміння й навички. Крім того, молодий учитель починає усвідомлювати, що саме він, його особистість, є

своєрідним «інструментом» організації взаємодії з учнями. Так виникає не передбачена попереднім досвідом навчання проблема вивчення і вдосконалення власної психотехніки, мовлення, невербальної поведінки [1, с. 4].

Предметом спеціального вивчення є також аналіз результату професійно-педагогічної діяльності. В сучасній психолого-педагогічній науці важливим критерієм оцінки праці вчителя вважають успішність діяльності його учнів, яка визначається їхньою інтелектуальною, моральною, трудовою, політичною, естетичною, фізичною зрілістю (Ю. К. Бабанський, В. В. Краєвський, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Ю. М. Кулюткін та ін.).

Отже, можна сказати, що головна, стратегічна лінія діяльності вчителя - формування особистості учня. Оцінка цієї діяльності залежить від ефективності просування учнів у розвитку головних сфер особистості. Це ефективність розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості учня (розвиток його переконань, інтересів, спрямованості), ефективність розвитку пізнавально-логічної сфери особистості учня (розвиток його уявлень про довколишній світ, логічних операцій і методів, інтелектуальних прийомів пізнавальної діяльності), ефективність розвитку операціональної сфери (розвиток уміння регулювати практичну діяльність, використовувати знання для розв'язання життєвих завдань).

Таким чином, засадовими критеріями оцінки результативності професійно-педагогічної діяльності вчителя є показники сформованості відповідної регуляторної основи діяльності учня. Ці показники визначають здатність учня до самостійного керування власною діяльністю, собою як її суб'єктом [1, с. 17].

У науковій літературі розглядають різні варіанти класифікацій видів педагогічної компетентності, які виявляють її структурність, багатогранність, відображають зв'язок з різними галузями науки.

Якщо ж проаналізувати основні елементи професійної компетентності, які виділяє більшість науковців у цій галузі, то це:

- спеціальна компетентність в галузі дисципліни, що викладається;

- методична компетентність в галузі формування знань, умінь і навичок;
- психолого-педагогічна компетентність в галузі мотивів, здібностей, спрямованості;

- аутопсихологічна компетентність - рефлексія педагогічної діяльності [2, 94].

В. Ю. Кричевський визначає 4 типи професійної компетентності:

- функціональна, яка характеризується професійними знаннями і вмінням їх реалізувати;

- інтелектуальна, вона виражається в здатності аналітично мислити і здійснювати комплексний підхід до виконання своїх обов'язків;

- ситуативна, що дозволяє діяти залежно від ситуації;

- соціальна - передбачає наявність комунікативних та інтегративних здібностей [2].

Для того щоб керувати розвитком особистості, потрібно бути компетентним. Поняття «компетентність», «професійна компетентність» стало широко використовуватися у педагогічній науці. Компетентність ми розуміємо як категорію оцінку, яка характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здатностей людини дає їй можливість виконувати кваліфіковану роботу, приймати рішення у проблемних ситуаціях, планувати і вдосконалювати дії, які призводять до успішного досягнення поставлених цілей.

І. Л. Холковська [3] зазначає, що професійна компетентність педагога має базуватися на:

- гуманістичній спрямованості;
- професійних знаннях;
- педагогічних здібностях;
- педагогічних техніках.

Для здійснення ефективного освітнього процесу педагог повинен розвивати увагу та фантазію, бути спостережливим та тактовним, повинен володіти ефективними методами переконування, володіти ораторським мистецтвом, мімікою та мати привабливий зовнішній вигляд. Важливе значення

має майстерність педагога в управлінні собою та те, чи він володіє техніками саморегуляції. Також для педагога важливо мати здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та впроваджувати необхідні корективи для її покращення.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів є багатоступеневим процесом, що вимагає комплексного підходу. Поєднання якісної теоретичної підготовки, практичного досвіду та створення сприятливих педагогічних умов сприятиме підготовці висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно працювати в сучасних умовах реформування освіти та в умовах Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. К. : Вища школа, 2004. 286 с.
2. Лутаєнко О. М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf (дата звернення 10.02.2025).
3. Основи педагогічної майстерності: практикум / Холковська І. Л., Волошина О. В, Губіна С. І. Вінниця: «Твори», 2019. 240 с.
4. Барановська В.М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. 2010. № 1–2. С. 22–26.

Мельник А. В., вихователька Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) №18 «Зірниця» Сумської міської ради

АВТОРСЬКА МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ЗАНЯТТЯ З ТЕМИ: «ЦІКАВО ПРО ГРОШІ»

Тема. Цікаво про гроші

Мета. Розвивати зв'язне мовлення, уяву, мислення, довільну увагу, пам'ять, дрібну моторику пальців рук. Познакомити дітей з історією виникнення грошей. Дати уявлення про поняття купюра, монета. Ознайомити з грошовою одиницею України та інших країн. Закріплювати знання про зовнішній вигляд сучасних грошей. Збагатити мовлення дітей прислів'ями на тему грошей. Вправляти у обчисленнях прикладів в межах першого десятка. Виховувати інтерес до історичного минулого.

Матеріали. Карта скарбів, скринька з бутафорними грошима минулого, відео презентація «Як виникли гроші», українські гривні різного номіналу, роздаткові картки з зображенням грошей різних країн, олівці, картки для розв'язування прикладів, скарбничка, кольоровий папір, клей, ножиці, серветки, декоративні очі, пластмасова пляшечка.

Попередня робота. Сюжетно-рольова гра «Магазин», читання казки Г.К. Андерсена «Срібна монетка», розгляд колекції «Гроші», розучування приказок про гроші.

Хід заняття:

Педагог звертається до дітей.

- Діти, чи ви вмієте зберігати таємниці?
- Мені до рук потрапила карта скарбів. Запрошую вас розглянути її та поміркувати, що на ній зображено? Можливо скориставшись нею ми знайдемо скарби?

Педагог фасилітує обговорення та спільно з дітьми роблять висновок, що зображення на карті схоже на план групової кімнати.

Діти, відповідно до позначок на карті знаходять скриньку.

- Ми знайшли скриньку. А як ви думаєте, що ж у ній може зберігатися?

Діти міркують на називають, ті предмети чи об'єкти, які на їхню думку могли б бути у скриньці. Після цього відкривають її та називають те, що в ній вміщено. (*Шматочок хутра, злитки срібла і золота, дорогоцінне каміння, старовинні монети*).

Педагог пропонує поміркувати чи насправді ці предмети могли б бути скарбами та повідомляє, що це «гроші», які використовували колись дуже давно та розповідає дітям як виникли гроші, супроводжуючи розповідь відеопрезентацією.

1. Був час, коли гроші взагалі нікому не були потрібні. Все, що було необхідне людям для існування, вони виробляли самі. Це були продукти харчування, одяг, посуд. Люди були невибагливі, оскільки все діставалося ціною важкої праці.

2. Згодом роботу стали розподіляти: одні почали лише вирощувати городину, інші – пасти худобу, виготовляти посуд, шити одяг. Люди стали домовлятися одне з одним про обмін своїх товарів. Наприклад: декілька мішків з зерном міняли на корову.

3. З часом все важче ставало робити такий обмін. Не завжди потреби людей збігалися. Тоді люди знайшли вихід з цієї ситуації – вони придумали гроші. Першими грошима були хутро тварин, сіль, прикраси і навіть мушлі. Так за декілька шкурок куниці можна було купити будинок.

4. Поступово функцію грошей почали виконувати злитки золота і срібла різні за розміром. Їх називали гривнями. Але такі гроші були важкими. Тоді для зручності встановили певну вагу та круглу форму гривні. Так з'явилися монети. Ще пізніше з'явилися паперові гроші – купюри.

Педагог запрошує дітей розглянути та порівняти копійку і купюру (форму, матеріал, з якої виготовлено, зображення тощо).

5. З того часу гроші ще декілька разів змінювали свій вигляд перш ніж стати такими, якими ми їх знаємо сьогодні. Кожна країна має свої гроші. У США – це долар, у Японії – єна, в Україні – гривня.

Педагог пропонує дітям розглянути українські гроші та відповісти на запитання:

- Якої вартості бувають гривні?
- Кого із видатних українців ви впізнали на купюрах?

- Чим здивували вас будівлі України, зображені на зворотному боці купюр?
- Чим відрізняються написи і зображення на копійках?
- Як ви думаєте, навіщо на монетах зображено Тризуб?
- Які ще державні символи ви знаєте? Чи є їх зображення на купюрах?

6. Сучасні гроші виготовляють на Банкотно-монетному дворі України. Гроші друкують на спеціальному папері і розфарбовують незвичайними фарбами.

Педагог пропонує із закритими очима порівняти на дотик справжню і фальшиву купюру та обрати справжню.

Педагог запрошує дітей до стола із розкладеними купюрами та монетами різних країн та пропонує обрати з-поміж усіх грошей українські:

- Виконуючи це завдання ви певно звернули увагу на те, що наші гривні дуже красиві. Спеціалісти по грошах з усього світу на спеціальному засіданні визнали, що українські гроші одні із найкрасивіших. Нам з вами є чим пишатися. Це ще одна перемога українців у світі.

Дидактична гра «Що не купити за гроші?»

Педагог зауважує, що не все у світі можна купити за гроші та пропонує за допомогою певних рухів визначити це. Наприклад, якщо названу річ можна купити діти плескатимуть у долоні і киватимуть схвально головою, якщо назване педагогом поняття не продається – тупають ногами і заперечно кивають головою.

Педагог готує паперові гаманці з певною кількістю купюр та пропонує дітям пограти.

- В народі кажуть «Гроші лічбу люблять». Давайте і ми спробуємо полічити. Візьміть паперовий гаманець і порахуйте, яка сума грошей в ньому знаходиться.

Після того як діти порахують гроші у своїх гаманцях, педагог пропонує поміркувати, що можна купити за таку суму.

- Діти, а де ще можна зберігати гроші окрім гаманців?

Гроші які надходять з підприємств, магазинів, фабрик, заводів зберігаються у спеціальних установах – банках. Гроші можуть зберігатися на картках віртуально. Вдома ми зберігаємо гроші у скарбничках.

Педагог пропонує дітям виготовити власну скарбничку:

Десь жила собі скарбничка
Вихвалялася вона,
Що у світі головна,
Бо їй люди довіряють,
Гроші тут свої ховають.

- Як кажуть «Достаток починається з ощадливості». Я пропоную вам виготовити скарбничку, яка допоможе вам навчитися з розумом витрачати власні кошти. Виберіть для себе справді гідну мету і починайте збирати пам'ятаючи про те, що «На доброму серці світ тримається».
- Виготовляючи таку скарбничку ми не витрачаємо коштів, а ще й турбуємося про навколишнє середовище, адже повторно використовуємо речі, які вже були у вжитку.

Творча самостійна робота дітей. Презентації скарбничок.

Підсумкова бесіда:

- *Що нового ви дізналися про гроші?*
- *Чому колись людям не були потрібні гроші?*
- *Якими були перші гроші? Чим вони відрізнялися від сучасних?*
- *Що було для вас найцікавішим сьогодні?*
- Діти, сьогодні ми з вами поринули у світ грошей. Ми дізналися, що колись люди обходилися без них. Ми побачили, які красиві та унікальні українські гривні, навчилися їх розпізнавати та навіть рахувати.

Але найголовніше – ми зрозуміли, що гроші важливі, але не все у світі можна купити. Доброта, дружба, любов, радість – це справжні скарби, які не мають ціни. Тому важливо не лише вміти правильно витрачати гроші, а й бути щедрими, дбайливими та мудрими у своїх вчинках.

Тож нехай ваша скарбничка наповнюється не тільки монетами, а й добрими справами, гарними мріями та корисними знаннями. Бо справжній достаток починається не з грошей, а з вашого розуму, працьовитості та доброго серця!

Мєлєксєцева Н. В., кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Швидкий розвиток сучасного технологічно та інформаційно насиченого, але нестабільного світу щодня ставить нові виклики перед людським розумом. Інтелект і розумові здібності особистості перетворюються на найцінніший ресурс сьогодення, що підкреслює важливість ефективного розвитку інтелектуального потенціалу молодого покоління.

Відповідно до окреслених викликів в освітніх нормативних документах, таких як Концепція «Нова українська школа» та Державний стандарт початкової освіти, акцентується увага на формуванні інтелектуальної культури здобувачів освіти, яка є важливим чинником особистісного розвитку учнів, створює міцну основу для їхньої успішної навчальної діяльності та сприяє розвитку здібностей до самовдосконалення, саморозвитку й самостійного навчання.

Інтелектуальну культуру трактують як рівень розвитку особистості у сфері інтелектуальної діяльності, який дозволяє здобувати нові знання, формулювати пізнавальні цілі, планувати власну діяльність, виконувати пізнавальні операції різними методами, працювати з різноманітними джерелами інформації, а також розв'язувати завдання та проблеми різного рівня складності. Це багатокomпонентне явище, яке охоплює загальні й спеціальні навчальні

вміння, логічне та критичне мислення, здатність до самоосвіти й адекватної самооцінки [3, с. 526]. Отже, інтелектуальна культура є базисом для формування компетентного, самостійного та відповідального учасника освітнього процесу.

Аналіз наукових досліджень інтелектуального розвитку дітей свідчить про активне опрацювання проблеми інтелектуальної сфери у педагогіці. Зокрема, питання формування інтелектуальної культури молодших школярів є предметом дослідження у працях таких учених, як Г. Баклан, І. Бартенєва, В. Звєкова, Н. Касьянова, В. Ковбасюк, О. Ноздрова, О. Савченко, І. Онищенко, І. Щербатюк та ін.

Зауважимо, що в умовах сьогодення постають нові виклики для інтелектуального розвитку дітей, адже під впливом кризових ситуації відбуваються значні зміни в когнітивній, емоційній та соціальній сферах особистості, що вимагає адаптації освітнього процесу. Постійний стрес і тривога через небезпеку негативно впливають на увагу, пам'ять, здатність до концентрації та аналітичного мислення. Відтак актуалізується питання впровадження інноваційних підходів і засобів для формування інтелектуальної культури в учнів початкових класів.

LEGO-технології є одним із інноваційних методів, які активно використовуються для розвитку інтелектуальної культури молодших школярів. Окреслена технологія є засобом реалізації діяльнісного підходу в початковій освіті, який створює умови для всебічного розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку, а не просто спрямований на вивчення предметів і засвоєння знань.

Основним акцентом у використанні LEGO-технологій в освітньому процесі є розвиток конструктивного мислення, творчої уяви, прагнення досліджувати, експериментувати та створювати нове. За допомогою технологій LEGO учні навчаються вирішувати задачі, здійснювати дослідження, експериментувати та розробляти власні проєкти.

Засобами формування інтелектуальної культури за допомогою LEGO-технологій є створення моделей та макетів (діти працюють з тривимірними

конструкціями, що розвиває просторове мислення та навички вирішення завдань), групові проєкти (колективна робота над спільними проєктами вчить співпраці, комунікації та розвиває критичне мислення), тематичні конструювання (збирання моделей на задану тему розвиває здатність до дослідження, аналізу та синтезу інформації), ігрові ситуації (використання LEGO для створення сюжетів чи симуляцій, що стимулює творчу уяву та практичне мислення), розв'язання проблем (конструювання для вирішення конкретних завдань) [1, с. 42].

На уроках мовно-літературної освітньої галузі LEGO-технології можуть допомогти учням матеріалізувати абстрактні поняття, такі як синтаксичні структури, взаємозв'язки між частинами мови, чи розвиток персонажів у літературних творах.

Наприклад, на уроках української мови з метою розвитку синтаксичних умінь пропонуємо учням набір LEGO-блоків різного кольору, на яких написані окремі частини речення: іменники, дієслова, прикметники, допоміжні слова. Завдання учнів – побудувати речення, використовуючи ці частини.

З метою розвитку уваги та вміння знаходити помилки в граматичних конструкціях пропонуємо учням кілька неправильно побудованих речень, записаних на картках, разом із наборами LEGO. Кожен набір включає частини мови, що використовуються для виправлення помилок у реченні. Учні повинні виявити помилки і виправити їх, будуючи правильне речення з елементів LEGO.

Під час вивчення словотвору пропонуємо учням набір LEGO-блоків, на яких написані корені слів. Завдання дітей – за допомогою блоків «скласти» нові слова, додаючи префікси чи суфікси, а потім використати ці слова у власних реченнях.

На уроках літературного читання для розвитку умінь аналізувати літературні твори пропонуємо учням завдання створити конструкцію з LEGO, яка відображає основну тему чи сюжет літературного твору. Учні повинні пояснити, як їхня конструкція відображає сюжет твору і як це допомагає краще розуміти його зміст.

Також можна запропонувати учням завдання побудувати з LEGO модель персонажа з літературного твору або відтворити етапи його життя. Наприклад, для персонажа, який проходить шлях до перемоги, учні створюють відповідні етапи, кожен з яких символізує важливий момент його розвитку. Після цього учні презентують своїх персонажів, описують їхні характерні риси, та пояснюють, чому вони вибрали саме таку конструкцію для цього персонажа.

З метою розвитку здатності відтворювати сюжет твору учні отримують завдання «сконструювати» сцену з літературного твору за допомогою LEGO, наприклад, боротьбу, зустріч героїв або важливу подію в сюжеті. Після того, як учні побудують свої сцени, вони презентують їх, описують та пояснюють, чому обрали саме цей момент із твору.

Отже, застосування LEGO-технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі залучає молодших школярів до активного навчання, сприяє розвитку їхньої уяви, творчих здібностей, навичок критичного мислення, а також кращому засвоєнню навчального матеріалу через діяльність. Вправи з LEGO сприяють діалогізації навчання, розвитку логічного мислення, здатності до аналізу та синтезу інформації, а також формують інтелектуальну культуру молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Король Н. М. Розвиток інтелектуальних здібностей учнів молодшого шкільного віку засобами LEGO-технологій. *Педагогічні обрії*. 2020. № 5 (113). С. 40-45.
2. Хімчук Л., Сопушинська М. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах воєнного стану. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 26 трав. 2023 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 132-137.
3. Щербатюк І. С., Онищенко І. В. Особливості формування інтелектуальної культури учнів початкової школи на уроках української мови

засобом інтелект-карт. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/11/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-9-11.11.22.pdf>
(дата звернення: 14.02.2025).

Mkrtichian O. A., Doctor of Pedagogical Science (DSc), professor; head of the Department of Primary and professional education H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES AND TRENDS IN BLENDED LEARNING FOR PRIMARY EDUCATION: ENHANCING ENGAGEMENT AND EDUCATIONAL OUTCOMES

Introduction. The rapid evolution of digital technologies has significantly influenced educational paradigms, particularly in primary education. Blended learning – an instructional approach that integrates face-to-face teaching with online educational materials and interactive digital tools – has emerged as a promising framework to enhance learning outcomes [3]. In primary school settings, where foundational skills and early cognitive development are crucial, the incorporation of innovative technologies can offer dynamic, engaging, and personalized learning experiences. This paper investigates current trends and innovative technologies within the blended learning environment in primary education, aiming to provide insights into how these advancements support educational effectiveness and student engagement.

The increasing availability of digital resources and interactive platforms has transformed traditional classroom practices. Educators are now equipped with a variety of tools, such as interactive whiteboards, educational apps, and gamified learning modules, which can supplement conventional teaching methods and foster a more inclusive learning environment [4]. Moreover, blended learning enables flexibility, allowing teachers to tailor instruction to meet diverse learning needs and styles. As technology continues to evolve, understanding its impact on the educational process becomes essential for ensuring that primary education remains both relevant and effective.

In this context, the current study examines the trends and innovative technologies shaping the blended learning landscape in primary schools. By exploring the integration of digital tools and pedagogical strategies, this research seeks to identify best practices and challenges, ultimately contributing to the ongoing discourse on educational innovation

Literature Analysis. The body of literature on blended learning and primary education offers a comprehensive exploration of the integration of digital tools with traditional pedagogical practices. Graham [3] provides a foundational framework that categorizes various blended learning models, highlighting the potential for digital tools to enhance instructional delivery and student engagement. This framework serves as a cornerstone for understanding how technology can be effectively interwoven with face-to-face instruction in early educational settings.

Horn and Staker [4] expand upon this framework by examining the practical implementation of blended learning across K-12 environments, noting both its promise and the significant challenges educators face. Their analysis emphasizes the importance of teacher preparedness and the need for professional development programs to support educators in adapting to new digital tools. This perspective is reinforced by [2], who argue that successful blended learning initiatives hinge on continuous teacher training and curriculum adjustments that integrate digital literacy as a core competency.

Additional studies have explored the transformative potential of innovative technologies in primary education. Beetham and Sharpe [1] discuss how digital platforms, gamified learning environments, and interactive applications can foster greater engagement and individualized learning experiences. These technologies are particularly valuable in addressing the diverse needs of young learners by providing adaptive learning pathways that traditional classroom methods may not offer.

Recent research by [5] further underscores the benefits of integrating gamification and adaptive learning platforms in primary education. Their work demonstrates that, when effectively aligned with pedagogical objectives, these tools can lead to improved learning outcomes and heightened student motivation. However,

the literature also points to persistent challenges, such as technological disparities and resistance to change among educators, which must be addressed to fully harness the benefits of blended learning [5].

Overall, the literature reveals a dynamic landscape where innovative technologies are reshaping primary education. While there is consensus on the potential benefits of blended learning, further empirical research is needed to overcome practical challenges and to ensure that these innovations are accessible and effective across diverse educational contexts.

The integration of innovative technologies within blended learning environments has fundamentally reshaped pedagogical approaches in primary education. Emerging trends such as gamification, adaptive learning platforms, and immersive technologies (e.g., virtual and augmented reality) are at the forefront of this transformation. Gamification applies game design principles – such as rewards, challenges, and interactive storytelling – to create engaging learning experiences that resonate with young learners. [5] found that the use of gamified elements not only increases student motivation but also enhances critical thinking and problem-solving skills, essential for early cognitive development.

Adaptive learning technologies represent another significant advancement. These systems harness data analytics and algorithm-based feedback to personalize educational content, dynamically adjusting to the individual learning pace and style of each student. Such tailored instruction is particularly beneficial in primary education, where early identification of learning gaps can facilitate timely intervention. As noted by [2], adaptive platforms support differentiated instruction and promote greater academic achievement by catering to the diverse needs of young learners, ensuring that no student is left behind.

Beyond the technological innovations themselves, effective implementation is critical for realizing the full potential of blended learning. Research underscores the importance of comprehensive teacher training and continuous professional development as prerequisites for successful integration. Horn and Staker [4] emphasize that educators must be proficient not only in the operational aspects of new

technologies but also in redesigning curricula to incorporate these tools effectively. Case studies have shown that schools investing in sustained professional development witness higher levels of technology adoption and improved student engagement [1]. Furthermore, strategic planning that includes infrastructure upgrades, stakeholder engagement, and iterative feedback mechanisms is essential for overcoming initial implementation challenges.

Despite the promising advances, several challenges persist in the adoption of innovative technologies in primary education. A primary concern is the digital divide, as disparities in access to reliable technology and internet connectivity can impede the equitable implementation of blended learning models. Additionally, resistance to change among educators and administrative staff may slow the adoption process, necessitating targeted interventions that foster a culture of innovation and continuous learning [5].

Future research should address these challenges by conducting longitudinal studies that evaluate the long-term impact of blended learning on student outcomes. Investigations into effective models of teacher training and community engagement are also needed to ensure that technological innovations are not only introduced but also sustainably integrated into everyday teaching practices. As the digital landscape continues to evolve, collaborative efforts among educators, policymakers, and technology developers will be pivotal in creating a balanced, forward-looking approach to primary education that leverages technology to enhance learning outcomes.

Conclusion. In summary, the integration of innovative technologies in the blended learning environment for primary education presents both significant opportunities and notable challenges. The review of literature and analysis of emerging trends reveal that technologies such as gamification, adaptive learning platforms, and immersive digital tools can transform traditional pedagogical models, fostering enhanced engagement, individualized instruction, and improved educational outcomes [2; 5]. These innovations, when effectively implemented, have the potential to address the diverse learning needs of young students and to support the development of critical skills that are essential in today's digital age.

However, the successful adoption of these technologies hinges on more than just their inherent capabilities. As highlighted in the discussion, teacher training and professional development are critical components of effective technology integration. Educators must be equipped with the necessary skills to navigate digital platforms and to redesign curricula that leverage the strengths of both face-to-face and online instruction [4]. Additionally, addressing infrastructural challenges and overcoming resistance to change are imperative for ensuring equitable access to technological resources.

References

1. Beetham H., Sharpe R. Rethinking pedagogy for a digital age: Designing for 21st century learning. London: Routledge, 2013.
2. Casey L., Bruce B. C., Martin A., Reynolds A., Shiel G., Coffey L., Brown C., Hallissy M. Digital Literacy in Primary Schools: New Approaches to Participation and Inquiry Learning to Foster Literacy Skills among Primary School Children. Centre for Research and Innovation in Learning and Teaching, National College of Ireland, 2009. 117 p.
3. Graham C. R. Emerging practice and research in blended learning // In: Moore, M. G.; Anderson, W. G. (eds.) *Handbook of distance education*. 3rd ed. – New York: Taylor & Francis, 2013. p. 333–350.
4. Horn, M. B., Staker, H. *Blended: Using disruptive innovation to improve schools*. San Francisco: Jossey-Bass, 2014.
5. Yuan W., Samsudin S., Abdullah B., Farizan N. H., Hassan M. Z. & Ji, C. The Review of Gamification Learning Methods on PE Teaching in Primary School through Adaptive Perspective. *Journal of Ecohumanism*. 2024. 3(6), 2203–2216. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i6.4192>

Новак А. М., учителька початкових класів вищої категорії, учителька-методистка Ніжинської гімназії № 2 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІЛІСНОГО СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ ЧЕРЕЗ СПІЛКУВАННЯ З ПРИРОДОЮ

Досить часто в мене виникає питання: чому та як учити? Як передавати маленьким школярам свій досвід, любов до оточуючого світу? Ставлю питання і намагаюсь знаходити відповідь. Вчу дітей любити, розуміти і вдумливо читати вічно молоду книгу Природи. Адже вона є наочним посібником відкриттів, де кожна травинка, кожен листочок, гілочка, грибок, тваринка несуть у собі цікаву інформацію.

На уроках я намагаюсь розвивати здібності дітей у тісному зв'язку з природою. Впевнена, що природа найкращий учитель. Людина і природа нероздільні. Хочу, щоб вихованці любили і розуміли безмежний і чудесний світ природи, так як учила мене моя мама. Тримаючись за її руку, я пройшла багато лісових стежинок, бо зростала біля лісу, все що бачила, запам'ятовувала, пізнавала. Книгу Природи я прочитала! Тепер цьому вчу дітей.

Сучасний підхід до початкової освіти ґрунтується на формуванні ключових компетентностей, які забезпечують всебічний розвиток особистості. Компетентнісно-орієнтоване навчання передбачає не лише засвоєння знань, а й розвиток умінь та навичок, необхідних для практичного застосування отриманих знань у реальному житті. Діяльнісний підхід сприяє активному навчанню учнів через дослідження, співпрацю та практичну діяльність.

Компетентнісне навчання базується на таких принципах:

- орієнтація на практичне застосування знань;
- акцент на розвиток критичного мислення та самостійності;
- формування комунікативних та соціальних навичок у дітей;
- використання інтегрованого навчання для розвитку міждисциплінарних зв'язків.

Діяльнісний підхід у навчанні передбачає активну участь учня у процесі засвоєння матеріалу. Методи діяльнісного навчання включають:

- проєктне навчання – створення учнями власних проєктів для поглиблення знань;
- проблемно-орієнтоване навчання – використання задач та кейсів для розвитку критичного мислення;
- інтерактивні методи – робота в групах, дискусії, рольові ігри;
- використання цифрових технологій – інтеграція онлайн-ресурсів у освітній процес.

Цікавий навчальний проєкт «Моя екосистема» для учнів 3-го класу. Діти досліджували екологічні проблеми свого району, проводили спостереження та створювали презентації. Завершальним етапом став колективний плакат «Як ми можемо змінити світ?», де кожен учень запропонував свої ідеї.

Працюючи з учнями початкової школи, впроваджую елементи гейміфікації в освітній процес. На уроках математики діти використовують інтерактивні онлайн-ігри, а також настільні логічні завдання. Для закріплення матеріалу створюю квести, де учні вирішують математичні задачі, щоб знайти скарб.

Застосовую метод досліджень у викладанні природознавства. Учні проводять експерименти, створюють моделі вулканів, досліджують властивості води та аналізують результати. Завдяки цьому підходу діти не просто запам'ятовують інформацію, а самостійно приходять до висновків.

Природнича компетентність є важливим компонентом початкової освіти, оскільки вона формує у дітей розуміння природних явищ, екологічної свідомості та навичок дослідницької діяльності. Ефективними методами розвитку цієї компетентності є:

Дослід «Вода та її стани»

Учні спостерігають за випаровуванням води, утворенням конденсату та кристалізацією льоду. Це допомагає їм зрозуміти агрегатні стани води та їх зміну в природі.

Дослід «Як рослини п'ють воду?»

Учні кладуть білу квітку в склянку з підфарбованою водою і спостерігають, як колір піднімається по стеблу до пелюсток. Це демонструє принцип руху води в рослинах.

Дослід «Електрика в природі»

Учні натирають пластикову ручку об тканину та підносять її до маленьких паперових шматочків, які починають притягуватися. Це знайомить дітей з поняттям статичної електрики.

Дослід «Міні-екосистема»

Учні створюють закриту банку із землею, рослинами та водою, спостерігаючи за процесами випаровування, конденсації та кругообігу речовин у природі.

Експерсії та спостереження

Організація походів до лісу, парку чи водойм для спостереження за рослинами, тваринами та змінами в природі відповідно до сезонів.

Створення екологічних проєктів

Учні розробляють плани по збереженню навколишнього середовища, висаджують дерева, створюють шкільні клумби.

Метеорологічні спостереження

Щоденне фіксування температури, напрямку вітру та стану погоди, щоб аналізувати зміни клімату.

Компетентнісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу є ефективною стратегією для розвитку дітей у початковій школі. Використання методів проєктного навчання, гейміфікації, дослідницьких завдань і комунікативних практик допомагає учням розвивати ключові компетентності, критичне мислення та навички командної роботи. Особливо важливою є дослідницька діяльність та вивчення навколишнього середовища, що формує в учнів відповідальне ставлення до природи.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. Концепція Нової української школи. Київ, 2017.
2. Гончаренко С. Компетентнісний підхід у початковій освіті. Харків: Освіта, 2021.
3. Соловей І. Діяльнісний підхід у сучасній освіті. Київ: Педагогіка, 2020.
4. Проектне навчання у початковій школі: практичний посібник для вчителів. Київ, 2019.
5. Іваненко О. Інтерактивні технології в початковій освіті. Харків: Освіта, 2020.
6. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2017.
7. Дослідницька діяльність у початковій школі: методичні рекомендації. Київ, 2022.

Новгородська Ю. Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Трансформаційні процеси в освітній сфері, викликані реаліями сучасного світу та запитами ринку праці, зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до визначення цілей і завдань вищої освіти, зокрема професійної підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті вища освіта України спрямовує свої зусилля на розв'язання стратегічних завдань, таких як: виокремлення пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти, забезпечення якості освітніх послуг, посилення зв'язку освіти з виробничою сферою, інтеграція науки та освіти, фінансова підтримка науково-освітньої діяльності, оптимізація засобів фінансування, продуктивна реалізація інноваційних освітніх технологій.

В умовах сьогодення закладам вищої освіти необхідно зосередити увагу на підготовці висококваліфікованих фахівців, які володіють належним рівнем компетентності, відповідальності та конкурентоспроможності на ринку праці. Важливими критеріями професійної підготовки є здатність випускників продуктивно виконувати професійні обов'язки відповідно до світових стандартів, їхня соціальна та професійна мобільність, а також готовність до безперервного професійного розвитку та самовдосконалення, здійснення інноваційної діяльності.

Результативність інноваційної діяльності залежить від того, наскільки педагог усвідомлює необхідність практичної реалізації інноваційних технологій як на професійному, так і на особистісному рівні. Проте залучення педагогічних працівників до інноваційних процесів нерідко здійснюється спонтанно, не зважаючи на рівень їхньої готовності до інноваційної діяльності.

Наукові розвідки вітчизняних учених свідчать про недостатню розробленість теоретичних і практичних аспектів професійної підготовки майбутніх педагогів до інноваційної діяльності в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в освітній галузі. Тому визначення та уточнення понятійного апарату в межах досліджуваної проблематики є необхідним етапом наукового аналізу, оскільки забезпечує концептуальну чіткість, узгодженість і коректність інтерпретації основних понять.

У своїх дослідженнях Я. Мандрик під професійною готовністю розуміє «складне особистісне утворення, що включає комплекс професійно важливих якостей і систему професійних знань в умовах діяльності з часовими та інформаційними обмеженнями та визначає її чотирьох компонентну структуру: мотиваційну (мотиви вибору професії); когнітивну (знання щодо відповідної професійної діяльності); операційну (навички та вміння, необхідні для виконання професійних завдань); емоційно-вольову (вольові риси характеру, емоційна стійкість)» [1. с. 52].

Нам імпонують міркування О. Цюняк, яка потрактовує професійну готовність майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності як

«результат професійної підготовки, інтегративне особистісне утворення, що характеризується поєднанням когнітивного (знання про зміст професії та інноваційної діяльності), мотиваційного (мотиви до інноваційної діяльності та інтереси), рефлексивного (уміння аналізувати результати власної інноваційної діяльності) та праксеологічного (актуалізація інноваційної компетентності) компонентів, що дозволяють виконувати професійні завдання інноваційного характеру» [4].

Проблема формування готовності педагога до інноваційної діяльності стала предметом дослідження Р. Ткачук та А. Остапівської, які трактують досліджуваний феномен як «особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, оволодіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії» [3, с. 40]. Науковці слушно зауважують, що вона слугує підґрунтям для формування активної суспільної та професійно-педагогічної позиції суб'єкта, мотивуючи його до інноваційної діяльності та підвищуючи її ефективність.

З точки зору А. Шерудила, під готовністю майбутнього педагога до використання інноваційних технологій необхідно розуміти «інтегровану» якість особистості, що характеризується наявністю і певним рівнем сформованості мотиваційного, когнітивного, операційного та оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності, яка виявляється в прагненні та здатності використовувати інноваційні технології у всіх видах педагогічної діяльності в умовах ДЗОВ» [5, с. 7].

Ми поділяємо думку Н. Носовець та О. Терещенко про те, що готовність вчителя до інноваційної діяльності є «складною особистісно професійною характеристикою педагога, що визначає його спрямованість на розвиток власної професійної діяльності, активність і самостійність засвоєння, творчу реалізацію, створення нових способів, прийомів інноваційної педагогічної роботи з метою ефективного і результативного вирішення педагогічних завдань, ситуацій і задач» [2, с. 244].

Нам імпонує думка І. Шиман, яка визначає готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності як «інтегральну характеристику, яка включає усвідомлення цінності інноваційної діяльності, знання методології, теорії та практики педагогічної інноватики, визначення оптимальних способів інноваційної педагогічної діяльності, оцінку власних можливостей в їх співвідношенні з наступними труднощами, що пов'язані з введенням педагогічних інновацій і необхідністю досягнення високих результатів у професійній діяльності» [6, с. 172]. Дослідниця слушно зауважує, що дана якість зумовлюється комплексом ключових характеристик, таких як: розвинена творча уява, здатність до критичного мислення, сукупність психолого-педагогічних знань щодо методів, форм та механізмів створення і впровадження освітніх інновацій та фахових знань про сутність та зміст складових професійно-педагогічної діяльності. Визначальним чинником професійного становлення майбутнього вчителя є його самосвідомість, яка забезпечує здатність до усвідомленого, самостійного й відповідального вибору професійної траєкторії, визначення своєї ролі у професійному середовищі, а також формування індивідуальних цілей і стратегій їх досягнення.

Аналіз наукових розвідок вітчизняних науковців засвідчує, що готовність педагога до інноваційної професійної діяльності характеризується наступними ознаками:

- осмислення доцільності впровадження педагогічних інновацій у власну професійну діяльність, що проявляється у наявності потреби та прагнення до інноваційних змін;
- обізнаність про існування певних педагогічних технологій, володіння новаторськими методиками викладання;
- спрямованість на розробку авторських творчих завдань для учнів, створення інноваційних методик навчання;
- високий рівень володіння практико-орієнтованими навичками, необхідними для ефективного засвоєння, адаптації та розроблення нових педагогічних інновацій.

Спираючись на дослідження вітчизняних науковців можемо стверджувати, що професійна готовність учителів до інноваційної діяльності є інтегративним явищем, складовими якого є:

- *когнітивний компонент* – передбачає наявність у педагогів знань щодо сутності та особливостей інноваційної діяльності, нормативних документів, які регламентують процес впровадження інновацій в практику діяльності закладів освіти;
- *мотиваційний компонент* – характеризується наявністю у вчителів мотивів та стійкого інтересу щодо реалізації інноваційної діяльності, бажанням брати активну участь у розробці, реалізації та поширенні інноваційних технологій;
- *діяльнісний компонент* – реалізується в здатності педагогів до продукування оригінальних ідей, прояву креативності, нестандартності через сукупність умінь і навичок щодо здійснення інноваційної педагогічної діяльності.

Отже, можна стверджувати, що сучасний стан підготовки майбутніх учителів до інноваційної професійно-педагогічної діяльності обумовлюється динамічними трансформаційними процесами, які відбуваються в освітній галузі. Тому в умовах сучасного суспільства заклади вищої освіти мають забезпечувати підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних до впровадження інновацій і модернізації освітнього процесу в школі.

Список використаних джерел:

1. Мандрик Я. Формування професійної готовності майбутніх диспетчерів координаційного центру пошуку та рятування: автореф. дис... канд. пед. наук. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Харків, 2015. 23 с. URL: <file:///D:/Doc/Downloads/aref.doc.pdf> (дата звернення: 6.02.2025)
2. Носовець Н. М. Готовність майбутнього вчителя технологій до інноваційної педагогічної діяльності як складова професійної компетентності / Н. М. Носовець, О. В. Терещенко. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки.* 2019. Вип. 2. С. 241-

247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2019_2_44 (дата звернення: 6.02.2025)
3. Ткачук Р. А., Остапйовська А. В. Формування готовності педагога до інноваційної діяльності. *Методичні публікації*. 2022. № 4 (116). С. 40-49. URL: [file:///D:/Doc/Downloads/Pp_4_116_2022-42-51%20\(2\).pdf](file:///D:/Doc/Downloads/Pp_4_116_2022-42-51%20(2).pdf) (дата звернення: 6.02.2025)
4. Цюняк О. Деякі аспекти формування професійної готовності майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності у закладах вищої освіти. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. №18. С. 137-143.
5. Шерудило А. В. Формування готовності майбутніх учителів до використання інноваційних технологій у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: автореф. дис...канд. пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Глухів, 2016. 21 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/330040731_FORMUVANNA_GOTOVNO_STI_MAJBUTNIH_UCITELIV_DO_VIKORISTANNA_INNOVACIJNIH_TEHNOLOGIJ_U_DITACIH_ZAKLADAH_OZDOROVLENNIA_TA_VIDPOCINKU (дата звернення: 6.02.2025)
6. Шиман І. А. Підготовка майбутніх учителів до інновацій в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип.30. Т.1. С. 170-173. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/30/part_1/36.pdf (дата звернення: 6.02.2025)

Олешко Л. В., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 2
Ніжинської міської ради Чернігівської області

**ТРЕНДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО
НАВЧАННЯ**

В умовах сьогодення, коли вчителі, батьки та здобувачі освіти стикаються з численними викликами через збройну агресію, система освіти потребує змін підходів до організації освітнього процесу.

Змішане навчання (англ. *blended learning*) – це форма навчання, у якій поєднується онлайн навчання, традиційне та самостійне навчання. Мається на увазі не просто використання сучасних інтерактивних технологій на додаток до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує, а іноді й «перевертає» клас (англ. *flipped classroom*) [1].

Замість традиційної моделі, що спрямована на передачу конкретних знань, сучасна освіта має на меті формування особистостей інноваційного типу. Цей процес передбачає технологізацію навчально-виховного середовища.

Дослідження в цій галузі дають зрозуміти учасникам освітнього процесу, як використовувати технологічні інновації та проаналізувати ефективність подібних трендів у навчанні. Володіння знаннями та інформацією є рушійною силою майбутнього нації.

Щоб найкраще підготуватися до майбутнього, нинішнім поколінням треба здобувати та вдосконалювати такі навички: критичне мислення, комунікаційні навички, аналітичні здібності, емоційний інтелект, навички STEM.

Найвідомішою моделлю змішаного навчання при вивченні нового матеріалу є технологія «перевернутого класу». Модель навчання «Перевернутий клас» (*Flipped Class*) являє собою різновид змішаного навчання, головною особливістю якого є те, що домашнім завданням для учнів є робота в онлайн-середовищі: перегляд навчальних відеоматеріалів або інформаційних ресурсів для опрацювання нового навчального матеріалу або закріплення вже вивченого. Натомість у класі діти під керівництвом і за допомогою вчителя виконують практичні завдання до тієї теми, яку засвоїли вдома. На уроці роль вчителя залишається основною. Однак його діяльність спрямована на координацію навчання, здійснення консультативної допомоги,

створення навчально- проблемної ситуації для пізнавально- дослідницької діяльності. Учитель—наставник. Він забезпечує активізацію пізнавальної діяльності, здійснює індивідуальний підхід. Учень вчиться пов'язувати різнопланові проблеми навчання в обговореннях, дискусіях, іграх, експериментах, використовує гаджет як інструмент навчання.

Не існує нічого ідеального. І ця модель теж має недоліки. Проте їх небагато: Не всі підготують домашнє завдання. Для таких учнів на уроці провести індивідуальне пояснення, включити в роботу груп. Не всі мають доступ до технічних засобів навчання. Реакція батьків. Можлива дезінформація. Тому давати конкретні посилання на конкретні джерела, гіперпосилання. Перехід до перевернутого навчання триває від 2 до 5 років Не у всіх класах можлива така форма навчання. Проте переваг все ж таки більше, ніж недоліків.

Учень отримує знання тоді, коли йому зручно, а не тільки за умови появи на уроці. Це може бути і відео, завантажене на смартфон чи планшет, аудіолекція, завантажена на плеєр.

Учень засвоює матеріал у своєму темпі, може подивитися відео або прослухати аудіо стільки, скільки вважає за потрібне, зробити паузу для конспекту або простого сприйняття нової інформації.

Формат індивідуальних консультацій з учителем допомагає дітям позбутися страху не зрозуміти новий матеріал. Це також допомагає вчителю бачити прогрес і рівень розуміння кожного окремого учня.

На уроках час не витрачається на виклад нового матеріалу, завдяки чому створюється більше можливостей для застосування знань.

Методика не вимагає спеціальних дорогих технічних пристроїв. Для реалізації роботи в межах «перевернутого класу» може знадобитись звукозаписний пристрій (диктофон, мікрофон), камера або вебкамера, комп'ютер зі стандартним програмним забезпеченням.

Учні можуть використовувати більшу кількість додаткових джерел при самостійній підготовці вдома: інтернет, домашні книги, словники і т. д. [2].

У будь-якому випадку варто спробувати застосувати цю модель. Можливо, вона переверне не тільки клас, а й світогляд ваших учнів. Проте, поки більшість українських вчителів мріють про комп'ютери, принтери та нові дошки в класах, дива технологічного прогресу відкривають неозорі можливості для освіти.

Найбільша виставка освітніх технологій у світі Bett Show у 2025 році об'єднала понад 30 тисяч учасників зі 130 країн світу. Цьогоріч честь представляти Україну випала представникам дистанційної школи «Оптіма». Команда презентувала світовій спільноті основні досягнення:

- унікальні розробки дистанційного навчання;
- інноваційні підходи до створення освітнього середовища в Україні;
- практичний досвід EdTech у школах [3].

На думку британських спеціалістів освіти портрет сучасного учня виглядає так:

- навчається скрізь і будь-коли;
 - завжди мобільний;
 - співпрацює завжди й з усіма.
- Усі ці якості мають підтримувати та розвивати вчителі. Отож, портрет сучасного педагога:

- учитель не має бути «ізолюваним» в межах свого предмета;
- спрямовує навчальний процес у потрібне русло, не є лише транслятором знань;
- прогресивні технології в освіті повинен не просто «вивчати», а й активно використовувати на практиці [4].

Слід зауважити, що ефективна організація освітнього процесу є однією з головних умов подальшої якісної підготовки висококваліфікованих фахівців. Глобальні виклики призвели до неможливості проведення занять у звичному форматі. Ці зовнішні чинники спонукали до впровадження інноваційних підходів у системі шкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення 14.02.2025).
2. Як перевернути клас? .URL:<https://teach-hub.com/perevernutyj-klas/> (дата звернення 10.02.2025).
3. У центрі світових інновацій: «Оптіма» презентувала в Лондоні розробки в дистанційному навчанні. URL: https://24tv.ua/education/distantsiyna-shkola-optima-predstavila-londoni-unikalni-rozrobki_n2739933 (дата звернення 16.02.2025).
4. Україна на Bett 2025: інновації, міжнародне партнерство та цифрове майбутнє освіти. URL: <https://mon.gov.ua/news/ukraina-na-bett-2025-innovatsii-mizhnarodne-partnerstvo-ta-tsyfrove-maibutnie-osvity> (дата звернення 12.02.2025).

Оловаренко О. І., викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського педагогічного коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Проворна І. О., викладач вищої категорії Харківського педагогічного коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИКЛАДАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасному інформаційному світі кожна галузь людської діяльності потребує спеціаліста, здатного адаптуватися до швидких змін у житті, нестандартно мислити, компетентно розв'язувати професійні питання. Це можливо за наявності розвинених професійних здібностей, високого рівня професійної компетентності. Чи стосується це й освіти? Безумовно. Педагогічна діяльність належить до найбільш значимих за відповідальністю і складністю

роботи. Головне завдання педагога – сприяти формуванню майбутньої особистості як людини, здатної творити духовні та матеріальні цінності; формуванню її світогляду, поглядів і переконань. Щоб виховувати таку людину-особистість, сам учитель/ викладач має володіти професійно-педагогічною культурою, бути професійно компетентним. Таким чином, проблема підготовки педагога, його професійного становлення і професійної компетентності є актуальною і сьогодні.

Питання професійної, безпосередньо педагогічної компетентності вчителя, вихователя, педагога в широкому розумінні завжди цікавили науковців. Їх розглядають і досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Рівні педагогічної компетентності в закладах вищої освіти досліджують О. Тітова, П. Лузан, Т. Пашенко, А. Остапенко та ін. [3]. Структуру професійної компетентності розглядали у своїх дослідженнях І. Зимова, А. Маркова, А. Хуторський та ін. [1]. Безпосередньо професійну компетентність учителя вивчали І. Кузнецова, Л. Мітіна, А. Мудрик, О. Щербаков, С. Якушева та ін. [1]. Питанням саме професійної культури педагога присвячували свої роботи О. Барабанщиков, Є. Бондаревська (розглядали загальнотеоретичні основи педагогічної культури); Г. Гайсина, Є. Шиянов (гуманітарний аспект педагогічної культури) та ін.

Що ж сприяє формуванню професійної педагогічної компетентності майбутніх фахівців-педагогів? Це теоретична підготовка, що складається перш за все із дисциплін професійної підготовки, також загальної підготовки, і практична, що передбачає різні види практики, тобто безпосередньої взаємодії з дітьми, застосування теоретичних знань.

Мета статті – розкрити значення професійних дисциплін «Сучасна українська мова» і «Теорія та методика навчання мовно-літературній галузі в початковій школі» у формуванні професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя.

У «Законі про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, формування цінностей і необхідних для успішної

самореалізації компетентностей. То що ж таке професійна компетентність? Це особистісні та ділові якості фахівця, що відображають рівень знань, умінь, досвіду, які спрямовані на досягнення мети в обраній професійній діяльності. На нашу думку, складовою професійної компетентності є педагогічна компетентність. У свою чергу педагогічна компетентність – це єдність теоретичної та практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності. Як бачимо із пояснення обох компетентностей, в основі лежать знання, фундаментальна база, яку підкріплюватиме й розвиватиме педагогічна практика, а в єдності вони сприятимуть формуванню досвіду, професійності. Теоретична база (знання) – це знання основ і закономірностей певного предмета, зокрема української мови та методики її викладання в початковій школі; але це також вміння аналізувати, порівнювати, синтезувати; це комунікативні вміння й навички; вміння розмірковувати й оцінювати завдання, щоб розуміти шляхи його розв’язання. Тож під час опанування теоретичного й практичного матеріалу із дисципліни «Сучасна українська мова» здобувач (-ка) освіти, майбутній учитель(-ка) початкових класів, перш за все поглиблює та систематизує теоретичні знання з мовознавчих розділів, щоб надалі формувати мовні знання дітей початкової школи. З цією метою він опрацьовує запропоновану викладачем літературу. Це сприяє формуванню вміння обрати доцільніші джерела, вміння проаналізувати, оцінити матеріал і використати його. Водночас здобувачі продовжують удосконалювати мовлення, вміння граматично правильно будувати висловлення, удосконалюють лексичні, морфологічні, синтаксичні та стилістичні знання та вміння. Поглиблюючи, систематизуючи знання здобувачів із певного мовознавчого розділу, викладач проводить паралелі з тим, як і якою мірою цей розділ вивчають у початковій школі. Це мотивує здобувачів уважно і творчо підходити до вирішення завдань із дисципліни «Теорія та методика навчання мовно-літературній галузі в початковій школі», а також певною мірою визначає їх здатність вирішувати професійні задачі. Під час опанування теоретичного, а особливого практичного матеріалу з дисципліни «Теорія та методика навчання мовно-літературній галузі в початковій школі» майбутні

вчителі мають змогу розширити, удосконалити, поглибити, закріпити мовні теоретичні знання, розглянути методи та прийоми їх застосування. Із розвитком інтернету здобувачі освіти мають змогу ознайомитися з розробками вчителів-практиків, які розміщують розробки уроків на сайтах «На урок», «Всеосвіта», YouTube-каналі. Така поінформованість майбутніх педагогів розширює їхні можливості щодо реалізації не лише освітніх задач, а й особистих можливостей. Також сприяє формуванню академічної доброчесності: використовуючи джерело повністю або частково, обов'язково зазначити його. Таким чином, формуємо такі професійні компетентності, як усвідомлене розуміння особистої відповідальності, прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань і розвиток творчого мислення.

Сучасний учитель початкових класів не лише носій знань, вихователь. Це людина, яка повинна вміти реагувати на ті зміни, що відбуваються в житті, тож відповідно і в освіті. Відповідно повинна володіти і сукупністю знань та умінь, і бути гнучкою, і нестандартно мислити. Іншими словами мати високий рівень професійної компетентності. Безсумнівно, щодо професії педагога правильно застосовувати поняття професійно-педагогічна компетентність, яка є багатоаспектним процесом поступового формування знань, умінь, особистих і професійно значущих якостей педагога. Складниками такої компетентності є педагогічна майстерність, педагогічні здібності та культура спілкування. Майбутній педагог має прагнути до вдосконалення особистісних якостей, комунікативних умінь, навіть до усвідомлення свого місця в загальнонаціональному культурному середовищі та дбати про розвиток професійно-педагогічної самосвідомості. Сприяють такому професійному зростанню, формуванню професійної компетентності освітні дисципліни, серед яких українська мова та методика її викладання в початкових класах посідають одне із чільних місць.

Список використаних джерел:

1. Бобовський Р. П. Педагогічна свідомість як показник професійної компетентності майбутнього вчителя математики. URL:

- <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/65-2018/5.pdf> (дата звернення 19.02.25)
2. Горбачова Г. В. Професійна культура вчителя як особистісний і соціальний феномен. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua> (дата звернення 19.02.25)
3. Остапенко А. В. Міжкультурне порівняння рівнів розвитку професійної компетентності педагогічних працівників коледжів. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/> (дата звернення 19.02.25)
4. Пальшкова І. О. Формування професійно-педагогічної культури вчителя початкових класів. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/pdf>. (дата звернення 19.02.25)
5. Симонова Л. М. Професійна компетентність викладача як запорука якісної підготовки кваліфікованих робітників. URL: <https://licey-cv.com/profesiyna-kompetentnist-vykladacha-iak-zaporuka-iakisnoi-pidhotovky-kvalifikovanoho-robitnyka> (дата звернення 19.02.25)

Павлова А. М., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ПРИЙОМ FISHBONE (ФІШБОУН) – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В НУШ

Сучасний світ потребує від людини іншого мислення та характеру дій, які б, з одного боку, були адекватними змінам сьогодення, а з другого – дозволяли усвідомити можливі ризики своєї діяльності у крихкому, нестабільному світі. В умовах, коли світ повсякчас змінюється й отримує можливість набувати гармонії у своїй складності та розмаїтті, у людини виникає потреба творчо і гнучко реагувати на всі зміни, пізнавати мінливі реалії, постійно переосмислювати набуті знання, розглянувши їх у контексті ймовірності і випадковості [2, с. 5].

Технології розвитку критичного мислення пропонують сучасному вчителю НУШ набір конкретних методичних прийомів, які потрібні для використання на різних рівнях освіти, в різних предметних галузях, видах та

формах роботи. Їх перевагою є орієнтація не на запам'ятовування, а на осмислений творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми перед молодшими школярами та її креативне розв'язання.

Технології розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти сприяють розв'язанню: освітньої мотивації (підвищення когнітивного інтересу під час вивчення природничої освітньої галузі та активного сприйняття навчального матеріалу на уроках; інформаційної грамотності (розвиток здатності до самостійної аналітичної та оцінювальної роботи; культури мовлення (формування навичок написання текстів різних жанрів); соціальної компетентності (формування соціальної впевненості, комунікативних навичок та відповідальності за власні знання) [1, с. 20].

Мислити критично – це вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків та оцінок, а також для прийняття рішень. Перевага технології критичного мислення полягає в здатності посилювати мотивацію навчання школярів, активізувати пізнавальну діяльність, формувати комунікативні навички.

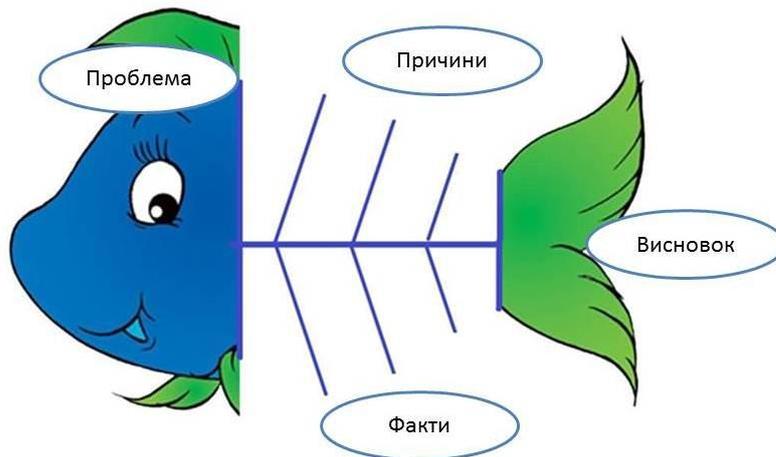
Продуктивним прийомом розвитку критичного мислення є прийом «Фішбоун» (в перекладі з англ. мови «рибна кістка» або «скелет риби»), орієнтований на встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу і факторами, що на нього впливають [4].

Автором є японський професор Кауро Ішікава, який і винайшов метод структурного аналізу причинно-наслідкових зв'язків. У процесі навчання прийом дозволяє «розділити» загальну проблемну тему на перелік причин і аргументів. Візуально (графічно) відтворення цього прийому виглядає як риб'ячий скелет, у голові якого записується проблема, верхній ряд кісток – причини події; нижній – факти, аргументи. А у хвості розміщується висновок, що є результатом створеного графічного аналізу. Записи мають вестися стислими фразами, які відбивають суть проблеми [5].

Упровадження прийому «Фішбоун» здійснюється на основі схеми, що представляє собою скелет риби. Голова риби – проблема, питання або тема, які

підлягають аналізу. На верхніх кісточках фіксуються основні причини проблеми. На нижніх кісточках – факти, що підтверджують наявність сформульованих причин, або суть понять, зображених на схемі. Хвіст – висновки, узагальнення. Схема Фішбоун може бути використана в якості окремого методичного засобу для аналізу будь-якої ситуації, або виступати як стратегія цілого уроку.

Мал.1 Схема прийому «Фішбоун»:

Ефективно його застосовувати під час уроку узагальнення та систематизації знань, коли матеріал з теми вже розглянутий і необхідно всі вивчені поняття упорядкувати в єдину систему, що передбачає розкриття і засвоєння зв'язків і відносин між її елементами [3].

Для цього, учням пропонується інформація (текст, відеофільм) проблемного змісту і схема Фішбоун для систематизації цього матеріалу. Заповнювати схеми можна як в індивідуальній так і в груповій формі. Важливим етапом застосування технології Фішбоун є презентація власних результатів заповнення. Вона повинна підтвердити комплексний характер проблеми в взаємозв'язках усіх її причин та наслідків. Іноді при заповненні схеми учні зіштовхуються з тим, що причин обговорюваної проблеми більше, ніж аргументів, підтверджуючих її наявність. Це може виникати внаслідок того, що передбачувань і в житті завжди більше, ніж фактів, що їх підтверджують. А тому деякі нижні кісточки можуть так і залишитися вільними. Далі в ході уроку

вчитель самостійно визначає дії – пропонує або і далі досліджувати проблему, або спробувати визначити її розв'язання [4].

Приклад застосування прийому «Фішбоун» у практичній діяльності, а саме під час вивчення теми «Вода» в інтегрованому курсі «ЯДС»:

Голова: «Чому треба берегти воду?»

Причина 1: Люди викидають сміття у річки.

Причина 2: Заводи скидають відходи у воду.

Причина 3: Вода використовується неекономно.

Факти: Риби та рослини у водоймах гинуть. Вода стає непридатною для пиття.

Люди можуть хворіти від забрудненої води.

Висновок: Воду треба берегти, бо без неї не буде життя!

Отже, методичний прийом «Фішбоун» є лише одним із прикладів розвитку критичного мислення у здобувачів освіти. Часто використовую даний прийом у навчальному процесі (на уроках Української мови, ЯДС та математики), адже таким чином навчаю дітей систематизувати здобуту інформацію, розрізняти головне й другорядне; формую вміння долати власні сумніви, знаходити вихід із будь-якої ситуації в сьогоdnішньому стрімкому та мінливому житті.

Список використаних джерел:

1. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Суценок І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.- метод. посібник за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.

2. Ганаба С. О. Стратегії розвитку критичного та креативного мислення : навчальний посібник. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. 128 с.

3. Мастер-клас «Технологія Фішбоун» Режим доступу 11.02.2025 <https://naurok.com.ua/master-klas-tehnologiya-fishboun-87261.html>. (дата звернення: 7.02.25)

4. Приходько Н.І. «Фрагмент уроку з використанням стратегії «Фішбоун». Режим доступу 11.02.2025 <https://naurok.com.ua/fragment-uroku-z-vikoristannyam-strategi-fishboun-322485.html>. (дата звернення: 7.02.25)

5. «Фішбоун» – прийом, що вчить мислити. Режим доступу 11.02.2025 [file:///D:/Doc/Downloads/Jerelo_1_2021-183-186%20\(1\).pdf](file:///D:/Doc/Downloads/Jerelo_1_2021-183-186%20(1).pdf). (дата звернення: 7.02.25)

Переяслова І. А., заступниця директора з НВР, учителька математики вищої кваліфікаційної категорії Золотівського ліцею № 16 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської області, старший вчитель;

Леськова Н. В., учителька початкових класів вищої категорії Золотівського ліцею № 16 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської області, старший вчитель, учасниця хабу «Цифровий простір педагога» та коворкінгу «Мисли&ти» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ»;

Коваленко Н. М., учителька початкових класів Золотівського ліцею № 16 Гірської міської територіальної громади Северодонецького району Луганської обл., учасниця хабу «Цифровий простір педагога» та коворкінгу «Мисли&ти» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ» учасниця хабу «Цифровий простір педагога» та коворкінгу «Мисли&ти» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ»;

**ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ:
ДОСВІД ЗОЛОТІВСЬКОГО ЛІЦЕЮ № 16 ГІРСЬКОЇ МТГ
СЄВЕРОДОНЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У сучасних умовах розвитку освіти вагомого значення набуває впровадження ефективних інновацій у традиційну класно-урочну систему, а також пошук нових форм організації освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. Закон України «Про освіту» створює можливості для розвитку компетентнісного навчання. Зокрема, у законі закладено ключові компетентності й наскрізні вміння, якими має володіти учень після закінчення навчання в загальноосвітньому закладі. Серед них вільне володіння державною та здатність

спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична, екологічна, інформаційно-комунікаційна, загальнокультурна компетентності, підприємливість, інноваційність, громадянська та соціальна компетентність, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя тощо.

У 2024/2025 навчальному році освітній процес у початковій школі Золотівського ліцею №16 Гірської міської територіальної громади спрямовуємо на реалізацію Державного стандарту початкової освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21 лютого 2018 року), з урахуванням досягнень впровадження концептуальних засад реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та подолання викликів, зумовлених особливостями освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема і подолання освітніх втрат.

З початком повномасштабної війни в Україні у 2022 році територія Гірської громади опинилася під окупацією. Педагогічний колектив ліцею та учні вимушені були покинути рідні домівки та виїхати в безпечні місця на підконтрольну територію України. Всі опинилися в різних куточках нашої держави, отже вимушені продовжити освітній процес у дистанційному форматі.

Адміністрація ліцею забезпечує організацію діяльності закладу освіти в умовах режиму дистанційного навчання, узгоджує правила та розклад взаємодій усіх учасників освітнього процесу для виконання освітніх програм закладу; обговорює зміну форм навчання з педагогічним колективом, обирає онлайн платформу, організовує й запроваджує навчання з використанням дистанційних технологій. Комунікація між учителем та учнями в освітньому процесі під час дистанційного навчання відбувається з використанням електронних освітніх платформ: «Єдина школа» та Google Classroom,- це єдині платформи для всіх класів та педагогів ліцею, а також комунікаційних онлайн сервісів та інструментів (Zoom, Skype, Team, базові сервіси Google: Gmail, Календар, Meet, Jamboard, Chat, Hangouts, YouTube та інші).

Ми виділяємо наступні принципи організації дистанційного навчання:

- Гнучкість місця, часу, темпу та траєкторії навчання.
- Академічна добросовісність. Педагогічні прийоми, які можуть

спонукати дітей чесно й самостійно виконувати завдання, якщо ми як вчителі будемо:

- заохочувати та хвалити дітей, коли бачимо, що робота виконана самостійно, хоч і не ідеально;

- давати робочі завдання, де рівень складності нарастає від елементарного до дуже складного (якщо дитина виконала завдання лише до половини, дякувати за зроблену роботу і пояснюємо складніший матеріал додатково);

- давати індивідуальні завдання кожному хоча б раз на кілька тижнів, можна вибірково;

- давати завдання з готовими відповідями з проханням спробувати спочатку виконати завдання самостійно, не підглядаючи, а якщо щось незрозуміло – звернутися за роз'ясненнями до вчителя;

- давати завдання, які передбачають власні міркування та висловлення власної думки дитини, а не вибір з готових відповідей.

- Забезпечення виконання Освітньої програми Золотівського ліцею №16. У разі потреби необхідно:

- розробити індивідуальні навчальні плани;

- відвести час на додаткові консультації;

- скоригувати календарні плани наступних періодів для збалансованого включення матеріалу, який змушено пропустили за час повітряних тривог або відключення електроенергії та відсутності інтернет-зв'язку.

Засоби організації дистанційного навчання.

До критеріїв вибору засобів організації дистанційного навчання відносимо:

- відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки певний сервіс чи ресурс уможливує досягнення очікуваних результатів навчання в дистанційному форматі;
- універсальність цих інструментів, щоб скоротити кількість різних платформ, які використовуються для навчання;
- зрозумілість інтерфейсу як для вчительства, так і для учнівства;
- доступність програмних засобів;
- можливість обирати ресурси, які максимально підходять для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо).

Основні форми онлайн-комунікації:

- Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні та вчитель перебувають на відстані.
- Форум – форма спілкування вчителя й учнів у дистанційному навчанні. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Модератор форуму реалізує обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру.
- Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет.
- Електронна пошта – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.
- Анкетування.
- Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки (Viber) дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Наступним кроком впровадження цифрових технологій в освітній процес стало підвищення кваліфікації вчителів з використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі. Перш за все ми використовували інформацію з офіційних сайтів Державної наукової установи Інститут модернізації змісту освіти, Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, НЦ «МАН України» та зі сторінок соціальних мереж освітніх платформ. Учителі початкових класів закладу: Леськова Н. В., Коваленко Н. М., Ступак О. Б. підвищили кваліфікацію на курсі для педагогічних працівників «Цифровий простір педагога» від лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ» та є учасницями хабу «Цифровий простір педагога» й коворкінгу «Мисли&ти» лабораторії з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ». Вони активно діляться досвідом з колегами під час засідань методичних об'єднань закладу, педрад, під час засідань МО вчителів початкових класів Гірської громади.

Ми використовуємо наступний інструментарій дистанційного навчання:

онлайн-дошки: Jamboard, Padlet, Miro, Lino, Mural, ClassroomScren, Milanote, Bitpaper, Trello;

інтерактивні презентації: Canva, Prezi, Sutori, Emaze, NearPod, Sway;

інтерактивні плакати: Genially, Thinglink;

застосунки для створення відео: Renderforest, Biteable, ISLcollective, PlayPosit

ментальні карти: Coggle, Mindmeister, Mindomo, Popplet

інтерактивні робочі аркуші: Wizer.me, Liveworksheets

опитувальники: Slido, Mentimeter, Wooclap, AnswerGarden, Tricider;

онлайн-книжки: Ourboox, Book Creator, VistaCreate, Canva, Visme;

тестувальники: Classtime, Socrative, Formative, Quizizz, Quizalize;

вікторини, квізи: Kahoot, Flippity, Playfactile, Gamilab, StudiStack, Vaamboozle, Oodlu, WordWall;

інтерактивні вправи (пазли, кросворди, ребуси, хмари слів): Jigsawplanet, Rebus1, WordItOut, SurveyMonkey, WheelofNames, LearningApps, WordMint.

За матеріалами посібника «Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації» (авт. А. Лотоцька, О. Пасічник, упорядниці: Іванна Коберник, Зоя Звиняцьківська) ми створили корисні посилання, якими користуються вчителі нашого ліцею:

✓ Навчання вдома: практичні поради для вчителів від психологині Світлани Ройз <https://nus.org.ua/articles/navchannya-vdoma-praktychni-porady-dlya-vchyteliv-vid-psyhologyni-svitlany-rojz/>

✓ Як технічно організувати дистанційне навчання – покрокова інструкція <https://nus.org.ua/articles/yak-tehnikno-organizuvaty-dystantsijne-navchannya-pokroкова-instruktsiya/>

✓ 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlyadystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>

✓ Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-dodystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlyavchyteliv/>

✓ Чотири сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання <https://nus.org.ua/articles/chotyry-servisy-yaki-dopomozhut-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/>

✓ Як працювати в Google-клас: покрокова інструкція <https://nus.org.ua/articles/yak-pratsyuvaty-v-google-klas-pokroкова-instruktsiya/>

✓ Усе в одному місці: як програма Discord допоможе організувати дистанційне навчання <https://nus.org.ua/articles/use-v-odnomu-mistsi-yak-programa-discord-dopoozhe-organizuvaty-dystantsijne-navchannya/>

✓ Як використовувати YouTube у дистанційному навчанні <https://nus.org.ua/articles/yak-vykorystovuvaty-youtube-u-dystantsijnijnomu-navchanni/>

✓ Як розробити дистанційний урок для 1-2 класів – інструкція від учительки <https://nus.org.ua/articles/yak-rozrobyty-dystantsijnyurok-dlya-1-2-klasiv-instruktsiya-vid-vchytelky/>

✓ Дистанційне навчання в 3-4 класах: інструкції, приклади уроків та комунікації з батьками <https://nus.org.ua/articles/dystantsijne-navchannya-v-3-4-klasi-instruktsiyi-pryklady-urokiv-ta-komunikatsiyi-z-batkamy/>

✓ 10 лайфхаків для вчителів і порада батькам – вчителька математики про дистанційне навчання <https://nus.org.ua/articles/10-lajfhakiv-dlya-vchyteliv-iporada-batkam-vchytelka-matematyky-pro-dystantsijnenavchannya/>

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 23.02.25)

2. Концепція Нової української школи. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення 23.02.25)

3. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення 23.02.25)

Петриченко Л. О., докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ДЕФІНІЦІЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

На сучасному етапі визначення терміну «компетентність» обіймає значне місце у вітчизняних та закордонних психолого-педагогічних розшуках. Суть поняття «професійна компетентність» формулюється із урахуванням споріднених за дефініцією термінів: «компетентність», «компетенція». Незважаючи на їх обумовленість, на нашу думку, поняття містить різні значення, а дефініція «компетентності» у фаховому просторі потребує більшої уваги.

На різноманітних підходах в світовій практиці підготовки майбутніх фахівців наголошує дослідниця Н. Сидорчук, узагальнюючи деякі підходи до формулювання змісту поняття «компетентність» [4, с. 78]: «...північноамериканці, як правило, компетентність співвідносять з базовими характеристиками людини, які обумовлюють її видатні успіхи у певних видах діяльності; у континентальній Європі компетентність частіше пов'язують із здібностями, особистісними рисами і набутими знаннями; у Великобританії переважає думка про те, що компетентність повинна визначатися як відповідність результатів діяльності індивіда сформованим стандартам».

Вітчизняний нормативний простір підготовки майбутніх професіоналів характеризує поняття «компетентність» в Пункті 13 частини першої статті 1 в редакції Закону України «Про вищу освіту» № 392-IX від 18.12.2019 як [3]: «...здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей».

У вступному слові до проекту ТЬЮНІНГ, формулювання поняття «компетентності» визначається як [2, с. 8]: «...динамічне поєднання когнітивних та мета-когнітивних вмінь, навичок, знань та розуміння, міжособистісних, розумових та практичних вмінь та навичок і етичних цінностей».

Отже, сформованість компетентностей в певній галузі та спеціальності може виступати підсумковим результатом, котрого мають досягти здобувач вищої освіти у процесі фахової підготовки.

Зважаючи на вище зазначене, поняття «компетентність» в системі вищої освіти буде містити змістовні наповнення, які опосередковано презентують концептуальні складові певної галузі та спеціальності підготовки, конкретизуються у змістовному наповненні «hard skills» та «soft skills» майбутніх фахівців.

На нашу думку, схарактеризовані в проєкті ТЬЮНІНГ типи загальних компетентностей [2]: інструментальні, міжособистісні, системні на сьогодні представлені в характеристиках «hard skills» та «soft skills» майбутніх фахівців.

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155618?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w1_1

(дата звернення: 13.02.2024)

3. Закон України «Про вищу освіту». Пункт 13 частини першої статті 1 в редакції Закону № 392-IX від 18.12.2019}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155618?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#w1_1 (дата звернення: 13.02.2024)
4. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск*. Вінниця-Київ, 2015. С. 78-81.

Платонова О. Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідження особливостей психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти обумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти в Україні, які спрямовані на забезпечення рівних прав та можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних потреб. Впровадження інклюзивної освіти є одним із пріоритетних напрямів реформування освітньої системи, що спрямоване на інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами у звичайні дошкільні заклади.

Особливо важливим є раннє залучення дітей з особливими потребами до інклюзивного освітнього процесу в умовах дошкільних закладів, оскільки цей період є вирішальним для їхнього розвитку та соціалізації. Якісна освіта для

дітей з порушеннями розвитку сприяє їхній адаптації до суспільного життя, забезпечує формування важливих соціальних та когнітивних навичок, що впливатиме на подальше навчання та життя.

Сьогодні практично в кожній п'ятій родині народжується дитина з особливими потребами. Категорія таких дітей вкрай неоднорідна, проте їх загальної основною особливістю є порушення або затримка в розвитку. На сьогодні в Україні таких осіб близько 12% від загальної кількості дітей віком до 18 років. Виховання, навчання, корекційно-реабілітаційна допомога таким дітям ще донедавна забезпечувалося лише системою спеціальної освіти: спеціальні заклади, спеціальні групи в дитячих садках і загальноосвітніх навчальних закладах, навчально-реабілітаційні центри тощо [2].

На новому етапі розвитку країни, все більше українське суспільство прагне задовольнити потреби своїх співвітчизників з відхиленнями у розвитку, а особливо дітей, створювати для них повноцінні умови життя, сприяти їх інтеграції до соціуму. Для цього потрібно звернути увагу на вирішення певної низки проблем, головною з яких є подолання соціальної ізоляції, що передбачає залучення цих дітей до всіх сфер соціального життя. Тому можна стверджувати, що процес навчання та виховання дітей із вадами розвитку наразі є однією з умов інтеграції їх у суспільство.

Не зважаючи на усі труднощі, які гальмують процес інтеграції дітей з обмеженими можливостями, існує потреба у забезпеченні якісного психолого-педагогічного супроводу.

Головним завданням сучасного психолого-педагогічного супроводу в українських навчальних закладах є створення умов для повноцінного розвитку і становлення особистості дитини, розвиток відповідно до потенційних можливостей людини в реальних умовах існування [3, с. 72].

Педагог повинен застосовувати професійні знання і вміння, які висвітлюють особливості його взаємодії з дитиною, що має особливі потреби з її батьками, вихователями тощо.

Принципи, на які повинен спиратися фахівець навчального закладу у своїй роботі:

Психолого-педагогічний супровід носить рекомендаційний характер. Усі рішення з психолого-педагогічного супроводу можуть носити лише рекомендаційний характер. Відповідальність за вирішення проблеми залишається за дитиною, її родиною та вихователями і вчителями, тому що якщо, дитина нездатна приймати рішення через стан свого здоров'я та занадто малий вік, або відсутні батьки, то відповідальність за дитину перебирають на себе інші носії проблеми.

Безперервність супроводу. Дитині з особливими освітніми потребами гарантовано безперервний супровід на всіх етапах допомоги у вирішенні проблеми. Педагог припинить підтримку дитини з вадами тільки тоді, коли проблема буде достатньо вирішена [4].

Психолого-педагогічний супровід спрямований на забезпечення двох процесів:

1. індивідуальний супровід дітей з особливими потребами в освітніх закладах;
2. системний супровід, спрямований на профілактику або корекцію проблеми, характерної не для однієї дитини, а для системи загалом.

Запровадження системи психолого-педагогічного супроводу є дуже актуальним питанням на сьогодні для українського суспільства. Діти з особливими освітніми потребами, починаючи соціалізуватися з дошкільного віку часто вже не лише не потребують постійної підтримки, а й, навпаки стають повноцінними членами суспільства. Створення та розвиток умов для забезпечення рівного доступу до отримання якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами – це одне з основних завдань. Це завдання базується на цінностях відкритого демократичного суспільства, які включають в себе індивідуальний підхід до кожної дитини, включаючи дітей з особливими потребами, дітей, які не мають батьків та дітей національних меншин; активне залучення батьків особливих дітей та суспільства до освітнього процесу.

З'явилася нова модель комплексної підтримки дитини з особливими потребами в умовах сім'ї через здійснення соціально-педагогічного патронату. З'явилися заклади дитячої освіти нового типу – «Центри розвитку дитини», де батьків залучають до навчально-виховного та реабілітаційного процесу, а корекційно-розвивальні послуги можуть одержувати діти, які перебувають в інших закладах або у сім'ї [1].

Інклюзивне навчання в останнє десятиріччя в Україні є одним із головних завдань модернізації системи спеціальної освіти, головною метою якої є зменшення кількості спеціалізованих інтернатів в країні та дітей з особливими потребами, які перебувають у них, та збільшення їх кількості серед звичайних дошкільних та загальноосвітніх закладів освіти для сприяння соціалізації цих дітей, та надання можливості таким дітям спілкуватися з однолітками без відхилень у розвитку.

Якщо не забезпечити, за умов стихійного зростання мережі освітніх закладів з інклюзивною формою навчання належного психолого-педагогічного супроводу цього процесу, не усвідомити необхідності кадрової, моральної, психологічної та змістово-організаційної готовності освітніх закладів до впровадження освітньої інклюзії, то рівний доступ до якісної освіти дітей з особливостями розвитку може залишитися лише мрією та сама ідея включення цих дітей у освітній простір нівелюється.

Варто зазначити, що у зв'язку з економічною нестабільністю, війною в Україні виникають значні труднощі щодо створення оптимальних умов для динамічного розвитку дітей та відповідного до їхніх потреб родинного й навчального середовища.

Таким чином, організація ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти можлива за умови інтеграції інклюзивного підходу, співпраці педагогів, батьків і фахівців. Такий підхід дозволяє забезпечити розвиток потенціалу кожної дитини, її успішну соціалізацію та гармонійний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Носко М. О., Мехед О. Б. Впровадження інноваційних освітніх технологій для учнів з особливими освітніми потребами. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 22 (178). Чернігів: НУЧК, 2023. С. 32-35.
2. Покроєва Л. Д. Сучасні тенденції та проблеми освіти дітей з особливими потребами в Україні. Джерело педагогічних інновацій. *Інклюзивна освіта: Науково-методичний журнал*. Випуск № 1. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2013. 181 с.
3. Родда М. Громадянське суспільство, Канада, Україна і проблеми освіти глухих. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (Українсько-Канадський досвід). Київ : Наук. світ, 2004. 200 с.
4. Сак Т. Як соціалізувати дитину з особливостями психофізичного розвитку в інтегрованому класі. *Початкова школа*. 2008. № 8. С. 53 – 55.

Попова О. І., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету;

Кобець А. Д., здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Бердянського державного педагогічного університету

МУЛЬТИМЕДІА ЯК ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний освітній процес початкової школи характеризується активною цифровізацією, що вимагає оновлення методів навчання та впровадження новітніх педагогічних технологій. Відповідаючи на освітній виклик ХХІ століття – формування самостійності, критичного мислення та інформаційної

грамотності молодших школярів, саме мультимедійні технології здатні забезпечити доступність, інтерактивність та гнучкість освітнього процесу [2].

В умовах змішаного навчання, яке поєднує традиційні очні заняття з дистанційними технологіями, мультимедійні засоби перетворюють ключову роль у підтримці навчальної мотивації молодших школярів.

Спочатку пандемія COVID-19, а потім воєнний стан в Україні потребували адаптації традиційної системи освіти й спонукали вчителів початкових класів використовувати мультимедіа для створення комфортного освітнього середовища, яке не залежить від фізичного місця перебування молодших школярів [4].

Щоб підвищити інтерес здобувачів початкової освіти до навчання, ми намагаємося впроваджувати інтерактивний формат подання матеріалу (аудіо-, відео- та анімаційні елементи, інтерактивні вправи, віртуальні лабораторії тощо), які сприяють залученню молодших школярів до активного пізнання та формування навичок самостійної роботи [3].

Серед найбільш доцільних форм використання мультимедіа, на нашу думку, є: інтерактивні презентації, які допомагають структурувати інформацію та проводити навчання динамічним; аудіо- та відеоматеріали, що збагачують сприйняття інформації, розширюють світогляд молодших школярів; навчальні ігри, котрі сприяють стимулюванню пізнавального інтересу, дозволяють створювати навчання цікавим і доступним; доповнена і віртуальна реальність.

Наведемо приклади мультимедіа, які ми застосовували на уроках в початковій школі з метою активізації навчальної діяльності здобувачів.

Інтерактивні презентації (PowerPoint, Prezi, Canva) дозволили візуально пояснити молодшим школярам теоретичний матеріал, який вони легше запам'ятали, оскільки таке подання стимулювало цікавість.

Розглядаючи тему уроку «Будова слова», ми використовували презентації з анімаційними ефектами, які поступово відкривали частини слова (префікс, корінь, суфікс, закінчення). Під час виконання словотвірного розбору вдалими, на нашу думку, було завдання для учнів перетягнути слова у відповідні категорії.

Крім того, ми неодноразово вдавалися до додаткового озвучення правил, пояснення нового матеріалу, що сприяло кращому засвоєнню його молодшими школярами.

Щоб розвинути в здобувачів стійкі навички сприймання на слух, удосконалювати мовлення та дикцію, використовували аудіокниги та подкасти. Наприклад, на уроках літературного читання досить часто пропонували молодшим школярам прослухати уривки казок, оповідань, віршів у професійному озвученні, після чого проаналізувати інтонацію читання, настрої твору. Цікавими були завдання, які передбачали прослуховування тексту та відповідь на запитання або запис власного аудіочитання.

Зважаючи на вікові та психологічні особливості молодших школярів, зокрема їхню цікавість до ігрової діяльності, у процесі формування навчальної активності застосовували онлайн-ігри та інтерактивні вправи (LearningApps, Wordwall, Kahoot). Так, на уроці української мови, вивчаючи тему «Синоніми та антоніми», проводили гру у форматі вікторини: учні відшукували пару до слова (наприклад, *«великий – малий»*); онлайн-дошку використовували для колективного складання асоціативних рядів та вправу «Знайди зайве»: серед кількох слів учні знаходили слово, що не підходило за значенням. Можемо констатувати, що застосовуючи такі мультимедіа, учитель мав можливість отримувати миттєвий зворотний зв'язок, а молодші школярі в ігровій формі швидко закріплювали матеріал, проявляли активність навчальної діяльності.

Для того, щоб молодші школярі легше запам'ятовували правила написання слів, на уроках української мови застосовували мультимедіа, яка дозволила візуалізувати та практично закріпити його. Досить вдалими, як свідчать відгуки здобувачів, були відеоуроки та анімаційні ролики (YouTube, мультимедійні платформи «Розумники», «На урок»). Зокрема, найбільше активізувало навчальну діяльність учнів використання мультфільму на уроці української мови, де розглядалася тема «Розділові знаки у реченні». За допомогою персонажів мультфільму молодші школярі визначали роль коми в реченнях (наприклад, порівняння «Їсти не можна чекати» та «Їсти, не можна

чекати»). Герої пояснювали, як уживання розділових знаків може змінювати значення висловленої думки, а в кінці мали завдання від мультяшного персонажу скласти власне речення, використовуючи правильні розділові знаки.

Для розвитку командної роботи здобувачів, творчого мислення, які необхідні для стимулювання їхньої навчальної активності, ми досить успішно інтегрували мультимедіа в освітній процес початкової школи, а саме віртуальні дошки та колективні проєкти (Padlet, Google Jamboard). Наприклад, на уроці української мови (тема «Складання опису предмета») молодші школярі разом створювали «хмару слів» для характеристики предмета (*яблуко – червоне, соковите, солодке, червонобоке* тощо). Доречним було використання фото- та відеоматеріалів для аналізу деталей опису. Як результат, здобувачі колективно створили текст у реальному часі.

З метою підвищення креативності здобувачів початкової освіти, інтересу до створення власних текстів застосовували доповнену реальність (AR-програми, Quiver, Merge Cube). Зокрема, на уроці української мови, виконуючи завдання скласти казку, молодші школярі використовували вибірки AR-додатків для того, щоб «оживити» персонажів казки. Крім того, формувало цікавість у процесі навчальної діяльності таке завдання: придумати сюжет, описати героїв та події за допомогою віртуальних об'єктів. Додатково учні прослухали аудіозапис складених казок.

Отже, змішані підходи як стимул для навчання (підключення онлайн- та офлайн-інструментів) дозволили забезпечити стійкість освітнього процесу. Використання мультимедіа в умовах змішаного навчання виступали не лише засобом передачі знань, а й потужним чинником стимулювання молодших школярів до освітньої діяльності, забезпечуючи їхню активність, мотивацію та залученість на уроці [1].

Звертаємо увагу на те, що така організація освітнього процесу змінює роль учителя, де він стає модератором та фасилітатором, а мультимедійні ресурси допомагають ефективніше організувати взаємодію учнів як у класі, так і під час дистанційного навчання. Не варто нехтувати й порадами фахівців щодо

психолого-педагогічних аспектів впливу мультимедіа: здатність підвищувати рівень концентрації уваги молодших школярів; створення емоційно забарвленої навчальної атмосфери; урахування особливостей сприйняття інформації всіма типами учнів (візуали, аудіали, кінестетики).

Таким чином, застосування мультимедіа в освітньому процесі початкової школи не лише ефективно для засвоєння знань, а й мотивації здобувачів до активного навчання. Використання цифрових технологій забезпечує візуалізацію навчального матеріалу, що сприяє кращому його засвоєнню; створює інтерактивне середовище, в якому кожен стає активним учасником; розвиває критичне мислення, увагу, пам'ять і творчі можливості; формує позитивне ставлення до навчання через елементи ігрової діяльності. Мультимедіа в поєднанні з традиційними методами покращення розвитку всебічно освіченої особистості молодшого школяра не тільки спрощують сприйняття матеріалу, а й роблять освітній процес динамічним, інтерактивним та захопливим та сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення та творчості молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Astremaska, I., Slyvka, M., Koval, L., Popova, O., Lesyk, A. Methodological approaches to stimulating innovative activity : desenvolvimento do conceito de garantia da qualidade pedagógica de conteúdos educativos numa instituição de ensino superior. 2023. Synesis (ISSN 1984-6754), 15(3), 296–307. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/synesis/article/view/2626> (дата звернення: 04.02.2025).

2. Нова українська школа. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Попова О., Кобець А. Активізація освітньої діяльності молодших школярів за допомогою мультимедійних технологій : матер. Конференції «Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/4386> (дата звернення: 06.02.2025)

4.Попова О., Мокляк М., Сорока М., Бабченко В., Іващенко І. Інтернет технології в дистанційному навчанні під час пандемії. *Interational Journal of Health Schitncen*. 2022/6. С. 11–22.

Попчук В. М., учителька початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, «старший учитель», Одеського ліцею № 86 Одеської міської ради

ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ООП

Інклюзивна освіта – це не просто навчання дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) у звичайних класах. Це створення середовища, де кожна дитина, незалежно від своїх можливостей, відчувається прийнятою, важливою та успішною. У початковій школі закладається фундамент особистісного розвитку дитини, тому саме в цей період особливо важливо створити безпечний простір для навчання та соціалізації дітей з ООП.

Метою інклюзивної освіти є досягнення якісних змін в різних аспектах розвитку дітей цієї категорії: фізичному, соціальному, психологічному, розумовому, особистісному.

З кожним роком зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх закладах. За індивідуальним навчальним планом гарантує право кожної дитини на якісну освіту.

Успішна інклюзія – це не лише адаптація матеріалу, а й створення атмосфери поваги, прийняття та підтримки. У початковій школі у дітей формуються перші соціальні навички, тому саме тут важливо закласти принципи толерантності та взаємодопомоги.

Досвід організації роботи з такими учнями, практичні способи адаптації матеріалу та створення інклюзивного освітнього простору, де кожен учень зможе розкрити свої здібності й таланти – це кропітка робота вчителя.

Навчання таких дітей відбувається з включенням їх до звичайних класів та навчання за індивідуальним навчальним планом, із застосуванням різних кейсів до кожної дитини, залежно від висновку інклюзивного ресурсного центра.

Інклюзивне навчання дітей з ООП ставить перед освітнім закладом багато питань. І щоб вміти вчасно реагувати треба знати особливості дітей, щоб потім вміло підбирати різні форми роботи з ними.

1. Діти з порушеннями мовлення мають труднощі у вимові, розумінні мови або формуванні зв'язних висловлювань. Їм необхідна логопедична підтримка у розвитку комунікативних навичок.
2. Діти з порушеннями читання та письма (дислексія, дисграфія) важко опановують навички читання і письма. Вони потребують додаткових вправ на розвиток фонематичного слуху та просторового мислення.
3. Діти з розладом аутистичного спектра (РАС) мають труднощі в соціальній взаємодії, комунікації, часто потребують візуальної підтримки. Для них важливою є чітка структура уроку та передбачуваність подій.
4. Діти з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) важко зосереджуються на завданнях, мають підвищену активність, а тому потребують коротких завдань, частих фізкультхвилинок та мотиваційної підтримки.

Педагоги виділяють методи та способи роботи з дітьми з ООП :

1. Диференціація та адаптація навчального матеріалу включає: поділ завдання на маленькі кроки (Спочатку... Потім...); варіативні завдання за рівнем складності; використання наочності (схеми, картки-підказки); використання мнемотехніки (правила, склад чисел, вивчення абетки, віршів (стенографіст) через прийоми асоціацій.
2. Ігрові технології. До них відносяться логопедичні ігри («Склади слово», «Закінчи речення»); рухливі ігри для дітей із СДУГ; інтерактивні квести, лепбуки та настільні ігри тощо.
3. Візуальна підтримка може бути представлена візуальним розкладом дня на дошці; картками з піктограмами для виконання інструкцій; використанням графічних організаторів для розвитку мовлення.
4. Інтеграція сенсорних ігор відбувається завдяки письму пальчиками на піску або манці (для розвитку дрібної моторики); використанню сенсорних коробок

для зняття напруги; роботі в парах і групах; залученню сильніших учнів до допомоги слабшим; участі учнів у колективних творчих проєктах, де кожен має свою роль.

Пропонуємо наступні приклади практичних кейсів:

1. Кейс: Дитина з порушеннями мовлення (експресивне, писемне, усне).

Дитина важко формує речення, плутає звуки, боїться відповідати вголос.

Рішення:

- Ігрова форма роботи: настільні логопедичні ігри («Склади слово», «Закінчи речення»).
- Використання карток із зображеннями для розповідей за малюнком.
- Технологія «Підказка»: дитина відповідає короткою фразою з опорою на зразок учителя.
- Мовні розминки перед уроком - артикуляційні вправи.

Результат: Учень поступово подолав страх мовлення, став впевненіше відповідати й формулювати прості речення.

2. Кейс: Дитина з дислексією (порушення читання).

Учень/учениця класу повільно читає, часто плутає букви, пропускає склади.

Рішення:

- Методика «Читання в парах» — сильніший учень читає разом із дитиною з ООП. Читання з вчителем «Доповни склад», «Наздожени»
- Використання лінійок для стеження за текстом під час читання.
- Читання з передбаченням: перед текстом — обговорення ілюстрацій і змісту.
- Ігри на розпізнавання букв і складів («Буквений детектив», асоціації).

Результат: Збільшення швидкості читання, зменшення кількості помилок, підвищення мотивації до навчання.

3. Кейс: Дитина з розладом аутистичного спектра (РАС).

Здобувач освіти не підтримує зоровий контакт, уникає групової роботи, має труднощі з розумінням інструкцій.

Рішення:

- Візуальний розклад дня на партах і дошці.
- Поділ великих завдань на маленькі етапи («Спочатку... Потім...»).
- Інтерактивний куточок для відпочинку (сенсорна коробка, м'які іграшки).
- Комунікативні картки для невербальної підтримки (емоції, бажання).
- Уроки в малих групах (робота в парі з другом-наставником).

Результат: Дитина стала більш залученою до навчального процесу, зменшилася тривожність.

4. Кейс: Дитина з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ).

Дитина швидко втрачає увагу, не може сидіти на місці, заважає іншим.

Рішення:

- Чіткі короткі інструкції (до 2-3 речень) із повторенням.
- «Диванчик спокою» у класі – місце для емоційного розвантаження.
- Фізкультхвилинки кожні 15 хвилин (рухливі ігри, дихальні вправи).
- Використання таймера для організації часу на виконання завдань.
- Завдання на рух («Розклади картки по місцях», «Принеси та покажи»).

Результат: Зменшення кількості зривів, підвищення концентрації уваги, покращення соціальної взаємодії.

5. Кейс: Дитина з порушеннями зору.

Учениця /учень з частковою втратою зору, не бачить написане на дошці, часто не встигає за темпом класу.

Рішення:

- Посадити дитину на першу парту.
- Надати зошит з надрукованими великими літерами.
- Аудіозаписи уроків або використання інтерактивної дошки.
- Читання шрифтом збільшеного розміру.
- Підтримка однокласника — допомога у виконанні завдань.

Результат: Дитина встигає за програмою, не відчуває себе ізольованою, зростає впевненість у навчанні.

6. Кейс: Дитина з порушеннями слуху.

Учень 1 класу з порушенням слуху, використовує слуховий апарат, але важко сприймає усну мову на уроці.

Рішення:

- Використання візуальних підказок (картки із зображеннями дій).
- Повільна, чітка артикуляція з короткими фразами.
- Письмові інструкції на дошці або картках.
- Ігри з емоціями (показ міміки для розвитку розуміння контексту).
- Запис важливої інформації у зошит.

Результат: Покращення розуміння інструкцій, зростання участі в класній роботі.

7. Кейс: Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату (ДЦП).

Учениця/учень класу з ДЦП, пише повільно, потребує адаптації робочого місця.

Рішення:

- Спеціальний стілець і парта (з підтримкою спини).
- Використання клавіатури або планшета замість зошита.
- Завдання на розвиток дрібної моторики (ліплення, аплікації).
- Перерви для розминки.
- Участь у групових завданнях без фізичного перевантаження.

Результат: Дитина відчуває себе повноцінним учасником навчального процесу, розвиває соціальні навички.

Ключові принципи роботи з дітьми з ООП:

- Інклюзивна освіта – це не лише адаптація навчального матеріалу, а й створення атмосфери прийняття та підтримки!

Успішна інтеграція дітей з ООП включає в себе:

1. Індивідуальний підхід.
2. Співпрацю з батьками.
3. Партнерство з фахівцями (логопедами, психологами, асистентами вчителя).

Взаємодія з батьками та командою супроводу передбачає:

- Регулярні зустрічі з батьками для обговорення успіхів і труднощів дитини.
- Розробка індивідуальної програми розвитку із залученням психолога, логопеда, дефектолога.

- Спільні виховні заходи для розвитку соціальних навичок і створення атмосфери прийняття в класі.

Отже, потрібно усвідомлювати, що в чистому вигляді не існує абсолютно правильних рішень і кейсів щодо дітей з ООП. Завжди треба пам'ятати, що це насамперед діти й тому вчителю чи асистенту треба шукати методи, які підійдуть окремій дитині в конкретній ситуації.

Поєднання різноманітних кейсів, методів і завдань вчителем дозволяє досягти успіху дитині в адаптації, навчанні та зробити уроки цікавими та доступними для кожного учня, враховуючи його особливості.

Список використаних джерел:

1. Мнемознайко - 1. Робочий зошит з освітньої мнемотехніки. : навчально-методичний посібник. Г.Чепурний, О.Лайтан. (2021, 112 с., м.Вінниця, видавництво «Твори»).

2. Навчання дітей з особливими освітніми потребами URL: <https://sajt-sotsialnogo-pedagoga-polotnyuk-viktoriji.webnode.com.ua/tri-stovbtsya/> (дата звернення: 17.02.2025).

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017. № 38-39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 17.02.2025).

4. Робота з дітьми з особливими освітніми потребами URL: <https://naurok.com.ua/robota-z-ditmi-z-osoblivimi-potrebami-374808.html> (дата звернення: 17.02.2025).

Процько І. С., директорка, учителька англійської мови Талалаївського ліцею Талалаївської сільської ради Ніжинського району Чернігівської області

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Проблема змісту навчання будь-якого шкільного предмету, зокрема й іноземної мови, є однією із найактуальніших у педагогічній теорії та практиці.

Вона тісно пов'язана з соціальним замовленням держави на освітній рівень її громадян. Постійні трансформаційні процеси, що відбуваються в суспільному житті, вимагають перегляду, уточнення та конкретизації змісту освіти та засобів його реалізації.

Значні зміни відбуваються в галузі шкільної іншомовної освіти в останні роки. Вони зумовлені стратегічними напрямками розвитку сучасних закладів загальної середньої освіти, діяльність яких зорієнтовується на компетентнісну парадигму як філософію, котра формує інноваційний погляд на освіту та фундаментальні принципи її розвитку. В Україні компетентнісна ідея почала активно виходити на рівень освітньої політики. Переконливим свідченням цього процесу стали Державний стандарт початкової освіти та навчальні програми з іноземних мов, створені на підґрунті його концептів [2].

Компетентнісний підхід до навчання іншомовного спілкування проявляється насамперед у процесі комунікативної діяльності, коли школярі не тільки отримують знання, але й виконують систему навчальних дій, що забезпечують оволодіння цими знаннями у практичній діяльності. Лише за умови особистої участі здобувачів освіти, вони зможуть набути досвіду іншомовної комунікації в усній та письмовій формах [1].

Початковий етап навчання іноземної мови надзвичайно важливий. У цей період системно формуються основи іншомовної комунікативної компетентності. Тут відбувається становлення початків іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок і вмінь аудіювання, говоріння, читання й письма в межах програмних вимог.

За результатами психологічних досліджень, це саме той етап активного психофізіологічного розвитку особистості дитини, який вимагає компетентнісно-орієнтованого навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку [4].

Відповідно до Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи основними положеннями, які впливають на компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів 1-4 класів є [2]:

1. Комунікативне спрямування процесу навчання

Комплексну мовленнєву діяльність доцільно вважати об'єктом іншомовного навчання у 1-4 класах. Саме вона сприяє реалізації іншомовних комунікативних намірів учнів і здійснюється в чотирьох видах: говорінні, аудіюванні, читанні, письмі. У зв'язку з цим комунікативно спрямоване навчання має забезпечувати таку організацію навчального процесу, яка вмотивовує використання мови як засобу мовленнєвої взаємодії та може максимально наближати навчальну роботу учнів до реальних умов комунікації.

Процес навчання доцільно організовувати у формі спілкування учнів між собою і з учителем відповідно до комунікативних завдань і виду діяльності. Така особливість зумовлює потребу у визначенні комунікативних намірів учнів, які їх спонукають до спілкування та розвитку соціально-комунікативного досвіду.

Серед визначальних для учнів 1-4 класів є такі вміння: запитати, відповісти, перезапитати, надати інформацію, подякувати, вибачитись, пообіцяти щось зробити/виконати, висловити власне ставлення, заперечити, погодитись, висловити радість/занепокоєння/жаль, домовитись, розпочинати/завершувати комунікацію. Вони характерні для будь-якої теми та ситуації спілкування, є універсальними комунікативними вміннями, якими мають оволодіти школярі у процесі вивчення іноземних мов на початковому етапі.

Такий підхід до конструювання компетентнісно-орієнтованого змісту навчання сприяє формуванню в учнів комунікативного досвіду, який у майбутньому в разі потреби може вдосконалюватись і даватиме їм змогу адекватно почуватися в іншомовному соціальному середовищі.

2. Діяльнісна технологія навчання іншомовного спілкування

Діяльнісний підхід до навчання іноземних мов зумовлює необхідність розглядати всі компоненти навчального процесу з діяльнісних позицій. Насамперед це стосується цілей навчання, що декларують формування в учнів комунікативної компетентності, базою для якої слугують комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Для учнів 1-4 класів варто визначити таку систему дій, котра зумовлюється вимогами навчальної програми

й узгоджується з потенційними можливостями молодших школярів. Виконання різноманітних комунікативно спрямованих дій, що забезпечують оволодіння і мовою, і мовленням, і практичними вміннями адекватного їх застосування в різних умовах, у яких відбувається комунікаціяють мають бути її пріоритетом.

Основна сутність компетентнісно-орієнтованого навчання розкривається твердженні: навчати говорити через говоріння, навчати читати через читання, навчати слухати через аудіювання, навчати писати через письмо.

Отже, ефективність діяльнісно орієнтованого змісту навчання іноземних мов учнів 1-4 класів залежить від оптимально визначеної системи навчальних дій, і від раціонального структурування компонентів цієї системи.

3. Особистісно орієнтована навчальна діяльність

Визначальною характеристикою компетентнісно-орієнтованого навчання іноземних мов молодших школярів є добір і раціональна методична організація навчальних матеріалів, які використовуються для формування іншомовної комунікативної компетентності та сприяють розвитку їхніх індивідуальних потенційних можливостей. До найважливіших психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку при вивченні іноземних мов можна віднести питання їхнього інтелектуального розвитку, здібностей, мислення, пам'яті та використання її можливостей, механізмів говоріння, пізнавальних інтересів, уваги, сприймання, розвитку вольових якостей, переходу від ігрових форм до навчальних, уміння організовувати та оцінювати власну діяльність тощо.

Компетентнісно-орієнтоване навчання іноземних мов у 1-4 класах повинно забезпечувати учням із різним рівнем готовності до оволодіння предметом, різними розумовими здібностями, різним ставленням до отримання освіти тощо можливість самостійно вибудовувати власну траєкторію навчання відповідно до своїх психологічних особливостей і потреб [2; 3].

4. Культурологічна стратегія формування міжкультурної іншомовної особистості молодшого школяра

Пріоритетними компонентами культурологічного підходу до навчання іноземних мов учнів 1-4 класів визначаються такі: *когнітивний* (знання культури

країни, мова якої вивчається); *діяльнісний* (використовувати здобуті знання у практичній діяльності); *мотиваційний* (мотиви, потреби в оволодінні культурологічною інформацією); *особистісно-оцінювальний* (навчальні якості, самооцінка і самоаналіз рівня культурологічних знань); *емпатичний* (готовність до спілкування з представниками чужої культури).

Навчальна діяльність сприяє ознайомленню учнів із фактами, особливостями життя й поведінки чужого народу з метою вдосконалення рівня власної іншомовної та культурної освіченості. Саме ці положення є науково-методологічним підґрунтям для компетентісно-орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи.

В останні роки навчальні програми з іноземних мов створюються за рамковим принципом: у них окреслюються спільні для всіх іноземних мов цілі навчання та пропонується узагальнена тематика спілкування для кожного класу в межах особистісної, публічної, освітньої сфер. Такий підхід дозволяє вчителям і авторам підручників самостійно визначати інформаційну наповненість змісту, долучати додаткові інформаційні краєзнавчі матеріали [1; 4].

Усвідомлення змісту європейських стандартів спрямовує авторів навчальних програм і вчителів на переосмислення функцій іноземної мови, перегляду її місії в сучасному мобільному та глобалізованому світовому просторі. Посилюється роль компетентісного, комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання іноземних мов, активно спрямовуються їх функції на забезпечення учнів достатнім рівнем іншомовного спілкування. Окрім того, тенденція на формування в учнів ключових і міжкультурної іншомовної комунікативної як предметної компетентностей мотивує певне розширення змісту навчання, долучення до нього додаткових інформаційних та методичних матеріалів, які забезпечували б якісне оволодіння пропонованим змістом і сприяли б набуттю досвіду для формування механізмів іншомовного спілкування [1; 4].

Реалізація компетентісного підходу має сприятливий вплив на освітнє середовище в цілому, оскільки посилюється мотивація до навчання,

підвищується зацікавленість у його результатах, стимулюється ставлення до знань як до особистісно значущих.

Список використаних джерел:

1. Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: симбіоз педагогічної науки і шкільної практики : зб. матеріалів наук.-метод. інтернет-семінару. Київ, 23 вересня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ : Пед. думка, 2021. С. 9.

2. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. К. ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 36 с.

3. Навчання іноземних мов у гімназії : Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. Редька В. Г. Тернопіль: “Лібра Терра”, 2023. 92 с.

4. Редько В. Г. Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи: результати емпіричних досліджень. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Вип. 20. С. 360–372.

Сасенко Ю. О., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і спеціальної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя);

Боброва К. І., здобувачка другого (магістерського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя)

ІНТЕГРАЦІЯ ОНЛАЙН-ДОДАТКІВ У ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Змішана форма навчання є найоптимальнішим варіантом освітнього процесу в сьгоднішніх реаліях, оскільки вона поєднує традиційні та дистанційні форми навчання. Для поліпшення цього процесу впроваджуються інноваційні

технології, які допомагають розвивати здібності, які вимагатимуть від учнів професійної діяльності, такі як вирішення проблем, створення структури мислення та розуміння процесу; допомагають покращити атмосферу у класі та зробити процес викладання-навчання більш переконливим. Крім того, вони дають кожному навчальному закладу велику гнучкість та індивідуальне налаштування навчальної програми на основі вимог кожного учня.

У Концепції Нової Української школи серед 10-ти різних ключових компетентностей визначено інформаційно-цифрову компетентність. Вона передбачає:

- критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні;
- інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці;
- розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [2, с. 11].

Ця компетентність вимагає від вчителя постійно самовдосконалюватись, шукати інноваційні методи для роботи з учнями. Світ не стоїть на місці, кожного дня з'являються нові ідеї і вчителю варто не відставати від цього, адже можна не встигнути за тим, що тільки вчора було актуальним, а сьогодні стало застарілим.

Інноваційні освітні технології забезпечують активізацію пізнавальної самостійної діяльності учнів, реалізацію навчання через дослідження та ефективну реалізацію компетентнісного підходу в освітньому процесі. Вони передбачають впровадження нових підходів до навчання в освітній процес, які формують в учнів *soft skills*, ініціативність, здатність нестандартно та творчо мислити, розв'язувати задачі будь-яких життєвих ситуацій.

При виборі цифрових інструментів для навчання варто дотримуватися певних критеріїв:

- відповідність – онлайн-додатки повинні уможливлувати досягнення очікуваних результатів навчання;

- універсальність – для скорочення кількості платформ, використовуваних у навчанні;

- зрозумілість – інтерфейс додатку повинен бути зрозумілим не тільки вчителю, а й дітям;

- доступність – ресурси повинні відповідати особливим потребам учнів, а також пристроям, які вони використовують (мають підтримуватися на ком'ютерах, планшетах і т.д.);

- безпечність – мінімізація обсягу персональних даних, які необхідні для реєстрації на порталі [3, с. 19-20].

Наведемо декілька прикладів онлайн-додатків, які адаптовані для українських користувачів, та форми роботи з ними.

Mentimeter (<https://www.mentimeter.com/>) – доволі популярний інструмент, використовується працівниками різних спеціальностей для створення презентацій зі зворотним зв'язком у режимі реального часу.

На уроках цей сервіс можна використовувати, як для фронтального опитування і закріплення вивчених знань, так і для рефлексії. В кінці уроку не завжди достатньо часу для того, щоб отримати зворотній зв'язок від кожного учня. Mentimeter дозволяє в реальному часі отримати усі відповіді і моментально вивести на екран результат.

LearningApps.org (<https://learningapps.org/>) – це онлайн-сервіс, що дає змогу користувачам створювати інтерактивні вправи. Це конструктор для розробки різноманітних завдань із різних предметних галузей для використання на уроках і в позаурочний час будь-якою віковою групою.

Усі вправи в сервісі поділено на 6 категорій:

1. Різноманітні тести та вікторини.
2. Вправи на встановлення відповідностей.
3. Вправи на встановлення хронологічної та відновлюваної послідовності.
4. Вправи на заповнення пропущених слів, фрагментів тексту; кросворди.
5. Онлайн-ігри, де участь можуть брати кілька учнів одночасно.
6. Можливості для співпраці вчитель-учень, учень-учень.

У ході уроку цей застосунок можна використовувати на етапі застосування та закріплення знань, корекції знань, під час виконання домашнього завдання. Великою перевагою цього сервісу є те, що учні виконують вправу доти, доки не виконають її правильно, адже, якщо вони залишать її неправильною, то сайт не зарахує її. Це зручно, бо деякі діти краще запам'ятовують тоді, коли багато разів повторюють.

Gynzy (<https://www.gynzy.com/>) – онлайн-дошка, на якій можна малювати, працювати з текстом, також є функція розлінованої дошки. В цей сервіс можна завантажувати відео, звукові файли, зображення з комп'ютера або з мережі Інтернет. Можна створювати уроки, обирати анімовані інструменти, які необхідно (таймер, інструменти контролю відвідування, рандомайзери і т.д.). З таким ресурсом зручно вивчати годинник у початковій школі.

Застосунок має велику кількість інтерактивних вправ, які є доповненням до уроків. Такі вправи легко додавати до конспекту уроку завчасно або під час уроку за потреби.

Не можна забувати також про популярні месенджери такі, як Viber, WhatsApp. Вони ефективні і результативні під час організації консультацій, надання рекомендацій і передачі результатів академічної діяльності, а також надають можливості для дистанційного спілкування

Цифрова трансформація освіти все більше стає звичним і повсякденним явищем. Використання онлайн-додатків наразі є невід'ємною частиною викладання освітніх компонентів, а гаджети виступають важливим засобом формування компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Концепція Нової української школи. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/301/Nova_ukrainska_shkola_Koncepcija_2016_Pedrada.pdf (Дата звернення: 14.02.2025).

3. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. Міжнародний фонд «Відродження», SMART ОСВІТА, Міністерство освіти і науки України. Травень 2020. 71 с.

Самойленко О. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НАУКОВА ОСНОВА ТА ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У СФЕРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Педагогічний менеджмент є невід'ємною складовою сучасного управління освітніми системами, що забезпечує ефективне функціонування закладів освіти й якість навчання учнів. Особливо важливе значення педагогічний менеджмент має у сфері початкової освіти, адже саме в цей період закладаються основи навчальної мотивації, світогляду та особистісного розвитку дітей. Управління освітнім процесом у сфері початкової освіти потребує комплексного підходу, який включає теоретичні засади, методологічні підходи та практичні аспекти реалізації педагогічного менеджменту.

Педагогічний менеджмент як науковий напрям сформувався на перетині педагогіки, управлінських наук та соціології освіти. Його розвиток був обумовлений необхідністю ефективного управління освітніми закладами, адаптації освіти до суспільних змін та підвищення якості освітніх послуг [2].

Формування наукових підходів до педагогічного менеджменту відбувалося в другій половині ХХ століття. Управлінська думка таких дослідників, як М. Вебер, П. Друкер, Г. Мінцберг та Ф. Тейлор, започаткувала основи менеджменту, які згодом знайшли відображення в освітньому контексті. Формування педагогічного менеджменту як наукової галузі бере початок із загальної теорії управління, що розвивалася в межах класичного менеджменту (Анрі Файоль, Л. Урвік, Джеймс Д. Муні, Л. Гьюлік). У педагогіці управлінські

підходи почали застосовуватися в середині ХХ століття, коли виникла необхідність систематизованого управління освітніми закладами (Д. МакГрегор, А. Маслоу) [3, с. 25-31]. У радянській педагогіці питання управління освітою розглядалися переважно в контексті централізованого адміністративного впливу (Ю. К. Бабанський, В. А. Сухомлинський). Дослідники наголошували на значенні методичного керівництва, планування освітнього процесу та організації діяльності педагогічних колективів. У 90-х роках ХХ ст., після розпаду СРСР, педагогічний менеджмент набув рис децентралізації та демократизації (В. П. Симонов, Л. І. Даниленко). Також значний внесок у розвиток теорії управління освітою зробили В. С. Лазарєв (досліджував питання управління розвитком школи та впровадження інновацій в освітній процес), його роботи заклали основи стратегічного управління в освіті; М.М. Поташник (концепція управління якістю освіти, механізми педагогічного моніторингу та інноваційного розвитку освітніх закладів); Л. І. Лук'янова (проблеми професійного розвитку педагогічних кадрів, мотивації та підготовки до управлінської діяльності) [1].

Сучасний розвиток педагогічного менеджменту представлений зарубіжними концепціями освітнього лідерства та управління якістю освіти (Л. Кубі, К. Левін, М. Фуллан). Особливої уваги набули моделі стратегічного управління освітніми закладами, адаптивного менеджменту та гуманістичних підходів до освітнього середовища.

Основні теоретичні засади менеджменту та педагогічного менеджменту розкрито в працях О. Т. Винничука, Л. Г. Карамушкі, Н. Л. Коломінського, Г. М. Серікова, В. П. Симонова, Ф. І. Хміля, О. Г. Ярошенко. Також сучасні дослідження зосереджені на застосуванні інформаційних технологій в управлінні освітнім процесом, розвитку інклюзивної освіти та використанні компетентнісного підходу (Н. М. Бібік, В. А. Гладуш, Г. М. Тимошко, З. М. Шевців) [4].

Педагогічний менеджмент у початковій освіті охоплює управлінську діяльність, що включає планування, регулювання, контроль та керівництво

освітнім процесом, орієнтуючись на специфічні потреби молодших школярів. Згідно з дослідженнями В. О. Сухомлинського, Л. С. Виготського, Г. Гарднера, ефективне управління в сфері початкової освіти має враховувати психологічні особливості молодших школярів та соціокультурний контекст навчання. Педагогічний менеджмент у початковій освіті є ключовим чинником успішної організації освітнього процесу, спрямованого на всебічний розвиток учнів початкових класів, ефективне використання ресурсів та підтримку педагогічного колективу. Практичне застосування педагогічного менеджменту в сфері початкової освіти реалізується через наступні напрями:

- стратегічне планування освітнього процесу (визначення місії, цілей та перспектив розвитку початкової ланки освіти).
- організаційні методи управління (моделювання навчальних планів, координація роботи вчителів, взаємодія з батьками).
- моніторинг та оцінювання якості освіти (запровадження системи контролю та самооцінювання діяльності педагогічного колективу).
- інноваційні підходи в управлінні (застосування інтерактивних методик, цифрових технологій в освітньому процесі).
- професійний розвиток учителів (курси підвищення кваліфікації, участь у педагогічних спільнотах, дослідницька діяльність) [2].

Також ефективне управління освітнім процесом у сфері початкової освіти передбачає розробку гнучких навчальних планів, адаптацію освітніх програм до потреб учнів та використання сучасних освітніх технологій. Зокрема, активно впроваджуються інтерактивні методи навчання, диференційований підхід та індивідуальні освітні траєкторії.

Висновки. Педагогічний менеджмент у сфері початкової освіти є важливим інструментом забезпечення якісного освітнього процесу, що поєднує теоретичні засади та практичні методи управління. Реалізація педагогічного менеджменту сприяє створенню сприятливих умов для навчання та виховання учнів, покращенню професійної діяльності педагогів та ефективній організації освітнього середовища. Важливою складовою успішного менеджменту є

інтеграція сучасних освітніх технологій, тісна співпраця з батьками, мотивація учнів та постійний контроль якості освіти. Подальший розвиток педагогічного менеджменту в сфері початкової освіти сприятиме вдосконаленню системи освіти та підвищенню її ефективності.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі: колективна монографія / за загальною редакцією В. П. Кравця. Г. М. Мешко. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 310 с.
2. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник. 2-е вид., випр. Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. 512 с.
3. Михайличенко О. В. Педагогічний менеджмент: історія становлення, досвід зарубіжжя. Теоретичні питання культури, освіти та виховання : збірник наукових праць / Київський нац. лінгвістичний ун-т ; [за заг. ред. О. В. Матвієнко ; уклад. В. В. Кудіна]. Київ : [Вид. центр КНЛУ], 2014. Вип. 50. С. 25-31.
4. Тимошко Г. М., Гладуш В. А. Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2023. 192 с.

Самсоненко Л. М., учителька початкових класів вищої категорії, учителька-методистка Ніжинської гімназії № 2 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОКОМПЕТЕНТНОЇ, ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Концепція загальної середньої освіти підкреслює, що освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Багато хто вважає, що початкова школа, а тим більше дошкільні заклади освіти, реалізують підготовку маленьких дітей до дорослого шкільного життя. Я з таким трактуванням не погоджуюсь, оскільки

дошкілля та період навчання в початкових класах – це життя дитини, і його треба будувати вміло, серйозно, враховуючи вік і можливості, а не сприймати як «підготовку до чогось».

Ще на початку минулого століття провідні психологи дослідили важливість цього періоду в житті дитини. Софія Русова вважала, що дошкільне виховання має бути індивідуальним, пристосованим до природи дитини, національним, відповідати соціально-культурним вимогам часу, а також вільним, незалежним від тих або інших умовних вимог. Як бачимо, погляди С.Русової і сьогодні допомагають обрати правильний шлях дошкільної і початкової ланок освіти в нашій українській державі.

Всі діти, приходячи до першого класу, хочуть вчитися, але: одні – хочуть, але не можуть, а інші – хочуть, можуть, виконують усе дуже легко і швидко, а потім нудьгують, дивлячись, як учитель працює з менш успішними школярами. І тому вчителю необхідно створити в колективі рівноцінні умови для кожного, привести кожного учня до вогнища захоплення, спираючись на особистісно-зорієнтований підхід до навчання.

Театральна діяльність є одним із надзвичайно дійових підґрунть для засвоєння нових знань та умінь, їх критичного усвідомлення.

Театр допомагає людині розкрити власний потенціал. Проблема творчого розвитку особистості була й залишається одним із найактуальніших питань. Саме гармонійно розвинена особистість є уособленням споконвічних прагнень людства досягти вищих ступенів досконалості та краси. З цих позицій театральне мистецтво розглядається як ефективний засіб, що дозволяє формувати людину в інтелектуальній, духовній, фізичній сферах, реалізувати її творчий потенціал. Потрапляючи у світ, дитина повинна відшукати себе, заявити про себе, знайти своє місце. Щоб заявити про себе в повний голос, необхідно «зіграти» багато ролей. І в першу чергу роль Пізнайка, котрий прагне пізнати світ, навчитися в ньому жити, бути готовим вирішувати різноманітні завдання.

Отже, необхідністю здійснення подальших наукових робіт щодо формування життєвокомпетентної, творчої особистості зумовлено вибір теми

мого дослідження «Театральна педагогіка в Новій українській школі як засіб формування життєво компетентної, творчої особистості».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов формування життєвоважливих компетентностей, організаційно-методичного забезпечення використання театральної діяльності молодших школярів в умовах Нової української школи, експериментальному вивченні та запровадженні системи роботи в освітньому процесі.

Завдання дослідження:

1. Здійснити дефінітивну характеристику поняттєвого апарату.
2. Проаналізувати провідні тенденції та передумови, що зумовлюють доцільність театралізації в сучасній школі.
3. Розкрити та систематизувати підходи щодо поняття організаційно-педагогічних умов формування життєвокомпетентної, творчої особистості з використанням театралізованих ігрових методів в Новій українській школі.
4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості сучасного театральної діяльності середовища в освітньому процесі початкової школи.
5. З'ясувати роль вчителя у формуванні життєвокомпетентної, творчої особистості.
6. Обґрунтувати особливості використання в освітньому процесі театральної діяльності.

Державний стандарт початкової освіти містить перелік основних галузей, які здійснюються через змістові лінії у типових освітніх програмах Нової української школи О. Савченко та Р. Шияна. Найбільший інтерес мого дослідження мовно-літературна освітня галузь і мистецька, які реалізуються через інтегрований курс навчальних предметів. Змістовна лінія «Театралізуємо» здійснюється через сценічну творчість молодших школярів . Діти вчать імпровізувати, удосконалюють навички володіння рідної мови, усвідомлюють розуміння комунікативних стратегій і, звичайно ж, розвивають свою творчість і талант.

О. Запорожець висловлює думку, що «театралізована гра навчає дитину перейматися думками, почуттями інших людей, виходячи за коло повсякденних вражень у світ людських прагнень і вчинків. Творчий характер театралізованої гри полягає в тому, що дитина наслідує те, що бачить, та передає своє відношення до побаченого. Входячи в образ, дитина жваво мислить, її почуття заглиблюються, вона щиро переживає події» [4, с. 236].

Особливу увагу у своїх працях С. Соломаха звертає на використання театральних методик в освітньому процесі початкової школи. Вона переконана, що саме театральне мистецтво поєднує в собі навчання, гру і працю, сприяє відтворенню синтетичного виду діяльності [6, с. 24].

Теоретичний аналіз проблеми формування життєвокомпетентної особистості засобами театралізованої діяльності визначається можливим за аналізу ряду ключових понять таких як «компетентність», «життєва компетентність», «мовно-літературна галузь», «мистецька галузь», «театралізована діяльність».

Ефективність освіти Нової української школи нині пов'язують із реалізацією компетентнісного підходу, результати якого визначені у Державному стандарті загальної початкової освіти, вимогах навчальних програм та контролю і оцінювання учнів. В Концепції «Нова українська школа» дано визначення компетентності. «Компетентність – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну або подальшу навчальну діяльність». Ключові компетентності відображають сукупність способів діяльності і з'єднують в єдине ціле соціальне і особистісне. Поняття «життєва компетентність» включає в себе розвиток особистості, його життя, вчить успішно діяти в різних життєвих ситуаціях і вирішувати різні життєві проблеми в соціумі [3].

Працюючи над цією проблемою, я дійшла висновку, що для ефективного використання театралізованих ігрових методів на уроках потрібно вчити дітей основам театального мистецтва. І тому я розробила авторську програму

елективного курсу для початкової школи «Основи театрального мистецтва», метою якого є: формування та удосконалення художньо-мовленнєвих виконавських навичок, умінь володіти пластикою, мімікою, жестами; розвиток здібностей до творчого перевтілення; набуття вміння виготовляти атрибути, декорації до різних видів театрів та театральних ігор. На кінець курсу учні вже самі творять, пробують свої сили у створенні власного театру. Вони стають більш впевненими, робота зосереджується на захопленнях і вподобаннях учнів, уроки стають більш цікавими і ефективними.

З досвіду роботи зазначу, що в початкових класах важливу роль відіграють інтегровані уроки. Саме на них можна найкраще відпрацювати уміння і навички для здійснення театральної-творчої діяльності. При підготовці до постановки вистави не існує жодного предмета зі шкільної програми, який би не був задіяний, знання та вміння учнів постійно розвиваються та вдосконалюються. Уроки-подорожі, звіти, фестивалі, круглі столи, семінари дітям завжди до душі. Ми разом готуємо матеріал, костюми, реквізит, словом живемо у школі радості і вчимося бути життєвокомпетентними в реальному житті.

Список використаних джерел:

1. Анджейчак А. О. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах. *Обдарована дитина*. 2014. № 5. С. 8-11.
2. Будянський В.І., Будянський Д.В. Шкільний театр. навч.посібник. Суми: вид-во «Козацький вал», 2016. 184 с.
3. Державний стандарт початкової освіти. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF) (дата звернення 10.02.2025).
4. Запорожець О.В. Психологія особистості та діяльності школяра. К.: Педагогіка, 2015. 236 с.

5. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlyapochatkovoyi-shkoli> (дата звернення 12.02.2025).

6. Соломаха С. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до театральної діяльності в початкових класах. К., 1995. 24 с.

7. Сторожук Ю.В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів засобами театального мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2017. № 2. С.5-9.

Семенюк А. С., учителька початкових класів вищої кваліфікаційної категорії Одеського ліцею № 86 Одеської міської ради

SOFT SKILLS НА УРОКАХ:

ТВОРЧІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Світ змінюється з небаченою швидкістю, і сучасні діти, які зараз навчаються у початковій школі, у майбутньому житимуть та працюватимуть в умовах, які значно відрізняться від сьогодення. Упровадження новітніх технологій, поява нових професій, необхідність постійного навчання стають невіддільною частиною сучасного світу. У таких умовах недостатньо лише академічних знань – важливими стають навички, які допомагають адаптуватися, ефективно взаємодіяти з іншими людьми, ухвалювати рішення та самостійно розв'язувати проблеми.

Soft skills (м'які навички) відіграють ключову роль у формуванні успішної особистості. Вони охоплюють вміння комунікувати, працювати в команді, критично мислити, креативно підходити до розв'язання задач, керувати емоціями, презентувати себе та впевнено діяти в різних життєвих ситуаціях. Розвиток цих навичок у дітей ще з початкової школи допомагає їм не лише легше адаптуватися до змін, а й вчитися мислити ширше, бути ініціативними та впевненими у своїх силах.

На думку американських дослідників, близько 75–85% професійного успіху залежить від soft skills. Існує безліч варіантів переліків soft skills, оскільки їх значущість може відрізнятись залежно від професійної сфери. Проте існують універсальні групи навичок, які високо цінуються в постійно змінному світі.

Навички можна умовно розділити на 4 групи:

I. Навчальні навички.

II. Соціальні навички.

III. Особистісні навички.

IV. Навички грамотності.

Кожну групу розглянемо окремо.

I. Навчальні навички:

- Критичне мислення: вміння аналізувати, все що відбувається навколо, розв'язувати нестандартні задачі, по-іншому ставитись до «предмета».
- Креативність: вміння генерувати цікаві ідеї, мислити нестандартно.
- Самонавчання та саморозвиток: вміння ставити цілі та досягати їх.

II. Соціальні навички:

- Командна робота: вміння працювати в команді, комунікувати з іншими, сприймати іншу точку зору.
- Комунікативність: вміння розширювати коло спілкування.
- Емоційний інтелект: вміння володіти власними емоціями, здатність до емпатії.

III. Особистісні навички:

- Ініціативність: вміння об'єктивно оцінювати власні сили, проявляти ініціативу.
- Керування часом: вміння планувати свою роботу, виконувати креативні завдання.
- Гнучкість: вміння адаптуватися до різних умов, працювати в групах.

IV. Навички грамотності:

- Цифрова грамотність: вміння використовувати інтернет-ресурси, дбати про кібербезпеку.

- Медіаграмотність: уміння перевіряти інформацію, шукати першоджерела.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що «Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [3]. Так, *soft skills* у початкових класах формуються через розвиток наскрізних умінь – універсальних навичок, які допомагають дітям ефективно взаємодіяти, адаптуватися до змін і розвивати особистісні якості. Оскільки м'які навички не прив'язані до конкретної професії, їх формування починається ще в початкових класах через комунікацію, співпрацю, критичне та креативне мислення, уміння вирішувати проблеми та керувати емоціями.

Головним досягненням початкової школи у формуванні особистості є виховання здорової, допитливої та вмотивованої до навчання дитини. Цього неможливого досягти без формування в учнів наскрізних умінь: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичного та системного мислення, творчості, ініціативності, здатності логічно обґрунтовувати позицію, уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [3].

Упровадження *soft skills* у початковій школі через різні методи та прийоми дозволяє дітям не тільки засвоювати навчальний матеріал, а й набувати навичок, які допоможуть їм у майбутньому. Комбінування ігрових, практичних та рефлексивних технік робить навчальний процес більш захопливим та ефективним.

Для ефективної роботи вчитель може використовувати:

I. Інтегровані уроки.

Інтегрований урок – це форма навчального заняття, що об'єднує знання з різних предметів навколо спільної теми. Його мета – виявлення загальних закономірностей, ідей, які представлені в різних науках і навчальних

дисциплінах, що сприяє цілісному сприйняттю матеріалу учнями. На таких уроках розвиваються: комунікація, критичне мислення, робота в команді, адаптивність.

II. Рольові ігри.

Це ігри розважального характеру, в якій учасники приймають певні конкретні ролі та колективно створюють історію або слідуєть уже із фантастичних творів), у вигаданих ситуаціях діючи відповідно до своїх ролей.

Рольові ігри допомагають дітям на практиці розвивати комунікацію, співпрацю, креативність, лідерські навички та емоційний інтелект.

Наприклад:

1. Гра «Чарівний магазин».

Під час цієї гри формуються такі soft skills: комунікація, співпраця, креативність, відповідальність. Суть гри полягає в тому, що один учень – продавець у чарівному магазині, де продаються незвичайні речі (наприклад, капелюх невидимості, чарівна ручка, яка пише сама, книга, що розповідає історії вголос). Інші учні – покупці, які мають пояснити, що їм потрібно та навіщо. Продавець повинен правильно спілкуватися з покупцями, радити товари, а покупці – вчитися аргументувати свій вибір. Результатом гри є розвивиток навички активного слухання, аргументації, уміння вести діалог та розвиток емоційного інтелекту.

2. Гра «Лісова конференція» розвиває в молодших школярів комунікацію, екологічне мислення, навички співпраці. Суть гри полягає в тому, що учні перетворюються на мешканців лісу (ведмідь, лисиця, сова, мураха, дерева). Відбувається конференція, на якій обговорюються проблеми лісу (забруднення, вирубка дерев, браконьєрство). Кожен учасник від імені свого героя висловлює, що його хвилює, і пропонує рішення. У результаті діти навчаються берегти навколишній світ, аргументувати, приймати рішення.

III. Рефлексія та самоспостереження.

Активності, які допомагають учням аналізувати власні дії, емоції, успіхи та помилки.

1. Щоденник емоцій: учні записують, які емоції вони відчували протягом дня. Учитель може запропонувати готовий бланк або чек лист для заповнення.
2. «SMS-повідомлення»: учні пишуть повідомлення із 15 слів про те, як минув урок, як вони почувалися, про що дізналися, за що б похвалили себе.
3. «Кошик ідей»: учні висловлюють на аркуші свою думку про урок. Усі аркуші кладуть у кошик або скриню, потім учитель вибірково зачитує записки.
4. «Острови»: на великому аркуші «Мапа» малюють «емоційні» острови: острів Натхнення, о. Невпевненість, о. Смітку, о. Очікування, о. Подиву, о. Мрії тощо. Учень прикріплює свій кораблик і відповідній ділянці мапи, що відображає його душевний, емоційно-чуттєвий стан. Кожна дитина може намалювати свій острів, якщо відповідного острова немає на мапі.

III. Елементи гейміфікації.

Гейміфікація – це процес додавання ігрових елементів або механіки гри до навчального процесу. Головна ідея гейміфікації полягає в тому, що учні краще навчаються, коли їм ще й весело. Тому ми пропонуємо використовувати:

1. Систему балів та нагород. Кожен учень отримує «бали прогресу» за активність, роботу в команді, допомогу іншим.
2. Навчальні квести. «Математичне розслідування»: учні розв'язують задачі, щоб знайти ключі від «скарбів».
3. Віртуальні аватари та рейтинги. Кожен учень має віртуального персонажа, який росте та розвивається залежно від досягнень.

III. Емоційний інтелект.

1. Гра «Емоційна рулетка».

Метою гри є розвиток усвідомлення власних емоцій та навичок їх вираження.

Необхідно створити рулетку або круглий барабан, розділений на сегменти з назвами емоцій (радість, смуток, злість, здивування, страх тощо). Дитина обертає рулетку. Згідно з випадковим вибором, вона повинна розповісти про ситуацію,

коли відчувала відповідну емоцію, або уявити, коли могла б її відчути. Інші діти можуть поставити питання, уточнити деталі чи поділитися схожими випадками.

Таким чином, в процесі гри розвивається здатність усвідомлено аналізувати власні емоції. Створюється безпечне середовище для вираження почуттів. Учителі, які демонструють креативність у своїй роботі, можуть суттєво вплинути на розвиток творчого мислення учнів. Використання різноманітних методів навчання, таких як обговорення, використання проєктів та інтерактивних медіа, сприяння розвитку оригінального мислення у дітей.

Отже, інтеграція soft skills у навчальний процес початкової школи є ключем до формування всебічно розвинених особистостей. Творчі підходи до розвитку креативного мислення не лише роблять уроки цікавішими, але й сприяють формуванню таких якостей, як впевненість, відповідальність, критичне мислення та здатність ефективно працювати в команді. Таким чином, виховання soft skills стає фундаментом для подальшого успішного навчання та життєвих досягнень, допомагаючи дітям стати активними, свідомими громадянами України, готовими до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Бойко Ю. Рольова гра як метод навчання професійній іноземній мові. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2168> (дата звернення: 17.02.2025).
2. Варіанти отримання «soft skills» та їх практичне використання URL: <https://znogrant.com.ua/blog/varianty-otrymannya-soft-skills-ta-yih-praktychne-vykorystannya/> (дата звернення: 17.02.2025).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 17.02.2025).
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Що таке Soft skills? URL: <https://simplex.ua/articles/soft-skills> (дата звернення: 17.02.2025).

Таран К. О., асистентка кафедри початкової і спеціальної освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Формування мотивації навчання – одна з головних проблем сучасної початкової школи. Насамперед це пов'язано з тим, що позитивна мотивація учнів до навчальної діяльності є найважливішою умовою успішного та ефективного освітнього процесу.

Важливість мотивації в молодшому шкільному віці полягає в тому, що вона зберігається упродовж усього періоду навчання та закладає основу для формування ставлення до освітнього процесу в середніх та старших класах, а також в майбутньому у подальшому житті.

Мотивація здобувачів початкової освіти має свої специфічні риси, зумовлені віковими, психологічними та соціальними особливостями дітей. Розуміння цих особливостей допомагає педагогам і батькам ефективно стимулювати пізнавальну активність та інтерес до навчання, створюючи умови для розвитку позитивної мотивації в учнів.

Створення правильного підґрунтя для формування мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку є важливим по тій причині, що в цьому віці починає формуватися уявлення про навчання і освіту, і мотивація залежить від досвіду, який учні отримують в початковій школі.

Вивчення мотивів навчальної діяльності є важливою темою для вивчення у педагогіці, про що свідчить велика кількість публікацій. Мотиваційну складову як компонент навчальної діяльності вивчали такі українські науковці як М. Алексеева, Б. Баєв, Г. Балл, Н. Бойко, М. Боришевський, Ю. Гільбух, О. Скрипченко, Ю. Швалб, О. Гнатюк, І. Большакова, О. Гнатюк, О. Горват, О. Петрук, Ю. Семців В. С. Лазарев.

Вони визначали, що саме у молодшому шкільному віці формуються основи мотивації навчальної діяльності і саме тому цей вік має важливі резерви розвитку мотиваційної сфери учнів.

Мотивація є важливим компонентом освіти та основою сучасної школи. У зв'язку з великою кількістю наукових досліджень на дану тему існує багато визначень поняття «мотивація», в тому числі поняття «мотивація навчальної діяльності». Ми зупинимося на деяких з них.

Як зазначає М. Алексеева, мотиви учбової активності школярів як свідомо здійснюваної діяльності є надзвичайно різноманітними. Вони є наслідком психологічної переробки дитиною тих впливів, які надходять від сім'ї, школи, громадських установ і зумовлюються усвідомлюваним чи недостатньо усвідомлюваним ставленням до них залежно від вікових та індивідуальних особливостей дитини [1, с. 120].

За думкою Гнатюк О. В. навчальна мотивація - це загальна назва для процесів, методів, засобів спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти, що залежить від рівня сформованості мотивації учіння школярів [2, с. 22].

З огляду на вищезазначене, мотиваційний компонент є ключовою складовою пізнавальної діяльності молодших школярів, оскільки саме він визначає їхній інтерес до навчання, прагнення до знань і здатність долати труднощі у освітньому процесі. Суттєве значення мотивації проявляється і в тому, що вона є ключовим фактором, який впливає на навчальні досягнення та успіх дитини у подальшому.

Більшість дослідників переконують, що навчальна діяльність є полімотивованою, тобто здійснюється під впливом різних мотивів.

Формування мотивації учіння, за переконанням І. Чорней, здійснюється за двома напрямками: у першому – вплив оточуючого середовища (зовнішня мотивація), у другому – зміна особистого ставлення школяра до здійснення навчальної діяльності (внутрішня мотивація) [6, с. 164].

Прикладами зовнішньої мотивації для здобувачів початкової освіти є похвала, слова підтримки, оцінки, винагороди, призи за перемогу в олімпіадах та конкурсах. Внутрішня мотивація насамперед проявляється в бажанні дитини пізнавати та досліджувати щось нове. Внутрішня мотивація має тенденцію зростати з віком, особливо в тих учнів, які мають позитивне ставлення до навчального процесу та відчують задоволення від процесу пізнання та своїх досягнень.

Однією з важливих особливостей формування мотивації у молодшому шкільному віці є перевага зовнішньої мотивації над внутрішньою. Це насамперед пов'язано з особливостями розвитку здобувачів початкової школи, адже внутрішня пізнавальна мотивація ще формується, і воля, так необхідна у навчанні, ще не досить розвинена [4, с. 118]. Недостатньо розвинена воля, в свою чергу, не дає можливості молодшим школярам довго утримувати енергію сформованого наміру. Тому перед ними не треба ставити завдання, що потребують велику кількість часу на виконання та результат яких буде отриманий протягом певного часу. Відповідно великим мотиваційним значенням для учнів початкової школи є поточне регулярне оцінювання виконаної роботи, що може виражатися у формі вербальної похвали, оцінки, а не проставленим рівнем знань наприкінці навчального року.

Ще однією з особливостей формування мотивації учнів початкової освіти є їх підвищена соціальна спрямованість, що зокрема проявляється у формі здатності взаємодіяти з учасниками освітнього процесу – вчителем, однокласниками, батьками. Здобувачі початкової освіти визнають авторитет вчителя та виконують поставлені ним завдання. Велике мотиваційне значення для учнів має оцінювання вчителем результатів виконаної роботи та проявленої старанності.

При оцінюванні учнів початкової освіти важливо акцентувати увагу саме на досягненнях дитини, її прогресі в отриманні знань та освоєння навичок, тим самим позитивно підкріплюючи мотивацію учнів. Кожна дитина прагне до суспільного визнання своїх успіхів і в цьому також проявляється соціальна

спрямованість як фактор формування мотивації у початковій школі. Оцінювання виступає не тільки свідомством якості виконаної роботи, воно має суттєвий вплив на формування особистості учня. Часткові оцінки педагога, інтегруючись у свідомості молодших школярів, формують у них уявлення не про певні якості (дисциплінованість, старанність, відповідальність та ін.), а про цінність особистості у цілому.

Визначальним у цьому сумарному уявленні про особистість стають навчальні успіхи. Позиція, місце, яке зайняв школяр у цій шкалі, визначають загальне ставлення до нього класу [5, с. 23].

Тобто коли учень отримує схвальні оцінки та похвалу від вчителя це підвищує його самооцінку, він отримує визнання в однокласників і це формує позитивний статус в колективі. Зворотній зв'язок від вчителя, визнання досягнень від однокласників та батьків, висока самооцінка є стимулюючими факторами формування позитивної мотивації учнів початкової школи.

Для дітей молодшого шкільного віку характерною є підвищена емоційність і це також є особливістю формування мотивації до навчання. В початковій школі емоції відіграють важливу роль у сприйнятті навчального матеріалу. Діти краще запам'ятовують те, що викликає у них позитивні переживання, підвищений інтерес та захоплення, тому навчання краще за все сприймається через гру. Формування позитивної мотивації до навчання відбувається за умови зацікавленості дітей, тому краще сприймаються уроки у вигляді навчально-пізнавальної ігри, вікторини, квесту чи змагань.

Сучасний учитель початкової школи, відповідно до Концепції НУШ, має володіти компетентностями задля вмілої організації освітнього процесу з молодшими школярами нової генерації. Теорія поколінь, яку створили Ніл Хоув, Вільям Штраус, пояснює, що кожне покоління має свій унікальний набір цінностей, мотивацій та підходів до навчання. Відповідно цю теорію варто враховувати як орієнтир для організації освітнього процесу зі здобувачами початкової освіти.

Послідовник згаданої теорії поколінь, австралійський дослідник Марк Мак Криндл пропонує називати дітей, народжених після 2010 року, поколінням «альфа». Невід'ємною частиною їх життя є технології, штучний інтелект і цифровізація.

Учні молодших класів мають можливість в безмежному інтернет-просторі отримувати необхідні знання, тому стандартні методи навчання для них втрачають свою дієвість. Це не зменшує ролі вчителя, адже освітній процес неможливий без педагога, що відіграє роль наставника, мотиватора, яскравої, позитивної та цікавої особистості як прикладу до наслідування. Проте це вимагає нових рішень в способах подачі навчального матеріалу та виконання завдань. Зокрема вчителі для покращення засвоєння навчального матеріалу та підвищення ефективності освітнього процесу мають використовувати інтерактивні завдання та вправи, додатки, цифрові вікторини тощо.

У процесі організації молодших школярів до пізнавальної діяльності доцільно враховувати те, що діти покоління Альфа навчаються у тому випадку, якщо розуміють, для чого їм це потрібно, якщо в них є мотивація до поглиблення знань з конкретної теми [3, с. 32].

Відповідно під час розробки занять вчителі початкових класів повинні враховувати, що з сучасними дітьми потрібно підтримувати діалог та вміти мотивувати на виконання роботи, адже примусити їх навчатися неможливо. Оскільки у дітей покоління Альфа мотивація формується в тому числі на усвідомленні практичного значення отриманих знань та навичок, завдання вчителя – пояснити реальну користь початкового матеріалу для подальшого життя, наприклад, для економії коштів, зміцнення здоров'я, покращення екологічної ситуації тощо.

З огляду на вищезазначене, особливостями формування мотивації здобувачів початкової освіти є недостатньо розвинена воля та внутрішня мотивація, перевага зовнішньої мотивації над внутрішньою, визнання авторитету вчителя, важливість поточного оцінювання досягнень у навчанні, прагнення до суспільного визнання успіхів, сприйняття навчального матеріалу

через позитивні емоції та переживання (ігрові методи, інтерактивні та творчі завдання), оцінка знань через призму можливості їх практичного використання, гаджетозалежність.

Оскільки вчитель займає центральне місце у формуванні мотивації здобувачів початкової школи, він має обов'язково враховувати ці особливості під час освітньої діяльності. Якщо процес навчання буде цікавим для учнів, мотивація до отримання знань буде розвиватися, а навчальний матеріал буде краще засвоюватися.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М. І. Мотиви навчання учнів: посіб. для вчителів. К.: *Радянська школа*, 1974.
2. Гнатюк О. В. Роль учителя у формуванні мотивації молодших школярів до навчання в інформаційному суспільстві. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 19.19 (2020): 19-23.
3. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Професійна діяльність вчителя початкової школи з учнями покоління Альфа. (2021).
4. Токарева Н. М. Основи вікової психології: навчально-методичний посібник: Кривий Ріг, 2013, 283 с.
5. Циганенко Г. Безоціночне навчання як важлива умова розвитку мотивації досягнення успіхів. *Початкова школа*. 2012. № 9. С. 22–24.
6. Чорней І. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 163-165.

Тараненко І. М., учителька англійської мови Ніжинської гімназії № 10 Ніжинської міської ради Чернігівської області

СЕРВІС WORDWALL ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Типова освітня програма з іноземної мови, розроблена під керівництвом Савченка О. Я., визначає головну мету навчання іноземної мови у початковій школі як формування в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів [5, 32]. Складовою іншомовної комунікативної компетенції є лексична компетентність. Лексична компетентність (ЛК) – це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості. Відповідно компонентами ЛК є лексична навичка, лексичні знання та лексична усвідомленість. За визначенням Ніколаєвої С. Ю. лексична навичка – це автоматизована репродуктивна або рецептивна дія, яка забезпечує коректне лексичне оформлення власного мовлення та адекватне сприйняття лексичного оформлення мовлення інших. Одиницею навчання лексичного матеріалу є лексична одиниця (ЛО), яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням [4, 215].

Згідно з «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» випускники початкової школи повинні оволодіти іноземною мовою на рівні А1. Вони мають розуміти і вживати загальновідомі побутові вислови і прості речення, спрямовані на задоволення конкретних потреб, уміти представити себе й інших, поставити питання іншим людям щодо їхньої особи (наприклад, де людина живе, яких людей вона знає або які речі має) і відповідати на запитання такого типу. Таким чином, в учнів молодших класів мають бути сформовані базові лексичні навички, які будуть розвиватися і вдосконалюватися в основній та старшій школі [2, 50].

В умовах змішаного навчання існує проблема вибору найбільш оптимальних та ефективних онлайн-сервісів для розвитку лексичних навичок здобувачів освіти. Досвід роботи показує, що найбільш затребуваним та популярним серед учнів 1-4 класів є онлайн-сервіс Wordwall.

Wordwall.net – це частково безоплатна онлайн-платформа для створення інтерактивних вправ та ігор для навчання ІМ, до яких можна додавати фото, малюнки, звук. Цей багатофункціональний інструмент пропонує 35 шаблонів для створення онлайн-вправ, 19 з яких можна роздруковувати, але кількість доступних шаблонів залежить від вартості підписки. Вправи можна виконувати на будь-якому пристрої, що має доступ до Інтернету. Вправи для друку можна роздруковувати з пристрою або зберігати у форматі PDF. На платформі також є готові вправи, створені іншими користувачами, які можна використовувати та редагувати. Серед інших доступних функцій є зміна шаблону вже створеної вправи, що дозволяє опрацьовувати навчальний матеріал у різних форматах. Крім того, можна обирати різні теми: графіку, шрифт, звук [1, 98].

Розглянемо процес формування лексичних навичок учнів початкової школи за допомогою сервісу Wordwall на прикладі теми Countries and nationalities (4 клас). Найперше завдання вчителя – це ознайомити молодших школярів з новими лексичними одиницями. На цьому етапі можна використовувати шаблон *флешкартки*. Учитель демонструє малюнок прапора певної країни і називає слово. На іншій стороні флешкартки міститься графічна форма нової лексичної одиниці. Можливо додати функцію озвучування лексичної одиниці носієм мови. Учні повторюють нові слова за вчителем або диктором у різних варіантах (шепотом, луною, ланцюжком, фронтально або ж індивідуально, читають один за одним). Для розкриття значення лексичних одиниць, тобто семантизації, доцільно використати такі шаблони, як *вікторина*, *ігрова вікторина*, *відповідники*, *знайти відповідність*, *відкрийте коробку*. Ці вправи спрямовані на формування в першу чергу наочної семантизації, тобто молодші школярі співвідносять зображення прапора певної країни і відповідну лексичну одиницю. Це дуже важливо, оскільки учні початкових класів добре запам'ятовують навчальний матеріал, який підкріплений наочністю, образами. Після засвоєння слухомовленневомоторної форми слова (вимови), можна обрати шаблон *випадкові картки* – учні самостійно називають лексичну одиницю за малюнком без опори на графічну форму. Описані вище вправи є рецептивними

некомунікативними або ж умовно-комунікативними і формують навички сприймання і розуміння нових слів в усному і писемному мовленні, але сформована лексична компетентність – це не лише оволодіння певним набором лексичних одиниць, але й вміння застосовувати їх на рівні фразової єдності, речення, тексту.

На наступному етапі відбувається автоматизація дій учнів з новими лексичними одиницями. Метою цього етапу можна назвати установку морфологічних та синтаксичних зв'язків слова у певних межах. На даному етапі учнями вдосконалюються їх уміння та навички поєднання слів з іншими словами та їх вживання у правильній формі. Необхідно пам'ятати, що кожен учень має отримати можливість використовувати це слово кілька разів у певних ситуаціях. Найоптимальнішим вибором вправи буде та, в якій є зразок мовлення (ЗМ) [3, 190]. Такі шаблони як *вікторина, відповідники, знайти відповідність, відкрийте коробку* є найбільш оптимальними для імітації, підстановки, завершення, розширення ЗМ. Наведемо приклади вправ, які можна створити за допомогою цих шаблонів:

1. Імітація ЗМ: Bob is from Brazil. - a) True b) False
2. Завершення ЗМ: Bob is from ... - a) Brazil b) China c) the UK
3. Розширення ЗМ: Bob is from Brazil. He's ... - a) Ukrainian b) Brazilian c) Chinese

На очному навчанні на уроках англійської мови часто використовують так звані «speaking cards» для застосування лексичних одиниць в мовленні. Під час дистанційного навчання можна застосовувати аналогічні шаблони сервісу Wordwall – *двосторонні плити, випадкові картки, випадкове колесо*.

Окремо можна виділити вправи для сприйняття графічної форми слова – шаблони *написання слів, анаграма, кросворд, пошук слів*. Вони передбачають правильну перестановку літер у словах, пошук вивчених лексичних одиниць. В умовах дистанційного навчання це є своєрідною альтернативою письмовим вправам.

Як відомо, гра є провідною діяльністю у молодшому шкільному віці. Платформа дає можливість учителю створювати інтерактивні лексичні ігри за

допомогою шаблонів *літак, повітряні кулі, шибениця, полювання на кротів*. Такі ігри допомагають значно підвищити інтерес учнів до вивчення лексичних одиниць та урізноманітнити процес їх засвоєння.

Варто зазначити, що в умовах дистанційного навчання онлайн-вправи можна виконувати індивідуально або ж у парах, групах. Індивідуальна робота передбачає персоніфікований доступ учня до інтерактивної вправи на платформі Zoom. Груповий режим роботи або ж роботу в парах можна організувати за допомогою *breakout rooms*. При очному навчанні найчастіше застосовується фронтальний режим роботи. Зміна режимів роботи дозволяє підвищити комунікативну спрямованість уроку.

Отже, сервіс Wordwall має чимало переваг в умовах змішаного навчання. По-перше, це його доступність. Учитель та учень може успішно користуватися ним як під час очного, так і дистанційного навчання при наявності технічних засобів, гаджетів та підключенні до мережі «Інтернет». По-друге, він дозволяє підвищити мотивацію учнів до вивчення предмета. Виконання учнями одноманітних вправ з підручника знижує інтерес до навчання та сприйняття навчального матеріалу. Натомість різноманітність шаблонів Wordwall дозволяє ефективно тримати увагу учнів на уроці. По-третє, інтерактивні вправи сервісу можна виконувати індивідуально, в парах, групах, особливо в умовах дистанційного навчання. Крім того, онлайн-вправи можна використовувати як домашнє завдання, а також як елемент формувального оцінювання.

З точки зору навчання іноземних мов сервіс Wordwall сприяє формуванню рецептивних та репродуктивних лексичних навичок здобувачів освіти за умови використання різних шаблонів залежно від мети навчання, комунікативної ситуації. Його можна застосовувати на різних етапах роботи з лексичними одиницями.

Таким чином, платформа Wordwall є незамінним інструментом змішаного навчання учнів початкової школи, який підвищує ефективність освітнього процесу та сприяє формуванню лексичних навичок як складової іншомовної комунікативної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Бирюк О., Стеченко Т. Шляхи використання онлайн сервісу Wordwall у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Том 183, № 27, 2024. С. 97-101.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Лук'янчук С., Комогорова М. Система вправ для формування лексичних навичок учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 56, том 2, 2022. С.187-192.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Типова освітня програма. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення 14.02.2025).

Фатьянова Т. О., асистентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сучасні освітні реформи передбачають перехід від знанневої парадигми до компетентнісного підходу, що спрямований на розвиток навичок, необхідних для розв'язання реальних життєвих ситуацій. Формування ключових та предметних компетентностей, необхідних для успішної соціалізації,

саморозвитку та подальшого навчання – є провідним завданням закладу загальної середньої освіти. Важливу роль у даному процесі відіграє інтегрований курс «Я досліджую світ», який об'єднує природничі, соціальні, громадянські, математичні, мовні та інші знання в єдину систему, сприяючи цілісному сприйняттю навколишнього середовища молодшими школярами.

Проблема реалізації компетентнісного підходу в освіті розглянута в наукових працях О. Савченко, О. Пометун, О. Овчарук, Н. Бібік, С. Трубачової, Л. Ващенко, Л. Паращенко, Т. Гільберг, В. Федяєвої. Вченими було досліджено питання впровадження цього підходу, зосереджуючись на теоретичних засадах, методології та практичних аспектах його реалізації.

Більшість дослідників зазначають, що під компетентністю слід розуміти здатність людини виконувати певні завдання. Це поняття передбачає не лише володіння необхідними знаннями та навичками, а й уміння застосовувати їх у конкретних ситуаціях. Компетентність також охоплює мотиваційний та ціннісний компоненти, що сприяють ефективному розв'язанню професійних і життєвих завдань. Формування компетентностей є ключовою метою сучасної освіти, яка орієнтується на підготовку особистості до активної участі в суспільному та професійному житті [1].

На думку О. Савченко, вибір найважливіших загальних компетентностей (ключових) має відбуватися на фундаментальному рівні, з урахуванням актуальних світоглядних ідей щодо суспільства й індивідуума та їх взаємодії. Також має бути врахований вплив культурного та інших контекстів того чи іншого суспільства і країни [3].

Враховуючи це, слід зазначити, що під ключовими компетентностями розуміють універсальні навички та здібності, які необхідні для ефективної діяльності в різних сферах життя. Вони включають вміння критично мислити, ефективно комунікувати, працювати в команді, адаптуватися до змін, а також здатність розв'язувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення в різноманітних ситуаціях [1]. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, ключові компетентності включають: володіння державною мовою,

математичну, природничо-наукову, громадянську та соціальну, підприємницьку компетентності тощо [2]. Усі вони влучно інтегровані в курс «Я досліджую світ», який поєднує різні освітні галузі.

Окрім ключових, слід виокремити й предметні компетентності, які формуються за допомогою засобів конкретної освітньої галузі, їх зміст і структура чітко відповідають основним елементам навчального матеріалу. Вони визначаються відповідно до вимог, встановлених освітніми програмами, а також як здатність учня критично мислити, використовувати набуті знання на практиці, оволодіння навичками самостійності тощо [1].

Формування компетентностей в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» включає низку важливих методичних підходів і стратегій, спрямованих на набуття молодшими школярами знань з різних дисциплін, здатності застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. У процесі реалізації цього курсу педагогічні аспекти формування компетентностей включають:

- використання інтерактивних методів навчання, що стимулюють пізнавальну активність здобувачів початкової освіти;
- застосування міжпредметної інтеграції для розширення світогляду та посилення мотивації до навчання;
- розвиток дослідницьких навичок через експериментальну діяльність та проєктні роботи;
- створення сприятливого освітнього середовища, яке націлене на формування особистісно орієнтованого підходу до навчання.

Для забезпечення ефективного розвитку кожного здобувача початкової освіти важливо використовувати індивідуалізований підхід, враховуючи рівень підготовленості, інтереси та потреби учнів. Це дозволяє створити умови для успішного розвитку як предметних, так і ключових компетентностей на кожному уроці «Я досліджую світ».

Як наголошує В. Федяєва, важливо, щоб учні розуміли практичну значущість знань і навичок, які вони отримують у процесі навчання. Педагогічні стратегії повинні включати приклади з реального життя, дослідження

актуальних проблем і завдань, що допомагають учням застосовувати свої знання в реальних умовах [4]. Загалом, педагогічні аспекти формування ключових та предметних компетентностей в курсі «Я досліджую світ» повинні забезпечувати розвиток в учнів не лише знань, але й навичок, необхідних для ефективної життєдіяльності, взаємодії з іншими людьми та адаптації до змін світу.

Висновки. Формування ключових та предметних компетентностей у початковій школі є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. Інтегрований курс «Я досліджую світ» сприяє всебічному розвитку дитини, формуючи в неї навички критичного мислення, дослідницької діяльності, комунікації та співпраці. Ефективність реалізації цього курсу значною мірою залежить від педагогічних підходів, які не лише розширюють знання дітей про навколишній світ, а й допомагають їм здобути компетентності, необхідні для подальшого успішного навчання та життєвої реалізації.

Список використаних джерел:

1. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 256 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п> (дата звернення: 19.02.2025).
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.
4. Федяєва В. Л. Компетентнісний підхід у концепції «Нова українська школа»: плюси, мінуси, перспективи втілення. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. № 102. 2023. С. 12–18.

Філоненко О. С., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ДО РІЗНИХ КРАЇН ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Віртуальні екскурсії – це сучасний інструмент, який дає можливість перенестися у найвіддаленіші куточки світу, не виходячи з класу, що допомагає зрозуміти культуру, традиції та побут інших народів та сприяє розвитку емпатії, розширенню світогляду. Такий підхід є надзвичайно ефективним у формуванні толерантності в учнів і вчителів, оскільки сприяє подоланню упереджень і стереотипів через особистий, хоч і віртуальний, досвід.

Особливості використання віртуальних екскурсій у освітньому процесі досліджували О. Коваленко, Т. Марусей, В. Камінська. Технічні можливості сервісів та методику створення віртуальних екскурсій вивчали В. Лобова, С. Лобов, С. Чернякова, О. Подліняєва.

За визначенням О. Подліняєвої: «віртуальна екскурсія – це спланована туром комбінація панорамних фотографій, перехід між якими здійснюється через розміщені безпосередньо на зображеннях активні зони (точки переходу). Віртуальні екскурсії доповнюються планом туру, озвучуванням, фоновою музикою, відеороликами, flash-роликами, поясненнями та контактною інформацією» [2].

О. Коваленко характеризує віртуальну екскурсію як інноваційну форму навчальної діяльності, спрямовану не лише на отримання предметних знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, що сприяє підвищенню інтересу не тільки до предмета, але й до культурної спадщини [1].

До переваг віртуальних екскурсій для формування толерантності можна віднести:

1. Занурення у культуру - віртуальні екскурсії дозволяють побачити архітектуру, традиційний одяг, мистецтво та звичаї інших народів. Наприклад,

відвідавши віртуальний тур до японських храмів, можна більше дізнатися про буддизм і його вплив на японську культуру.

2. Подолання кордонів і стереотипів - учні й учителі можуть побачити, що у світі багато спільного, навіть між людьми з різних культур. Це сприяє руйнуванню упереджень.

3. Доступність - не кожна школа може дозволити собі організувати міжнародні екскурсії, але віртуальні є економічно доступною альтернативою.

4. Можливість інтеграції в освітній процес - екскурсії можна використовувати як частину уроків історії, географії, мистецтва чи літератури.

Віртуальні екскурсії надають можливість побачити життя інших культур «зсередини». Це дозволяє учасникам глибше зрозуміти, що стоїть за традиціями, звичаями та звичками людей, які живуть у різних куточках світу. Наприклад, віртуальний огляд індуїстських храмів у Індії може показати унікальність духовного життя цього регіону, руйнуючи стереотипи про «чужі» релігії.

Часто упередження формуються через незнання або поверхневу інформацію. Віртуальні екскурсії показують реальну картину життя, допомагаючи уникати хибних суджень. Наприклад, віртуальна подорож до Африки може продемонструвати не лише природні красиви, а й мистецькі здобутки й освітні досягнення регіону, руйнуючи стереотипи і упередження.

Віртуальні екскурсії доступні для людей з різними можливостями, включно з тими, хто не може подорожувати через фізичні, фінансові чи інші обмеження. Вони дозволяють кожному «побувати» в іншій країні, розширити горизонти та краще зрозуміти світ. Через знайомство з іншими культурами люди стають більш відкритими до спілкування. Це особливо важливо для дітей, які часто формують свої погляди на основі обмеженої інформації.

У порівнянні з підручниками чи лекціями, віртуальні екскурсії забезпечують інтерактивний досвід, що краще запам'ятовується. Такі екскурсії часто супроводжуються цікавими фактами, аудіогідами та відеоматеріалами, які роблять навчання більш захопливим.

На відміну від традиційних, віртуальні екскурсії можна проводити безпосередньо в закладі освіти, використовуючи широкий вибір готових віртуальних турів у мережі Інтернет або створюючи їх самостійно за допомогою спеціальних програм. В цьому контексті є актуальним вислів «Краще один раз побачити, ніж багато разів почути». Інтернет пропонує безліч пізнавальних ресурсів, які варто використовувати для розширення кругозору здобувачів освіти.

Для формування толерантності можна використати ресурс Google Arts & Culture [3] - платформа пропонує безліч віртуальних екскурсій музеями, галереями та визначними місцями світу.

Наприклад, можна дослідити Великі піраміди Єгипту, що знайомить з історією давньої цивілізації.

Національний музей африканської американської історії та культури (США) - віртуальний тур цього музею дозволяє краще зрозуміти історію афроамериканців, їхній внесок у культуру та боротьбу за права людини.

Віртуальні подорожі до Антарктики - окрім природи, такі тури дають уявлення про життя науковців різних національностей, які працюють разом.

Лувр (Франція) - знайомлення з найвизначнішими творами мистецтва різних культур допомагає зрозуміти різноманіття людської творчості.

Місто Мехіко: День мертвих - перегляд святкувань віртуально дозволяє зрозуміти філософію ставлення до життя та смерті в мексиканській культурі.

Вчителям можуть бути корисними методичні рекомендації щодо проведення віртуальних екскурсій (Рис.1).

Перший крок це підготовка контексту. Перед переглядом необхідно ознайомити учнів із історичними та культурними особливостями обраного місця. Після перегляду важливим стане інтерактивне обговорення, порівняння побаченого з культурою рідного краю. Варто залучити учнів до виконання творчих завдань, запропонувати створити проекти (малюнки, презентації або твори) про те, що їх найбільше вразило. Додасть якості запрошення носіїв

культури, про яку йдеться, щоб вони поділилися своїм досвідом через відеозустріч.

Рис. 1. Етапи підготовки та проведення віртуальної екскурсії.

Отже, віртуальні екскурсії є важливим інструментом у формуванні толерантності, оскільки вони розширюють світогляд і допомагають людям усвідомити красу та багатство культурної різноманітності, наголошують на цінності та унікальності кожної культури. Їх використання в освітньому процесі сприяє розвитку критичного мислення, побачивши реальність, учасники можуть аналізувати й оцінювати інформацію більш об'єктивно, сприяє формуванню у школярів поваги, розуміння та відкритості до інших культур. У сучасному освітньому середовищі ці інструменти є незамінними для підготовки людей, відкритих до діалогу й співпраці.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О.В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9. Т 1. С. 94–97.
2. Подліняєва О.О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. *Фізико-математична освіта*. 2016. Вип. 4(10). С. 100–104.

3. Google Arts & Culture . URL: <https://artsandculture.google.com/explore?hl=uk>
(дата звернення 10.02.2025).

Філоненко Ю. М., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії, туризму та спорту, директор ННІ природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасна парадигма освіти спрямовує фізичне виховання в русло формування у здобувачів освіти основних компетентностей та системи цінностей, що знайшло відображення в Законах України «Про освіту» [2], «Про повну загальну середню освіту» [3], «Про вищу освіту» [1]. Пріоритетним завданням системи освіти є виховання молоді в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності. Забезпечення в кожному закладі освіти гуманістичного підходу до здобувачів освіти, відповідних умов для розвитку здорової особистості.

Освіта ХХІ ст. – це освіта для людини. Її мета - виховання відповідальної особистості, здатної до самоосвіти й саморозвитку, яка вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, а також використовувати набуті компетентності для творчого розв'язання проблем.

Заняття з фізичного виховання є важливим складником освітнього процесу. Вони не тільки сприяють зміцненню здоров'я здобувачів, а й формують важливі соціальні якості, зокрема відповідальність. Фізична активність та спортивні змагання дозволяють здобувачам працювати в команді («відчути командний дух»), дотримуватися правил і дисципліни, самоконтролю, та відданості до поставлених завдань, а також усвідомлювати наслідки своїх дій.

Крім того, фізичні вправи сприяють формуванню характеру та виховують у здобувачів вміння долати труднощі, встановлюючи певні цілі (наприклад, час подолання дистанції, довжину метання, кількість підтягувань тощо) та досягаючи їх.

Формування (виховання) відповідальності також враховує й аспекти здорового способу життя, який починається з правильного харчування, активних способів відпочинку та регулярних тренувань без чого не можна досягнути бажаної мети. Таким чином, фізичне виховання стимулює особистісний розвиток і допомагає формувати в людини відповідальне ставлення до свого здоров'я та діяльності.

Возливу роль у формуванні відповідальності здобувачів відіграє особистість викладача і методи, які він використовує на заняттях з фізичного виховання. Здоровим способом життя, гарною фізичною формою, руховими вміннями та навичками, охайністю, своїм відповідальним ставленням до занять, викладач мотивує здобувачів наслідувати його поведінку. Він стимулює їх до більш активної участі в заняттях та спортивних заходах, допомагає сформувати здорові звички та цінності, пропагує фізичну активність.

Формування відповідальності у здобувачів вищої освіти на заняттях із фізичного виховання значною мірою залежить також від дотримання чітко визначених правил поведінки та дисципліни. Вони мають працювати за розкладом занять і виконувати запропоновані викладачем вправи, дотримуючись загальних правил безпеки. Позитивне налаштування, взаємоповага та відповідальність за свої дії, адекватне реагування на інструкції викладача, швидке виконання його вказівок, підтримка духу суперництва повинні бути невідомою складовою занять із фізичного виховання. Зазначені принципи дисципліни спрямовані на створення сприятливої атмосфери на заняттях з фізичного виховання, забезпечення ефективності навчання та розвитку здобувачів.

Слід відзначити також, що у процесі формування відповідальності здобувачів під час занять з фізичного виховання важлива роль належить

командним іграм та колективним завданням. Такі види діяльності є корисними для розвитку спортивних навичок, спритності, координації, розуміння тактики, комунікації, співпраці і довіри до своїх товаришів по команді.

Важливе значення для формування відповідальності здобувачів мають і індивідуальні завдання та самооцінка, адже, як показує досвід роботи викладачів кафедри географії, туризму та спорту НДУ імені Миколи Гоголя, завдяки таким завданням здобувачі можуть більш детально визначити власні цілі у фізичному розвитку та усвідомити відповідальність за власні результати.

Підсумовуючи вище сказане, необхідно відзначити, що формування відповідальності на заняттях із фізичного виховання є важливим елементом освітнього процесу. Використання правильної методики навчання, поєднання особистого прикладу викладача та активних форм взаємодії сприяє розвитку цієї якості у здобувачів освіти і допомагає їм розвивати самодисципліну, цілеспрямованість та організаційні навички. Завдяки таким підходам здобувачі освіти не лише стають фізично розвиненими, але й отримують важливі соціальні навички, які допоможуть їм у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.02.2024).
2. Закон України «Про освіту». URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 15.02.2024).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> (дата звернення 10.02.2024).

Чемоніна Л. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГАЛУЗЕВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МОВИ

Сучасний етап розвитку вітчизняної початкової освіти характеризується низкою інноваційних змін, зумовлених необхідністю впровадження компетентнісної парадигми освіти у зв'язку із реалізацією ключовою реформи Міністерства освіти і науки нашої держави «Нова українська школа». Нова українська школа являє собою освітнє середовище, що передбачає інтегроване навчання та забезпечує розвиток таких компетентностей учнів, які будуть корисними для них у подальшому житті більшою мірою, ніж теоретичний матеріал, уміщений у підручнику.

Одним зі способів реалізації ідей і змісту НУШ є діяльнісний підхід в освіті, що визначається спрямованістю освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію в майбутньому [3]. Нам імпонує позиція О. Роми, яка вбачає в ньому інструмент, який забезпечує переосмислення педагогами підходів до навчання сучасних дітей та заміну розповсюдженої раніше схеми *«пояснив, закріпив, перевірів на відкрите завдання – запитання – робота в команді – власний пошук – обґрунтування власної думки – радість від процесу навчання та відповідальність за те, що я можу, хочу, буду, знаю й умію»* [1].

Важливим елементом навчання здобувачів початкової освіти є гра, оскільки вона сприяє розвитку пізнавальних, соціальних та емоційних навичок. Це підтверджують і результати досліджень, проведені групою учених The LEGO Foundation, за переконанням яких *«найефективніше навчання відбувається тоді, коли діти здобувають радісний, значущий, активний, мотиваційний досвід, що передбачає взаємодію з іншими»* [4]. Тому синтез гри та діяльнісного підходу забезпечує цілісність навчання через розвиток академічних, фізичних, соціальних, емоційних, когнітивних та креативних умінь, дозволяючи зінтегрувати фактичні знання та реальний досвід учнів.

Загальновідомо, що мета вивчення української мови в початковій школі – формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей;

розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [2]. Забезпечити її досягнення можливо за умови імплементації у процес мовної освіти учнів початкової школи ігрового діяльнісного підходу до навчання.

Наведемо кілька прикладів реалізації такого навчання у процесі формування в молодших школярів морфемно-словотвірних умінь і навичок. Так, під час ознайомлення третьокласників із поняттями *корінь слова* та *спільнокореневі слова*, на нашу думку, є доцільним запропонувати дітям зіграти у гру «Дослідники».

Вправа 1.

1. *Об'єднайтесь у команди.*
2. *Роздивіться світлини.*

3. *Що на них зображено? Запишіть ці слова. Що спільного вони мають? Яке із записаних слів стало основою для утворення інших?*

Вправа 2. «Чарівний конверт»

1. *Об'єднайтесь у команди.*
2. *Розкрийте чарівний конверт. Дістаньте аркуш і пошепки прочитайте слово, написане на ньому. Продумайте, як без слів ви зможете презентувати це слово двом іншим командам. Оберіть спікера й актора(-ів).*

Після того, як перша команда за допомогою різноманітних івентів презентує слово із чарівного конверта, а дві інші його відгадають, учитель пропонує обмінятися словами із чарівних конвертів і продовжити активності в такий спосіб:

3. За дві хвилини доберіть якомога більше спільнокореневих слів до відгаданого слова. Доведіть, що ви не помилилися.

Далі представники кожної команди по черзі називають дібрані слова та доводять правильність позиції своїх однокласників.

Ми переконані, що виконання запропонованої вправи допоможе не тільки поповнити активний словник здобувачів початкової освіти, а й сприятиме формуванню в них компетенції розрізняти форми слова та спільнокореневі слова.

Отже, реалізація діяльнісного підходу на уроках мови в початковій школі є ефективною інновацією, що сприяє формуванню ключових і галузевих компетентностей здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Більше, ніж гра: діяльнісний підхід у Новій українській школі. URL: <https://osvita.ua/school/method/85081/> (дата звернення: 12.02.2025).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.02.2025).
3. Діяльнісний підхід. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діяльнісний_підхід (дата звернення: 12.02.2025).
4. Навчання через гру та діяльнісний підхід : огляд доказів /The LEGO Foundation. LEGO Group, 2019. 15 с.

Шафрай Т. І., учителька-методистка Ніжинської гімназії № 16 «Престиж»
Ніжинської міської ради Чернігівської області, Відмінниця освіти України

ІНТЕРАКТИВНИЙ ЗОШИТ ЯК ЗАСІБ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ЩОДЕННУ ПРАКТИКУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЯДС

Для успішної реалізації стратегічних напрямів НУШ, в першу чергу, необхідна готовність педагогів до змін, вміння генерувати власні ідеї та впроваджувати їх в практичну діяльність.

Вчителі початкових класів повинні здійснити кардинальний перехід від інформаційно-пояснювального підходу, при якому вчитель просто передає готові знання, до діяльного підходу. Він спрямований не тільки на засвоєння знань, а й на способи цього засвоєння, на розвиток пізнавального інтересу та творчих здібностей учнів. Діяльнісний підхід може бути реалізований тільки в процесі використання конкретним учнем певного комплексу дій.

На нашу думку, родзинкою для впровадження діяльнісного підходу у щоденну практику вчителя початкових класів є інтерактивний зошит. Він допомагає зробити процес засвоєння матеріалу цікавішим. Робота з інтерактивними зошитами – це передова методика, розроблена американцями для навчання дітей шкільного віку. Такі зошити дозволяють вивчати будь-який шкільний предмет весело та захоплююче. Ось уже четвертий рік я впроваджую його в практику своєї роботи. Найбільше подобається використовувати цей зошит на уроках ЯДС. Чому ЯДС? Тому що на цьому уроці потрібно класифікувати предмети, робити аналіз та синтез, придумувати власні поради, виконувати схеми та малюнки, запам'ятовувати назви. Дітям цікаво права дитини оформити на пелюстках квітки, виготовити аплікацію скелета з роздавального матеріалу, розкласти по кишеньках ілюстрації перелітних та зимуючих птахів, правильно розмістити обриси материків на карті, створити гармошки, класифікуючи тварин за способом їхнього живлення, намалювати комаху і підписати частини її тіла, розклеїти риб по океанах, в яких вони проживають, виготовити плакат «Як заощаджувати воду?» тощо.

Завдяки наявності інтерактивних елементів, зовнішній вигляд інтерактивного зошита дуже відрізняється від звичайного, він легко притягує та утримує інтерес учнів.

Перша сторінка – зміст зошита.

Можна вклеїти готові таблички, у яких вказується тема та номер сторінки. Всі сторінки в зошиті нумеруються, щоб потім, коли необхідно буде щось повторити, можна було б легко знайти потрібну тему з цього змісту.

Далі діти пишуть або вклеюють теми уроків. Кожна сторінка відрізняється своїм оформленням. Це і міні-книжки, і кишеньки з картками, що мають різну форму, книжки-гармошки, книжки з різними вікнами, квіточки з різною кількістю пелюсток тощо. Вклеюють матеріал та оформлюють сторінку зошита учні на свій смак, що робить кожен зошит несхожим на інший.

Інтерактивні зошити відрізняються від звичайних зошитів не лише своїм зовнішнім виглядом. У них є значна кількість переваг, що перетворює їх на відмінний засіб для вивчення та відпрацювання фактично будь-якої теми чи матеріалу. Можна сказати, що інтерактивний зошит — це збірний образ плакату, книги та роздаткового матеріалу, який спрямований на розвиток творчого потенціалу учня. Він дуже схожий на лепбук.

Ведення інтерактивного зошита розвиває творчі здібності. Вести його весело, корисно та захоплююче. Зошит дозволяє учням проявляти свої творчі здібності, красиво оформлювати, наповнювати цікавими малюнками, прикрашати різноманітними наліпками та картинками. У дітей розвивається дрібна моторика, образне мислення, уява.

Ще один плюс використання інтерактивного зошита полягає в економії місця. В міні книжки, кишеньки та інші елементи, насправді, можна помістити набагато більше інформації, ніж на звичайний аркуш зошита. Ну, а користі і наочності буде набагато більше, ніж від монотонного тексту на сторінках. Це не значить, що в зошиті будуть лише одні картинки. Тексту там теж буде достатньо.

Сучасні школярі з раннього дитинства ростуть в щільних потоках інформації: телебачення, Інтернет... В 5-7 років дитина отримує свій перший

гаджет, а з ним і можливість дізнатися про все на світі, або просто створити запитання в пошуковому рядку. Ця «доступність» знань в любий час і, практично, в будь-якому місці впливає на мотивацію учнів. Адже нема нічого такого, про що дитина не могла б дізнатися самостійно. І авторитет вчителя вже не такий високий, адже Інтернет завжди знає більше. До того ж, «сидіти» в телефоні набагато веселіше, ніж сидіти за партою. І багато дітей просто чекає закінчення уроку, що знову повернутися до своїх ігор та відеороликів на «Youtube».

У наш час вчитель відчуває дефіцит уваги і повинен боротися за неї, подобається йому це чи ні. Можна примусити дітей сидіти на уроці, але запалити інтерес і вогонь в очах силою не вийде.

В сучасному світі вчителю потрібно вміти привертати увагу дітей до речей, що вивчаються. І щоб привернути увагу дитини, яка нещодавно була в дитячому садочку (де все було таке яскраве; можна було бігати і галасувати, стрибати і розмовляти) нам потрібний певний інструментарій. А ми даємо дитині підручники, де багато тексту і мало картинок. І примушуємо тихо сидіти за партою. В результаті цього отримуємо відсутність мотивації та інтересу до вивчення предмета, що цілком закономірно. Щоб скласти конкуренцію телефону чи планшету, потрібно щось більш привабливе.

Інтерактивний зошит викликає у дітей інтерес із першого знайомства, тому що він кольоровий, яскравий і цікаво влаштований. Крім того, він вигідно відрізняється від традиційних зошитів тим, що учень залучається до процесу його ведення. Завдяки цікавій манері подачі матеріалу, діти беруть безпосередню участь в оформленні своїх зошитів. Діти краще сприймають інформацію через візуальні образи. Яскраві ілюстрації сприяють включенню в дитини асоціативного запам'ятовування. Інтерактивний зошит миттєво підвищує інтерес учнів до теми, що вивчається, і здатен надихнути, навіть, самого недбайливого учня. Інтерактивні зошити навчають дитину самостійно організовувати свій робочий простір та приводити отримані знання до системи легко та невимушено.

Використання інтерактивних зошитів створює ефект «повторення без повторення». У дітей з'являється бажання похвалитися та обговорити виконану роботу з батьками, рідними, друзями і однокласниками. Для учнів цей зошит - це можливість розглянути, вивчити, повторити навчальний матеріал у цікавому вигляді, тому вони часто розглядають їх на перервах, діляться один з одним ідеями, обговорюють, як зробити ще краще і цікавіше. Це приводить до того, що учень автоматично повертається до теми, що вивчається, знову і знову, відповідно, засвоєння матеріалу підвищується в рази.

Сучасне життя накладає свій відбиток на відношення батьків до домашніх завдань. Високий ритм життя, завантаженість на роботі, втома від війни, гаджети часто не дозволяють батькам приділяти час контролю виконання домашніх завдань. Завдання виконуються погано, зошити «забуваються» вдома.

Зовсім інакше діти ставляться до інтерактивних зошитів. Ці зошити бережуть, їх не забувають удома, в інтерактивних зошитах роблять домашнє завдання та з гордістю показують їх домашнім, друзям та однокласникам. Інтерактивний зошит діти не викинуть наприкінці року, а будуть використовувати з року в рік, старанно підклеюючи обкладинку, що розтріпалася.

В інтерактивних зошитах домашні завдання виконуються з задоволенням, тому що вони поміщені в інтерактивну форму. Виконуючи завдання, дитина використовує свої ідеї – це захоплюючий процес і діти його дуже люблять.

Результати використання інтерактивного зошита:

- уроки стають захоплюючими та ефективними;
- вивчення нудних правил перетворюється на захоплююче заняття;
- діти беруть активну участь на уроках;
- учні навчаються систематизувати та подавати інформацію коротко та наочно;
- вони постійно взаємодіють із інформацією;
- розвивається дрібна моторика;

- розвиваються творчі здібності учнів;
- такий вид діяльності є інформативним;
- має дидактичні властивості;
- забезпечує пізнавальну, дослідницьку та ігрову активність школярів;
- варіативний (є кілька варіантів використання кожної його частини);
- сприяє розвитку пам'яті, уваги, уяви, творчості, мислення, логіки.

Інтерактивний зошит - це власна розробка кожного вчителя та фантазія учнів. Кожен вчитель на свій розсуд обирає, які інтерактивні елементи додати. Це залежить від теми уроку, від рівня знань учнів, від їх інтересів та здібностей.

Інтерактивний зошит – це не просто метод, що допомагає закріпити та відпрацювати отримані знання на уроці, це політ фантазії, який може дати непередбачувані результати, це дослідження, яке якось розпочавшись, триватиме все життя, адже якщо посіяти в дитині «зерно» відкриття та дослідження, воно зростатиме і збільшуватиметься. Завдання вчителя - надавати учням упевненості у своїх силах та правильно мотивувати на відкриття нових горизонтів.

Список використаних джерел:

1. Гра по-новому, навчання по-іншому: метод, посіб. / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation. 2018. 44 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF> (дата звернення 10.02.2025).
3. Діяльнісний підхід. Вікіпедія. URL: <https://cutt.ly/ewQEAh0C> (дата звернення 14.02.2025).
4. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. Біла книга. The LEGO Foundation. 2017. URL: <http://surl.li/btwkw> (дата звернення 12.02.2025).
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja /za zag. red. H.M. Bibik. Kyiv: Litera LTD. 2018. 160 с.

Шефер С. С., учителька початкових класів, учитель-методист опорного закладу освіти “Причорноморський ліцей” Визирської сільської ради Одеського району Одеської області

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Компетентнісний підхід є ключовим напрямком розвитку сучасної освіти. Початкова школа закладає фундамент формування компетентностей. Державний стандарт початкової освіти є нормативною базою для компетентнісного навчання. Ефективність упровадження компетентнісно-орієнтованого навчання потребує постійного аналізу та вдосконалення.

Метою даної статті є висвітлення проблем впровадження компетентнісно-орієнтованого навчання та визначення перспектив розвитку.

Державний стандарт є основоположним документом під час упровадження компетентнісно-орієнтованого навчання, але не завжди реалізується на практиці в повній мірі. Ключові компетентності, наскрізні вміння та цінності часто залишаються лише на папері через різні фактори, зокрема, недостатнє розуміння та підтримку. Значна кількість педагогів продовжує використовувати традиційні методи навчання, які спрямовані переважно на передачу знань, а не на формування компетентностей. Рівень розвитку інформаційно-цифрової компетентності серед вчителів потребує покращення, особливо серед педагогів, які працюють у віддалених від міст місцевостях.

На нашу думку, важливою є формування емоційно-етичної компетентності, особливо в умовах воєнного часу. Але певні частина колег не приділяє достатньо уваги розвитку емоційному стану учнів, емпатії та емоційному інтелекту.

Виходячи з особистого досвіду роботи вчителем початкових класів 33 роки поспіль спостерігаємо за змінами в освіті і вважаємо за потрібне окреслити декілька проблем упровадження компетентнісно-орієнтованого навчання в освітній процес ЗЗСО. На нашу думку, це:

- Недостатнє розуміння компетентнісно-орієнтованого навчання. Учителі часто ототожнюють компетентності зі знаннями та вміннями, а тому формування компетентностей підмінюється засвоєнням інформації. Питання роботи асистента вчителя також потребує додаткового роз'яснення та методичного забезпечення.
- Труднощі з розробкою компетентнісно-орієнтованих завдань. Створення завдань, що відображають реальні життєві ситуації – складне завдання для вчителя. Завдання часто носять репродуктивний характер, а тому не сприяють розвитку ключових компетентностей.
- Проблема оцінювання. Виникає проблема розуміння сутності формувального оцінювання, особливо серед вчителів старшої ланки, які звикли до бального оцінювання. Традиційні методи оцінювання не підходять для оцінювання компетентностей. Постає потреба в розробці нових інструментів оцінювання.
- Недостатня методична підтримка з боку держави. Бракує знань та навичок для успішного впровадження компетентнісного підходу. Тому постає потреба в необхідності впровадження спеціальних курсів та тренінгів. Але, на жаль, компетентність «навчання впродовж життя» часто набуває формального змісту, коли метою є лише отримання сертифіката, а не реальне впровадження набутих знань у педагогічну діяльність.
- Велике навантаження на вчителів. Упровадження компетентнісного навчання потребує додаткового часу та зусиль. На нашу думку, необхідно оптимізувати освітній процес та зменшити бюрократичне навантаження на вчителя.

Перспективами розвитку компетентнісно-орієнтованого навчання вважаємо:

- Удосконалення навчальних програм та стандартів.
- Забезпечення наступності між рівнями освіти.
- Створення якісних доступних навчальних матеріалів.

- Запровадження курсів підвищення кваліфікації вчителів з даної тематики.
- Сучасне обладнання та навчальні матеріали.
- Доступ до швидкісного інтернету та цифрових технологій.
- Активна участь батьків в освітньому процесі.

Дозволимо собі виокремити наступні рекомендації з упровадження компетентнісно-орієнтованого навчання:

- Активізувати роботу щодо реалізації Державного стандарту на практиці.
- Забезпечити системну методичну підтримку для вчителів щодо формування компетентностей в учнів.
- Створити умови для підвищення інформаційно-цифрової компетентності педагогів.
- Розробити чіткі рекомендації та методичні матеріали щодо роботи з інклюзивною освітою та асистентами вчителів.
- Запровадити програми з розвитку емоційно-етичної компетентності для вчителів та учнів.
- Поширювати кращі практики використання формувального оцінювання.

Отже, компетентнісно-орієнтоване навчання є важливим кроком до якісної освіти, як запорука успіху та щастя дітей. Успіх з його поширення потребує спільних зусиль. На шляху впровадження компетентнісно-орієнтованого навчання важливим є постійний аналіз та пошук шляхів вирішення проблем.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.02.25).

Штепура В. І., учителька початкових класів вищої категорії, учителька-методистка Ніжинської гімназії № 2 Ніжинської міської ради Чернігівської області

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Швидкий розвиток сучасної цивілізації, який характеризується стрімкими змінами в техніці та технологіях, а також швидким накопиченням інформації, призводить до виникнення суспільства, що потребує постійного оновлення. Це вимагає від сучасної освіти підготовки особи, здатної діяти в умовах швидких змін, навченої критично аналізувати інформацію з різних джерел і реалізувати свої можливості в полікультурному середовищі. Сучасна шкільна освіта повинна виконати свою місію – підготувати учня до життя в відкритому світі, а також прищепити йому патріотичне ставлення до власної культури.

Нині в Україні триває реформа освітньої сфери. Основою цієї реформи є Концепція «Нова українська школа», прийнята рішенням колегії Міністерства освіти і науки України 19 жовтня 2016 року. Ця концепція базується на принципах педагогіки партнерства, що передбачає співпрацю між вчителем, учнем і батьками, які повинні стати рівноправними учасниками освітнього процесу, орієнтованого на компетентнісне навчання [4].

Науковці виокремлюють три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті. Важливо зазначити, що ці етапи є умовними, адже розвиток компетентнісного підходу відбувається постійно, з'являються нові дослідження та розробки. Їх аналіз підтверджує, що проблема використання компетентнісного підходу в освіті стала нагальною в сучасній педагогіці [6]. Перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували Р. Бадер, І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, Д. Мертенс, О. Овчарук, Б. Оскарсон, Л. Паращенко, О. Пометун, Ю. Рибалко, О. Савченко, С. Трубачева, А. Шелтен та інші.

Ольга Пометун зазначає, що «компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, вмінь, навичок,

ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблеми досягнення певних стандартів у галузі професії або виді діяльності» [6].

В основі компетентнісного підходу лежить ідея розвитку особистості, здатної не просто накопичувати знання, а й активно застосовувати їх у житті. Навчання тут розглядається не як самоціль, а як засіб формування певних якостей – компетентностей, що проявляються у комплексі вмінь, які базуються на знаннях, ціннісних орієнтирах та досвіді діяльності.

Важливо чітко розрізнити поняття «компетентність» та «компетенція», адже вони є взаємопов'язаними, але різними за своєю суттю. У Законі України «Про освіту» (2017р.) компетентність характеризується як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити подальшу навчальну діяльність [2]. На думку К. Баханова, компетенція – необхідний комплекс знань, навичок та досвіду, що дозволяють ефективно здійснювати діяльність або певну функцію; визначається державою, певними установами, які організують той чи інший вид діяльності [1, с. 4–9].

Ключові компетентності визначені стандартами Нової української школи. У законі України «Про освіту» розробленому на основі Концепції «Нова українська школа» на період до 2029 р., проголошено курс на впровадження компетентнісного підходу до освіти. У статті 12 зазначено: «Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізації з природою, має прагнення до самовдосконалення; навчання впродовж життя; готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [2].

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні

компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; вміння вчитися протягом життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність і самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя.

Компетентнісний підхід в освіті передбачає формування в учнів інтегрованої здатності застосовувати знання, вміння, досвід та ставлення в конкретних життєвих ситуаціях. Компетентність – це не просто сума знань, а й вміння їх ефективно використовувати для досягнення особистих та суспільно значущих цілей. Ключові компетентності, які формуються в початковій школі, є фундаментом для подальшого навчання та успішної самореалізації особистості. Серед них особливе місце займають: вміння вчитися; комунікативна компетентність; інформаційна компетентність; критичне мислення; творчість; соціальна та громадянська компетентності; підприємницька компетентність; екологічна компетентність; культурна компетентність.

Діяльнісний підхід в освіті передбачає активну участь учня в навчальному процесі, його самостійне «відкриття» знань та формування вмінь через практичну діяльність. Учень виступає не як пасивний споживач інформації, а як активний дослідник, який самостійно «добуває» знання. Значення практичної діяльності в контексті діяльнісного підходу важко переоцінити. Саме в процесі діяльності учні можуть застосовувати свої знання та вміння, розвивати ключові компетентності та готуватися до реального життя.

Компетентнісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу є цілісною системою, в якій компетентності формуються через активну діяльність учнів. Між компетентностями та діяльністю існує тісний взаємозв'язок. Компетентності проявляються та розвиваються в діяльності, а діяльність, в свою чергу, спрямована на формування компетентностей.

Ефективна інтеграція компетентнісного та діяльнісного підходів потребує створення відповідних педагогічних умов, таких як: сприятливе навчальне середовище; використання активних методів навчання; індивідуалізація та диференціація навчання; створення атмосфери співпраці та підтримки; адекватне

оцінювання навчальних досягнень. Організація навчального середовища в контексті компетентнісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу передбачає створення розвивального простору класу, забезпечення учнів різноманітними навчальними матеріалами та сучасним технічним обладнанням. Методи та форми навчання, які сприяють формуванню компетентностей учнів початкової школи, включають: проєктну діяльність; дослідницьку діяльність; рольові ігри; роботу в групах; проблемне навчання; кейс-метод.

Роль учителя в компетентнісно-орієнтованому навчанні на основі діяльнісного підходу зазнає суттєвих змін. Вчитель виступає не як транслятор знань, а як організатор освітнього процесу, фасилітатор, який допомагає учням у навчанні. Він є партнером учнів, який підтримує їх та допомагає досягати успіху.

Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах компетентнісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу має бути спрямоване на виявлення рівня сформованості ключових компетентностей. Важливо використовувати різноманітні методи оцінювання, такі як портфоліо, проєкти, презентації, самооцінювання, взаємооцінювання тощо.

Впровадження компетентнісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу в початковій школі стикається з низкою проблем, серед яких недостатня підготовка педагогів, обмежене ресурсне забезпечення та опір змінам з боку окремих учасників освітнього процесу.

Вирішення цих проблем потребує системної роботи, спрямованої на підвищення кваліфікації педагогів, забезпечення закладів освіти необхідними ресурсами та інформаційну підтримку. Перспективи розвитку компетентнісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу в початковій школі пов'язані з поширенням кращих практик, розробкою нових методик та технологій, створенням умов для професійного розвитку педагогів та залученням батьків до освітнього процесу.

Отже, компетентнісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу є ефективним засобом досягнення сучасних освітніх цілей. Впровадження цього підходу потребує системної роботи та співпраці всіх

учасників освітнього процесу. Подальший розвиток та вдосконалення компетентнісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу є важливим завданням сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Баханов К. О. Компетентнісний підхід у цільовому компоненті навчання історії в школі. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика*. 2013. Вип.3. С. 4-9.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.02.2025).
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
4. Концепція Нової Української Школи. МОН 19.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 10.02.2025).
5. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 1. С. 131–142.
6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2021.
7. Рибалко Ю. В. Компетентнісний підхід у науково-педагогічній літературі. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2012_35_51 (дата звернення 08.02.2025).

Ющенко Н. В., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 2
Ніжинської міської ради Чернігівської області

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У теорії педагогіки та педагогічної практики останнього десятиліття

активно використовується поняття «психолого-педагогічний супровід». Аналіз реальної практики навчання дітей в початковій школі дозволяє зробити висновок про актуальність психолого-педагогічного супроводу дітей молодшого шкільного віку в умовах сучасного освітнього закладу. Тому актуальність дослідження психолого-педагогічного супроводу як педагогічної категорії обумовлена протиріччям між важливістю і значимістю реалізації системи психолого-педагогічного супроводу дітей молодшого шкільного віку в умовах навчального процесу, з одного боку, і слабкою її теоретичної і практичної розробленістю, з іншого.

Учені - О.С. Газман, Т.В. Зуєва, Є.Г. Коваленко, Н.П. Михайлова, Н.С. Юсфін і ін., ґрунтуючись на практиці, розробили теорію педагогічної підтримки і турботи, що за своїм змістом рівнозначно поняттю «педагогічний супровід». У працях цих вчених показано, що педагогічний супровід відноситься до культури освіти, що базується на внутрішній свободі, творчості і гуманізмі взаємин дорослого і дитини. Педагогічний супровід характеризується спеціально організованими процесами взаємодії [1,2].

Аналізуючи наукову літературу можна зробити висновки, що терміни «супровід» і «підтримка» вживаються як позначення системи діяльності психолога та особливого виду надання психологічної допомоги. У психології «супровід» - це системна комплексна технологія соціально-психологічної допомоги особистості. Технологія супроводу в освіті - область науково-практичної діяльності цілого ряду фахівців. Це відносно новий напрямок в психології освіти, який розвивається на основі мультидисциплінарного підходу.

У системі освіти України, як і в інших країнах світу, провідні позиції в навчанні дітей з проблемами в розвитку останнім часом займає інклюзивне навчання. Інклюзивне навчання передбачає майже індивідуальну роботу педагогів з дитиною та її батьками, отже, успіх багато в чому залежить від узгодженості в роботі всіх учасників освітнього процесу, від організації психолого-педагогічного супроводу учнів з різним рівнем порушень в умовах загальноосвітньої школи.

Психолого-педагогічний супровід дітей в умовах інклюзії мусить здійснюватися на основі принципів корекційної педагогіки та припускає з боку фахівців глибоке розуміння основних причин і особливостей відхилень у розвитку психічної діяльності дитини, вміння визначати умови для розвитку і забезпечувати створення особистісно-розвивального середовища, що дозволяє реалізувати пізнавальні можливості всіх учнів. Якщо в традиційній дидактиці навчальна діяльність розглядається у зв'язку із засвоєнням змісту освіти, то в корекційній педагогіці навчальна діяльність набуває також і нового значення – вона розглядається як засіб згладжування наявних відхилень, доведення до оптимального розвитку значущих психічних функцій.

Отже, інклюзивне навчання сьогодні є не тільки державним і соціальним замовленням в освіті та вихованні дітей з особливими освітніми потребами, а й предметом наукових пошуків учених, педагогів в останні десятиліття. В освітній системі нашої держави існує достатня кількість дошкільних і шкільних установ, де здійснюється спільне навчання дітей з нормотиповим розвитком і дітей з відхиленнями в розвитку. У загальноосвітніх установах протягом багатьох років функціонують інклюзивні класи.

Індивідуальний супровід дітей в освітніх установах передбачає створення умов для виявлення потенційної і реальної «груп ризику» і гарантовану допомогу тим дітям, які її потребують. Можна розглядати такий супровід як форму організації діяльності педагога-психолога в шкільному навчальному закладі, як модель здійснення психолого-педагогічної роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах навчального процесу [3].

Системне супроводження, на думку Л.М. Шіпіциної, здійснюється незалежними центрами і службами в декількох напрямках: в реалізації певних програм освіти; в проектуванні нових типів освітніх установ; в створенні профілактико-корекційних програм. На практиці, на думку ряду авторів, системне супровід здійснюється або за запитом адміністрації, або запитом батьків, або в ході масового обстеження дітей [4].

Аналіз наукової літератури показує, що психолого-педагогічний супровід має необмежену різноманітність видів і форм, які різняться за спрямованістю, предметом і об'єктом: супровід батьківства; супровід дитини (обдарованої, з особливими освітніми потребами, гіперактивної, з труднощами в навчанні, в критичній ситуації і т. д.); супровід дитини педагогом в процесі навчально-виховної діяльності; супровід дитячо-батьківських відносин. У структуру діяльності педагога-психолога в шкільному навчальному закладі входять і такі компоненти: здійснення аналізу навчального середовища школи з урахуванням тих можливостей і вимог, які вона пред'являє до можливостей дитини та рівнем її розвитку; визначення психологічних критеріїв ефективності навчання і розвитку школяра; розробка і впровадження певних заходів, які розглядаються як умови успішного розвитку і навчання дитини; розробку певної системи діяльності педагога, психолога, що забезпечує максимальний ефект розвитку дитини в даній конкретній обстановці.

Психологічний зміст педагогічного супроводу складається в умінні створити у дітей правильну позицію по відношенню до труднощів у навчанні. Психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку - це спеціально організована система, процес взаємодії (дитини і дорослого, заснований на підтримці і турботі, спрямований, перш за все, на подолання труднощів у дитини в навчанні і навколишній життєвій ситуації, що можуть видозмінюватися протягом усього процесу навчання.

Провідною метою психолого-педагогічного супроводу є активізація сильних сторін його суб'єктів. Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки загальних і приватних завдань всієї системи психолого-педагогічного супроводу. Загальні завдання визначаються характером супроводу і зводяться до встановлення між дорослими і дітьми якісних взаємин, в яких знаходить вираження особиста прихильність, безумовне прийняття один одного, що має стійкий і тривалий характер. Інакше кажучи, психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку покликає вирішити задачу перетворення дитини з суб'єкта цього супроводу в суб'єкт власної долі. Вирішення цього завдання є

також незвичайно складним, як і важливим, тому що тільки супровід створює можливість індивідуального розвитку кожної дитини. Педагог покликаний в супроводі допомогти дитині позитивно оцінити труднощі і зібрати сили для самостійного їх подолання. Це можливо лише тоді, коли супровід надає спільної життєдіяльності дітей і дорослих характер спільної творчості, в якій дитині дають можливість придбати знання, вміння, навички не тільки міркувати, знаходити вихід із ситуації, але і навички практичного вирішення виникаючих проблем. Психолого-педагогічний супровід - це наукове психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу, що відображає модель діяльності педагога в шкільному навчальному закладі, спрямовану на оптимізацію індивідуального розвитку школяра при його взаємодії з навколишнім світом.

Таким чином, проблема супроводу дітей молодшого шкільного віку знаходиться в стадії інтенсивної розробки і її вивчення вкрай актуально на сучасному етапі як з точки зору педагогічної психології, так і теорії педагогіки. Підводячи підсумок теоретичному аналізу поняття «психолого-педагогічний супровід дітей молодшого шкільного віку», можна зробити висновок: безсумнівно, воно є педагогічною категорією, так як відображає складну систему вибудовування професіоналом-педагогом реальної взаємодії з дитиною в процесі навчання і в її інтересах з метою надання їй психологічної допомоги з розвитку власних сил для подолання виникаючих на її шляху труднощів і перешкод різного характеру, тобто успішного освоєння освітніх і побутових ситуацій в ході процесів навчання і соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Афузова Г. Організація психолого-педагогічного супроводу в інклюзивних загальноосвітніх закладах. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки.* 2017. № 2. С. 11-16.
2. Калініна Т.С. Психологічний супровід дітей із ЗПР як основна стратегія діяльності спеціального психолога *Збірник наукових праць Кам'янець-*

Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2011. Вип. 17(1). С. 267-274.

3. Савула В.В. Готовність педагогів як основний фактор успішності інклюзивного процесу в освіті. К.: Либідь. 2005. 206 с.

4. Пахомова Н.Г., Пахомова В.А. Інтегративна підготовка фахівця до роботи в умовах інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип. 32(2). С. 36-41.*

Ярош О. А., учителька початкових класів Ніжинської гімназії № 10 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна початкова освіта спрямована на формування ключових компетентностей учнів, серед яких важливе місце займає математична компетентність. Вона передбачає не лише засвоєння базових математичних знань, а й уміння застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях. Одним із ефективних способів досягнення цієї мети є використання цифрових інтерактивних технологій.

Дослідження теоретичних основ цифровізації освіти та принципів впровадження цифрових інтерактивних технологій у процес навчання в початковій школі набувають актуальності в наукових розвідках таких авторів, як: В. Биков, Т. Бріцкан, Л. Карташова, І. Лапшина, С. Лупінович, М. Мар'єнко, О. Пінчук, О. Спірін, А. Сухіх та М. Швардак та інш.

Гейміфікація освітнього процесу створює мотивацію до навчання, робить процес захоплюючим і менш стресовим. При цьому учні вчаться не лише отримувати правильні відповіді, а й аналізувати помилки та коригувати стратегії, що є важливими навичками для розвитку критичного мислення.

Використання віртуальних математичних симуляцій (геометричні конструктори, 3D-моделювання) дає можливість отримувати знання з геометрії, візуалізувати об'єкти і просторові зв'язки, що значно полегшує їх розуміння. Також створення математичних моделей і використання маніпуляцій допомагає учням краще розуміти абстрактні поняття [3].

Цифрові навчальні платформи (LearningApps, Kahoot, Seesaw, Edmodo, Google Classroom, Zearn, Scratch і т. д.) дозволяють учням виконувати вправи та тестування в інтерактивному форматі, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу. Залучають учнів через змагання та досягнення, що мотивує їх до вивчення математичних понять [1, с. 27-30].

Навчання програмуванню через платформу Scratch, сприяє розвитку логічного мислення, дає уявлення про алгоритми, а також формує практичні навички для вирішення математичних завдань. При цьому в учнів розвиваються не лише математичні, а й алгоритмічні здібності, що допомагає їм стати більш творчими та здатними до аналітичної діяльності. Scratch – це візуальний інструмент програмування, який дозволяє дітям створювати інтерактивні проекти, ігри, анімації та навіть прості додатки, використовуючи блоки, що складаються в логічні послідовності. Відмітимо кілька основних аспектів, чому Scratch є ефективним для учнів початкових класів:

1. Зрозумілий інтерфейс. Він побудований таким чином, що навіть молодші школярі можуть легко орієнтуватися у середовищі. Блоки коду виглядають як пазли, які потрібно з'єднувати між собою, що робить програмування доступним і зрозумілим. Учні не пишуть код, а переміщують блоки команд, що дозволяє їм зосередитися на концепції алгоритмів, а не на синтаксисі.

2. Розвиток логічного та алгоритмічного мислення. За допомогою Scratch учні навчаються створювати алгоритми та розуміють, як логічно побудувати послідовність дій для досягнення певного результату. При цьому вони працюють з такими поняттями, як цикли, умови, змінні, а також використовують математичні операції в контексті програмування.

3. Мотивація через ігровий процес. Scratch дозволяє створювати власні ігри та анімації, що надає учням можливість проявляти творчий підхід і розвивати технічні навички в інтерактивному ігровому середовищі. Діти з задоволенням експериментують, змінюючи елементи своїх проєктів, що стимулює їх до подальшого навчання математиці.

4. Інтеграція з математичними поняттями. За допомогою Scratch учні можуть розв'язувати математичні задачі, використовувати координати для руху об'єктів, взаємодіяти з числами, обчислювати відстані, кути та інші математичні величини. Це дозволяє поєднувати програмування з реальними математичними задачами, що сприяє розумінню математичних концепцій на практиці.

5. Розвиток творчих навичок. Scratch дозволяє учням створювати не тільки навчальні проєкти, а й використовувати оригінальні ідеї, поєднуючи програмування з мистецтвом (анімовані герої, малюнки, звуки), що розвиває їхню креативність.

6. Комунікація та зворотний зв'язок. Учні можуть ділитися своїми проєктами з іншими через онлайн-спільноту Scratch, що дозволяє їм отримувати зворотний зв'язок і обмінюватися ідеями з однолітками по всьому світу.

Наведемо приклад завдання: Учням дано завдання створити просту гру, де персонаж рухається по екрану за допомогою клавіш або миші, збираючи математичні фігури, що дають бали. Для цього їм потрібно буде використати цикли (щоб персонаж рухався), умови (щоб визначити, коли персонаж досяг певної точки) та змінні (для підрахунку балів).

LearningApps – це потужна цифрова навчальна платформа, яка ідеально підходить для використання в навчанні математики учнів початкових класів. Вона дозволяє створювати інтерактивні вправи та ігри для засвоєння математичних понять, що є ефективним способом навчання, особливо для молодших школярів. Значення цифрової навчальної платформи LearningApps для навчання математики в початковій школі полягає в наступному:

1. Інтерактивність та мотивація. Платформа дозволяє створювати інтерактивні вправи, в яких учні можуть взаємодіяти з математичними задачами

в реальному часі. Це допомагає їм краще засвоювати матеріал, оскільки вони безпосередньо беруть участь у процесі вирішення завдань. Використання ігор і вправ із зворотним зв'язком підтримує мотивацію учнів, робить навчання цікавим і захоплюючим [2, с. 424-428].

2. Різноманітність завдань. LearningApps пропонує широкий спектр типів завдань, наприклад: завдання на порівняння чисел і геометричних фігур; виконання простих математичних операцій (додавання, віднімання, множення, ділення); завдання для розвитку навичок вимірювання, роботи з часом, вимірюванням величин; головоломки і вправи на логічне мислення; завдання на складання простих математичних виразів.

3. Адаптація до рівня учнів. Вчителі можуть створювати вправи, які відповідають рівню знань учнів, що дозволяє організувати індивідуалізоване навчання. Це особливо корисно в класах з різним рівнем підготовки. Крім того, можна застосовувати рівні складності, що дозволяє учням поступово переходити від простих задач до більш складних, у міру засвоєння матеріалу.

4. Зворотний зв'язок і самоконтроль. Платформа дає можливість учням перевіряти свої відповіді в режимі реального часу. Це дозволяє їм миттєво дізнатися, чи правильно виконано завдання, і при необхідності коригувати помилки. Зворотний зв'язок допомагає учням розвивати самоконтроль і здатність до рефлексії.

5. Розвиток навичок візуалізації та практичного застосування знань. За допомогою LearningApps учні можуть працювати з візуальними матеріалами: картками, таблицями, схемами, що допомагає краще усвідомлювати абстрактні математичні поняття. Це дуже корисно для учнів початкових класів, оскільки візуалізація допомагає їм краще зрозуміти математичні операції і стосунки між числами чи геометричними фігурами.

6. Підвищення зацікавленості до навчання. Завдяки можливості створювати інтерактивні ігри та завдання на платформі, учні з ентузіазмом беруть участь в освітньому процесі. Ігрові елементи, такі як бали, зірки чи рівні, надають процесу навчання елемент змагання та досягнень [4].

Наведемо приклад використання LearningApps в навчанні математики: завдання для учнів – співвіднести числа з відповідними кількостями предметів, або вибрати правильні математичні операції для вирішення простих задач на додавання та віднімання. Також можна створити вправи для вивчення таблиці множення або геометричних фігур.

Слід відмітити, що LearningApps дає можливість вчителям створювати персоналізовані вправи, що відповідають навчальній програмі, та оцінювати успішність учнів за допомогою аналітичних інструментів платформи. Це також дозволяє зберігати та повторно використовувати створені вправи для інших класів чи учнів, що економить час на підготовку [5].

Таким чином, LearningApps є потужним інструментом для навчання математики в початкових класах, оскільки вона поєднує інтерактивність, доступність і різноманітність завдань, що сприяють формуванню математичної компетентності учнів.

Висновки. Формування математичної компетентності молодших школярів є важливим завданням сучасної початкової освіти. Використання цифрових інтерактивних технологій значно покращує якість навчання, робить його цікавим, ефективним та практично орієнтованим. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку нових інтерактивних методик та їх адаптацію до індивідуальних особливостей учнів.

Список використаних джерел:

1. Кутняк О. Навчальні інтерактивні платформи у початковій школі. Молодь і ринок. 2019. № 11 (178). С. 27-30.
2. Московчук Л. Роль освітньої онлайн-платформи learning.ua у навчанні математики учнів початкових класів ЗЗСО України. Наука, освіта, культура: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Комрат, 13 лютого 2023 р. Комрат, 2023. С. 424-428.
3. Презентація онлайн-платформи «Використання онлайн-платформи LearningApps для мотивації навчальної діяльності учнів початкових класів». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentatsiia-onlain-platformy-vykorystannia->

[onlain-platformy-learningapps-dlia-motyvatsii-navchalnoi-diialnosti-uchniv-pochatkovykh-klasiv-725556.html](https://learningapps.org/) (дата звернення 10.02.2025)

4. <https://learningapps.org/> (дата звернення 25.09.2024)

5. LearningApps. Сервіс для створення інтерактивних вправ. Корисні поради для вчителя. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DaF4DRE9WzQ> (дата звернення 25.09.2024).

Ященко О. М., учителька початкових класів вищої категорії Ніжинської гімназії № 2 Ніжинської міської ради Чернігівської області

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Компетентнісно-орієнтоване навчання на основі діяльнісного підходу в початковій школі - це відповідь на виклики сучасного суспільства. Сьогодні освіта потребує підготувати дітей до життя, навчити їх критично мислити, аналізувати, опрацьовувати ті обсяги інформації, які вони отримують звідусіль, та вибирати необхідне, вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Реформування системи освіти відбувається згідно світових тенденцій, які встановлюють пріоритет творчого розвитку, критичного мислення, компетентностей особистості над традиційним заучуванням знань і формуванням умінь та навичок. Стара парадигма освіти, в якій існувала школа для накопичення знань та інформації, вже не працює. Саме тому виникла потреба в нових навчальних методах.

У своїй педагогічній діяльності я використовую кейс-технологію. Проводжу кейс-уроки, створивши середовище, в якому можливо:

- реалізувати компетентнісний підхід;
- формувати особисті якості;
- вміння самостійно приймати рішення;
- прогнозувати варіанти розвитку ситуацій.

Кейс-технологія - складна багатоаспектна технологія навчання, яка є специфічним різновидом дослідницької аналітичної технології, заснована на

аналізі проблемної ситуації. Вона поєднує в собі рольові ігри, проєктні методи і ситуаційний аналіз. Завданням цієї технології є максимальне залучення кожного учня.

Кейс (із лат. *casus* – заплутаний випадок, ситуація) - це спеціально підготовлений навчальний матеріал, який містить структурований опис ситуації, запозичений з реальної практики. Учень завжди може придумати свій неповторний варіант її розв'язання.

Кейс-уроки – це інноваційний підхід у навчанні, оскільки вони вирішують головну проблему школи: як поєднати теорію з практикою і знання з компетенціями, як готувати учня до самостійного життя.

«Батьківщиною» кейсів є США, а саме Школа бізнесу Гарвардського університету, де 1920 року окрім традиційних занять, були введені уроки, які проводилися у формі дискусії зі студентами з розбору конкретної, реальної ситуації [1. с. 24].

У Західній Європі над питанням використання кейсів активно працювали науковці - Е.Монтер, М.Лідере, М.Норфі.

У вітчизняній практиці застосування кейсів знаходиться на початковому етапі розвитку. У цьому напрямі працюють спеціалісти українського Центру інновацій та розвитку Ю.Сурмін, А.Сидоренко, В.Лобода.

Кейс-технологія концентрує в собі досягнення технології «створення ситуації успіху». Для неї характерна активізація учнів, стимулювання їх успіху, підкреслення досягнень дітей.

Саме відчуття успіху виступає однією з головних рушійних сил цієї технології, сприяє формуванню стійкої позитивної мотивації і підвищенню пізнавальної діяльності [2].

На мою думку кейс-технології є ефективними, тому що:

- поєднують навчальну, аналітичну й виховну проблему;
- моделюють життєву ситуацію;
- відображають практичну (діяльнісну) проблему;

- актуалізують певний комплекс знань, який необхідно засвоїти під час розв'язання ситуації - інтегроване навчання;
- вміння працювати в команді;

Цінність кейс-технологій в тому, що вона включає в себе стандартну шкільну програму, до неї додаються навички і компетенції, які потрібні в житті і все це дає високий результат.

Застосування кейс-технології формує в учнів навички: практичні, творчі, комунікативні, соціальні, аналітичні.

Учням подобаються кейс-уроки. Вони мають можливість перевірити теорію на практиці, розвивають уміння формулювати запитання та аргументувати відповідь, знаходити найбільш раціональне розв'язання поставленої проблеми. Цікаво учням те, що уроки насичені перехресними завданнями з різних галузей. Такі уроки діти згадують з натхненням. Використання на уроках кейс-технології сприяє розвитку вмінь:

- сприймати ситуацію новизни;
- відходити від стандартів;
- знаходити нові способи ,варіанти;
- логічно мислити;
- мислити від протилежного [3].

Кейс-технологія навчає учнів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення. Такий аналіз потребує певного підходу, алгоритму. А ситуації учні можуть аналізувати індивідуально, у парах, групах або піддавати їх аналізу в загальному колі [4, с. 48].

Діяльність учителя при використанні технології «кейс» включає два етапи:

Перший етап являє собою складну творчу роботу зі створення кейса й запитань для його аналізу. Такий вид роботи здійснюється за межами класу. Це науково-дослідна, методична робота. Добре підготовленого кейса не завжди вистачає для ефективного проведення заняття. Для цього необхідно ретельно

підготувати методичне забезпечення як для самостійної роботи учнів, так і для проведення уроку.

Другий етап містить у собі діяльність учителя в класі, де він виступає із вступним і заключним словом, організовує дискусію, підтримує діловий настрій у класі, оцінює роботу учнів та аналіз ситуації.

З особистого досвіду можу сказати, що кейс-технологія стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання. Ефективність навчання за допомогою кейс-технології очевидна. Учнію надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити.

Метод кейсів досить ефективний для того, щоб навчити дитину самостійно обробляти інформацію, вчитись, аналізувати, шукати докази, перевіряти факти. Це ключовий напрямок у розвитку критичного мислення. Навчання з використанням цієї методики дозволяє учням розв'язувати складні проблеми з реального життя, які можуть стосуватись будь-якої сфери. Завдяки кейс-технології уроки оживають, набувають значущості, стають цікавими.

На уроці проведеному за кейс-технологією, не буває байдужих і практично неможливо «відсидітися» в стороні. Також кожен учень відчувши брак знань по темі «кейса», зробить висновок, що ці знання не абстрактні, а необхідні для застосування на практиці.

Отже, можна зробити висновок про те, що кейс-технології мають активне застосування, оскільки відповідають потребам часу. Девіз кейс-технології в початковій школі – «озброїти учнів навичками критичного мислення».

Список використаних джерел:

1. Збірник міні-кейсів з дисципліни «Комунікативні процеси у навчанні» /за ред. Л.О. Савенкової, В. М. Приходько. К.:КНЕУ, 2009. 343 с.
2. Кейс-технологія в початковій школі. Порадник для вчителя. Х.: Вид. група «Основа», 2019. 127 с.
3. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика/ упор. О. Сидоренко, В. Чуба. К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. 150 с.

4. Сударева Г. Ф. Кейс-метод як засіб набуття соціального розвитку учнівської молоді. *Освіта Сумщини*. 2013. №3. С. 23.

5 . Метод кейсів у початковій школі. URL: <https://www.alterraschool.space> (дата звернення 11.02.2025).

6. Теорія кейс-урок. URL: <https://www.scribd.com> (дата звернення 12.02.2025).

Мозуль І. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, вчитель англійської мови Сопицької філії Есманьської ЗОШ І-ІІІ ступенів Глухівської районної ради Сумської області

МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта перебуває у стані трансформації, що обумовлено розвитком цифрових технологій та необхідністю адаптації освітнього процесу до вимог ХХІ століття. Однією з ефективних моделей навчання, яка поєднує традиційні методи та цифрові інструменти, є змішане навчання. Використання інноваційних технологій у цій моделі сприяє індивідуалізації навчання, підвищенню мотивації учнів і полегшенню організації освітнього процесу.

Змішане навчання – це методика, що поєднує очне викладання з цифровими технологіями, забезпечуючи можливість навчання як у класі, так і онлайн. Це дозволяє гнучко керувати темпом засвоєння матеріалу кожним учнем; оптимізувати освітній процес за допомогою цифрових ресурсів; розширити можливості комунікації між учнями, вчителями та батьками.

Застосування інноваційних технологій у початковій школі відкриває нові перспективи для навчання. Серед ключових цифрових інструментів варто виокремити:

1. інтерактивні освітні платформи – Google Classroom, Moodle, Edmodo. Вони дозволяють організовувати дистанційне навчання, зберігати матеріали,

перевіряти знання учнів та здійснювати комунікацію між учасниками освітнього процесу.

2. Мобільні додатки та гейміфікація – Kahoot!, LearningApps, Classtime допомагають залучати учнів до активного навчання через ігрові методи, що підвищує їхню мотивацію.

3. Доповнена і віртуальна реальність – використання VR та AR для демонстрації складних понять у доступному форматі, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

4. Адаптивні навчальні програми – дозволяють підлаштовувати зміст завдань під індивідуальний рівень підготовки кожного учня.

5. Штучний інтелект та аналітика – допомагають вчителям аналізувати успішність учнів, прогнозувати їхній прогрес і коригувати навчальні програми.

Використання цифрових інструментів у початковій школі має низку беззаперечних переваг:

- персоналізація навчання дає можливість адаптації освітнього процесу до потреб кожного учня;
- підвищення мотивації, оскільки інтерактивні завдання, ігрові методики та візуалізація сприяють більшому зацікавленню дітей;
- ефективність оцінювання через автоматизовані системи перевірки знань, котрі дозволяють швидко отримувати зворотний зв'язок та аналізувати успішність учнів;
- гнучкість і доступність, тобто можливість навчатися в зручний час, доступ до матеріалів з будь-якого пристрою.

Незважаючи на численні переваги, змішане навчання з використанням інноваційних технологій стикається з певними труднощами:

- необхідність технічного забезпечення – не всі школи та родини мають доступ до якісного інтернету та сучасних пристроїв;
- цифрова грамотність учнів і педагогів – важливо навчати вчителів використовувати нові технології та розвивати цифрові навички учнів;

- якість контенту – розробка навчальних матеріалів, які відповідатимуть вимогам освітніх стандартів та інтересам дітей;
- збалансованість між онлайн- та офлайн-навчанням – необхідність уникати перевантаження учнів екранним часом та збереження соціалізації у класі.

Попри значну автоматизацію та використання цифрових технологій, вчитель залишається ключовою фігурою в освітньому процесі. Тому для педагога вкрай важливо:

- підвищувати рівень цифрової компетентності педагогів через тренінги та самоосвіту;
- використовувати активні методики навчання, такі як проєктний підхід, STEM-освіта;
- співпрацювати з батьками для створення сприятливого освітнього середовища.

Інноваційні технології відкривають широкі можливості для покращення ефективності змішаного навчання у початковій школі. Вони сприяють персоналізації освітнього процесу, підвищенню мотивації учнів та полегшенню роботи педагогів. Проте успішне впровадження цих технологій потребує належного технічного забезпечення, підготовки вчителів та розробки якісного навчального контенту. У майбутньому роль цифрових технологій у початковій освіті буде лише зростати, що вимагає подальшого дослідження та адаптації освітніх підходів до нових викликів сучасності.

Список використаних джерел:

1. Гільбух Ю. З., Дробноход М. І. Інноваційний експеримент у школі. Київ: УШКККО, 1994. 90 с.
2. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1-4 класи. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 160 с.
3. Падалка О. С., Нісімчук А. М., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. Київ, 2005. 252 с.

4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 416 с.

5. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Видавнича група «Основа», 2003. 162 с.

6. Сучасні освітні технології: Реком. бібліогр. покажч. Вип. 3 / АПН України. ДНПБ України; Упоряд.: О. В. Углова, О. В. Яковлєва; відп. за вип. Т. Ф. Букшина; Ред. Є. К. Бабич; Рецензент Л. І. Даниленко. Київ, 2003. 87 с.

7. Теорія і практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, Л.К. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренко. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

Навчальне видання

МОЗАІКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 1

За загальною редакцією
Білоусової Н. В., Філоненко О. С.

Технічний редактор – І. П. Борис
Макет виготовлено з оригінал-макету замовника

Підписано до друку 10.03.25 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Computer Modern	Обл.-вид. арк. 13,7	Ел. вид-ння
Замовлення № 138	Ум. друк. арк. 17,38	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.